

JAMES COMERY

MAGASABB RENDŰ HŰSÉG

AZ FBI LEVÁLTOTT IGAZGATÓJÁNAK
DÖBBENETES VALLOMÁSA TRUMP AMERIKÁJÁRÓL

Fordította
Berki Éva

X 246051
JAMES
COMEY

MAGASABB
RENDŰ HŰSÉG

AZ FBI LEVÁLTOTT IGAZGATÓJÁNAK
DÖBBENETES VALLOMÁSA TRUMP AMERIKÁJÁRÓL

ALEXANDRA

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001268446

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:

James Comey: A Higher Loyalty. Truth Lies and Leadership
Flatiron Books

Copyright © James Comey, 2018

A kiadvány a Graal Literary Agency közvetítésével
a Kaplan/DeFiore Rights engedélyével készült

Hungarian translation © Berki Éva, 2018

Minden jog fenntartva.

Tilos ezen kiadvány bármely részét sokszorosítani,
információs rendszerben tárolni vagy sugározni
bármely formában vagy módon a kiadóval történt
előzetes megállapodás nélkül; tilos továbbá terjeszteni
másféle kötésben, borítással és tördelésben,
mint amilyen formában kiadásra került.

Kiadja az Alexandra Könyvesház Kft. Alexandra Kiadója, 2018

7630 Pécs, Üszögi-kiserdő utca 1.

e-mail: kiado@alexandra.hu

www.alexandrakiado.hu

www.alexandrapiac.hu

Felelős kiadó a kft. ügyvezető igazgatója

Felelős szerkesztő Borus Judit

A kiadvány magyar változatát Hársfai László tördelte

A borítót Müller Péter tervezte

Nyomta a Szekszárdi Nyomda Kft.

Felelős vezető Vadász Katalin igazgató

Megjelent 20,08 (A/5) ív terjedelemben

ISBN 978 963 447 2100

X276051

Volt kollégáimnak,
az Igazságügyi Minisztérium és az FBI munkatársainak,
akiknek az igazság melletti állhatatos elkötelezettsége
őrzi meg országunk nagyságát.

A SZERZŐ MEGJEGYZÉSE

KI VAGYOK ÉN, hogy megmondjam másoknak, mi az etikus vezetés? Bárki, aki azt állítja, hogy az etikus vezetésről ír könyvet, vakmerőnek, sőt álszentnek tűnhet. Ez különösen igaz, ha a szerző olyasvalaki, akit a legutóbbi munkahelyéről emlékezetes módon, nyilvánosan rúgtak ki.

Egyetértek azokkal, akik szerint hiú dolog saját élettapasztalatunkat könyvbe foglalni, ezért sokáig nem szándékoztam saját könyvet írni. Egy fontos indok azonban arra késztetett, hogy meggondoljam magam. Az Amerikai Egyesült Államokban veszélyes időket élünk: olyan politikai környezet jött létre, amelyben vitatják az alapvető tényeket, megkérdőjelezzik az alapigazságokat, a hazugság válik normává, az etikátlan viselkedést pedig figyelmen kívül hagyják, elnézik vagy megjutalmazzák. Ez nem csak a fővárosunkra és nem csak az Egyesült Államokra igaz. Ez az aggasztó tendencia Amerikában és világszinten is több intézményt érint: nagyvállalatok vezetőtestületeit, szerkesztőségeket, egyetemi kampuszokat, a szórakoztatóipart, a profi és olimpiai sportágakat. Egyes szélhámosokat, hazugokat és csalókat elszámoltatnak. Mások viselkedésére azonban kifogásokat, magyarázatokat találnak, a körülöttük lévők pedig elfordítják a fejüket, vagy akár megkönnyítik a helytelen viselkedést.

Ezért legfőbb ideje, hogy megvizsgáljuk az etikus vezetés kérdését. Habár nem vagyok szakértő, a főiskola óta tanulmányozom ezt a témát, olvasok és gondolkodom róla, és évtizedek óta küzdök, hogy a gyakorlatban is megvalósítsam. Nincs olyan tökéletes vezető, aki mindenre megtaníthatna, így ránk, a téma iránt érdeklődőkre marad, hogy beszéljünk a kérdésről, és kihívást állítsunk saját magunk és a vezetőink elé, hogy jobban teljesítsenek.

Az etikus vezetők nem szaladnak el a bírálattól, főként az önbírálat elől, és nem bújnak el kényelmetlen kérdések hallatán. Üdvözlük őket. Minden embernek vannak hibái, bennem is számos kivetnivaló van. Ahogy a könyvben is látni fogják, makacs vagyok, büszke és elbizakodott, és gyakran az egóm vezérel. Ezekkel a hibákkal egész életemben küzdöttem. Számos olyan pillanat van, amelyre ha visszatekintek, azt kívánom, bár csak máshogy cselekedtem volna, egyes pillanatokat pedig egyenesen szégyellek. A lényeg, hogy tanuljunk a hibáinkból, így remélhetőleg legközelebb okosabban cselekszünk.

Nem szeretem a kritikát, de tudom, hogy tévedhetek még akkor is, ha biztos vagyok az igazamban. Alapvetően fontosnak tartom, hogy meghallgassak olyanokat, akik nem értenek egyet velem, és akik hajlandók bírálni, így áttörhetek a bizonyosság csábításán. Megtanultam, hogy kételkedni bölcs dolog. Azok a vezetők, akik tévedhetetlennek hiszik magukat, akik sohasem kérdőjelezik meg saját ítéletüket vagy nézőpontjukat, veszélyesek a szervezetre és azokra nézve, akiket vezetnek. Egyes esetekben a nemzetre és a világra is ártalmasak.

Megtanultam, hogy az etikus vezetők nem rövid távon, nem csak a sürgős helyzetek megoldásában gondolkodnak: mindig a maradandó értékeket szem előtt tartva cselekszenek. Ezeket az értékeket meríthetik vallásos hagyományból, erkölcsi világnézetből vagy akár a történelem leckéiből is. Ezek az értékek azonban – igazság, integritás és mások tisztelete, csak hogy néhányat

említsünk – döntés esetén külső referenciapontként szolgálnak számukra, különösen, ha nincs könnyű vagy jó választás. Ezek az értékek fontosabbak, mint az általános vélekedés vagy egy társaság csoportgondolkodása. Fontosabbak, mint a fölöttünk álló főnökök indítékai és az alattunk álló alkalmazottak érzelmei. Fontosabbak, mint a vállalat jövedelmezősége vagy nettó profitja. Az etikus vezetők személyes nyereség helyett az ezen értékek iránti magasabb rendű hűséget választják.

Az etikus vezetés azt is jelenti, hogy megértjük az emberi természetet, és hogy az ember mindenben értelmet keres. Azt jelenti, hogy olyan munkahelyeket teremtünk, ahol a normák magasak, a félelem pedig csekély. Az ilyen kultúrákban az emberek ki merik mondani az igazságot, a jót keresik önmagukban és a körülöttük lévőkben is.

Ha nem vagyunk alapvetően elkötelezve az igazság mellett – ez különösen érvényes az állami intézményekre és vezetőikre –, elvesztünk. Alapvető jogi elv, hogy ha az emberek nem mondanak igazat, az igazságügyi rendszer nem működik, és a jogállamiságon alapuló társadalom bomlásnak indul. Vezetői elv, hogy ha a vezetők nem mondanak igazat, vagy nem hajlandók meghallgatni az igazságot másoktól, akkor nem tudnak jó döntéseket hozni, ők maguk nem fejlődnek és nem keltene bizalmat a követőikben.

A jó hír, hogy az integritást és igazmondást erőteljesen lehet ösztönözni, ha az őszinteség, a nyitottság és az átláthatóság kultúráját alakítjuk ki. Az etikus vezetők kultúráját hozhatnak létre a szavaikkal, és ami még fontosabb, a cselekedeteikkel, hiszen folyamatosan górcső alatt állnak. Sajnos az ellenkezője is igaz. A tisztességtelen vezetők is átalakíthatják a kultúrát, ha az emberek elé a tisztességtelenség, a korrupció és a csalás példáját állítják. Az integritás és magasabb rendű hűség melletti elkötelezettség különbözteti meg az etikus vezetőt azoktól, akik véletlenül vezetői pozícióba kerültek.

Sokáig gondolkodtam azon, milyen címet adjak a könyvemnek. A cím egyrészt egy furcsa fehér házi vacsorán jutott eszembe, amikor az Amerikai Egyesült Államok elnöke azt kérte, hogy az ő személyéhez legyek hűséges, ahelyett hogy FBI-igazgatóként az amerikai nép iránti kötelezettségeimet tartanám szem előtt. A cím másrészt mélyebb jelentést is hordoz: négy évtized tapasztalatát foglalja össze, amelyet szövetségi ügyészként, vállalati ügyvédként és amerikai elnökök közvetlen közelében dolgozva szereztem. Ezekben a munkakörökben sokat tanultam a körülöttem lévőktől, és az összes munkatársamnak megpróbáltam átadni az elméletemet, miszerint mindannyiunk életében jelen van egy magasabb rendű hűség, amelyet nem egy személy, nem egy párt és nem is egy csoport iránt tanúsítunk. A magasabb rendű hűség a maradandó értékeket szolgálja, leginkább pedig az igazságot. Remélem, e könyv mindannyiunkat arra sarkall, hogy elgondolkodjunk alapvető értékeinken, és olyan vezetést keressünk, amely megtestesíti ezeket az értékeket.

BEVEZETÉS

„A demokrácia azért lehetséges, mert az ember képes az igazságosságra, és azért szükséges, mert hajlik az igazságtalanságra.”

REINHOLD NIEBUHR

AZ FBI SZÉKHELYÉT A CAPITOL HILLTŐL tíz utcasarok választja el. Megszámlálhatatlan kiküldetésem során annyiszor megtettem az utat a Pennsylvania sugárúton oda és vissza, hogy mindegyik sarok bevésődött az emlékezetembe. Olyan sokszor elhaladtam a Nemzeti Levéltár mellett, ahol a turisták sorokban kígyóznak, hogy megnézhessék Amerika dokumentumait, a Newseum mellett, ahol az Amerikai Egyesült Államok alkotmányának első módosítása van a kőbejáratba vésve, valamint a pólóárusok és a büfékocsik mellett, hogy az út egyfajta szertartássá vált.

2017 februárjában az FBI egy teljesen felfegyverzett városi terepjárójának hátsó ülésén ültem. A középső ülésort kivették, így a két hátsó ülés egyikén foglaltam helyet. Már hozzászoktam, hogy a kis, sötétített, golyóálló ablakokon át nézem, ahogy a külvilág eliramodik mellettünk. Egy újabb titkosított kongresszusi tájékoztatóra tartottam, amelyen a 2016-os elnökválasztás orosz befolyásolását tárgyaltuk.

Olykor nehéz és általában elkésérítő volt megjelenni a Kongresszus tagjai előtt. Úgy tűnt, szinte mindenki valaki pártját fogja, és csak azt hallja meg, ami a saját érdekeit szolgálja. Az előttük állót pedig csak arra használják, hogy vitatkozzanak:

– Igazgató úr, ha valaki azt mondja, hogy X, akkor az nem egy idióta?

És a válasz is hasonlóképpen zajlik:

– Igazgató úr, ha valaki szerint az, aki azt mondja, hogy X, egy idióta, akkor nem ő maga az idióta?

A téma a történelem legvitatottabb választása volt, az azt követő vita még elvetemültebbnek bizonyult, és csak kevesen voltak hajlandók vagy képesek félretenni politikai érdeküket, hogy az igazságra koncentráljanak. A republikánusok megerősítést akartak, hogy nem az oroszok választották meg Donald Trumpot. A demokraták, akik még mindig nem tértek magukhoz a hetekkel ezelőtti választás eredménye után, az ellenkezőjét akarták hallani. Nem jutottak közös nevezőre. Olyan volt, mintha egy család bírósági parancsra enne együtt a hálaadás-napi vacsorán.

Az FBI, amelynek akkoriban én voltam az igazgatója, a két párt keresztüzébe került. Ez nem számított újdonságnak. Már 2015 júliusában beszippantott minket az elnökválasztás, amikor is az FBI harcedzett szakemberei bünygyi nyomozásba kezdtek Hillary Clinton ügyében, aki titkosított információkat kezelt személyes e-mail-rendszerében. Ekkoriban elég volt a „bünygyi” és a „nyomozás” kifejezést használni, hogy hasztalan vitát indítsunk. Egy évvel később, 2016 júliusában azt vizsgáltuk, hogy az oroszok megpróbálták-e erőteljes befolyást gyakorolni az elnökválasztásra azzal, hogy lejáratják Clintont és segítenek Donald Trump megválasztásában.

Ez szerencsétlen, bár kikerülhetetlen helyzetbe hozta a Szövetségi Nyomozó Irodát. Habár az FBI a végrehajtó hatalomhoz tartozik, a politikától távol kell tartania magát. Küldetése, hogy

az igazságra derítsen fényt. Ezért az FBI nem foghatja senki pártját, csakis az országét. Az iroda tagjainak természetesen lehet személyes politikai véleményük – mint bárki másnak –, ám amikor egy bíróság vagy a Kongresszus előtt számolnak be eredményeikről, nem tűnhetnek republikánusnak, demokratának vagy bármely tábor támogatójának. Negyven évvel ezelőtt a Kongresszus tízéves mandátumot adott az FBI igazgatójának, hogy megerősítse ezt a függetlenséget. Egy olyan fővárosban és országban azonban, amelyet pártok közötti konfliktus tépáz, az FBI semlegessége idegennek és érthetetlennek hatott, és folyamatosan tesztelték. Ez hatalmas nyomást gyakorolt az ügynökségnél dolgozó szakemberekre, főként mivel folyamatosan megkérdőjelezték az indítékaikat.

Greg Browerre, az FBI kongresszusi ügyekért felelős új vezetőjére pillantottam, aki velem együtt utazott a Hill felé. Greg ötvenhárom éves volt, Nevadából származott, és a haja őszbe hajlott. Egy ügyvédi irodából vettük fel az FBI-hoz. Előtte szövetségi ügyész volt Nevadában, valamint választott állami jogalkotó. Ismerte a bűnüldözés területét és a politika kihívást jelentő, nagyon nehéz útvesztőit is. Az volt a feladata, hogy az FBI-t képviselje a Kongresszus cápái között.

Brower azonban nem erre a zűrzavarra vállalkozott, amely a 2016-os választások sokkoló eredménye után egyre csak nőtt. Greg nem régóta volt az iroda tagja, így aggódtam, nehogy az örület és stressz az idegeire menjen. Eltűnődtem, vajon nem vágja-e ki a terepjáró ajtaját, hogy elmeneküljön. Fiatalabb koromban, amikor még nem voltam annyira hozzászokva a tanúk asztalához a Kongresszusban, magam is elgondolkodtam volna ezen a megoldáson. Ahogy ránéztem, az az érzésem támadt, ugyanazon jár az esze, mint az enyém: „Hogy kötöttem ki itt?”

Láttam az aggodalmat Brower arcán, így megtörtem a csendet:

– HÁT NEM NAGYSZERŰ! – mondtam mennydörgő hangon, amely biztosan felkeltette az első ülésen helyet foglaló ügynökök figyelmét is.

Brower rám nézett.

– Nagy SZARBAN vagyunk – mondtam.

Most már zavarban volt. Az FBI igazgatója tényleg a „szar” szót használta az imént?

Ja, azt használtam.

– Nyakig ülünk a szarban – tettem hozzá eltúlzott mosollyal, és a kezemmel is jeleztem a slamasztika mélységét. – Mi lehetne ennél jobb? – Shakespeare Crispián-napi beszédét kissé átalakítva hozzátettem: – „És az emberek Angliába, kik most ágyba vannak, majd azt kívánják, bárcsak itt lennének.”*

Brower felnevetett, és szemmel láthatóan megkönnyebbült. Én is megkönnyebbültem. Habár biztos voltam benne, Greg még mindig fontolgatja, hogy kiugorjon-e a mozgó kocsiból, a feszültség megtört. Együtt fellélegeztünk. Egy pillanatra csak két útitárs voltunk. Minden rendben lesz.

Majd elmúlt a pillanat, és megálltunk az Egyesült Államok Kongresszusának székháza előtt, hogy Putyinról, Trumpról, állítólagos összejátszásról, titkos aktákról és ki tudja, még miről beszéljünk. Ez csupán újabb feszült helyzet volt az életem – és egyesek szerint az ország – legőrültebb, legnagyobb következményekkel járó és legtanulságosabb időszakában.

Nemegyszer tettem fel magamnak a kérdést:

– Hogy a fenébe kötöttem ki itt?

* Shakespeare: V. Henrik király. Lévay József fordítása alapján.

1. FEJEZET

AZ ÉLET

„Ha nem gondolunk a halálra, nem gondolunk az életre sem.”

JANN ARDEN

AZ ÉLET HAZUGSÁGGAL KEZDŐDIK.

1992-ben New York városának szövetségi ügyészhelyettese voltam, és az előbbi mondatot az Egyesült Államok egyik leg hírhedtebb maffiacsaládjának rangidős tagjától hallottam.

Salvatore „Sammy, a Bika” Gravano a legmagasabb rangú amerikai bűnöző volt, aki szövetségi tanú lett. Azért eredt meg a nyelve, hogy elkerülje az életfogytiglani börtönbüntetést, valamint azért, mert hallotta a kormány egy felvételét, amelyen a főnöke, John Gotti csúnya dolgokat mond róla a háta mögött. Az FBI őrizetében Gravano bevezetett a maffiaélet szabályaiba.

Az ember úgy válhat hivatalosan a Cosa Nostra („A mi dolgunk”) tagjává, ha egy titkos ceremónián fogadalmat tesz a főnök, az alvezér és a család tanácsadója előtt. A szertartás után a bűnöző „made man”, vagyis beavatott lesz. A titkos beavatás első kérdése: „Tudod, miért vagy itt?” A kiválasztottnak nem mel kell válaszolnia, annak ellenére, hogy Gravano szerint csak

a hülye nem tudja, a család vezetői miért találkoznak vele egy nightclub pincéjében.

Az amerikai maffia vezetői majdnem két évtizede megegyeztek, hogy nem vesznek fel új tagot. 1957-ben „lezárták a tagsági könyvet”: ebbe beletartozott, hogy a maffiacsaládok megosztották egymással a dokumentumokat, amelyek tartalmazták tagjaik valós és álnevét, mivel erősen aggódtak a minőség és az informátorok beszivárgása miatt. 1976-ban azonban megállapodtak, hogy mindegyik család felvehet tíz új tagot, majd újra lezárják a könyvet, és az új tagokat csak az elhunytak helyére vehetik fel. Ez a tíz új ember minden család számára a legkeményebb sztárgengsztereket jelentette, akiket évekig talonban tartottak. Gravano e „szupercsapat” részeként került be a maffiába.

Egy ilyen hosszú szünet után tíz új tag felvétele nyilvánvalóan jelentett a bűnözés számára. Egy tipikus beavató szertartáson a beavatandónak egy katolikus szentet ábrázoló égő képet kellett tartania, amelyre rá kellett nyomnia jobb kezének vérző mutatóujját, és azt mondania: „A lelkem úgy égjen el, mint ez a szent, ha valaha is elárulom a Cosa Nostrát.” Gravano visszaemlékezett, hogy saját beavatásának drámai befejezésén neki is ezt kellett mondania, de kép helyett lángoló véres zsebkendőt tartott a kezében. A Gambino család nem vette a fáradságot, hogy mindenkinek beszerezzen egy szentképet.

Gravano beavató szertartása nemcsak hazugsággal kezdődött, hanem azzal is végződött. A főnök ismertette az amerikai Cosa Nostra szabályait: robbanószerrel nincs gyilkolás, rendőroket tilos ölni, más beavatottakat hivatalos engedély nélkül tilos eltenni láb alól, más beavatott feleségével nem szabad lefeküdni, és tilos kábítószerrel kereskedni. A maffia az első két szabályt általában betartotta. Az amerikai kormány ugyanis mindenkiire lecsap, aki ártatlanokat robbant fel vagy rendőroket öl. A beavatottak meggyilkolása, a feleségük elcsábítása és a kábítószer-kereskedelem tilalma azonban hazugság volt. Gravano és

a maffiatársai mindhármát rutinosan végezték. Ahogy ügyész-kollégám, Patrick Fitzgerald magyarázta, ezek olyan szabályok, mint a hokiban a verekedés tilalma: a könyvekben tiltásként szerepel ugyan, a játékban azonban rendszeresen megtörténik.

Az amerikaival szoros kapcsolatban álló szicíliai maffiának volt egy másik szabálya is, amely rávilágított, hogy a tisztességtelenség milyen központi szerepet játszik a szervezett bűnözésben az Atlanti-óceán mindkét partján: az újonnan beavatott tagoknak azt mondták, hogy tilos hazudni a többi beavatottnak – akiket Szicíliában a „tiszteletre méltó ember” elnevezéssel illettek –, kivéve (és ez nem jelentéktelen kivétel), ha meg kell ölni őket. Egyszer megkérdeztem egy másik szövetségi tanút, a szicíliai maffia gyilkosát, Francesco Marino Mannoit erről a szabályról.

– Franco – mondtam –, ez azt jelenti, hogy megbízhatasz bennem, kivéve, ha el akarunk tenni láb alól.

– Igen – felelte, de zavarba hozta a kérdésem. – A tisztelte méltó emberek csak a legfontosabb dolgokról hazudhatnak.

Hazugságokból álló élet. A néma beleegyezés köre. A főnök teljhatalma. Hűségeskük. „Ők ellenünk” világnézet. Hazugságok apró és nagy dolgokról, bizonyos torz hűség szolgálatában. Ezek a szabályok és normák ugyan a maffiát fémjelezték, ám pályám során meglepve tapasztaltam, hogy a maffián kívül is milyen gyakran alkalmazzák őket.

Ügyészi karrierem elején, főként, amikor a maffiával kellett szembenéznem, még inkább meggyőződtem, hogy jó szakmát választottam. A jogi pálya nem volt egyértelmű döntés számomra. Végül azért döntöttem a bűnüldözés mellett, mert úgy gondoltam, így segíthetek leginkább másokon, főként azokon, akik a hatalmasoktól, a maffiavezérektől és a szekálóktól szenvednek. Akkoriban még nem tudtam, de elképzelhető, hogy a döntés elkerülhetetlen volt: tizenhat éves koromban egy olyan élmény ért, amely egész életemet megváltoztatta. Szó szerint pisztolyt szegeztek a fejemhez.

A fegyveres férfi nem tudta, hogy aznap éjjel otthon vagyok. Egy pinceablakon keresztül figyelte, hogy a szüleim elbúcsúznak valakitől, aki a nappali közepén heverészik, amelyet csak a tévé fénye világított meg. Valószínűleg azt gondolta, hogy a nővérem, Trish az. Valójában azonban az öcsém volt, Pete (Trish az őszi szünet után visszament a főiskolára, kisebbik öcsém, Chris pedig cserkészgyűlésen volt). Pár perccel azután, hogy a szüleim elhajtottak, a fegyveres berúgta szerény vidéki házunk bejárati ajtaját, és a pince felé vette az irányt.

1977. október 28., pénteki nap volt, amely megváltoztatta az életemet. New York nagy része a megelőző pár hónapot úgy tartotta számon, mint „Sam nyara”, a várost és a külvárosokat ugyanis egy sorozatgyilkos tartotta rettegésben, aki kocsiban ülő párokra csapott le. New Jersey északi részének azonban a ramsey-i erőszaktevő nyara volt. A támadót egy Ramsey nevű városban kezdődő bűncselekmény-sorozatról nevezték el. A mi városunk, az álmos Allendale, Ramsey-től nem messze, délre esett.

Miután Pete hallotta a hangos lépteket a nyikorgó pincelép-csön, és hogy a kutyánk mély, morgó hangot ad ki, felugrott és elbújt. A támadó azonban tudta, hogy ott van. Rászzegezte a pisztolyát, és megparancsolta, hogy jöjjön elő rejtékhelyéről. Megkérdezte, hogy van-e még valaki otthon. Pete hazudott: azt mondta, hogy nincs.

Ekkoriban végzős gimnazista voltam, és kockaként kevés közeli barátom volt. Ennek bizonyítékeként aznap este is otthon maradtam, és az irodalmi iskolaújságba készülők cikkemen dolgoztam. Egy zseniális társadalmi szatírárt írtam a menő gyerekekről, a szekálókról és a középiskolai osztálytársaktól jövő fojtogató nyomásról. A cikk késett, és nem volt valami briliáns, de nem volt jobb dolgom péntek este. Így a kis hálósobámban az íróasztalnál gubbasztottam, és írtam.

A pincében a támadó azt parancsolta Pete-nek, hogy menjenek a hálósobába. Hamarosan két ember lépteit hallottam az

ajtóm előtt, akik a szüleim szobájába tartottak. Majd még több zaj következett, ahogy a szekrény és a komód fiókjai kinyíltak, majd becsukódtak. Mivel bosszantott a zaj, és kíváncsi voltam, felkeltem és kinyitottam a fürdőszoba fa tolóajtaját, amely összekötötte a szobámat a szüleinkével. A hálósoba fényben úszott, és a fürdőszobán keresztül láttam, hogy Pete az ágy szélén fekszik, arca felém fordul, de a szemét szorosan becsukja.

Bementem a szobába, jobbra néztem, és lefagytam. Egy zömök, középkorú, kötött sapkát viselő fehér férfi turkált a szüleim fiókaiban, fegyverrel a kezében. Az idő szinte megállt, illet előtte sohasem tapasztaltam. Egy pillanatra elhomályosult a látásom, majd furcsa ködben tért vissza, és az egész testem lüktetett, mintha a szívem kinőtte volna a mellkasomat. Amikor a fegyveres észrevett, gyorsan Pete-hez lépett, a hátába térdelt, és bal kezével a tizenöt éves öcsém fejéhez nyomta a pisztolyt. Felém fordult.

– Ha megmozdulsz, kölyök, szétloccsantom a fejed.

Nem mozdultam.

A fegyveres durván szólt Pete-hez:

– Mintha azt mondtad volna, hogy senki sincs itthon.

Utána arrébb lépett, és azt parancsolta, hogy feküdjek az ágyra az öcsém mellé. A lábamhoz állt, és azt kérdezte, hol találhat pénzt. Később megtudtam, hogy Pete-nek volt pénze a farmerzsebében, de nem árulta el. Én mindent elárultam. Minden lehetséges helyet felsoroltam, ami csak eszembe jutott: malacperselyeket, pénztárcákat, a nagyapától különleges alkalmakra kapott pénzeket, mindent. A fegyveres az információk birtokában ott hagyott minket az ágyon fekvő, amíg felfedezőútra ment.

Nem sokkal később visszajött, fölénk tornyosult, és ránk szegezte a fegyvert. Nem tudom, meddig uralkodhatott síri csend, de ahhoz elég sokáig, hogy az élmény örökre megváltoztasson. Biztos voltam benne, hogy meghalok. Reménytelenség, pánik

és félelem fojtogatott. Elkezdtem csendben imádkozni, tudva, hogy az életem hamarosan véget ér. A következő pillanatban furcsa hideg csapott meg, és a félelmemet mintha elválták volna. Elkezdtem töprengeni: azon gondolkodtam, hogy ha először Pete-re lő, akkor legurulok az ágyról, és megpróbálom megragadni a lábát. Majd beszélni kezdtem, vagyis hazudni. Csak úgy dőlt belőlem a hazugság. Azt mondtam neki, milyen rideg a kapcsolatunk a szüleinkkel – vagyis utáljuk őket, ezért nem érdekel, mit visz el, és nem mondjuk el senkinek, hogy itt járt. Egyre csak hazudtam.

A fegyveres rám parancsolt, hogy hallgassak, és mindketőnket felállított. Majd végiglökdösött a szűk folyosón, miközben meg-megállt, hogy átkutassa a szobákat és a szekrényeket. Már biztos voltam benne – legalábbis ideiglenesen –, hogy nem halok meg, ezért jól megnéztem az arcát, hogy később leírhasam a rendőrségnek. Többször a hátamnak szorította a pisztolyt, és rám parancsolt, hogy ne bámuljam.

Megint elkezdtem beszélni: azt hajtogattam, hogy zárjon be minket valahova, mi pedig ott maradunk, amíg elmegy. Törtem a fejemet, hogy jó helyet tudjak javasolni, ahova bezárhat. Teljesen észszerűtlenül a pince fürdőszobáját ajánlottam, és azt mondtam neki, hogy az apró ablakot úgysem tudjuk kinyitni, mert az apám lezárta téltre. Ez csak részben volt igaz: az édesapám átlátszó műanyagot tett az ablakkeretre, hogy csökkentse a huzatot, de az ablakot könnyedén ki lehetett nyitni, ha megemeltük az alját.

A támadó levitt minket a pincében lévő fürdőszobába, intett, hogy menjünk be, és azt mondta:

– Mondjátok meg anyunak és apunak, hogy jó kisfiúk voltatok. – Majd valamivel kiékelte a fürdőszobaajtót, hogy ne tudjunk kiszökni.

Hallottuk, hogy a garázsajtó kinyílik és becsukódik, ahogy a fegyveres elhagyja a házat. Reszketni kezdtem, amint elmúlt

az adrenalin hatása. Remegve kinéztem a kis ablakon, amelyben hirtelen megjelent a fegyveres arca. Kívülről ellenőrizte az ablakot. A látványtól elakadt a lélegzetem. Miután eltűnt, azt mondtam Pete-nek, hogy ott maradunk, amíg anya és apa hazaér. Pete azonban nem értett egyet. Érvelni kezdett:

– Tudod, ki ez. Másokat is bántani fog. Segítenünk kell.

Ingatag idegállapotomban nem hiszem, hogy teljesen felfogtam, mit mond Pete, vagy hogy mi történt volna, ha tizenkilenc éves nővérünk, Trish is otthon van.

Ellenkeztem vele. Félttem. Pete rövid ideig vitatkozott velem, majd bejelentette, hogy elmegy. Levette a műanyagot az ablakkeretről, elfordította a félhold alakú kilincset, és felnyitotta az ablakot. Lábbal előre kiugrott az udvarra.

Habár valószínűleg csak egy-két másodpercig tartott, úgy emlékszem vissza, hogy hosszú ideig csak néztem a nyitott ablakot az éjszakában. Maradjak vagy kövessem? Aztán átlendítettem a lábamat az ablakon. Amikor anyám kertjének hideg talajára értem, hallottam, hogy a fegyveres ordít. Négykézlábra ereszkedtem, és vadul a ház mögötti sűrű bozótosba másztam. A fegyveres már elkapta Pete-et, most pedig nekem kiabált:

– Gyere ide, kölyök, vagy az öcséd megkeserüli.

Elé álltam, és a fegyveres leszidott, amiért hazudtam neki. Egy újabb okos hazugság következett:

– Azonnal visszamegyünk – mondtam, és a nyitott ablak felé léptem.

– Már túl késő – felelte. – Arccal a kerítésnek!

Aznap este másodjára hittem, hogy meg fogok halni. Utána azonban meghallottam a szomszéd hatalmas szibériai huskyját, Sundance-t, ahogy a kertünkbe termett. Gazdája, Steve Murray, a középiskola némettanára és fociedzője szorosan követte.

A következő pillanatok összemosódtak az emlékezetemben. Az a kép maradt meg, hogy a fegyveres elől a házba rohanok Pete-tel és Murray edzővel a sarkamban, és becsapom az ajtót

magam mögött. Bezártuk az ajtót, a fegyverest pedig odakinn hagytuk az edző feleségével és anyjával, akik követték a férfit, hogy megnézzék, mi okozza a felfordulást. Ettől a tettől még évtizedekkel később is lelkiismeret-furdalásom van.

Felrohantunk a lépcsőn, lekapcsoltuk a villanyt, és felszerelkeztünk. Egy hatalmas konyhakést vettem a kezembe. Akkoriban még nem létezett a 911 segélyhívó, ezért a telefonközpontot hívtuk, és kapcsoltattuk a rendőrséget. A diszpécser azt ismételte, hogy nyugodjak meg. Elmagyaráztam, hogy nem tudok megnyugodni, egy fegyveres férfi van a házunknál, aki vissza fog jönni, ezért azonnali segítségre van szükségünk. A bejárati ajtónál vártunk a sötétben, és azon vitakoztunk, hogy a fegyveres után menjünk-e. Majd egy rendőrautó érkezett a házunk elé. Felvillantottuk a lámpát, és az autó megállt. Feltéptük a bejárati ajtót és a rendőrhöz rohantunk, én mezítláb, egy hatalmas konyhakéssel a kezemben. A rendőr gyorsan félreállt a kocsitól, és a fegyveréért nyúlt. Kiabálni kezdtem:

– Ne, ne! – és a Murray-házra mutattam. – Ott megy. Fegyvere van!

A fegyveres kirohant a ház bejárati ajtaján, és a közeli erdő felé szaladt.

Miközben a különböző körzetekbe tartozó rendőrautók összegyűltek kicsiny utcánkban, ráugrottam tízsebességes Schwinn biciklimre, és mezítláb letekertem a fél kilométert a templomig, ahol a szüleim társastáncórát vettek. Leugrottam a bringáról – nem érdekelt, hogy összetörök –, feltéptem a templom ajtaját, és teljes tüdőből elkiáltottam magam:

– Apa!

Mindenki megállt, és a tömeg elindult felém, anyámmal és apámmal az élen. Az anyám zokogásban tört ki, amint meglátta az arcomat.

A rendőrség aznap éjjel nem találta meg a ramsey-i erőszaktevőt. Pár nappal később letartóztattak egy gyanúsítottat,

de vádemelés nem történt, így elengedték. A ramsey-i erőszaktevő rablásainak és szexuális bűncselekményeinek sora azonban aznap éjjel abbamaradt.

Találkozásom a ramsey-i erőszaktevővel évekig kínozott. Legalább öt évig minden éjjel eszembe jutott – nem gyakran, hanem *minden* éjjel –, és még ennél is tovább késsel a kezemben aludtam. Akkor még nem értettem, de a borzalmas élmény a maga módján egyben hihetetlen ajándék is volt. Mivel azt hittem, vagyis biztos voltam benne, hogy meghalok, a megmenekülésem után az élet értékes, törékeny csodának tűnt. Végzős gimnazistaként elkezdtem naplementét nézni, megfigyeltem a rügyeket a fákon, és észrevettem a világ szépségét. Ez az érzés a mai napig tart, habár néha olyan módon jut kifejezésre, amely giccsesnek tűnhet azok számára, akik szerencséjükre sohasem tapasztalták meg, hogy földi idejüket másodpercekben kell mérniük.

A ramsey-i erőszaktevő korán megtanított, hogy sok minden, amit értékesnek tartunk, nem az. Amikor fiatalokkal beszélek, mindig javaslok egy kissé furcsának tűnő gyakorlatot:

– Csukd be a szemed! – kérem tőlük. – Csak ülj egy helyben, és képzelj el, hogy véget ér az életed! Ebből a nézőpontból az elismerésért és gazdagságért való küzdelem csak illúzió. Házak, kocsik, díjak a falon? Kit érdekel? Meg fogsz halni. Mire akarsz visszatekinteni, milyen ember voltál?

Elmondom nekik, hogy remélem, páran közülük arra akarnak emlékezni, hogy segítettek a rázorulóknak, a gyengéknek, azoknak, akik küzdenek, akik félnek, vagy akiket szekálnak. Hogy kiálltak valamiért. Hogy változást értek el. Ez a valódi gazdagság.

A ramsey-i erőszaktevővel való találkozásom nem tudatosan vezetett a bűnüldözéshez, legalábbis nem azonnal. Továbbra is orvos akartam lenni, és kémia szakosként orvosi előkészítőre

jártam a William & Mary Főiskolán. Egy nap azonban, amikor a labor felé igyekeztem, észrevettem a HALÁL szót egy hirdetőtáblán. Megtorpantam. A tábla a teológia tanszék egyik óráját hirdette, amely egy épületben kapott helyet a kémia tanszékkal. Felvettem az órát, és minden megváltozott. A tantárgy lehetővé tette, hogy egy számomra különösen érdekes témát fedezzek fel, és megvizsgáljam, hogy a világ vallásai hogyan vélekednek a halálról. A teológia a második szakom lett.

A teológia tanszéken megismerkedtem Reinhold Niebuhr filozófus-teológussal, akinek a munkássága nagyon közel áll hozzám. Niebuhr látta a rosszat a világban, és megértette: az emberi korlátok lehetetlenné teszik, hogy bárki is úgy szeresse a másikat, mint saját magát. Mégis sürgető képet festett arról, hogy kötelességünk az igazságra törekedni a gyarló világban. Niebuhr sohasem hallotta, ahogy Billy Currington countryzenész azt énekli, hogy „Isten hatalmas, a sör jó és az emberek örültek”, pedig nagyra értékelte volna ezt a dalszöveget, és habár így nem lett volna belőle sláger, hozzátette volna: „Mégis az igazságra kell törekedni a tökéletlen világunkban.” És Niebuhr szerint az igazságot leginkább a kormányhatalom eszközével lehet utolérni. Lassan leesett, hogy nem leszek orvos. A jogászok ugyanis sokkal közvetlenebbül vesznek részt az igazság kutatásában. Ez a legjobb módja – gondoltam –, hogy változást érjek el.

2. FEJEZET

A MI DOLGUNK

*„Járv kedvében a barátaidnak,
de még inkább az ellenségeidnek!”*

AL PACINO (MINT MICHAEL CORLEONE),
A KERESZTAPA, 2. RÉSZ

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN kilencvennégy szövetségi körzet van, ezeket egy-egy szövetségi ügyész felügyeli, akiket az elnök nevez ki, a kinevezést pedig a szenátus erősíti meg. A hivatal mérete és hatásköre igen változatos. A manhattani hivatal, amelyet New York déli körzeteként ismernek, az egyik legnagyobb és legmegbecsültebb. Híres energiájáról, illetve arról, hogy egyre több bíróság előtti eljárást tud indítani. A hivatalt régóta azzal vádolják, hogy illetékességének gyakorlásában csak egy kérdést vesz figyelembe: „A Földön történt az eset?”

1987-ben csatlakoztam a manhattani szövetségi ügyész hivatalához. Ez álommunka volt számomra. Egy olyan embernek dolgoztam, aki már elindult a legendává válás útján: Rudy Giulianiak.

Amikor 1985-ben végeztem a Chicagói Jogi Egyetemen, még nem tudtam pontosan, milyen ügyvéd akarok lenni. Másodév

után jelentkeztem szövetségi bírósági tanácsadónak: az egy-két éves gyakorlat alatt az ember egy szövetségi bírónak segít. A jogi egyetem utolsó évében végül kaptam egy gyakornoki helyet: egy új szövetségi bíró mellett kezdtem dolgozni Manhattanben.

A bíró, John M. Walker Jr. arra bátorított, hogy ha érdekes ügy zajlik, menjünk be a tárgyalóterembe és figyeljünk. 1986 tavaszán a kormány megpróbált egy új szövetségi törvény alapján fogva tartani egy vádlottat arra hivatkozva, hogy veszélyt jelent a közösségre, anélkül hogy lehetősége lett volna óvadékra. Nem akármilyen vádlotról volt szó: Anthony „Kövér Tony” Salerno volt az, a genovai maffiacsalád, vagyis a New York-i olasz maffiaszövetkezetek egyikének a feje.

Kövér Tony akár egy gengszterfilmből is előléphetett volna: nagydarab volt, kopasz, bottal járt, és folyton egy meg nem gyújtott cigaretta lógott a szájában, még a bíróságon is. Reszelős hangján gyakran felkiáltott, hogy alátámassza, amit az ügyvédje mondott:

– Ez felháborító, igentisztót bíró úr! – háborgott a székéből felállva.

Bizalmasa, Vincent „a Hal” Cafaro, keskeny arcával és sötét szemével a huszonöt éves önmagamnak tényleg olyan volt, mint egy hal. Hogy bebizonyítsák, Salerno valóban veszélyt jelent a közösségre és az óvadék lehetőségét meg kell vonni tőle, a szövetségi ügyészhelyettesek olyan hangfelvételeket használtak fel, amelyeket egy FBI-os téglá készített Kövér Tony Palma Boys nevű klubjának egyik asztala alól Kelet-Harlemben, az olasz negyedben. A felvételeken hallatszott, hogy Salerno veréseket és gyilkosságokat rendel el, és igen egyértelműen nyilatkozik saját szerepéről:

– Hogy ki vagyok én? Az istenverte főnök.

Az ügy rávilágított, hogy egy maffiacsaládban a főnököt sohasem kérdőjelezzik meg. Az életről és halálról kiejtett szavai

azt jelentették, hogy valaki meg fog halni. A legnagyobb bűn pedig, ha valaki elárulja a családot, vagyis „patkánnyá” válik. A maffia lényege a hűség, és az ember csak akkor léphet ki belőle, ha véget ér földi pályafutása, történjen természetes vagy egyéb okból. Csak a patkányok hagyják el élve a maffiát.

Ott ültem megigézve, ahogy a két ügyész – mindketten szövetségi ügyészhelyettesek – vádolta Kövér Tonyt. Hangfelvételekkel és tanúkkal bizonyították, hogy Kövér Tony és a Hal „ütéseket”, lábtöréseket, megfélemlítő találkozásokat rendeltek el, és a maffiacsalád vezetéséről rendelkeztek. A védelem azzal érvelt, hogy „csak keménykedtek”, de az ügyészek megingathatatlan bizonyítékot nyújtottak be, aláásva a képtelen állítást. A két ügyész csak pár évvel volt idősebb nálam. Egyes derékka, világosan és nyíltan beszéltek. Nem túloztak, és nem pózoltak. Szemmel láthatóan nem volt más indítékuk, mint hogy szembeszálljanak az igazságtalansággal, és fényt derítsenek az igazságra. Én is ilyen életet akarok – gondoltam magamban. Bekerülök egy ügyvédi irodához New Yorkba, és szerzek még egy év tapasztalatot, hogy jelentkezhessen szövetségi ügyészhelyettesnek. Így is lett, és ezt az évet valaki miatt sohasem felejttem el.

Huszonöt évesen jogászként dolgoztam egy ügyvédi irodában New Yorkban, ahol nagy szívességet tettek nekem: az év nagy részére elküldtek a wisconsini Madisonba, hogy egy hihetetlenül bonyolult és unalmas biztosítási ügyön dolgozzak. Ajándék volt ez a kiküldetés, hiszen Richard L. Cates volt az ügynevezett helyi tanácsos az ügyben, amelyet a madisoni állami bíróságon tárgyaltak. Az akkor hatvanegy éves Catest azért bérelték fel, hogy helyismerettel segítsen a nagyágyú nagyvárosi ügyvédeknek, akik viszik az ügyet. Dickben a kedvesség és keménység, a magabiztosság és alázat párosát fedeztem fel. Évtizedekkel később rájöttem, hogy ezek a jó vezetés alapjai. Ebben a kiváló

ítélőképességű férfiban erőteljes egyensúly melletti elkötelezettséget is láttam.

Dick 2011-ben hunyt el. Élete egy árvaházban kezdődött, utána a munkájában és kapcsolataiban végig örömet keresett. Feleségül vette élete szerelmét, öt gyermeke született, többször teljesített közszolgálatot, háború idején kétszer a tengerészgyalogságnál szolgált, és sohasem vesztette el lendületét, a fia szávaival élve, „hogyan megvédje a gyengéket az erősek eltiprásától”. A családját kiköltöztette egy Madison melletti farmra, hogy a gyerekei ne puhuljanak el. Kilométereket kerékpározott munkába menet. Folyton játszott a gyerekeivel, majd az unokáival.

Annak ellenére, hogy sok sötétséget tapasztalt, Dick végtelemül érdekesnek találta az embereket és az életet, és mindig nevetett rajtuk. A tanúvallomásokat úgy kezdte, hogy nem volt előtte semmi, még egy darab papír sem, rámosolygott a tanúra, és azt mondta:

– Mondja el a történetét!

Az elméjében és emlékezetében követte a történetet, majd órákig kérdezett.

Nem hiszem, hogy Dick Cates expliciten bármit is tanított volna nekem abban az évben, amikor együtt dolgoztunk. Legalábbis nem emlékszem ilyesmire. Egy éven keresztül azonban kezdő jogászként és leendő férjként mellette voltam, és figyeltem. Láttam, hogy kineveti a kérkedést és a nyomásgyakorlást. Láttam, hogy józan döntéseket hoz, amikor a nagyvárosi jogászokat gúzsba köti a túlbonyolítás és az arrogancia. Láttam, hogy a felesége, gyermekei és unokái pusztán említésétől jókedvre derül. Láttam, mindent megmozgat, hogy ott lehessen a családi eseményeken, vacsorákon, előadásokon. Láttam, hogy nem érdekli, töredékét keresi annak, mint az ügyön dolgozó New York-i és Los Angeles-i ügyvédek. Boldog ember volt.

Ilyen ember akarok lenni – gondoltam. Az életét ugyan tökéletlenül sikerült lemásolnom, ám amit tanított, az felbe-

csülhetetlen. Így kell vezetni és élni. Nem gyakran halljuk azt a mondatot, hogy „úgy örülök, hogy egy nagy ügyvédi irodához mentem dolgozni”. Én viszont elmondhatom ezt magamról.

Szövetségi ügyészhelyettesnek lenni olyan politikamentes pozíció betöltését jelenti, amelyben a jogász az Egyesült Államokat képviseli büntető vagy polgári ügyekben abban a körzetben, amelyikben dolgozik. 1987-ben a bűnügyi részlegre kerültem. Munkám során szövetségi ügynököknek (FBI, DEA [Kábítószer-ellenes Hivatal], ATF [Alkohol- és Dohánytermékek, illetve Lőfegyverek Forgalmával Foglalkozó Iroda], titkosszolgálat, az Egyesült Államok postai ellenőrző szolgálata) kellett segítséget nyújtanom szövetségi bűnügyek vizsgálatában, és adott esetben a vádemelésben és a büntetőeljárás lefolytatásában a bíróságon. A következő hat évben mindenféle ügyben folytattam nyomozást és büntetőeljárást: a levéllopástól, a kábítószer-kereskedelemtől és a bankrablástól kezdve az összetett csalásokig, a fegyverkereskedelemig, a zsarolásig és a gyilkosságig. Az első ügyem egy szövetségi ATF-ügynökök elleni gyilkossági kísérlet volt, amelyet egy kábítószerbanda követett el egy házkutatási parancs végrehajtása során. A díler egy tűzlépcsőről nyitott tüzet az ügynökökre, akik megpróbáltak behatolni egy védett kábítószeres helyszínre.

Hogy meggyőzzünk egy vonakodó szemtanút, valljon a banda ellen, az esetért felelős ügynökkel elmentünk egy északmanhattani lakásba, egy kábítószerbandák uralta területre. Az ügynök-szerint a tanú azt mondta, hogy ha megbízhat az ügyészben, aki kihallgatja a bíróságon, akkor talán tanúskodik. Hatemeletnyi lépcsőt másztunk meg, míg a nő lakásához értünk, majd az ügynök bekopogott. A tanú ajtót nyitott, és beengedett apró lakásába. Átvezetett az előszobán, ahol egy húszas éveiben járó férfi egy sámlin ült, hátát a falnak támasztva. Nem mozdult és nem szólalt meg, de behatóan tanulmányozott minket. Egy

hátsó szobában egyedül, halkan beszéltünk a nővel. Mindent megtettem, hogy rávegyem az együttműködésre, de nem adta be a derekát. Amikor kiléptünk a lakásból, a sámlin ülő férfi továbbra is mozdulatlanul bámult minket. Ahogy az ügynökökkel elhagytuk az épületet és átmentünk a járdán az autójához, azt mondtam, hogy a sámlin ülő fickó elég ijesztően nézett ki, és biztos vagyok benne, hogy fegyver volt a nadrágja hátuljába dugva.

– Még jó, hogy tudta, fegyver van nálunk, és így nem csinált semmit – tettem hozzá.

A szövetségi ügyészhelyettesek nem hordanak fegyvert. Ez az ügynök dolga.

Az ügynök hátrafordult.

– Van nálad fegyver? Mert én az enyémet az ülés alatt felejtettem. – Benyúlt a kocsiba, és elővette a fegyverét.

A feleségemnek sokáig nem meséltem erről a kis helyszínelésről.

Rudy Giuliani hivatalában volt egyfajta íratlan szabály, ahogy – gondolom – a legtöbb szervezetnél. A miénk lényege az volt, hogy Rudy a sztár, és a hivatal sikerei neki köszönhetőek. Az ember csak a saját kockázatára szeghette meg ezt a szabályt. Giulianinak hihetetlen önbizalma volt. Fiatal ügyészként izgalmasnak találtam rámenős stílusát, részben ezért szegődtem el az irodájához. Imádtam, hogy a főnököm képes magazinok borítói bírósági lépcsőkön pózol csípőre tett kézzel, mintha ő lenne a világ ura. Tűzbe hozott.

Az ügyészek személyesen szinte sohasem találkoztak velem, ezért különösen lázba jöttem, amikor a karrierem kezdetén megállt az irodám előtt, nem sokkal azután, hogy beosztottak egy hírhedt New York-i személyiséget érintő nyomozásra, aki susogós melegítőt és a nyakában egy Nobel-díj méretű medált hordott. New York állam Al Sharpton ellen indított vizsgálá-

tot, aki állítólag a jótekonysági alapjaiból sikkasztott, én pedig azt a feladatot kaptam, hogy megvizsgáljam, az ügynök van-e szövetségi vonzata. Sohasem láttam Rudyt ezen az emeleten, most pedig ott állt az ajtómban. Azt akarta elmondani, hogy személyesen is követi a nyomozást, és tudja, jó munkát fogok végezni. A szívem idegesen és izgatottan kalimpált, miközben az ajtóban állva előadta motivációs beszédét. Számított rám. Sarkon fordult, hogy elmenjen, de megállt.

– Ő, és akarom azt az istenverte medált – mondta, majd távozott.

Az ügy azonban sohasem került szövetségi szintre. Az állami hatóságok vádat emeltek Sharpton ellen, de a tárgyalás után felmentették. A medál a tulajdonosánál maradt.

Sokáig tartott, míg rájöttem, hogy Giuliani önbizalmát nem mérsékelte alázat. Ennek az egyensúlyhiánynak az lett a következménye, hogy a többieknek kevés levegő maradt körülötte. Egy korai jelzés az első sajtókonferenciám volt. Az FBI-jal dolgoztunk, hogy lefűleljünk egy bűnszövetkezetet, amely Manhattan parkolóiból városi terepjárókat lopott, és szállítókonténerekbe rakodta Bronxban. A konténerek azután Afrikába vagy a Karib-tengeri térségbe tartó hajókra kerültek, ahol aztán eladták az autókat. A nyomozás során – amelyet Mary Ellen Beckman különleges ügynök vezetett, aki, mielőtt csatlakozott a Nyomozó Irodához, római katolikus apáca volt – behatoltak a helyszínre, és titokban lefényképezték a rakodást. Mary Ellen szakterülete az autótólvaj bűnszövetkezetek voltak, illetve az edzett bűnözők meggyőzése, hogy álljanak kormányzati informátornak. És habár nem szerette a trágár beszédet, amely a bűnüldözésben igen elterjedt, kiváló kihallgató volt: hasznosította korábbi karrierjében kifejlesztett képességét, és büntudatkeltéssel eredményesen megpuhította a bűnözőket. Ebben az esetben a tolvajok olyan hatékonyak voltak, hogy az autók már elhagyták az országot, mire a rablást bejelentették. Szenzációs

ügy volt, az FBI és Giuliani pedig úgy döntött, hogy sajtótájékoztatót tart.

A felettesem azt mondta, hogy a pódium mögött kell állnom, amíg Giuliani, New York város rendőrfőnöke és az FBI New York-i irodájának feje beszél a sajtó képviselőivel. Semmilyen körülmények között nem volt szabad megszólalnom vagy megmozdulnom. Majd elismételt egy olyan mondatot, amelyet már korábban is hallottam.

– New York legveszélyesebb helye a Rudy és a mikrofon közötti tér.

Lefagyva álldogáltam hátul, olyan lehettem, mint aki egy kosárlabdás film helyett véletlenül egy másik filmforgatásra tévedt.

Habár Giuliani magabiztossága izgalmas volt, uralkodói stílussal társult, így leszűkült azon emberek köre, akik kapcsolatban álltak vele. Csak később jöttem rá, ez mennyire veszélyes: egy vezetőnek ismernie kell az igazságot, ám egy uralkodó nem mindig az igazságot hallja az alattvalóitól. Rudy modora neheztelést váltott ki Manhattan több tucat szövetségi ügyész helyetteséből, akik közül a legtöbben az ő szövetségi ügyészi hivatalában dolgoztak. Azt gondolták, a hivatal csak egy emberről szól, Rudyról, aki az ügyeinek nyilvánosságát arra használja, hogy kielégítse politikai ambícióit, ahelyett hogy igazságot szolgáltatna. Ez a neheztelés akkor is szembeötlő volt, amikor nagyjából egy évtizeddel később én lettem Manhattanben a szövetségi ügyész, és Giuliani székébe ültem.

Guiliani egyik prioritása a szervezett bűnözés volt már azelőtt, hogy hivatalba lépett. Ügyészei olyan maffiafőnökök ellen emeltek vádat, mint Salerno, valamint az öt Cosa Nostra család vezetője ellen is büntetőeljárást folytattak, akik a „bizottság” tagjai voltak, vagyis ők osztották el a bűnügyi tevékenységből származó pénzt a családok között, és ők rendezték a vitákat. Ami a legfontosabb, Rudy hivatala polgárjogi ügyeket is indí-

tott, hogy a kormány ellenőrzést gyakorolhasson a nagy szakszervezetek – például a fuvarozók, a villanyszerelők, az ácsok és a dokkmunkások szakszervezete – felett, hogy elvágja a maffiát fő bevételi forrásától és hatalmától, amely abban állt, hogy a szakszervezetek segítségével pénzt zsarolt ki legitim üzletektől. Ez a Cosa Nostra elpusztítására tett sikeres kísérlet jóval azután is folytatódott, hogy Rudy lemondott szövetségi ügyészi posztjáról, hogy politikai tisztségre pályázzon.

A leghatalmasabb maffiacsalád a Gambinóké volt. Mint a többi családot, a Gambinót is Amerikába bevándorló szicíliaiak alapították, akik úgy tettek szert pénzre és hatalomra, hogy először bevándorlótársaikat terrorizálták, majd egész városrészeket és városokat. Az amerikai kormány a maffia elleni erőfeszítések egyik kezdeti lépéseként 1946-ban deportált egy hírhedt maffiavezért, Charles „Mázlista” Lucianót. A gengsztert visszaküldték Szicíliába, ahol fellendítette és újraszervezte a maffiát, és megerősítette a bűnszervezetek Atlanti-óceánon átnyúló kapcsolatát, megkönnyítve az évtizedeken át zajló élénk heroinkereskedelmet. A drogkereskedelem központjában az 1970-es és 1980-as években egy John Gambino nevű férfi állt, aki folyékonyan beszélt szicíliaiul, és „csatornaként” vagy közvetítőként szolgált a szicíliai maffiacsaládok és az amerikai Gambino család között, amelynek rangidős vezetője volt.

Szerencsémre részt vehettem a „csatorna” és a Gambino család ellen zajló ügyben, hiszen a két ügyészből én voltam az egyik az Amerikai Egyesült Államok kontra John Gambino ügyben. Az esetet két másik ügyész kezdte, akiknek személyes okokból félre kellett állniuk. Akkorra felügyelő lettem a hivatalban, és felvettem még egy ügyészt, Patrick Fitzgeraldot – aki a jogi egyetem óta közeli barátom volt –, hogy együtt dolgozzunk az ügyön. Pat ír bevándorlók gyermekeként a Harvardi Egyetemen szerzett jogi diplomát, és egy aprócska lakásban nőtt fel Brooklynban. Az apja portásként dolgozott, és Pat néha helyettesí-

tette, amikor nem kellett iskolába mennie. Gyorsan járt az esze, és mindig önmagát adta, ezért nem okozott neki problémát, hogy a kanapénkon húzza meg magát, és a sörünket igya egy New Jersey-i tengerparti nyaralóban, amelyet pár barátommal együtt béreltünk egy egyetemi nyári szünet alatt.

Fitzgerald 1988-ban, egy évvel utánam csatlakozott a szövetségi ügyészi hivatalhoz, és én felügyeltem a munkáját az első szövetségi bünyügyi esküdszéki tárgyalásán. Legendásan trehány alak volt, félelmetes memóriával. A tárgyalási kocsjában – egy átalakított bevásárlókocsiban, amelyben dokumentumokat és beadványokat szállított a bíróságra és vissza – rendetlen halomban tornyosultak az ügy kulcsdokumentumai.

– Mindent mappákba kellene rendezned – szidtam meg.

Bólintott. Amikor később visszamentem, láttam, hogy minden dokumentumot címke nélküli mappába rakott, és visszahozta a halomba. Mégis pontosan tudta, melyik dokumentum hol van.

A Gambino-ügy idején már mindketten veterán ügyészek voltunk, és telefonon vitattuk meg, ki lehetne a társa, mivel a Gambino-ügyhöz két ügyész kellett. Én nem jelentkeztem, mert a családommal éppen el akartunk költözni New Yorkból. A feleségem, Patrice, szülőföldje, Iowa kukoricamezőihez és Észak-Virginia zöld külvárosaihoz volt szokva, de így is évekig kibírta New Yorkban. Házasságunk elején, amikor lehetőségem nyílt Rudy Giulianinak dolgozni, felrúgtam a megállapodásunkat, miszerint Virginiában alapítunk családot. Így Patrice-szal hat évig éltünk New Jersey külvárosában: először egy aprócska lakásban egy kerékpárbolt felett, majd egy szerény ikerházat béreltünk. A két cseperedő lányunkkal azonban kinőttük a házat.

Ahogy a konyhában állva beszéltem Fitzgeraldtal, Patrice hallotta, amit mondtam. Hirtelen közbevágtott, és arra kért, hogy tegyem le, mert beszélnie kell velem. Azt mondtam Patnek, hogy visszahívom.

– Úgy hangzik, mintha ez életed ügye lenne – mondta a feleségem.

– Tényleg az – feleltem.

– Megvárom. Maradok, hogy végigcsinálhasd az egyik legjobb barátoddal. Hívd vissza, és mondd meg neki, hogy megvan a társa!

Egy évvel elhalasztottuk a költözést.

Pattel együtt hónapokig tanulmányoztuk az ügyet és a maffiát. Először azzal az emberrel beszélünk, aki az Egyesült Államokban a legjobban ismerte a Cosa Nostrát. Szerencsénkre az irodáját egyetlen folyosó választotta el a miénktől. Kenneth McCabe korábban a New York-i rendőrségen volt detektív, és a maffiaellenes háború kezdetén csatlakozott a manhattani szövetségi ügyészséghez mint nyomozó. Kenny 190 centis és 113 kilós barátságos óriás volt, mély hangján erős New York-i akcentussal beszélt, és betéve ismerte minden maffiavezér arcát, nevét és becenevét. Úgy lett maffiaszakértő, hogy a New York-i rendőrségen, majd a szövetségi ügyészségen eltöltött bő húsz éve alatt számtalan esküvőt, búcsúztatót és temetést felügyelt, és több száz interjút készített maffiatagokkal és renegátokkal.

Az FBI New York-i maffiaellenes csoportja – számomra ismeretlen okokból – régóta vonakodott a maffiatemetésektől és maffiaesküvőktől. Arra tippeltem, hogy az ügynökök nem akarják elhagyni a kertvárost, hogy olyan jelentéktelen eseményeket figyeljenek meg, amelyek mindig hétvégén vagy este zajlottak. McCabe máshogy gondolkodott: úgy vélte, ezeken az eseményeken lehet a legtöbbet tanulni, ha figyel az ember. Ezért ő figyelt és fényképezett, az időjárási körülmények ellenére, hétvégén és éjjel is, éveken keresztül.

A maffia is ismerte Kenny McCabe-et, és furcsamód nemes ellenfélként tisztelték. Kenny megértette, hogy a maffiatagok különös módon becsületes embernek tartják magukat, ezért

egyfajta tisztelettel kezelte őket: soha nem küldött nekik otthonra idézést, és sohasem hozta őket szegénybe azzal, hogy a feleségük és gyerekeik szeme láttára tartóztatta le őket. Ezért a Cosa Nostrát elárulni készülők gyakran McCabe-bel léptek először kapcsolatba.

Kenny McCabe bevezetett minket a Cosa Nostrával kapcsolatos alapismeretekbe, majd eljött velünk és az FBI kirendelt ügynökeivel az országban bujdosó maffiarenegátokhoz, akik az ügyünk főszereplői voltak. Az egyik ilyen renegát Sammy „a Bika” Gravano, a Gambino maffiacsalád korábbi alvezére, vagyis második embere volt.

Akkor ismertem meg Gravanót, amikor 1992-ben Pattel és Kennyvel az Egyesült Államok egy távoli részében lévő különleges szövetségi börtönbe utaztunk, hogy szemtanúkat hallgassunk ki. Emlékszem, kissé ideges voltam, miközben azt vártuk, hogy a Gambino család alvezére megjelenjen a teremben. Hogy fog menni? Mit fog szólni a két fiatal ügyészhez? Milyen lesz találkozni egy olyan emberrel, aki saját bevallása szerint tizenkilenc gyilkosságot követett el?

A kis termetű Gravano rabruhában és fűző nélküli, gumitalpú cipőben lépett a terembe. Szemével gyorsan felmérte a terepet, majd tekintete az óriás termetű McCabe-en állapodott meg. Nem kellett bemutatni.

– Megtiszteltetés – mondta Kennynek, és kinyújtotta a kezét. Majd Gravano felém és Fitzgerald felé fordult, és beszélni kezdett. Ha McCabe-bel vagyunk, akkor rendben vagyunk.

Gravano kulcstanú volt. Az amerikai kormány megkaparintott egy olyan embert, aki hazugsággal a maffia élére jutott, majd az igazság beismerésére kényszerítette, hogy elpusztíthassa a Cosa Nostrát az Atlanti-óceán mindkét partján: Gravano hazugságokból és gyilkosságokból álló élete alapvető fontosságúvá vált az igazság és igazságosság keresésében. Amikor befejeződött az együttműködés, a tanúvédelmi program

segítségével új életet kezdhetett. (Nem meglepő módon az új személyazonosságával elkövetett bűncselekmények miatt újra börtönben kötött ki.)

Gravano sok mindent tanított nekem a maffia kultúrájáról, és arról, hogy „az élet hazugsággal kezdődik”, ahogy korábban írtam. Ez a szicíliai maffiózó gyilkosról, Francesco Marino Mannojáról is elmondható.

Gravanohoz hasonlóan Franco Mannoia is összezavarta az amerikai igazságszolgáltatási rendszer. Nem értette például, hogy Fitzgeraldtal miért akartunk tudni minden erőszakos bűncselekményéről, mielőtt tanúként az amerikai bíróság elé idézzük. Természetesen az amerikai törvény kötelezett minket, hogy átadjunk minden olyan információt, amely megkérdőjelezheti a tanúnk szavahihetőségét. Habár Mannoia össze volt zavarodva, az Olaszországgal kötött mentességi megállapodás értelmében együtt kellett működnie az amerikaiakkal, ezért részletesen beszámolt mind a huszonöt gyilkosságról, amelyben részt vett.

Az 1980-as években Szicíliában számos maffiagyilkosságban elcsalták az elítélt tiszteletre méltó tagot egy távoli helyszínre, majd megfojtották. Órákon át hallgattuk, hogy Mannoia tárgyalagos beszámolóiban leírja a kidolgozott cseleket és munkájának brutális utolsó perceit. Úgy gondolta, hogy megfojtani valakit tisztességes gyilkossági mód – ehhez négy másik erős ember szükséges –, ellentétben azzal, ha valakit gyáván, távolról lőnek le pisztollyal.

Mannoia elmagyarázta a bonyolult szabályt, miszerint a maffia tagjainak tilos közvetlenül feltárni, hogy a Cosa Nostra tagjai. Mint az amerikai maffiában, a személyazonosságot titokban kellett tartani, és egy tagot a másiknak csak egy olyan harmadik tag mutathat be, aki mindkettőjüket ismeri. Ez a személyazonosság felfedését tiltó szabály furcsa szerepet játszott egy kettős gyilkosságban, amelyben Mannoia is részt vett.

Elmondta, hogy azt a feladatot kapta a maffiacsalád néhány másik tagjával egyetemben, hogy kivizsgáljanak egyes engedély nélküli bűncselekményeket, amelyeket a család területén követtek el. Kötelességtudóan összegyűjtötték a szokásos gyanúsítottakat, két férfira szűkítve le a kört. Mindkettőt elvitték egy távol eső helyre, és egyenként kihallgatták őket. Annak ellenére, hogy olyan klasszikus technikákhoz folyamodtak, mint a fogolydilemma – mindkét gyanúsítottat biztosítva, hogy a másik vallani fog ellene –, nem tudtak vallomást kicsikarni. A két kihallgató csapat összeült, és Mannoia beszámolója szerint arra jutottak, hogy a két bűnöző ártatlan a kérdéses tettekben. Megkérdeztük, mi történt utána.

- Megfojtottuk őket – válaszolta tárgyilagosan.
- De miért? – kiáltott fel Pat Fitzgerald. – Ártatlanok voltak.
- Mert a kérdésekkel felfedtük, hogy a Cosa Nostra tagjai vagyunk. Nem engedhettük, hogy ezek után életben maradjanak.
- Akkor mi értelme volt a kihallgatásnak? – vágtam közbe.
- Mannoia összehúzta dús szemöldökét, és így felelt:
- Nem értem a kérdést. Ez volt a kötelességünk.

Mannoia volt az első maffiózó gyilkos, akit tanúskodásra kértünk fel John Gambino ellen. Utána egy másik szicíliai maffiózó gyilkos, Gaspere Mutolo következett, aki szintén együttműködő tanú lett. Olasz kollégáink egy üres kolostorban rejtegették vidéken, és a tanúvallomása előtt Fitzgeraldtal és FBI-ügynökökkel Rómába repültünk, hogy beszéljünk vele. Miközben házi tésztát ettünk, amelyet a profi bérgyilkos készített, Mutolo beszámolt a Cosa Nostrában tiszteletre méltó emberként élt életéről.

Bárcsak azt mondhatnám, hogy éreztem valami különlegeset, amikor a tömeggyilkos egy csésze eszpresszót nyújtott át nekem az üres kolostorban. Egy mozifilmben vészjósló zene szólt volna, vagy a fények elhalványulnak. A valóságban azonban nem így történt. A gonosznak hétköznapi arca van. Nevet,

sír, hárít, érvel, és finom tésztát készít. Ezek a gyilkosok kitörhetetlenül átléptek az emberi életben egy határt azzal, hogy szándékosan más életet választottak. Mindegyikük saját történetet gyártott, hogy megmagyarázza és igazolja a gyilkosságokat, amelyeket elkövetett. Egyik sem tekintette magát rossz embernek. És ha valaki kérdezte, mindig ugyanazt felelték:

– Az első alkalom nagyon-nagyon nehéz volt. Utána már nem annyira.

Mutolo annyi embert meggyilkolt, hogy nem is emlékezett mindre. Miután vagy harmincat megnevezett, hozzátette, hogy számoljunk hozzá még hetet vagy nyolcat. Felidézte, hogy megölt egy Galatalo nevű embert. Majd visszaemlékezett, hogy egy húsbárdal lesújtott egy másik Galatalo nevű emberre, aki azonban nem halt meg. A tanúk padján eszébe jutott, hogy valójában még egy Galatalo nevű embert meggyilkolt, szóval összesen két Galatalót ölt meg, egyet pedig csak mellkason csapott egy húsvágó bárdal.

Nappal a bíróságon voltam, miközben Mutolo vallott, elárulva a maffia élet és halál fölötti uralmának titkait, az estét pedig Sammy „a Bika” Gravanoval töltöttem egy óvóhelyen, amelyet az Egyesült Államok Rendőrbírói Szolgálat felügyelt. Gravano korábban tanúskodott a brooklyni szövetségi bíróságon John Gotti családfőnök ellen, ahol a védőügyvédek felsorolták a tizenkilenc gyilkosságot, amelyben részt vett. Sammy „a Bika” nem tudta ugyan, de az volt a stratégiánk, hogy a gyilkosok bemutatása során az esküdszék megunja a maffiagyilkosságok részleteit, mire Gravano, a sztártanúnkra kerül sor. Azt reméltük, hogy ez elfogadhatóbbá teszi a maffiózót az esküdszék számára.

Gravano ugyanakkor ezt kissé szakmai szégyennek vette. Az egyik este besétáltam az óvóhely konferenciaszobájába. Gravano egy New York-i bulvárlapot dobott elé az asztalra undorító arckifejezéssel. Olvasott egy cikket, hogy mennyi hulláért

felelnek a kegyetlen szicíliai gyilkos tanúink, és ez a szám sokkal magasabb volt, mint az ő rekordja. Az újságra mutogatva Gravano felordított:

– Jesszusom, Jimmy, egy istenverte iskolás lánynak tüntetsz fel.

Egy tucat nyomozó és ügyész munkájának köszönhetően sikerült megtörni a Cosa Nostra befolyását a szakszervezetek felett, a vezetői rács mögé kerültek, a hatalma pedig az Atlanti-óceán mindkét oldalán meggyengült. John Gambino tárgyalásán az esküdtszék végül gyanús körülmények között tizenegy az egy ellen szavazattal az összes legsúlyosabb vádban határozatképtelen lett,* Gambino azonban bűnösnek vallotta magát az újratárgyalása előtt. Tizenöt év szövetségi börtönre ítélték, és azóta meghalt. Még mindig vannak olyanok New Yorkban, akik olasz maffiózónak nevezik magukat, de már pitiáner bűnözők szedett-vedett társaságáról van szó, ami zavarba hozná Mázlista Lucianót. Inkább a *Maffiózók* sorozatra emlékeztetnek, csak terapeuta nélkül.

* A legtöbb amerikai államban büntetőügyek esetén az esküdtszéknek egyhangú ítéletet kell hoznia. (A ford.)

3. FEJEZET

A SZEKÁLÓ

„A bátorság tűz, a bántalmazás füst.”

BENJAMIN DISRAELI

A MAFFIA TAGJAI KÜLÖNBÖZŐ módon beszélhetnek és öltözködhetnek, de mindannyian egy igen elterjedt fajba tartoznak: a szekálókéba. Az összes szekáló nagyjából ugyanolyan. Megfenyegetik a gyengéket, hogy bizonytalanságot és dühöt ébresszenek bennük. Tudom. A saját bőrömről tapasztaltam.

Amikor az emberek meglátnak, az első megjegyzésük, hogy milyen magas vagyok. Kétméteres magasságommal eléggé kitűnök. Gyerekként azonban sok minden voltam, csak tekintélyt parancsoló nem. Amikor a szüleinkkel a New York-i Yonkersből New Jersey-be, Allendale-be költöztünk, ötödikes voltam, és népszerű gyerekből gyorsan a szekálók céltáblájává váltam.

A születésemtől fogva Yonkersben laktam egy szerény házban, egyéb szerény házak szomszédságában. Szinte minden rokonom yonkersi volt. Yonkers munkásváros Bronx északi részén, amely New York öt városrészének egyike. A dédszüleim egy ír bevándorlóhullám tagjaiként érkeztek a környékre az 1800-as évek végén. Az anyám és az apám egymástól néhány utcasarokra nőtt fel „a dombon”, egy ír negyedben a város

északkeleti részén. A nagyapám hatodikban otthagya az iskolát, hogy eltarthassa a családját, miután az apja meghalt egy ipari balesetben. Később rendőr, majd a yonkersi rendőrség vezetője lett.

Közvetlenül a 16. Állami Iskola mögött laktunk, ahol boldog kora gyermekkoromat töltöttem. Az anyám is ide járt. A nagyanyám egyik legjobb barátja volt az igazgató. Mire elköltöztünk, én voltam az egyik legnépszerűbb gyerek az ötödikben.

Yonkers és a 16. Iskola volt az életem központja. Az iskola vörös téglás épülete látszott a magas drótkerítésen keresztül, amely elválasztotta a kertünket az iskola játszótérétől. A növéremmel és a két öcsémmel együtt mindennap gyalog mentünk iskolába: megkerültük az épületet, mert a kerítés túl magas volt ahhoz, hogy átmásszunk rajta. Mindenkit ismertem, és tudtam, hogy a többiek elég menő ötödikesnek tartanak. Be tudtam illeszkedni. Úgy éreztem, hogy tartozom valahová. Jó érzés volt. Mindez azonban véget ért, amikor az apám egy nap bejelentett valamit, ami megváltoztatta az életemet.

Az apám, Brien Comey egy nagy olajvállalatnak dolgozott. Először motorolajat forgalmazott benzinkutaknak, majd előléptették, és helyszíneket kellett keresnie új benzinkutak építéséhez. Évtizedekkel később, amikor keresztülvezetett New York külső kerületein, megmutatta az általa felfedezett helyeket, vagyis „a benzinkútjait”. Az 1960-as években a gépkocsi- és a benzinüzlet is virágzott.

Amikor az apám 1971-ben elfogadott egy új állást Észak-New Jersey-ben, arra a helyre kellett költöznünk, amely a fejemen addig csak úgy élt, mint a Palisades névre hallgató magas sziklák hazája. Yonkers a mérföldnyi széles Hudson folyó keleti partján fekszik. Az utcánkban lévő házak között láttam, hogy a nyugati parton a sziklák fekete kőfalat alkotnak. Nem hiszem, hogy azt gondoltam, e rettentő fal a világ vége, mert egyszer elvezettünk Indianába, de akár az is lehetett volna. A fal másik

oldalára költöztünk, ahol egy új világ várta a 16. Iskola ötödik osztályának legmenőbb gyerekeit.

Az új iskolában, az allendale-i Brookside Általános Iskolában már nem én voltam a legmenőbb, aminek okára gyorsan fényt derítettem. A szüleim mindig spóroltak, ezért az anyám saját nullás géppel vágta az én és az öcséim haját, és a Sears outletben vásárolt ruhákba öltöztetett. A túl rövid nadrágom mellett fehér zoknit és vastag talpú cipőt viseltem, mivel hatalmasra nőtt lábam lúdtalpas volt. Nem tudtam, de kiderült, hogy a New York-i akcentusom más, mint az allendale-i. Úgy kilógtam a sorból, akár egy feldagadt ujj.

Feldagadásról pedig nem csak képtelenesen beszélhettem. Az egyik első napomon az ötödikben körbevett egy csoport fiú a játszótéren, akik elkezdtek sértegetni, és kigúnyolták a kinézetemet. Nem tudom, mit feleltem, de biztosan visszavágtam, mert magabiztos voltam és nagy szám volt, még ha nem is voltam elég kemény, hogy alátámasszam a mondanivalómat. A földre dőngöltek.

A szekálók gyakran bokszmeccsre hívták ki az áldozataikat, amelyre iskola után egy közeli parkban került sor. Többször is kihívtak, de sohasem mentem el, és mindig nagyot kerültem, hogy a parknak a közelébe se menjek. Emlékszem, hogy egyszer megpróbáltam vitába szállni az egyik szekálóval, amikor azt mondta, hogy verekedni akar velem.

– Te nem kedvelsz, és én sem kedvellek, de min változtat, ha behúzzunk egymásnak? – kérdeztem.

Érvelésem azonban még jobban feldühítette. Ha hagytam volna, hogy az egyik behúzzon egyet, talán új áldozatot keresnek maguknak, de nem voltam elég bátor, hogy kipróbáljam ezt a stratégiát.

A következő három év nagy részét azzal töltöttem, hogy elkerültem a szekálókat. Gyakran le kellett nyelnem verbális bántalmazásukat, de a fizikai konfrontációt kerültem. Egysze-

rűen nem voltam elég kemény vagy erős. Ezért magam maradtam, leginkább a két öcsémmel játszottam, és furcsa, ellipszis alakú köröket tettem a városban.

Allendale egy másik várossal osztozott a gimnáziumán, így kilencedikben lehetőségem nyílt egy másik város szekálóiival is találkozni. Megint gyorsan rám találtak. Nem vagyok benne biztos, miért. Nem voltam magas – egészen a középiskola végéig –, de okos voltam, és sokat beszéltem, ami lehet, hogy felkeltette a figyelmüket. Habár kísérleteztem a focival, az énekarban is benne voltam: Az énekkarosok gyakran a bántalmazók elsődleges céltáblái lettek, talán mivel művészléleknek és másnak látták őket.

A vagányokkal ellentétben pufók voltam, és a testfelépítem miatt az első naptól fő céltáblává váltam. Amikor bezártak egy szekrénybe, fájt ugyan, de kibírtam, a gatyafelrántás azonban veszélyesebb volt. Ha jól emlékszem, ez a technika abból állt, hogy megfogták egy másik fiú alsónadrágjának hátsó övrészét, és felrántották. A csínyben általában két elkövető vett részt, én pedig gyakran elszenvedtem kilencedikben.

Amikor elkezdődött a pizskálás, nem csináltam semmit. Nem szóltam senkinek. Ezért folytatódott. A szekálók megfogtak, megcsíptek és megcsavarták a bőrömet a mellkasomon vagy a karomon, amikor a folyosón elmentek mellettem. Vagy ha a csípéshez nem voltak elég közel, akkor a vállamba öklöztek. Megtanultam, hogy figyelnem kell a folyosón, hogy kitérjek az útjukból.

Megint csak megpróbáltam elkerülni a konfrontációt. Ezt az öltözőben, a tornaóra előtt, illetve a háromhetes amerikaifoci-karrierem során nehezebb volt végrehajtani. Adtam egy esélyt a focicsapatnak, de miután heteken keresztül a földbe dőngöltek (amelynek során súlyosan megsérült a farcsontom, amely testrészem létezéséről ekkoriban még nem is tudtam), anyámnál betelt a pohár. A tudtom nélkül átsétált Murray edzőhöz,

és bejelentette a kilépésemet. Megalázottnak éreztem magam, és – titkon – megkönnyebbültem. Anyám meglátott egy olyan igazságot, amit én nem, és azt a csalódásom miatti aggodalma fölé helyezte. Még nem voltam elég kemény a focihoz. Habár anyám egyoldalú cselekedete talán az életemet mentette meg, a szekálás nem maradt abba. Elkezdtem tornaórákra üres öltözőkben öltözni.

Nehéz idők voltak. Szerencsére azonban volt néhány közeli barátom és pár felnőtt, akikre felnézhettem, és akik emlékeztettek: igenis fontos vagyok. Ezt ugyanis könnyű elfelejteni, ha az ember bántalmazás céltáblájává válik. Először is ott voltak a szüleim, akik egyszerre voltak kemények és kedvesek. Olyan emberek voltak, akik a bizonyítványt a hűtőre tűzik, a rossz bizonyítványt pedig a hűtő tetejére, hogy a testvérek is láthassák. Hajtottak bennünket, de mindig támogattak. Anyám szinte minden reggel ugyanazzal a mondattal húzta fel a redőnyt a szobámban:

– Ideje felkelni és tündökölni, hogy megmutasd a világnak, milyen fából faragtak.

Amikor évtizedekkel később igazságügyi miniszterhelyettes lettem, a szüleim egy hógömböt adtak ajándékba, amelyben egy igazságskála volt, az alján pedig a „Kelj fel és tündökölj!” felirat. A gömb még mindig az íróasztalomat díszíti.

Amikor hazaértem a gimnáziumból, anyámmal mindig leültünk, hogy megbeszéljük a napomat. Amikor 2012-ben rákban haldoklott, ezeket az órákat idéztük fel. Kiskoromtól fogva azt mondta, hogy sokat várnak tőlem. Mielőtt meghalt, megmutatott egy üzenetet, amelyet akkor írtam, amikor hét- vagy nyolcévesen a szobámba küldtek. Az állt rajta: „Sajnálom. Egy napon nagy ember leszek.” Majdnem ötven évig őrizgette a komódjában.

Volt pár fantasztikus tanárom is, akikkel közel kerültünk egymáshoz. Különösen az angoltanárom, Andy Dunn volt ilyen, aki az iskolaújság tanácsadója volt, amikor újságírónak készültem.

Habár volt pár jó barátom, a tanárokkal mindig könnyebben meg tudtam találni a közös hangot, mint a diákokkal.

És ott volt még Harry Howell.

A középiskola alatt Harrynek dolgoztam egy nagy élelmiszerüzletben Allendale mellett. Nem kerestem túl sokat a polcfeltöltéssel, a bevásárlókocsik összeszedésével és a pénztárgép kezelésével – talán óránként négy dollárt –, de szerettem a munkámat. Ez nagy részben annak volt köszönhető, ahogyan Harry az üzletet vezette.

Harry ápolt, középmagas, fehér férfi volt, rövidre nyírt frizurával, általában fehér, rövid ujjú inget viselt, névtábláját pedig a zsebére tűzte. Fekete övet és fényes, fekete kaplis cipőt viselt, bármilyen színű nadrág is volt rajta. Emlékeimben úgy él, mint aki megdöbbenően hasonlít a negyvenöt éves Robert Duvallra.

Habár dolgoztam elnököknek és kiemelkedő vezetőknek a kormányon belül és kívül is, visszatekintve mégis azt gondolom, hogy Harry Howell volt az egyik legkiválóbb főnököm. Részen azért, mert szerette a munkáját, és büszke volt rá. Harry jól ismerte az élelmiszerüzletet, hiszen alulról küzdötte fel magát boltvezetőnek. Ragaszkodott hozzá, hogy az ő üzlete legyen a legtisztább és a legjobban vezetett bolt az egész láncban.

Az árufeltöltők – a legtöbben kamaszok – mind mókamesterek voltak. Nevetve dolgoztunk – leginkább azután, hogy az áruház bezárt –, ugrattuk egymást, és mániákusan hajtottunk, hogy a sor, amelyért felelősek voltunk, tökéletesen fessen. Mindez Harrynek volt köszönhető. Valahogy olyan környezetet teremtett, amely magas elvárást támasztott, ugyanakkor hihetetlenül szórakoztató volt. A butaságainkat látva rendszerint elnyomta a mosolyát – csak a szája sarka görbült felfelé, így láthattuk, hogy ő is jól szórakozik –, és kereken kimondta, ha a munkánk nem volt elég jó. Szerettük. Ugyanakkor egészséges módon tartottunk is tőle. Mivel érezte, hogy fontosak vagyunk – szemmel láthatóan törődött a munkájával és velünk

–, kétségbeesetten meg akartunk felelni neki. Harry Howell megszerettette velem a tökéletesen „feltöltött” – vagy ahogy páran hívták „bevakolt” – élelmiszerbolti sor kinézetét és érzetét, ahogy minden egyes konzerv vagy csomag a polc külső széléhez illeszkedik, így a sor rendezettnek és érintetlennek tűnik a vásárló számára, akinek az az érzése, hogy ő talált rá először.

A vonalkód előtti időkben kézi bélyegzőt használtunk, hogy megjelöljük a termékek árát. Ez lassú folyamat volt, és nagyon kellett figyelni, hogy a megfelelő árat állítsuk be a bélyegzőn. Ha hibát vétettünk az árban, a tinta örökre ott maradt a terméken, akár a tetoválás.

Amikor az üzletben dolgoztam, a vállalat befektetett egy új „technológiába” – kemény műanyagból készült címkézőgépekbe –, az ármegjelölés megkönnyítése végett. Csak két vagy három ilyen címkéző prototípusunk volt, mert – ahogy mondták – nagyon sokba kerültek. Különös gonddal kellett bánni velük.

Az egyik este a szakterületemmel foglalkoztam: a papírsort töltöttem fel papír törölőkendővel, vécépapírral, zsebkendővel, szalvétával. Körülbelül a sor harmadánál tartottam, tapétavágóval nyitottam fel a dobozokat, és luxuseszközünkkel, a címkézővel jelöltem meg minden termék árát, mielőtt a polcra került. A kiváló sorfeltöltés megtestesítője voltam. Utána meghallottam egy feltöltő kollégám hangját, aki a sorom végén állt. Türelmetlenül szólt:

– Comey, add kölcsön a címkézőt! Csak egy pillanatra kell. – Mindkét kezét kinyújtotta, hogy elkapja a szerkezetet. Gondolkodás nélkül odadobtam neki.

Abban a pillanatban, ahogy a címkéző repülni kezdett, a kollégám gyorsan sarkon fordult és eltűnt. Még mindig látom magam előtt, ahogy a drága címkéző prototípus repül a levegőben: a képzeletemben hátrafelé pörög, miközben megtesz hét-nyolc méter távolságot egészen addig a pontig, ahonnan a kollégám eltűnt. Emlékeimben lassított felvételen látom, ahogy

azt kiáltom: „Neeee!” Kétlem azonban, hogy erre tényleg lett volna időm, mielőtt a drága címkéző Harry Howell lábánál ért földet, aki éppen besétált a soromba. A kollégám látta, hogy jön, és tökéletesen időzítette a kis trükkjét.

Nagyon sok vezető van – életem során megismertem egypár ilyet –, akinél elszakadt volna a cérna, aki káromkodva üvöltötte volna le a buta kölyköt. Ahogy Harry lenézett a kaplis cipője körül szétszóródott műanyag alkatrészekre, csak annyit mondott:

– Takarítsd fel! – Majd elsétált.

Nem emlékszem, hogy magyarázatot követelt volna, vagy hogy újra szóba hozta volna az esetet. A tizenhat éves önmagam arra jutott, hogy Harry azonnal rájött, csöbe húztak. Sztoikus, elnyomottan mosolygós módján tudta, hogy egy gonosz csel áldozatává váltam, és megsajnál.

Lehet, hogy a címkéző nem is volt drága, vagy lehet, hogy Harry kifizettette a kollégámmal az eltört szerkezetet. Harry könyörülete azonban mély benyomást tett rám, és ettől fogva még jobban szerettem. Még keményebben dolgoztam: a papírsort a papír törőlkendők paradicsomává változtattam. Harry türelmét pedig újra leteszteltem.

Az egyik este a tejtermékeket kellett feltöltenem, ami sokkal bonyolultabb feladat volt, mint a papírsor. Ez már a nehéz súlycsoport. Kinyitottam az épület hátuljában álló hűtőszekrény hatalmas ajtaját, hogy begyűjtsem a tejeskannákat. Magas halmokban álltak, minden műanyagban négy kanna volt. A műanyag kannák megjelenése előtt papírdobozokat használtak, amelyek úgy néztek ki, mint a sulitejes dobozok óriási nagytestvérei. Megragadtam egy kézi emelőkocsit, és elkezdtem megrakni az egybecsomagolt kannákkal. Amilyen magabiztos zöldfülű voltam, hat csomagot raktam rá – kilencven liter tejet. Anyám azt mondta volna, hogy lusta vagyok többet fordulni. Megdöntöttem a kétkerekű kézikocsit, megjegyeztem magamban, hogy szép súlya van, és elindultam a hűtőtől, jobb

vállamat a kézikocsi hátuljába nyomva, bal kezemmel az áru tetejét támasztva. Bementem a hátsó csapóajtón, és végiggördültem a tejtermékes vitrinek előtt. A súlytól egyre gyorsult a kocsi, én pedig gyorsan szedtem a lábam, hogy az áru ne essen rám. A tejtermékes vitrinnél hirtelen megálltam, és függőleges helyzetbe állítottam a kézikocsit, figyelmen kívül hagyva a fizika alaptörvényeit. A világegyetem és a tej természetesen nem hagyta figyelmen kívül.

Amikor hirtelen megálltam, és függőleges helyzetbe hoztam a kézikocsit, az összecsomagolt tejeskannák nem álltak meg, megtartották a lendületüket, és kivágott faként dőltek abba az irányba, amerre toltam a kocsit, mielőtt megálltam. A tejeskannákból álló oszlop nagyot puffant a földön. A papírdobozok teteje egyszerre kinyílt, és több tej ömlött ki, mint amennyit valaha egy helyen láttam. A kilencvenliternyi tejóceán elkezdett folyni a tejtermékes vitrin, a müzlik, a konzervek és a nemzetközi ételek sorában. Szavakkal leírhatatlan katasztrófát okoztam.

Hátraszaladtam, megragadtam a felmosót és a vödröt, és mint egy örült, elkezdtem felitatni a tejóceánt, a felmosót a vödör tetején csavarva ki. Minden olyan csendes volt. A papírkannák nem törnek össze. Csak kinyílnak. Ha sietek – gondoltam –, lehet, hogy fel tudom takarítani, mielőtt bárki meglátja a rendetlenséget.

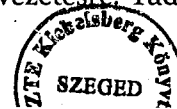
Pár perce takarítottam, amikor Harry megjelent. A tejóceán túloldalán állt, csípőre tett kézzel, óvatosan, nehogy belelépjen. Miután végtelennek tűnő ideig bámulta a kiömlött tejet, megkérdezte:

– Tanultál ebből valamit?

– Igen, uram – feleltem.

– Jó – válaszolta. – Takarítsd fel! – Majd elsétált.

Még túl fiatal voltam, hogy felfogjam, de tizenhat évesen példát láttam a kiváló vezetésre. Tudtam, Harryre akarok hason-

lítani, nem azokra a kölykökre, akik a játszótéren kínoztak. És talán Harry elég nyitott volt, hogy ezt meglássa. Lehet, hogy ösztönösen megsejtette, min megyek keresztül az iskolában, és hogy csak szeretnék valahová beilleszkedni, valamivé válni.

Nagyon fájdalmas volt, hogy kívülálló vagyok, és folyamatosan bántalmaznak, de utólag úgy látom, ez az élmény segített jobb emberismerővé válnom. Életemben nagyon sok időt töltöttem a kockázatok felmérésével, a hanghordozás kielemezésével és a változó dinamika értékelésével egy folyosón vagy az öltözőben. A szekálás túléléséhez folyamatos tanulás és alkalmazkodás szükséges. A szekálóknak pedig részben azért van hatalmuk, mert sokkal könnyebb követni, az árral úszni, beolvadni.

A szekálás áldozataként töltött évek összeadódtak, az apróbb megaláztatások egymás után következtek, világossá téve a hatalom következményeit. Harry Howellek is volt hatalma, de együttérzéssel és megértéssel párosította. Ez nem lehetett mindig könnyű, hiszen nagyon sok éretlen kölyköt kellett kezelnie. Másoknak is volt hatalmuk, mint az iskolai szekálóknak, akik sokkal könnyebbnek találták, hogy a védtelenek ellen használják fel, és ússzanak az árral, minthogy szembenézenek vele.

Ezt a tanulságot életem egyik első legnagyobb hibájából is levontam.

1978-ban a William & Mary Főiskolára jártam. Egyike voltam azon számos bizonytalan, honvágygal teli és ijedt gyereknek, akik először kerültek el otthonról, de persze ezt nem vallottuk be egymásnak, sőt, saját magunknak sem. Mivel túl sokan voltunk, azon tizenhét gólya közé kerültem, akiket az egyik nagy kollégium fizikailag elválasztott melléképületében szállásoltak el, ahol nem volt felügyelőtanár és semmilyen ellenőrzés. A mai napig kiráz a hideg, ha felnőtt fejjel visszatekintek: a főiskola akaratlanul létrehozott egy „Legyek Ura” kollégiumi melléképületet.

A melléképületben lakott egy fiú, aki enyhén idegesítő volt. Kissé arrogánsan és mereven viselkedett, és folyton az otthoni barátjáról beszélt. Növényekkel díszítette makulátlanul tiszta kollégiumi szobáját. A legtöbbször a saját útját járta. Valamiért azonban a csoport úgy döntött, hogy ezt az enyhén idegesítő fiút nem lehet elviselni. Ezért bepiskálították a holmijait, összeszemetelték a szobáját, beletöröltek a kedvenc kazettáiba és egyéb butaságokat is elkövettek, amelyekre nem emlékszem. Én is a csoport tagja voltam. Egyes dolgokat én hajtottam végre, másokban segédkeztem, bizonyos csínyeken pedig nevettem az elkövetésük után. Fájdalmat okoztam valaki másnak.

Négy évvel később még mindig szégyellem magam. Hogy a fenébe vehettem részt egy másik fiú szekálásában? Mégis így volt. Végül is mindenki csinálta. Lehet, hogy féltem, ha nem szállok be, én leszek az új célpont. Vagy talán annyi éven át voltam kívülálló, hogy most a csoport része akartam lenni. Az egyike voltam a „srácoknak”. Végre tartoztam valahová.

Olyan szülők neveltek fel, akik folyton hangsúlyozták, hogy ellen kell állni a csordaszellemnek. Anyám számtalan kontextusban elismételte:

– Ha mindenki sorban áll, hogy leugorjon a George Washington hídról, te is beállsz?

A középiskolai ballagáson beszédet tartottam a társainktól eredő nyomásról. Tizenhat éves korom óta egy idézetet hordtam a tárcámban Ralph Waldo Emersonról: „Könnyű a világban a világ véleménye szerint élnünk, és a magányban a magunk véleményét követni, de csak az lehet nagy ember, aki a tömegtől körülvéve is képes tökéletes nyugalommal megőrizni a magány függetlenségét.” (Ezt fejből gépeltem le.)

Minden lecke, minden töprengés, minden bűntudat és habozás ellenére megadtam magam a hangos nevetésnek és a bajtársiasságnak, illetve talán annak a megkönnyebbült érzésnek, hogy végre nem én vagyok a célpont. Piskáltam és szekáltam

egy másik fiút, aki nem sokban különbözött tőlem. Félénk, álszent és bolond voltam.

Az élő példája lettem valaminek, amit már akkor is ismer-tem, évtizedekkel később pedig még behatóbban megtapasztaltam. Mindannyian hajlunk arra, hogy erkölcsi megfontolá-sunkat feláldozzuk a „csoport” érdekében: elhallgatunk és azt feltételezzük, a csoport majd szembenéz a nehézségeinkkel. Azt képzeljük, hogy a tömeg körültekintően dönt, és ha bizonyos irányba halad, akkor követjük, mintha a csoport egy nálunk hatalmasabb erkölcsi egység lenne. A csordával szemben álta-lában elnémulunk, és hagyjuk, hogy esze és lelke oldja meg a dolgokat. Természetesen azonban a csoportnak nincs tőlünk különálló esze és lelke. Azzal azonban, hogy elképzeljük e köz-pontok létezését, elhárítjuk a felelősséget, így minden csoportot eltéríthet a legerősebb hang, az az ember, aki tudja, hogy a cso-port milyen birka, és ezt kihasználja.

Ha a családom Yonkersben marad, ahol menő gyerek vol-tam, ahol a csoport részét képeztem, nem tudom, most milyen ember lennék. Az, hogy kívülálló voltam, hogy piszkáltak, nagyon fájdalmas volt, de jobb ember lettem tőle. Élethosszig tartó utálatot ébresztett bennem a szekálók, és szimpátiát az áldozataik iránt. Ügyészi munkám egyik legkielégítőbb része, amikor a mindenféle szekálókat rács mögé juttattam, megsza-badítva a jó embereket egyeduralmuk alól. A főiskolai tapasztalatom után soha többé nem hódoltam be a csordaszellemnek, csak mert könnyű lett volna. És azt is el akartam érni, hogy az életemnek legyen valami értelme, hiszen láttam, hogy milyen múlandó az élet.

4. FEJEZET

MI ÉRTELME?

„Mindig is azt hittem, és most is hiszem, hogy bármilyen jó vagy rossz szerencse keresztezze is sorsunkat, mindig megtalálhatjuk az értelmét, és értéké alakíthatjuk.”

HERMANN HESSE

AZ ÉVEK SORÁN nagyszerű emberekkel dolgoztam együtt, de az élet és a vezetés területén két nő bizonyult a legfontosabb mesteremnek.

1993-ban, miután véget ért a munkám a Gambino-ügyben, megtartottam a Patrice-nak tett ígéretemet, és Richmondba költöztünk, ahol kevés embert ismertünk, de olcsóbban és kényelmesebb körülmények között nevelhettük gyerekeinket.

Miután rövid ideig egy ügyvédi irodának dolgoztam, vissza-mentem szövetségi ügyészhelyettesnek, ekkor Virginia állam fővárosába. Az ügyvédi iroda rendben volt, jól fizettek, a mun-katársaim pedig okosak voltak, de hiányzott a közszolgálat, még az ósdi berendezés és az alacsony fizetés ellenére is. Ezt nem mondhattam el a kollégáimnak, de kétségbeesetten szerettem volna újra hasznos lenni, hogy valami jót tehessek a közösségért, és azokat az áldozatokat képviselhessem, akiknek valóban szükségük volt rám.

Az új főnököm Helen Fahey volt. Ő volt a szövetségi ügyész és az összes ügyészhelyettes felügyelője az állam keleti részében. Fahey sikertörténete szokatlan és inspiráló. Kisgyermekeit háztartásbeli anyaként nevelte, majd különböző posztokat töltött be a Védelmi Minisztérium egy ügynökségénél, kezdetben gépíró volt. Közben tizenhét éven keresztül képezte magát, ahogy egy újságinterjúban fogalmazott: „Egy időben egy munkahely és egy hónap alatt egy kurzus”. Sohasem szerzett főiskolai diplomát, de a jogi egyetemre mégis bekerült a tanulmányi eredményei és a munkatapasztalata alapján.

1996-ban, harmincöt éves koromban kezdtem Helennek dolgozni. A richmondi iroda igazgatója lettem – ez a Fahey által felügyelt négy iroda egyike volt –, és arról álmodoztam, lendületbe hozom az irodát, hogy jobban hozzá tudjunk járulni a munkához mindenféle területen, főként az erőszakos bűncselekmények és az állami korrupció terén. Miután szövetségi ügyészhelyettesként dolgoztam Manhattanben, és egy nagy richmondi ügyvédi irodában is tapasztalatot szereztem, azt gondoltam, hogy én vagyok „a jani” – ahogy anyám szokta mondani, nem jó értelemben. Lehet, hogy tudat alatt átvettem Rudy Giuliani bizonyos tulajdonságait, így mindenhol ott voltam a városban, én lettem a szövetségi bűnüldözés arca Richmondban, a helyi bűnüldöző szerveknél, a közösségben és a médiában is én képviseltem a hivatalt. A fényképem egy ingyenes richmondi hetilap címlapjára került, amely úgy nevezett, „Az egyik jófiú”, és hibásan szövetségi ügyészként, nem pedig ügyészhelyettesként jelölt meg. A richmondi irodámban pózoltam a képhez. És ami még rosszabb, a főnökömnek nem szóltam semmit. Egy ilyen mutatvány Rudy Giuliani hivatalában nagyon rosszul sült volna el. Miután megláttam az újságot a fényképpel a címlapján, az volt az első reakcióm, hogy meg kell szereznem az összes példányt a városban, máskülönben halott vagyok. Utána eszembe jutott, kinek dolgozom. Fahey

elég erős volt ahhoz, hogy nekem is sikert kívánjon. Néha kinevetett – ez rendben volt, és meg is érdemeltem –, de leginkább *velem* nevetett.

Helen Fahey azon kevés vezetők egyike volt, akik jól érzik magukat a bőrükben. Azt hiszem, páran azzal gúnyolták a háta mögött, hogy gyenge – „engedte, hogy Comey átvegye Richmondot” –, pedig pontosan tudta, mit csinál. Engedte, hogy fejlődjek, néha pedig kedvesen meghúzta a fületem, hogy sínen maradjak, és jó eredményeket érjek el. Ráadásul nem igazán érdekelte, hogy a rosszul tájékozott emberek mit mondanak róla: ez nagyon nagy tanulsággá vált számomra, amikor idősebb lettem. A csoport érdekeit és a fontos munkánkat a saját érzelmei és hírnév miatti aggodalma elé helyezte.

Erőfeszítésünket, hogy eljárást folytassunk fegyveres bűncselekményekben, és csökkentsük Richmond emberölési rátáját, egyes richmondi bírók sajnálatos módon elleneztek: úgy látták, hogy az ilyen ügyek nem tesznek jót egy „szövetségi” bíróságnak. Ez sem engem, sem a richmondi csapatomat nem érdekelte. Életeket próbáltunk menteni, így csak mentünk előre, és kivívtuk egy rangidős bíró haragját. A bíró kiadott egy végzést, amelyben azzal vádolta Helen Fahey-t, a szövetségi ügyészünket, hogy megsértette a bíróságot. Egy apróbb adminisztratív hibára hivatkozott: Fahey nem kérvényezte, hogy rendőrbíró kíséren el egy foglyot a kiírt tárgyalásra. Fahey-nek semmi köze nem volt a kis papírokhoz, amelyeket mi töltöttünk ki a foglyok helyváltoztatásához. Általában havonta egyszer jött Richmondba, és semmi okunk nem volt rá, hogy bevonjuk ebbe a munkába. A bíró azonban fel akart idegesíteni minket vele együtt.

Nem ismerte Helen Fahey-t.

A tárgyalása napján a tárgyaló, a bíróság folyosói és a környező terület csak úgy hemzsegett a rendőröktől és szövetségi ügynököktől, az utcák pedig tele voltak rendőrlovakkal és

-motorokkal. Fahey nyugodtan odasétált a „vádlottak” padjához a tárgyalóban, és várt. A bíró megjelent, és annyira felbosszantotta a bűnüldözői közösség nyilvános támogatása, hogy elkezdett arról szónokolni, mekkora probléma vagyok én, teljesen figyelmen kívül hagyva Fahey-t, és a közönség soraira öntötte mérgét, ahol én is ültem. Utána ejtette az ügyet. Fahey nagyon mulatságosnak tartotta a helyzetet, azt mondta, jó úton járunk, és csak folytassuk a munkát.

Vezetői karrieremet teljes mértékben Helen Fahey bizalmának köszönhetem, amelyet nemcsak belém, hanem saját magába is vetett. Csak úgy tündökölt az embereinek sikerében – akik viszontszerették –, mi pedig kivirágoztunk a tündöklésében. Elég magabiztos volt ahhoz, hogy alázatos lehessen.

Akitől azonban a legtöbbet tanultam a vezetésről, a feleségem, Patrice.

Életünk során mindannyian szembenézünk a halállal. Ez elkerülhetetlen. Én is megtapasztaltam, még azután is, hogy a ramsey-i erőszaktevő befurakodott az álmaimba. Egyszer például meglátogattam Patrice-t – ekkor még csak a barátnőm volt –, amikor a Békehadtestnél szolgált egy isten háta mögötti faluban Sierra Leonében, Nyugat-Afrikában. Majdnem ott hagytam a fogamat maláriában. Ha nem cipel magával az éjszaka közepén a motorja hátsó ülésén, és szó szerint berángat egy távoli kórházba, nem maradtam volna életben. Néha azonban nem akkor tanuljuk meg, milyen rövid a földön töltött létünk, és milyen fontos, hogy mit kezdünk az idővel, amikor mi nézünk szembe a halállal, hanem amikor azokat ragadja el, akiket a legjobban szeretünk.

1995 nyarán Patrice-szal egy öt hálószobás, gyarmati stílusú házban éltünk, amely egy zsákutcában, Richmond egyik tervezett negyedében épült. Olyan környék volt ez, ahol a helyi

tűzoltóság házhoz hozza a tűzoltókocsit a gyerek születésnapján, ahol a szomszédok mind ismerik egymást, ahol a gyerekek órákat töltenek a csendes utcákon és krétával pályát rajzolni az aszfaltra, hogy biciklizzenek. A két kislányunk kivirult az új házban, és 1994-ben a kisöcsi is megérkezett. Utána jött Collin.

Collin Edward Comey 1995. augusztus 4-én született, egészségesen, három kiló ötven dekával, és mint minden Comey-baba, szép hosszal. Patrice a kórházban gondozta, a három nagyobb gyerekünk pedig meglátogatta őket és segítettek. Fantasztikus nap volt, olyan, amelyet csak egy újszülött szülei tapasztalhatnak. A nap végén azonban Patrice érezte, hogy valami megváltozott. A baba feltűnően ingerlékenyvé vált, ezért a feleségem folyton kérdezgette a személyzetet, hogy minden rendben van-e. Biztosították, hogy a baba jól van, és minden normális. Az egyik nővér lekezelően azt mondta négygyermekes feleségemnek:

– Még sohasem volt hasfájós babája?

A kislány azonban nem volt jól. Még nem tudtuk, de Collin csöpp teste egy halálos fertőzés ellen küzdött. A nőknek körülbelül a negyede hordozza a B csoportú streptococcus baktériumot. A baktérium ártalmatlan az anyára, de a babát megölheti. A terhesség vége felé megbízhatóan ki lehet mutatni, és a szülés során hatásosan lehet kezelni antibiotikummal. 1995-ben azonban a szűrés még nem képezte az amerikai orvosi gyakorlat szerves részét. Habár néhány kórház és néhány orvos vizsgálta a baktériumot, a szülészeket képviselő orvosi egyesület még nem állt a gyakorlat mögé, és az állami orvosi kamarák még nem tették standard ellátássá.

Másnap reggelre Collinnak magas láza lett, és a testében vérmérgezés tombolt. Az újszülött intenzív osztályon, ahol különleges ellátásban részesült, kilenc napig küzdött az életért. Hamarosán lélegeztetőgépre került: a szerkezet újra és újra felpumpálta kicsiny mellkasát. Patrice alig aludt, ezért gyakran

elbóbiskolt, amikor mellette üldögélt. Azt magyarázta, hogy Collin kilenc hónapig hallgatta a hangját és érezte őt, ezért most mindennél jobban szüksége van a hangjára és érintésére. Így ott ült mellette, óráról órára, napról napra, fogta a kis kezét, és altatódalokat énekelt neki.

Az orvosok utána megmutatták a lesújtó agyi felvételeket. A fertőzés a kisfiunk agyának nagy részét elpusztította. Jelenleg csak a lélegeztetőgép tartja életben – közölték. A fiuk meghalt. Azt azonban nem mondták, hogy mit tegyünk. Azt akarták, hogy eldöntsük, levehetik-e a lélegeztetőről. Hogyan tehetük volna? Ott volt az orrunk előtt, életben volt, és azt kérték tőlünk, hogy adjuk fel a reményt, és hagyjuk meghalni.

Hazamentem, hogy megnézzem a nagyobb gyerekeinket. A szüleim nálunk voltak. Mint mindig, amikor stresszelek, nyugodtan viselkedtem, talán kicsit hidegen is. Amikor azonban elmondtam édesanyámnak és édesapámnak, hogy mi történik és milyen döntés előtt állunk, könnyekben törtem ki. Nem hiszem, hogy bármelyikük is tudta, mit kellene tennünk.

A kórházban Patrice-szal együtt döntöttünk. Leírhatatlan gyász közepette a feleségem rájött, mit kell tenni. A másik fiunk még nem volt kétéves, így nem értette, mi történik, de a lányaink igen. Patrice úgy döntött, hogy tudniuk kell az igazat: miután elmondjuk nekik, mi történik, és el tudják fogadni, még egyszer utoljára láthatják Collint. A lányok tartották a karjukban a babát élete első perceiben – érvelt Patrice. Élete végén is ők tartsák a karjukban. Nem szabad eltitkolni a halálát előttük, különben, ahogy nőnek, a hazugság egyre nagyobbá terebélyesedne. Én sohasem lettem volna elég bölcs, hogy ezt belássam. Kitegyünk egy öt- és egy hétévest a haldokló kistestvérük látványának? Ki tenne ilyet? Egy bölcs édesanya, aki megadta ezt az ajándékot a lányainknak. Lehetőséget kaptak, hogy elbúcsúzzanak.

Hogy felkészítsük a lányainkat, elvittük őket piknikezni, és könnyek között elmagyaráztuk, mi történik és miért. Az

anyám utána elkísérte a lányokat egy különszobába, nem sokkal azután, hogy lekapcsolták a gépeket. Patrice a karjában tartotta Collint, és odaadta mindkét nővérének. A lányok dajkálták és beszéltek hozzá, elbúcsúztak tőle, majd visszaadták. Miután a lányok elmentek, egy darabig én is a karomban tartottam a kis fickót, majd Patrice is. Az anyja addig dúdolt neki, míg abba nem maradt a légzése, és még sokkal utána is. Még most is nehéz leírnom ezt a jelenetet, ahogy egy összetört szívű anya ringatja a kisbabáját rövid élete végén.

Nagyon dühösek voltunk. Ha Collin egy másik orvosnál vagy egy másik kórházban születik, ahol végeznek szűrést, akkor valószínűleg életben marad, hiszen a terhesség végén megvizsgálták volna Patrice-t, és a szülés előtt kapott volna gyógyszert. Mivel azonban egy olyan orvos segítette a világra, aki nem támogatta a vizsgálatot, és a kórház nem követelte meg, hogy minden orvos végezze el, a kisfiunk meghalt. Ennek semmi értelme nem volt. Patrice beleásta magát a témába, és kapcsolatba lépett járványügyi központok kutatóival, valamint a B csoportú Streptococcus Egyesület jó szándékú tagjaival, akik szintén elvesztették a kisbabájukat. Csecsemők haltak meg értelmetlenül országszerte, ahogy az orvosok csak lassan változtatták meg a véleményüket és a gyakorlatot.

– A fiunkat nem hozhatom vissza – mondta Patrice –, de nem tudom elviselni a gondolatot, hogy még egy anya keresztülmenjen a fájdalomon, amelyen én keresztülmentem. Tennem kell valamit.

A vallás nyelvén is megfogalmazta, az egyik kedvenc idézete alapján az Újszövetségből. A rómaiakhoz írt levelében Pál azt mondja: „Tudjuk pedig, hogy azoknak, a kik Istent szeretik, minden javokra van, mint a kik az ő végzése szerint hivatalosak.”*

* Károli Gáspár fordítása.

Patrice azt nem tudta megmagyarázni, egy szerető Isten miért engedte, hogy Collin meghaljon, és visszautasította a sekélyes magyarázatokat is „Isten akarataról”. Gyakran oda-súgta nekem, amikor a jó szándékú emberek már nem hallották:

– Miféle szerető Isten akarná megölni a kisbabámat? Ezt nem hiszem el.

Abban azonban hitt, hogy valami jót kell kihoznia az őt ért veszteségből. A jó – jelentette be – az lesz, hogy megmenti más anyák kisbabáit azáltal, hogy a vizsgálat elvégzésére kényszeríti az orvosokat. Ezért munkához látott: gyászából országos kampány született.

Patrice nyilvános fórumokon írt a fiunkról, és az egész országot bejárta, hogy segítsen megváltoztatni az egészségügyi normákat. Beszélt a virginiai törvényhozás előtt, és sikerült elérnie, hogy jogszabályt fogadjanak el a vizsgálat egyetemes elvégzéséről és a B csoportú streptococcus kezeléséről. Nem egyedül cselekedett, de a hangja, sok más jó szándékú emberével együtt, megváltoztatta az országot. Immár minden anyát szűrnek, a kisbabáik pedig életben maradnak. Az elképzelhetetlen rosszat valami jó követte. Más anyák sohasem fogják megtudni, mi történhetett volna, és ennek így is kell lennie.

Patrice erőfeszítése – hogy másokkal jót tegyen – kétségkívül befolyásolta, hogyan vélekedem a törvény és az igazságszolgáltatási rendszer céljáról, amelynek felnőttételem nagy részét szenteltem. A Collin halálát követő években sok rosszat láttam, amely jó emberekkel történt, engem pedig kértek, hogy segítsék magyarázatot és valamiféle értelmet találni ezekben a veszteségekben. 2002-ben, amikor visszamentem Manhattanbe, hogy szövetségi ügyész legyek, a frissen kiásott ároknál álltam az ikertornyok helyén, a Ground Zerónál, ahol több ezren lelték halálukat, beleértve több száz olyan embert, akik után semmilyen nyom nem maradt. Meghívtam a helyszínre az ország kilencvenkét másik szövetségi ügyészét. Elmagyaráztam, hogy

az ártatlan elhunytak mind körülöttünk vannak, még ha nem látjuk is őket. Ez a hely a fojtogató veszteség helye. Szent föld.

Patrice szavait idézve elmondtam, hogy nem tudom, miért történnek rossz dolgok jó emberekkel. Emlékeztettem, hogy a zsidó-keresztény hagyományban Jób könyve még azért is megfedd, ha az ember felteszi a kérdést. A forgószelel hangja válaszol: „Hogy merészeled?” Őszintén szólva nem tudom elmagyarázni, mi Isten szerepe az emberi történelemben. Ehhez a fiam elvesztését jóval meghaladó megértésre lenne szükségem, és meg kellene vizsgálnom a számtalan ártatlan fiú- és lánygyermek szenvedését és elvesztését. Ezt nem tudom megtenni, és kevéssé vagyok türelmes azokkal, akik állításuk szerint képesek rá. Amit tudok, azt Patrice tanította nekem: a veszteségnek akkor van értelme és célja, ha nem adjuk meg magunkat neki, helyette begyógyítjuk a sebeket, enyhítjük a fájdalmat, és megkímélünk másokat attól, amit mi átéltünk. A kötelességünk, a feladatunk annak biztosítása, hogy valami jó hajtszon ki a szenvedésből, hogy valamiféle ajándékot találjunk a búcsúban. Nem azért, hogy a veszteség valamilyen visszas módon „megérje”. Semmi sem fogja igazolni a veszteséget, de túlélhetjük, sőt, küzdhetünk, ha a gyászt egy cél érdekében állítjuk, és sohasem engedjük meg a gonosznak, hogy átvegye az irányítást. Az igazságszolgáltatási rendszerünk szépsége és szelleme ebben a küldetésben rejlik.

Patrice-szal azt terveztük, hogy Richmondban éljük le az életünket. A városban jók az állami iskolák, mi pedig egy szép és viszonylag olcsó házban éltünk egy biztonságos környéken. Collin halála után 1996-ban született egy egészséges kislányunk, 2000-ben pedig még egy. Richmondban akartuk felnevelni öt gyermekünket. Imádtam a munkámat. Letelepeltünk. Az országot azonban 2001. szeptember 11-én támadás érte, és megcsörrent a telefonom.

2001 októberében egy nap a két kisebbik lányunkra vigyáztam otthon. Patrice a templomban volt egy női csoport alapító ülésén, amelyet ő hozott létre. Inspirálóan beszélt a nőknek a közös megöregedésről. Onnan azonban nem hallotta a telefon csörgését. Én hallottam, és felvettem. A férfi azt mondta, hogy a Fehér Házból telefonál, mert az elnök tudni szeretné, hajlandó lenné-e visszamenni Manhattanbe mint államügyész, vagyis szövetségi főügyész. Azt hittem, egy barátom szórakozik, úgyhogy azt válaszoltam:

– Aha, menj a f...

A férfi azonban félbeszakított, és azt mondta, ez nem vicc. George W. Bush elnöknek ki kellett nevezni egy új szövetségi ügyészt, és New Yorkban patthelyzet alakult ki, ezért úgy döntöttek, én vagyok az emberük: már dolgoztam a hivatalban, foglalkoztam terrorizmussal kapcsolatos ügyekkel, és a demokraták és republikánusok számára is elfogadható vagyok. Vállalom-e?

Ilyen sok idő elteltével nehéz leírni, milyen érzést hozott 2001 ősze, amikor is az ország egy emberként lépett fel, szőtt tervet és szorongott.

– Természetesen elvállalom – feleltem –, de a feleségem nincs itthon. Visszahívom, ha ő nem egyezik bele. – Ezzel letettem a telefont, otthagytam a gyerekcsöszködést, és kimentem a kocsifelhajtóhoz, hogy ott várjam Patrice-t. A szívem a torokban dobogott.

Úgy éreztem, órák teltek el, mire a feleségem megérkezett piros Ford furgonunkkal. Kiszállt, meglátta az arcomat, és megkérdezte:

– Mi baj?

– Nincs semmi baj – feleltem a kocsifelhajtón állva a kislányok nélkül. – Egy pasas telefonált a Fehér Házból, és felkért, hogy legyek New York szövetségi ügyésze.

Patrice szemébe könnyek szöktek.

– Erre nem mondhatsz nemet.

– Nem mondtam nemet. Azt mondtam, hogy visszahívom, ha nem egyezel bele.

Patrice elsírta magát, arcát a tenyerébe temette.

– Visszamegyek New Yorkba. Ó, istenem, visszamegyek New Yorkba.

Visszamegyünk New Yorkba, ahol a Világkereskedelmi Központ helye még füstölgött. Kétszázötven ügyészt vezetek majd több száz ügyben, amelyek olyan változatos témákat érintenek, mint a terrorizmus, az erőszakos bűncselekmények, a vállalati csalások, ideértve karrierem egyik leghíresebb ügyét is.

Patrice kinyitotta a furgon tolóajtáját, és a nagy kerámia-tálca, amelyen fánkot vitt a templomba, kicsusszant. A tálca összetörtét nehéz volt nem jelnek tekinteni.

5. FEJEZET

A KÖNNYŰ HAZUGSÁG

„Aki megengedi magának, hogy egyszer hazudjon, sokkal könnyebben megteszi a második és harmadik alkalommal, míg végül szokássá válik; úgy hazudik, hogy nem is figyel oda, amikor pedig igazat beszél, a világ nem hisz neki. A nyelv hamissága a szív hamisságához vezet, és idővel elrontja az összes jó hajlamát.”

THOMAS JEFFERSON

AMIKOR MARTHA STEWART 2005 márciusában kiszabadult a börtönből, a sajtó szenzációt csinált abból, hogy a nettó értéke csak nőtt, amíg le volt tartóztatva. Mintha az ügyészek célja az lett volna, hogy tönkretegyék, nem az, hogy megbüntessék, amiért hazudott a nyomozás során, és azt az üzenetet közve-títsék, hogy bárkiről legyen is szó, az igazságszolgáltatást nem szabad akadályozni.

Éppen Las Vegasban voltam, hogy beszédet tartsak, és tudtam, hogy a média megpróbál majd reakciót kicsikarni belőlem a kamerák előtt, hiszen én voltam az a szövetségi ügyész, aki vádat emelt Stewart ellen. Ennek eredményeként a média figyelmének középpontjába kerültem, és rengeteg bírálatot kaptam. Ahogy vártam, egy operatőr és egy helyi riporter mikro-

fonnal a kezében közeledett. A riporter a képembe nyomta a mikrofont, és egy szuszra azt mondta:

– Mr. Comey, Martha Stewart ma jön ki a börtönből, mégpedig kétszázmillió dollárral gazdagabban, mint amikor bevo-nult. Hogy érzi ettől magát?

(Az „érzi” szót valamiért úgy ejtette, hogy „ééérzi”.)

Szünetet tartottam, a kamerába néztem, és azt válaszol-tam, amit a fejemben vagy százszor elgondoltam, elnyomva a mosolyomat.

– Nos – kezdtem lassan –, az Igazságügyi Minisztériumban mind azon vagyunk, hogy az elítéltek sikeresen visszailleszke-djenek a társadalomba. Ms. Stewart talán jobban teljesített, mint az elítéltek nagy része, de emiatt nem kell aggódni. – Pókerarc-cal bólintottam, és elsétáltam.

A riporternek sejtelve sem volt, hogy szórakozom, de az operatőr – az operatőrök általában földhöz ragadtabbak, mint a médiacsoport többi tagja – annyira nevetett, hogy a kamera fel-le mozgott. A felvétel túlzottan remegett, hogy fel tudják használni.

Martha Stewart nem az évszázad bűntényét követte el. Először bosszantónak találtam, hiszen a többi ügy, amelyekkel napi szinten foglalkoztunk, nagyobb hatást gyakorolt az emberek életére. Valami miatt azonban meggondoltam magam. Ez az eset végső soron fontosabbról szólt, mint hogy egy gazdag ember megpró-bált megszabadulni a részvényeitől, mielőtt bedőltek. Akkoriban még nem tudtam elképzelni, hogy a Martha Stewart-ügy mennyi módon befolyásolja majd további bűnüldöző karrieremet: olyan leckét adott, amelyet sokkal később is felhasználtam.

Mindenki életében eljön az a pillanat, amikor hazudik. A fontos kérdés, hogy hol, miről és milyen gyakran.

Ha valaki olyan magas, mint én, folyton megkérdezik tőle – főként idegenek a liftben –, hogy kosárlabdázott-e a főiskolán.

Én nem kosárlabdáztam. Hogy miért, az hosszú történet: később nőttem meg, megműtötték a térdemet, és időm sem volt. Gondoltam, ez senkit sem érdekel, de ha mégis, a liftben töltött idő úgyis túl rövid, hogy elmagyarázzam. Ezért a kollégium után pár évvel a könnyebb utat választottam, bólintottam, és egy ahával feleltem bármely idegennek, aki feltette ezt a kérdést. Ugyanezt mondtam a barátaimnak is, akikkel együtt kosaraztam a jogi egyetemen. Nem tudom, miért. Talán bizonytalan voltam. Talán egyszerűbb volt így. Vagy talán szerettem volna, ha azt gondolják, hogy a főiskolán élsportoló voltam. Ez első ránézésre apró, lényegtelen füllentésnek tűnik, amelyet egy buta kölyök terjesztett, mégis hazugság volt. És felzabált. Ezért a jogi egyetem után írtam azoknak a barátaimnak, akiknek hazudtam, és elmondtam az igazat. Úgy tűnt, megértettek. Az egyik azt felelte: „Tudtuk, hogy nem játszottál a főiskolán, és nem érdekelt. Jó barát és jó játékos vagy. Másban vagy béna.”

Azt hiszem, az aggasztott leginkább az apró füllentésemben, hogy szokássá válhat. Az évek során számtalanszor láttam, hogy a hazudozók hogyan jönnek bele a hazugságokba, és hogyan vesztik el képességüket, hogy megkülönböztessék az igazságot a valótlantól. Egyre több hazugsággal veszik körül magukat. A körülöttük lévők köre pedig folyton szűkül, mivel akik nem hajlandók feláldozni erkölcsi iránytűjüket, eltávolodnak tőlük, akik pedig elviselik a becsapást, közelebb kerülnek a hatalom középpontjához. Azok kapnak jutalmat és belépési engedélyt, akik hajlandók hazudni és elviselni a hazugságot. A könnyed, nemtörődöm hazugság rendkívül veszélyes: megnyitja az utat a nagyobb hazugságok felé, amelyek fontosabb helyen hangzanak el, ahol a következmények már nem olyan ártatlanok.

Minden évben indítanak pár büntetőeljárást bennfentes kereskedelem ügyében. Néhány szépen felöltözött, megbilincselte ember végigvonul a kamerák előtt a tárgyalóterembe, de ezek

az esetek általában csak a pénzügyi sajtó figyelmét keltik fel. 2002 januárjában azonban ez megváltozott: egy kevésbé ismert biotechnológiai cég híres részvényesének az ügye landolt az íróasztalomon, amikor Manhattan szövetségi ügyészeként dolgoztam.

2001 végén Sam Waksal, az ImClone nevű vállalat tulajdonosa pánikba esett, és eladta a részvényeit, mivel megtudta, hogy a szabályozó hatóságok nem adják meg az engedélyt az ImClone legújabb csodagyógyszerére. A probléma ebben az esetben az volt, hogy a nagyközönség nem tudott az engedély elutasításáról. A törvény értelmében a vezérigazgató nem adhatja el a részesedését, ha egy olyan jelentős információ birtokába jut, amelyet az átlag részvényesek nem ismernek. Ez bennfentes kereskedés. Waksal viselkedése olyan volt, mintha felgyűjtotta volna magát a bűnüldöző hatóságok előtt. Hogy bűnös és vádat kell emelni ellene, nyilvánvaló volt. A nyomozóknak azonban ki kellett vizsgálni, hogy bárki, aki ImClone-részvényeket adott el 2001 karácsonya után, e lényeges, nem nyilvános értesülés fényében tette-e.

Mivel a tranzakciók Manhattanben történtek, amely az én illetékességembe tartozott, összeállítottam egy ügyészhelyettesekből álló sztár csapatot, hogy segítsenek a nyomozásban. A helyettesem, David Kelley mindig is ügyészként dolgozott, és jó barátom volt. A bűnügyi osztály vezetője, aki az összes bűnügyi ügyészt felügyelte a hivatalban, másik régi barátom, Karen Seymour exügyész volt. Meggyőztem, hogy mondjon fel a Wall Street-i ügyvédi irodánál, ahol dolgozott, és segítsen a hivatal vezetésében. Hárman átrágtunk minden nehéz döntést, mint három öreg barát: nevetgélünk, viccelődünk, vitatkozunk. Nagyra értékeltem Davidet és Karent, mert tudtam, hogy mindig igazat mondanak, még akkor is, ha én nagyot tévedek.

Minden szervezetben, főleg a hierarchiára épülőben, fennáll a veszély, hogy olyan környezet jön létre, amely elfojtja az

eltérő véleményeket és meggátolja az őszinte visszajelzést. Ez gyorsan a becsapás és a megtévesztés kultúrájához vezethet. És ha egy vezető annyira biztos magában, hogy minden alázat eltűnik belőle, az olyan veszélyes önajnározást eredményezhet, amely mások kárára van. Ez jelentős szerepet játszott a New York-i maffia bukásában. A sors fintora, hogy ez a veszély annak a szövetségi ügyésznek a hivatalát is elérte, amely megtörte a maffiát: Giulianiét. Erősen dolgoztam rajta, hogy ezt az eszembe véssem most, hogy megkaptam Rudy Giuliani munkáját.

Jelenleg rám hárult a felelősség, hogy saját irányt alakítsak ki a szövetségi ügyészségen, mégpedig olyat, amely a legjobbat hozza ki a csapatunkból, és különböző módon táplálkozik a Giulianiától és Fahey-től kapott leckéből. Az első naptól fogva próbáltam felnőni a feladathoz. Körülbelül ötven új ügyészt vettem fel a hivatali időm alatt, és mindegyiknek meghallgattam a hivatali esküjét. Megkértem őket, hogy hívják meg a családjukat is. Elmondtam nekik, hogy valami rendkívüli fog történni, amikor felállnak, és kimondják, hogy az Amerikai Egyesült Államokat képviselik: teljesen idegenek vakon hisznek majd a következő szavaikban. Elmagyaráztam nekik – habár nem akartam szertefoszlítani az álmaikat –, hogy ez nem az ő érdemük. Hanem azoké, akik előttük szolgáltak, akik ezer ígéretet tettek és tartottak meg, több száz igazságra derítettek fényt, számtalan hibát orvosoltak azonnal, és felépítettek valamit. Ezt a felépítményt tartálynak neveztem. Azt mondtam, ez a bizalom és szavahihetőség tartálya, amelyet értünk építettek, és olyanok töltötték meg, akiket nem ismerünk, akik rég elmentek. Ez a tartály lehetővé teszi a sok jót, amelyet az általuk szolgált intézmény tesz. Ez csodálatos ajándék. Elmagyaráztam a fiatal, okos jogászoknak, hogy mint minden nagyszerű ajándék, ez is felelősséggel jár: az az ünnepélyes kötelesség hárul rájuk, hogy őrizték és védjék ezt a tartályt, és legalább annyira legyen tele, amikor továbbadják, mint amikor megkapták. Elmagyaráztam:

az a baj a tartályokkal, hogy sokáig tart, míg megtelnek, de egyetlen lyuk is elég, hogy leeressenek. Egyetlen ember cselekedete elpusztíthatja azt, amit rengetegen éveken át építettek.

A Waksal-ügyben a kormányzati nyomozók, ideértve FBI-ügynököket és -elemzőket, elvégezték az alapfeladatokat: listát állítottak össze mindazokról, akik Waksallal egy időben adtak el ImClone-részvényeket. Ezek egyike volt Martha Stewart. Ugyanaznap szabadult meg a részesedésétől, mint Waksal – mielőtt a nagyközönség megtudta, hogy az Élelmiszer- és Gyógyszerfelügyelet megtagadta az új gyógyszer engedélyezését –, így elkerült egy ötvenezer dolláros veszteséget. A veszteség csak egy kerekítési hiba volt egy olyan gazdag ember számára, mint Stewart, aki több száz millió dollárt ért, de a nyomozók hanyag munkát végeztek volna, ha nem kérdezik ki és teszik fel a kérdést, miért akkor adta el a részvényeit.

Stewart Waksal barátja volt, ezért a nyomozók azt a feleletet várták, hogy amikor megtudta, Sam eladja a részesedését, ő is eladta a sajátját. Nem tudta, hogy bármi baj lenne az ügylettel, és sajnálja, ha így volt. Ekkor kapott volna egy szigorú figyelmeztetést és talán egy szerény pénzbüntetést, és mindenki vígan élte volna tovább az életét.

Csakhogy Martha Stewart nem így tett.

Ehelyett azt mondta a nyomozóknak, hogy megállapodott a brókerével, miszerint a brókernek azonnal el kellett adnia az ImClone-részvényeit, ha az értékük egy bizonyos ár vagy „küszöb” alá esik. Stewart azt mondta, akkoriban semmit sem tudott arról, hogy Waksal is eladja a részvényeit. Lehet, hogy az ő részesedésének eladása miatt csökkent a részvények ára, és ez váltotta ki az ő eladási parancsát, de ez csak véletlen egybeesés. Semmi különös nincs ebben.

A szövetségi nyomozók általában nem igazán hisznek a véletlen egybeesésekben. Stewart válasza miatt tovább keres-

géltek. Sok furcsaság mellett felfedezték, hogy Stewartnak és Waksalnak ugyanaz a brókere. Az eladáskor Stewartot nem lehetett elérni, mivel a magángépén éppen vakációra utazott Mexikóba, így a bróker üzenetet hagyott Stewart titkáránál, hogy sürgősen beszélnie kell vele Sam Waksalról.

Miután elkezdődött a nyomozás, az ügynökök kézzel írt jegyzeteket szereztek a brókertől. Ezekből kitűnt, hogy valóban volt egy előre megállapított küszöbár az ImClone-részvények eladására, ahogy Stewart mondta. Ám a feljegyzéseket két külön tollal írták. Mindent egyfajta tintával írtak, kivéve azt a részt, amely Stewart állítását támasztotta alá.

A nyomozók ezután további zavarba ejtő részletekre derítettek fényt. Kikérdezték Stewart titkárát, és megtudták, hogy miután elkezdődött az ImClone-ügy szövetségi vizsgálata, Stewart megkérte, nyissa meg brókere telefonüzenetét a számítógépén. Utána arra utasította, hogy álljon fel, ő maga pedig leült a gépe elé. Kiemelte azt a részt, amelyben a bróker azt mondta, hogy Sam Waksal miatt hívja, majd belegépett, hogy eltüntesse a Waksalra való utalást. Egy pillanatra elgondolkodott. Nyilvánvalóan rájött, hogy nem kellene ilyen ügyetlenül és egy potenciális szemtanú jelenlétében akadályoznia az igazságszolgáltatást feladata elvégzésében, ezért hirtelen felállt, és arra kérte a titkárát, hogy állítsa helyre az üzenet azon részét, amelyet az imént kitörölt.

A kezdetektől fogva nem kedveltem a Martha Stewart-ügyet. Rivaldafényével elterelte a figyelmemet, miközben annyi fontos munkám volt. Az 1990-es évek végi techbuborék kipukkant, és a piac drámai ingadozása hihetetlen mennyiségű vállalati csatlásra derített fényt. Warren Buffett emlékezetes szavait átfogalmazva, amikor a piac összeomlott, az áradat gyorsan elvonult, és felfedett egy csomó meztelen fürdőzőt. A strandon voltak az Enron, a WorldCom, az Adelphia és számos más vállalat csatlói, akik tönkretettek céget, számos munkahelyet szüntettek

meg és milliárdokat csaltak ki befektetőktől. A New York-i szövetségi ügyészségen éjt nappallá téve dolgoztunk, hogy vádat emeljünk ezekben a jelentős ügyekben. A vádemelés nehéz feladatnak bizonyult, hiszen minden attól függ, mi van az emberek fejében. Egy kábítószer-kereskedelmi büntetőeljárásban – sok ilyennel volt dolgom – a kormány feladata egyszerűen az, hogy összekösse a vádlottakat a tranzakcióval. Ha a szövetségi ügynökök betörnek egy hotelszobába, és egy kiló heroint találnak az asztalon, az asztal körül ülők mindegyike rács mögé kerül. Egyikük sem mondhatja, hogy nem tudta, ez a tevékenység törvénytelen, vagy hogy a könyvelőjük vagy ügyvédjük megnézte a heroint, és azt mondta, legális és megfelel a kormány jogszabályainak és előírásainak. Nem. Mindenki börtönbe megy.

Vállalati csalás esetén a kihívás éppen az ellenkezője. A kormány végül teljes mértékben átlátja a tranzakciókat. Tudjuk, ki ült az asztal körül, és hogy pontosan mi volt az ügylet tárgya. Ám az asztal körül ülők mindegyike azt mondja, fogalma sem volt a tranzakció illegális jellegéről. Mind azzal mentegetőzik, nagyon sajnálja, hogy páran elvesztették egész életük megtakarítását, de bűncselekményt álmukban sem akartak elkövetni.

A nyomozóknak és ügyészeknek kell észszerű kétséget kizáróan bizonyítaniuk, mi lehet az emberek fejében, mégpedig egy tizenkét főből álló esküdtszék előtt, amelynek egyhangúlag ki kell mondania, hogy a kormány bizonyított. Ez nagyon nehéz. Nem lehetetlen ugyan – hála a 20. század ajándékának, amelyet a bűnüldözés kezébe adott: az elektronikus kommunikációnak –, de nehéz. Néha az e-mailek „kábítószer az asztalon” típusú bizonyítékot szolgáltatnak. Az egyik ügyemben egy pénzügyi vezető azt írta a másíknak: „Remélem, az Értékpapír- és Tőzsdebizottság nem jön rá, miben mesterkedünk.” A vezető kolléga azt válaszolta: „Felejtsd el a bizottságot, ha jön az FBI, én leléptem.” Nem rossz.

A legtöbbször azonban megakadályozzák, hogy a kormány bizonyítsa a bűnelkövetési szándékot, még hatalmas pénzvesz-

teségek esetén is. Nem elég, ha az emberek azt hangoztatják, hogy a vezérigazgató „biztosan tudta” vagy „tudnia kellett volna”. Hol van az észszerű, kétséget kizáró bizonyíték, hogy tudta, bűncselekményt követ el? A rangidős vezetők általában elképednek, hogy az alacsonyabb szintű alkalmazottaik talán törvényt szegtek.

E testes ügyek közepette, amelyek során keményen dolgoztunk, hogy vádat tudjunk emelni, miért kellett volna törődnöm Martha Stewarttal? Marginális ügy volt egy gazdag ember hazugságáról, aki eladott pár részvényt, mert a barátja is így tett. Volt némi bizonyítékunk, amely, ha szigorúan értelmezzük a törvényt, bennfentes kereskedelemre utalt, és az igazságszolgáltatás szándékos akadályozását is tudtuk bizonyítani, de az ügy korántsem volt egyértelmű, főleg, mivel egy esküdtszék és Amerika legkedveltebb tévés műsorvezetője szerepelt benne. Marthától mindenki tanult valamit. Én személy szerint egyszer bazsalikkal ízesítettem a hálaadási pulkát Martha Stewart javaslatára. Minek túráztassam magam? Kit érdekel az egész?

Am az ügy nem volt többé marginális, amikor egy délután a szövetségi ügyész helyettes, aki a nyomozást vezette, berontott az irodámba, amely Manhattanre, a Brooklyn híd lábára és a New York-i rendőrségre nézett. Egész nap bámulhattam, ahogy az emberek szállingóznak Brooklynba és a rendőrségre ki és be. Az ügyész széles mosollyal és a feje fölé emelt karral – mintha éppen touchdownt mutatna – azt mondta, megtalálta, hol van a kutya elásva.

A kirakó utolsó darabja váratlanul Martha Stewart legjobb barátnőjétől, Marianna Pasternaktól származott. Pár nappal az állítólag véletlen egybeeső tranzakciók után a két nő Mexikóban, Cabo San Lucasban üldögélt egy hotel teraszán, ahol újívi vakációjukat töltötték, koktélt kortyolgatva. Pasternak elmondta a nyomozóknak, hogy amikor a csillogó Csendes-óceánt bámulva beszélgettek, Stewart elárulta, aggódik Sam Waksal miatt.

Elárulta, hogy eladta az összes ImClone-részvényét, mert megtudta a brókerétől, hogy Waksal is így tett. Hozzátette:

– Hát nem jó dolog, ha az ember brókere elmond ilyeneket?

Más szóval Martha Stewart hazudott, és ezt immár kétségkívül bizonyíthattuk. Pfuj! Annyira felesleges volt a hazugsága! Felajánlhatta volna, hogy visszafizeti az ötvenezer dollárt, amelyet megtakarított, hiszen csak aprópénz volt számára, kifejezhette volna sajnálatát, és megfogadhatta volna, hogy többé nem keveredik bennfentes kereskedelembé. Ehelyett kidolgozott csalássorozatba kezdett, majd másokat is megpróbált rávenni, hogy falazzanak neki.

Azonkívül, hogy a rajongói támogatták, Stewartnak agresszív ügyvédjei voltak. Az egyik fő érvük az volt, hogy nevetséges azt gondolni, egy több száz millió dollárt érő személy személyesen intéz egy tranzakciót, miközben Mexikóba repül, hogy elkerüljön egy ötvenezer dolláros veszteséget. Az ideje túl értékes ahhoz, hogy ilyen csekélységekre pazarolja – mondták. Ezzel az érvvel szemben feltettem egy kérdést az ügyvédjeinek: ha Ms. Stewart a vidéki birtokán vasárnap reggel kísétálna a kocsifelhajtójára a *New York Times*-ért – gőzölgő kávéval a kezében –, és meglátna egy ötdolláros földön az újság mellett, felvinné, vagy nem is foglalkozna egy ilyen csekélységgel? Nem válaszoltak. Persze, hogy felvinné. Persze, hogy felhívná a brókerét, hogy megspórolja az ötvenezer dollárt. A legtöbben így tennénk, főként, ha nem ismernénk a bennfentes kereskedelem elleni jogszabályokat.

Megkértem Karen Seymourt, a bűnügyi osztály vezetőjét, hogy járjon utána, van-e lehetőség vádalkura. Karennek nem tetszett az ötlet, mert számos bizonyítékunk volt, és attól tartott, gyengének tűnhetünk, ha alkut próbálunk kötni, mégis megpróbálta. Stewart ügyvédjei először azt mondták, hogy ügyfelük beismerő vallomást tesz, de utána meggondolta magát. Szerintem vagy a mi szándékunkat akarták kipuhatolni, vagy

nem sikerült az ügyfelüket meggyőzni, hogy beismerő vallomást tegyen egy olyan ügyben, amelyet nem nyerhet meg. Ha azt akarjuk, hogy Stewart megfizessen a bűncselekményéért, akkor vádat kell emelnünk, és büntetőeljárást kell lefolytatnunk egy jól ismert, széles körben kedvelt közszereplő ellen. Habár az ügy egyértelműnek tűnt, mégis haboztam. Tudtam, hogy Stewart védelmezői a médiában ugyanazt fogják mondani, mint amit az ügyvédjei nekem szegeztek, amikor a vádak ellen küzdöttek: azért viszem az ügyet bíróságra, hogy híres legyek. Celebekre vadászok, és azért billentem el az igazság mérlegét, hogy példát statuáljak egy közszereplővel. Azt mondták, csupán egy újabb Rudy Giuliani vagyok, aki mások kárán akar hírnevet szerezni. Több órán keresztül bámultam a Brooklyn hidat, azon töprengve, hogy felvállaljam-e az elkerülhetetlen kritikát és cirkuszt. Azután, miközben saját magam és az imázsom miatt aggódtam, eszembe jutott egy fiatal fekete lelkész.

A férfi segédlelképásztor és ifjúsági lelkész volt a negyedik baptista templomban a virginiai Richmondban, amikor felügyelő szövetségi ügyészhelyettes voltam a városban az 1990-es évek végén. A rangidős lelkész a templomban Richmond karizmatikus polgármestere, Leonidas B. Young volt. Sajnálatos módon Young polgármester karizmája kissé túl erősnek bizonyult. Habár családos ember volt, jó pár affért folytatott más nőkkel. Hogy szexuáliteljesítmény-problémái ellenére is fenn tudja tartani a viszonyait, Young átesett egy drága mechanikus pénisz-implantátum-műtéten. A műtét nem volt sikeres, ami további eljárásokhoz és költségekhez vezetett. Az orvosi számlák, illetve a szeretőinek vásárolt ajándékok, utazások és hotelszoba-költségek miatt Young nehéz pénzügyi helyzetbe került. Sajnos úgy döntött, hogy polgármesteri posztját használja pénzgyűjtésre, és a segéd lelképásztorhoz fordult támogatásért.

Ekkoriban Richmondban azon gondolkodtak, hogy magánkézbe adják a városi temetőket. Az egyik vállalat vezetői,

akik ajánlatot akartak tenni a temetőkre, találkoztak Younggal. A polgármester azt mondta, hogy növelnék az esélyeiket az aukció megnyerésére, ha felvennének bizonyos embereket „tanácsadónak”, mint például a segédlelkészt a negyedik baptista templomból. A vállalat utána több ezer dolláros csekkeket írt, többek között a segédlelkésznek. A bankszámlakivonatok kimutatták, hogy a lelkész beváltotta a csekkeket, majd átadta a polgármesternek a pénzt.

Ügyésztársammal, Bob Tronóval együtt találkoztunk a fiatal lelkésszel. Valami miatt segíteni akartam neki. A szemébe néztem, és azt mondtam, elhiszem, hogy jó ember, és csak szívességet akart tenni a mentorának és temploma rangidős lelkészének, Leonidas Young polgármesternek. A bizonyítékok alapján a fiatal lelkész semmit sem tartott meg a pénzből, amelyet segített Young polgármesternek elsikkasztani. Ismerje be ezt – mondtam –, és minden rendben lesz. Ha hazudik, vádat kell emelnem. Young polgármester egy nap ellene fordul majd – figyelmeztettem. Izzadni kezdett, de továbbra is ragaszkodott hozzá, hogy a vállalat a szakértelméért vette fel, és nem adtak pénzt Youngnak.

Nagyon szomorú lettem, amikor a találkozó véget ért, mert láttam magam előtt a jövőt, és hogy mit tartogat a fiatal richmondi lelkész számára, aki előtt ígéretes karrier állt. Leonidas Young ellen vádat emeltek, bűnösnek vallotta magát üzérkedésben, és szövetségi börtönbüntetést kapott. Hogy megpróbálja csökkenteni a börtönbüntetése hosszát, megnevezte lelkésztársát mint segédjét a pénzmosásban. A fiatal lelkész ellen vádat emeltek, és bűnösnek találták, mert hazudott a nyomozás során. A tárgyaláson, amelyen Bob Trono volt az ügyész, Leonidas Young tanúskodott ellene. A fiatal lelkész tizenöt hónap szövetségi börtönbüntetést kapott a hazugságért. Azért hagytam ki a nevét a könyvből, mert remélem, hogy a börtönbüntetés letöltése után boldog élete lett.

Ahogy bámultam kifelé a manhattani irodám ablakán, és erre a fiatal lelkészre gondoltam, hirtelen elszégyelltem magam. Ő nem volt híres. Richmondon kívül valószínűleg csak én tudtam a nevét. Most pedig szövetségi ügyészként azért hezitálok, hogy vádat emeljek-e Martha Stewart ellen, mert megbírálnak? Azért fontoltam meg, hogy elengedem, mert gazdag és híres. Micsoda igazságtalanság! Micsoda gyáva alak vagyok!

Megkértem Dave Kelley-t, hogy nézzon utána, hány ember ellen emeltek vádat az elmúlt években az Egyesült Államokban azért, mert hazudtak a szövetségi nyomozóknak. Hány „átlagember” hazudott, és fizetett meg érte? A szám kétezer volt. Kelley azt mondta, hogy ne gyötörjem tovább magam, ez a helyes döntés, tartsak ki mellette. Igaza volt. Kiadtam az utasítást a beosztottjaimnak, hogy emeljenek vádat Martha Stewart ellen, és úgy döntöttem, Karen Seymour fogja vinni az ügyet a tárgyaláson.

Amikor vádat emeltem Martha Stewart ellen, életemben először tapasztaltam, hogy egy alaposan átgondolt döntés rengeteg gyűlöletet és indulatot válthat ki. Az emberek sehogy sem tudták megérteni, miért csinálok bolhából elefántot azért, hogy tönkretegyem Martha Stewartot. Nyilvánvalóan elvesztettem az eszemet, és olyan döntést hoztam, amelyet észszerű ember nem támogathat. A támadás ádáz volt, de biztos voltam benne, hogy helyesen döntöttünk. Ráadásul a jövőre nézve jó kis edzést kaptam, amiről akkor még nem tudhattam. Stewartot öt hónap szövetségi börtönre ítélték a nyugat-virginiai Aldersonban.

A Stewart-ügy emlékeztetett, hogy az igazságszolgáltatási rendszer a becsületen alapul. Nem mindig tudjuk megállapítani, mikor hazudnak vagy rejteneznek el dokumentumokat az emberek, ezért ha bizonyítani tudjuk, meg kell tennünk, hogy ezzel üzenjünk mindenkinek. Az embereknek félniük kell annak következményétől, ha hazudnak az igazságszolgáltatásnak, máskülönben a rendszer nem működőképes.

Régen az emberek attól féltek, hogy pokolra jutnak, ha nem tartanak be egy fogadalmat, amelyet Istennek tettek. Ez az isteni elrettentés a modern kultúrákban megszűnt. Helyette, ha jogállamiságban akarunk élni, az embereknek attól kell tartaniuk, hogy börtönbe kerülhetnek. Attól kell félniük, hogy az életük a feje tetejére áll. Hogy az újságok és az internet tele lesz a képeikkel. Hogy a nevüket örökre egy bűncselekményhez kötik. Martha Stewart nyilvánvalóan hazudott az igazságszolgáltatásnak. Hogy megvédjük a rendszert és megerősítsük az igazmondás kultúráját, büntetőeljárást kellett indítanunk ellene. Biztos vagyok benne, hogy adott körülmények között Martha Stewart nem hazudna újra a szövetségi nyomozóknak. Sajnos azonban sokan mások, akik keresztezték az utamat, továbbra is elköveték ugyanezt az ostoba hibát.

Szövetségi ügyészként Manhattanben az igazságügyi miniszterhelyettesnek feleltem, aki Washingtonban, az Igazságügyi Minisztériumban dolgozik. Az igazságügyi miniszterhelyettes – akit a DAG (deputy attorney general) rövidítés illet – a második ember és a minisztérium fő ügyvezető tisztviselője. A szervezetben mindenki – az igazságügyi miniszter maroknyi személyes beosztottja kivételével – a DAG-nak felel, aki az igazságügyi miniszternek felel. A szervezeti felépítés borzasztó bonyolult, hasonlót csak a kormányban találunk. A munka azonban érdekes lehet – gondoltam.

2003 nyarán Larry Thompson, aki akkoriban betöltötte ezt a pozíciót, meglátogatott Manhattanben. Kiegyezett a munkájában, és azt mondta, ősszel felmond. Azt fogja javasolni George W. Bush Fehér Házának, hogy én kövessem igazságügyi miniszterhelyettesként. Érdekel-e a lehetőség?

A válaszom igen volt. Imádtam szövetségi ügyészként dolgozni, de New York továbbra sem volt túl jó hely a családom számára. A megélhetési költségek miatt az irodámtól északra,

nyolcvan kilométerre éltünk. A sok ingázás miatt szinte alig láttam Patrice-t és a gyerekeket. Nagyon sok iskolai előadásról, meccsről, szülői értekezletről maradtam le. Egy délután négykor eljöttem az irodából, hogy odaérjek egy hatórás baseballmérkőzésre, de a borzalmas forgalom miatt szinte az egész meccsről lemaradtam. Ezek a dolgok fájtak. Nem az voltam, aki lenni akartam. Ha Washingtonba költözünk, tudtam, hogy olyan munkám lesz, amely sok időt igényel, de azt is tudtam, hogy a napi három-négy óra ingázást is megúszhatom. Persze veszélyt is rejt magában, ha az ember az ország politikai központjához közeledik. Egy New York-i újságíró sok kollégám figyelmét felkeltette, amikor írt egy cikket „Mr. Comey Washingtonba megy” címmel. Azt írta, hogy a humorérzékemet kétségkívül meg fogom őrizni, a kérdés csupán az, a lelkemet elvesztem-e. Bevallom, hogy én is aggódtam emiatt, de a költözés jót tenni a családomnak. És a munka sem lehet olyan rossz!

Így Washingtonba utaztam, hogy találkozzak George W. Bush elnök fehér házi jogtanácsosával, Alberto Gonzalezzel. A nyugati szárny második emeletén lévő irodájában találkoztunk. Nem ez volt az első látogatásom a Fehér Ház-jogtanácsosi irodaegyüttesében. 1995-ben rövid ideig a Szenátus azon bizottságának dolgoztam, amely Bill és Hillary Clinton befektetését vizsgálta egy arkansasi Whitewater nevű üdülőövezetben, valamint egy sor kapcsolódó kérdést tárgyalt. Az egyik ilyen kérdés Clinton elnök fehér házi jogtanácsos-helyettesének, Vince Fosternek az öngyilkossága és az irodájában maradt dokumentumok kezelése volt. Öt hónapot töltöttem a bizottság jogászai között, amely során fel kellett mennem a nyugati szárny második emeletére, hogy megvizsgáljam az irodákat, amelyekben Foster dolgozott. A bizottságnak az volt az egyik kérdése, hogy Hillary Clinton First Lady vagy bárki a nevében elment-e Foster irodájába a halála után, hogy elvigyen dokumentumokat. Sokkal hamarabb kiszálltam a nyomozásból, minthogy ered-

ményre jutott volna, de jól emlékszem arra, ahogy tempósan haladok Hillary Clinton második emeleti irodájától a Fehér Ház jogtanácsosának irodaegyütteséig.

2001 tavaszán a nyugati szárnyban is jártam. Richmondi szövetségi ügyészhelyettesként egy terrorizmussal kapcsolatos ügyet vizsgáltam, és vártam, hogy vádat emeljünk Irán ellen az 1996-os merénylet finanszírozása és irányítása miatt. A merénylet során megtámadták az amerikai légierő létesítményeit Szaúd-Arábiában, tizenkilenc amerikai katonát megöltek és több százat megsebesítettek. Egy ilyen vádnak külpolitikai vonatkozása van, és az új Bush-kormányzat összehívta a rangidős nemzetvédelmi csapatát, hogy meghallgassák John Ashcroft igazságügyi miniszter magyarázatát, miért megalapozott az Irán elleni vád. Ashcroft személyzete úgy döntött, én kísérjem el a Fehér Házba, és maradjak is a helyzetelemző központban, arra az esetre, ha szükség lenne rám a részletek miatt. Nyugodt voltam, és élveztem az első látogatásomat a központban, mert nem kellett felszólalnom, sőt, még az ülésre sem kellett bemennem. Nézelődhettem és élvezhettem a helyzetet. A nyugalmam azonban nem tartott sokáig. Hamarosan mély vízbe dobtak.

Pár perccel azután, hogy becsukódott a biztonságos ülésterem ajtaja, újra kinyílt, és ott állt a külügyminiszter, Colin Powell.

– Ki az ügyész? Maga az? – mordult rám.

– Igen, uram – hebegtem.

– Jöjjön be! – parancsolta.

Az ülés szemmel láthatóan rosszul kezdődött.

Powell tábornok betessékelt az apró ülésterembe, és egy székhez irányított, közvetlenül vele és a védelmi miniszterrel, Donald Rumsfelddel szemben. A nemzetbiztonsági tanácsadó, Condoleezza Rice ült az asztalfőn. Én a kissé kipirult arcú igazságügyi miniszter és az FBI-igazgató, Louis Freeh mellett

foglaltam helyet. A következő húsz percben a két erős akaratú miniszter vartatott az ügyről és a bizonyítékaimról, én pedig úgy izzadtam, akár egy ló. Amikor kifogytak a kérdésekből, megkértem, hogy távozzak. Zsibbadtan kísértáltam, miközben az ülés tovább folytatódott. Néhány héttel később megkaptam az engedélyt, hogy vádat emeljek Irán ellen a Khobar-tornyok megtámadásáért.

Most újra itt voltam. A nyugati szárny irodái tágasak, nagy belmagasságúak, beleértve természetesen az Ovális Irodát is. Mindig is az volt a benyomásom, hogy az építészek a felsőbb és alsóbb szintekről – különösen az alagsorból – spórolták ki a helyet, hogy itt nagy lehessen a belmagasság. Az alagsorban – ahol későbbi karrierem során rengeteg időt töltöttem nemzetbiztonsági üléseken – az ajtók körülbelül két méter magasak voltak. Hogy elférjek, mindig diszkréten biccentettem a fejemmel, mintha egy láthatatlan kollégát üdvözlőnék, amikor belépek. Fogalmam sem volt, a nyakbehúzásom mennyire ki van számolva, amíg George W. Bush kormányzata alatt új alkalmi cipőt nem vettem – magasabb talppal és sarokkal. Ez az újdonsült viselet körülbelül egy centivel megtoldotta a magasságomat. Rohantam, nehogy elkéssek egy helyzetelemző ülésről az elnökkel, és kifelé menet elvégeztem a szokásos bólintást, de annyira beütöttem a fejemet, hogy döbbsen hátrahököltem. A titkosszolgálat egy ügynöke megkérdezte, hogy jól vagyok-e. Igennel feleltem, és folytattam az utamat, de csillagokat láttam. Ahogy az asztalnál ültem az elnökkel és a nemzetbiztonsági csapatával, éreztem, hogy valami folyik a fejemen, és rájöttem, hogy vérzik. Ezért logikus megoldást vettem be: mindig más irányba döntöttem a fejemet, hogy a vér a hajás fejbőrön maradjon. Csak a jó ég tudja, mit gondolt rólam Bush elnök, de azt nem vette észre, hogy vérzek.

A legfelső emelet, ahol Gonzales irodája is helyet kapott, kevésbé volt fojtogató: itt kis ablakok szegélyezték az alacsony

mennyezetet. Megkönnyebbültem, amikor leültünk. Gonzales, a Fehér Ház jogtanácsosa, aki már akkor is Bushnak dolgozott, amikor az elnök Texas kormányzója volt, szívélyes, barátságos és szinte fájoan halk szavú ember volt. A legtöbb vele való beszélgetésemet kínos csendek tarkították. Nem emlékszem, hogy sokat kérdezett volna az igazságügyi miniszterhelyettesi állásinterjúmon. Annyit mondott, hogy a Fehér Ház olyasvalakit keres, aki „elég erős, hogy szembenézzen John Ashcrofttal”. Megkérdezte, szerintem képes lennék-e erre.

Furcsának találtam, hogy ilyen kérdést tesznek fel az elnök saját maga választotta igazságügyi miniszterével kapcsolatban. Gyorsan megtanultam azonban, hogy Washington olyan város, ahol szemmel láthatóan mindenki mások hűségét és motivációit firtatja, főként, ha az érintett nincs jelen. Ashcroft konzervatív beállítottságú volt, és 2000-ben, amikor George W. Busht megválasztották, elgondolkodott, hogy induljon-e az elnökválasztáson. Habár a manhattani pozícióból ezt nem tudtam, a Fehér Ház és Ashcroft viszonya feszült volt, mivel úgy érezték, hogy az igazságügyi miniszter saját politikai jövőjét készíti elő, és érdekei nem teljesen egyeznek meg Bush elnökével. Nem tudom, ebből mennyi volt igaz, de biztosítottam a Fehér Ház jogtanácsosát, hogy nem rettenek meg senkitől, és mindig megpróbálok helyesen cselekedni. Úgy tűnt, a választ kielégítőnek találja – legalábbis akkor. Gonzales és Bush Fehér Házának politikai nagyágyúí felvettek a posztra; rövid találkozóm volt Ashcrofttal, aki már jól ismert. 2003 decemberében elfoglaltam az Igazságügyi Minisztérium egy irodáját, a családdal pedig Washington egyik külvárosába költöztünk.

Igazságügyi miniszterhelyettesként kaptam egy körülbelül húsz jogászból álló személyzetet, akik segítettek megbirkózni a nagy munkamennyiséggel, és kezelni több száz olyan ember különböző igényeit, akik mind nekem feleltek. Habár már tizenöt éve dolgoztam a szövetségi bünyldözésben, a DAG pozíciójá-

nak betöltése adott először lehetőséget, hogy szinte napi szinten együtt dolgozzak kormánytagokkal. Közvetlen felettesem természetesen John Ashcroft volt. Ashcroftot Gonzales utalása ellenére szívélyes és rendes embernek találtam, aki a munkáját a saját ambíciói fölé helyezi. Mindig is barátságosak voltunk egymással, de sohasem kerültünk közel – szerintem ez a közöttünk lévő tizennyolc év különbségnek és az igen eltérő stílusunknak volt köszönhető. Habár Ashcroft sokat nevetett és szerette a csapatsportokat – egyszer kemény baseballmérkőzést vívtunk, és habár mindent megtettem, hogy földbe döngöljem, vesztettem –, sok tekintetben merev volt. Mélyen vallásos emberként sohasem táncolt, ivott vagy káromkodott, és elmarasztalt, ha cifrább fordulatok vagy kifejezések hagyták el a számat.

Egyszer az irodájában marasztalt egy értekezlet után, hogy megrójon azért, ahogyan az értekezleten beszéltem. Elmagyarázta, ő úgy látja, az amerikai nép miatt megfelelően kell bánnia az általa elfoglalt irodával. Azt feleltem, teljesen egyetértek. Így folytatta:

– Ennek fényében arra kérem, ügyeljen jobban arra, hogy beszél.

Üres tekintettel néztem rá, mivel nem emlékeztem, hogy bármi cifrát mondtam volna az értekezleten. Csak párszor káromkodtam, hogy hangsúlyozzam a mondanivalómat, és megfelelő hatást érjek el.

– Mit mondtam? – kérdeztem zavartan.

Látszott, hogy nem szeretné megismételni, amit mondtam. Biztosan nem a B betűs szó volt az – gondoltam magamban. Hogyan nem emlékszem?

– A „kar”-ra rímelt – bökte ki végül Ashcroft.

Elkezdtem törni a fejem, egy hárombetűs szó után kutatva, amely megfelel a leírásának. Majd beugrott. Amikor egy ügyről beszéltünk, a „szar” szót használtam, a „szar van a palacsintá-

ban” kifejezésben. Megpróbáltam elfojtani a mosolyomat, elnézést kértem, és azt feleltem, legközelebb meggondoltabb leszek.

A pozícióból adódóan időről időre az a megtiszteltetés ért, hogy meglátogathattam az Ovális Irodát. Az első látogatásom 2003 végén történt, amikor Ashcroft miniszter urat kellett helyettesítenem Bush elnök napi tájékoztatóján a terroristafenygetésről. A szeptember 11-i merénylet utáni években Bush elnök minden reggel, amikor a városban volt, találkozott a terrorizmus elleni ügynökségek vezetőivel, beleértve az FBI-t és az Igazságügyi Minisztériumot. Jó néhány okom volt, hogy ideges legyek e találkozók alkalmával. Természetesen nem akartam lejártni magam vagy a minisztériumot azzal, hogy butaságot mondok. Mégiscsak az Egyesült Államok elnökével találkozom, méghozzá egy olyan hivatalban, amely a hazámban szent földnek számít. 2003-ban pedig – két évvel a 9/11-es merénylet után – nem volt fontosabb téma, mint amelyikről értekezni készültünk.

Ekkor találkoztam először a szabad világ vezetőjével. Ahogy ott üldögéltem, nem tudtam levenni a szemem a fényes megvilágításról. A süllyesztett mennyezetben elhelyezett izzók úgy ragyogtak a teremben, akár a déli napfény. Ezen az értekezleten addig nem kellett felszólalnom, amíg nem kérdeznek, ezért végigpásztáztam a tévéből ismerős arcokat: az elnököt, Dick Cheney alelnököt, Bob Mueller FBI-igazgatót, Condoleezza Rice nemzetbiztonsági tanácsadót és Tom Ridge belbiztonsági minisztert.

Ebben a pillanatban valami belém hasított: csak mi vagyunk. Mindig is azt hittem, hogy egy ilyen helyen jobb emberek ülnek, de csak ez a néhány ember volt itt – engem is beleértve –, akik törték a fejüket. Ezzel nem akarom megsérteni a résztvevők bármelyikét, akik mind tehetséges emberek. Ugyanakkor mind földi halandók voltunk, hétköznapi emberek rendkívüli szerepekben, kihívásokkal teli időszakban. Nem tudom, mire számí-

tottam, de feljutottam a piramis csúcsára, és csak mi voltunk ott: ez valahol megnyugtató, de egyben meg is ijesztett. Hirtelen Bob Dylan kezdett énekelni a fejemben: „Ami messziről nagynak tűnik, közről közel sem akkora.”

Az egyik első ügy, amelybe az Igazságügyi Minisztériumban betöltött új posztomban belecsöppentem, megint csak az igazságszolgáltatás megtévesztését érintette. 2003 júniusában, pár hónappal Irak megszállása után, Robert Novak újságíró egy cikkében nyilvánosságra hozta egy fedett CIA-alkalmazott nevét. Az információ pár nappal azután került napvilágra, hogy a CIA-alkalmazott férje írt egy véleménycikket, megtámadva a Bush-kormányzat egyik fő érvét, amellyel alátámasztotta az Irak elleni háborút, amelyet azért indítottak, mert Szaddám Huszein nukleáris alapanyaghoz próbált jutni. Az a szóbeszéd járta, hogy a Bush-kormányzat illegálisan kiadta a CIA-alkalmazott nevét Novaknak, hogy megtorolja a negatív cikket.

Novak két forrásra hivatkozott a Bush-kormányzatból. Ahogy a botrány egyre nőtt, hamarosan kiderült, hogy legalább három, de inkább hat Bush-hivatalnok beszélt riporterekkel a fedett CIA-alkalmazotról. Richard Armitage külügyminiszter-helyettes nyíltan beismerte, hogy említette a CIA-alkalmazott nevét Novaknak. Valójában nem sokkal azután felhívta az Igazságügyi Minisztériumot, ahogy a nyomozás elkezdődött. Elmondta, hogy nem szándékozott titkosított információt felfedni, csak kötetlenül beszélgetett Novakkal, és nem tudatosult benne, mit tett. Novak második forrása Bush elnök fő politikai tanácsadója, Karl Rove volt. Karl Rove beszélt Novakkal, és említette, hogy az Irakkal kapcsolatos kritikus cikk szerzője egy CIA-alkalmazott házastársa. Rove valami ilyesmit felelt:

– Á, szóval maga is hallotta.

Habár nem tűnik nagy újságírói fondorlatnak, Novak úgy vette, ez megerősíti, amit Armitage-től hallott.

Ugyanakkor arra is volt bizonyíték, hogy egy harmadik hivatalnok, az alelnök stábfőnöke, Lewis „Scooter” Libby több riporterral is beszélt a CIA-alkalmazotról. Mire igazságügyi miniszterhelyettes lettem, Libbyt kikérdezte az FBI, és be is ismerte tettét, de azt mondta, a CIA-alkalmazotról csak egy riportertől tud. Mint ahogy Armitage, Libby is fenntartotta, hogy csak pletykálgodott, nem szándékosan árulta el a fedett ügynök kilétét. Libby balszerencséjére a riportert, akit megnevezett, Tim Russertet, az NBC News washingtoni irodájának vezetőjét, szintén kikérdezte az FBI, és ő azt mondta, Libby hazudik. Russert nem árulta el a fedett ügynök nevét Libbynek. Három évvel később egy esküdtszék ugyanerre jutott: Libby hazudott az FBI-nak.

Ez volt az egyik első élményem arról, hogy az emberek Washingtonban mennyire az érdekeiknek megfelelően döntenek. A demokraták számára világos volt, hogy a republikánus kormányzat egyik kulcsfontosságú tagja az igazság útjába állt, hogy tönkretegye és megbüntesse a bírálóit. A republikánusok számára viszont nyilvánvaló volt, hogy boszorkányüldözésről van szó olyanok ellen, akik csak jelentéktelen hibát vétettek. Az én munkám pedig e két csoport vagy törzs egyikét nagyon boldogtalanná teszi majd.

A törvény, amely megtiltja a fedett hírszerzési ügynökök személyazonosságának nyilvánosságra hozását, csak célzott és rossz szándék esetén állapít meg jogsértést. A jelenleg hatályos jogszabály értelmében tehát nem volt elég bizonyítani, hogy az ügynök személyazonosságát felfedők buták vagy gondatlanok voltak. Bizonyítanunk kellett, hogy ezek az emberek tudták, a CIA-alkalmazott fedett ügynök, és hogy személyazonosságának felfedése törvényellenes. Az addigi információink alapján valószínűtlennek tűnt, hogy észszerűen, kétséget kizáróan bizonyíthatnánk, Armitage és Rove bűnös szándékkal cselekedett, amikor Novakkal és más riporterekkel beszélt. Novak támogatta a

történetüket, miszerint csak pletykálgodtak, és hibát követtek el, és valószínű volt, hogy nem találunk olyan bizonyítékot, amellyel alátámaszthatnánk az ellenkezőjét.

Ez nehéz helyzetbe hozta az Igazságügyi Minisztériumot. Habár az ügyet vizsgálók profik voltak, tudtam, hogy kemény dió lesz a republikánus John Ashcroft vezette minisztérium számára hitelesen lezárni egy olyan vizsgálatot, amely az ugyanabban a kormányzatban dolgozó kollégái ellen zajlik, ha bizonyíték híján nem javasol vádemelést. Ugyanakkor pusztán azért nem akartunk büntetőeljárást indítani, hogy elkerüljük az összeférhetetlenség vádját. Ami tovább bonyolította a dolgokat, hogy Karl Rove kezelte John Ashcroft egyik politikai kampányát még otthon, Missouriban, mielőtt Ashcroft igazságügyi miniszter lett. Ennek tetejébe Scooter Libby – akinek a viselkedését még elemezni kellett – rangidős hivatalnok volt a Fehér Házban, akivel Ashcroft és egyéb rangidős tisztviselők az Igazságügyi Minisztériumtól gyakran értekeztek.

Az Igazságügyi Minisztérium alapja a szavahihetőség. Az embereknek az igazságszolgáltatást a politikától, a fajtól, az osztálytól, a vallástól és az embereket csoportokba osztó sok egyéb dologtól függetlennek kell látniuk. Mindent meg kellett tennünk, amit csak tudtunk, hogy megvédjük a minisztérium hírnevét, miszerint igazságos és pártatlan intézmény, és megoltalmazzuk a szavahihetőségét és a belé vetett bizalmat. Ezt Ashcroft is megértette. Ezért amikor találkoztunk, és azt javasoltam, hogy mentse ki magát az ügyből, egyetértett. Azonnal kineveztem Patrick Fitzgeraldot – akkor Chicago szövetségi ügyészt – nyomozást felügyelő különleges tanácsadónak. Habár Fitzgerald politikai tisztséget töltött be, és közeli barátom volt, híres volt függetlenségéről, és Chicago szövetségi ügyészeként elég távol állt attól, hogy ne úgy tekintsenek rá, mint a vezetőség végrehajtó ágának tagjára. Még egy lépést tettem: mivel én is Bush elnök rangidős politikai kinevezettje voltam, Fitzgeraldra

ruháztam a hatalmam mint igazságügyi miniszterhelyettes. Én maradtam a felettese, de nem kellett engedélyt kérnie, hogy lépjen az ügyben, ami hangsúlyozta a nyomozás függetlenségét.

2003 decemberében sajtótájékoztatót tartottam, hogy bejelentsem a kinevezést. Az Igazságügyi Minisztérium rutinszerűen bejelenti a sajtóban, ha jelentős fejlemények történnek a munkájában, például ha nyilvános vádemelés vagy per mellett dönt, illetve ha lezárulnak ilyen ügyek. Régóta hagyomány, hogy ha jelentős közérdekű ügyekről van szó, a minisztérium bejelenti a nyomozást és az olyan jelentősebb vizsgálatok befejeztét, amelyek esetén nem történt vádemelés. Ha különleges ügyészt neveznek ki, hogy megvizsgálja a kormányzat tevékenységét, az mindig nagy hír, így a döntésem valószínűleg nem volt túl népszerű a Fehér Házban. Egy héttel a bejelentés után az igazságügyi minisztert helyettesítettem egy elnöki kabinetülésen. A külügy-miniszter és a védelmi miniszter szokás szerint az elnök mellett ült a Fehér Ház nyugati szárnyában elhelyezkedő kabineti tárgyalóteremben. A pénzügyminiszter és az igazságügyi miniszter az asztal túloldalán, az alelnök két oldalán foglalt helyet. Mivel az igazságügyi minisztert helyettesítettem, Dick Cheney bal oldalán ültem. Én, aki az imént neveztem ki egy különleges ügyészt, hogy vizsgálatot indítson a barátja és a legnagyobb bizalmat élvező rangidős tanácsadója, Scooter Libby ellen.

Ahogy az elnököt vártuk, úgy gondoltam, udvariasnak kell lennem. Cheney felé fordultam, és azt mondtam:

– Alelnök úr, Jim Comey vagyok az Igazságügyi Minisztériumból.

Felém sem fordult, hogy a szemembe nézzen, miközben válaszolt:

– Tudom. Láttam a tévében.

Cheney ezután mereven előrenézett, mintha ott sem lennék. Csendben vártuk az elnököt. A Brooklyn hídra néző kilátásom hirtelen nagyon távolinak tűnt.

Már a munka elején biztosítottam Fitzgeraldot, hogy valószínűleg öt-hat hónapos kinevezésről van szó. Van ugyan munka, de gyerekjáték lesz. Ezt az elkövetkező négy évben sokszor a szememre vetette, amikor heves támadások érték a republikánusok és a jobboldali média részéről, mintha ő lenne a mániákus Ahab kapitány, aki eleve veszett ügyet üldöz. Fitzgerald pontosan úgy járt el, mint amire számítottam, amikor átvette az ügyet. Megvizsgálta, hogy a kormánytól ki beszélt a sajtóval a CIA-alkalmazotról, és közben mi járhatott a fejében. Nem lepett meg, hogy alapos vizsgálat után Armitage és Rove személyénél lyukadt ki. Ám a Libby-rész – amely bevallottan elvarratlan szál volt, amikor átadtam az ügyet – bonyolultnak bizonyult.

Libby nemcsak a Tim Russerttel folytatott beszélgetéséről hazudott – azt állítva, hogy tőle hallotta a fedett ügynök nevét –, hanem nyolc kormányzati hivatalnok tanúskodott, hogy beszélt Libbyvel a fedett ügynök kilétéről. Ezenkívül további bizonyítékok utaltak arra, hogy Libby előre felkészülve megvitatta a CIA-alkalmazott nevét a riporterekkel az alelnök kérésére, hogy „visszavágjon” az iraki megszállás okainak kritizálásáért. Az nem volt világos, hogy Libby – egy ügyész, aki a Columbia Jogi Egyetemen szerzett diplomát – miért hazudott. Talán nem akarta beismerni, hogy a kiszivárogtatás az alelnök hivatalában kezdődött – ami politikai megszegyenüléshez vezetett volna –, vagy nem akarta beismerni a dühös Bush elnöknek, hogy ő is a kiszivárogtatók között volt.

Fitzgeraldnak háromévnnyi jogvitába került, hogy vádat emeljen, büntetőeljárást folytasson és elítélje Libbyt, amiért hamisan nyilatkozott egy szövetségi nyomozásban, hamis tanúvallomást tett, és akadályozta az igazságszolgáltatást. A republikánus párt hívei azt hangoztatták, hogy Fitzgerald azért támadja Libbyt, mert az ügyészek sohasem tudták volna bizonyítani a bűncselekményt, vagyis hogy Libby szándékosan kiszivárogtatta egy

fedett ügynök nevét, tudva, hogy ez illegális. Természetesen ezek ugyanazok a republikánusok voltak, akik szilárdan meg voltak győződve arról, hogy Bill Clinton elnököt meg kell büntetni, amiért eskü alatt hazudott egy gyakornokkal folytatott viszonyáról, mivel az igazságszolgáltatás akadályozása és a hamis tanúvallomás a rendszerünk lényegére sújt le. Ugyanakkor a demokraták, akik hat évvel korábban a Bill Clinton elleni ügyet egy ostoba félrelépés miatti füllentésnek ítélték, a Libby-eset kapcsán rádöbrentek, hogy nagyon is érdekli őket az igazságügy akadályozásának bűncselekménye – ha az elkövető republikánus.

A következő hónapokban rájöttem, csábító a nyomás, hogy meghajlítsuk a szabályokat és kényelmes módon kivételt tegyünk, ha a törvény az elnök politikájának útjában áll. Ezt a csábítást a téma sürgőssége és az elnök közelében lévők jelleme is tetézte, akik nem tudtak hosszú távon gondolkodni, és nem értették, miért olyan fontos az országnak a helyes cselekedet, bármilyen kényelmetlen legyen is. Ezek fájdalmas, kimerítő leckének bizonyultak arról, hogy az intézményi hűség mennyivel fontosabb a célszerűségnél és a politikánál. Ezen felül a jövőre is felkészítettek, ám ezt akkor még nem tudtam.

6. FEJEZET

SÍNEN VAGYUNK

*„Ha nem vesztetted fejed, mikor zavar van,
s fejevesztve téged gáncsol vak, süket...”*

RUDYARD KIPLING: HA...*

2004. MÁRCIUS 10-ÉN este hét után történt. Megint egy hosszú, kemény napon a gyengélkedő John Ashcroftot helyettesítettem, és az Egyesült Államok ideiglenesen megbízott igazságügyi minisztereként adáz keresztútba keveredtem Bush-Fehér Házával. A helyzet pedig egyre mérgesedett.

Biztonsági csapatom egy felfegyverzett fekete városi terepjáróban fuvarozott, amely nyugatra tartott a Constitution sugárúton, elhaladt múzeumok, a Washington-émlékmű és a Fehér Ház déli udvara előtt. A rangidős kormányhivatalnokok fenyegetettség-felmérés alapján kapnak biztonsági kíséretet. Manhattan szövetségi ügyészeként még nem volt kíséretem, de 9/11 óta az igazságügyi miniszterhelyettest felfegyverzett városi terepjáróban fuvarozták, és felfegyverzett szövetségi rendőrbíró-helyettesek kísérték.

A hosszú nap végére elfáradtam, és készültem hazamenni. Majd megcsörrent a mobiltelefonom. David Ayres hívott, John

Ashcroft igazságügyi miniszter stábfőnöke. Ayres azon kevesek közé tartozott, akik vihar esetén egyre nyugodtabbá válnak. Most átvitt értelemben hurrikán közeledett, ezért hangja jéghidegen csengett. Ayres az imént beszélt telefonon Janet Ashcrofttal, aki nem mozdult férje betegágya mellől a George Washington Egyetemi Kórházban. Ashcroft igazságügyi miniszter heveny hasnyálmirigy-gyulladással került kórházba, amely annyira súlyos volt, hogy a fájdalomtól mozdulni sem tudott az intenzív osztályon.

Percekkel korábban – jelentette Ayres – a Fehér Ház diszpécser megpróbálta elérni az ideiglenesen megbízott igazságügyi minisztert Bush elnök számára. Tudtam, miről van szó. Ahogy Ayres is. Ahogy a hozzáértő Janet Ashcroft is, aki a férjéhez hasonlóan okos és rutinos ügyész volt.

Janet Ashcroft nem fogadta a hívást. A férje túl beteg ahhoz – mondta –, hogy az elnökkel beszéljen. Az elszánt Bush elnök erre azt felelte, hogy akkor beküldi a kórházba a jogtanácsosát, Alberto Gonzalest, és a stábfőnökét, Andrew Cardot, hogy megvitasson egy létfontosságú nemzetbiztonsági kérdést a férjével. Janet azonnal riasztotta Ayrest, aki felhívott.

A telefonhívás után szokatlanul éles hangon szóltam a Szövetségi Rendőrbírói Szolgálat sofőrjéhez:

– Ed, azonnal a George Washington Kórházba kell mennem.

Hallotta, milyen sürgető a hangom, és ez elég volt, hogy feltegye a szirénát, és úgy vezessen, mintha a felfegyverzett autó a Nascar-pályán száguldana. Ettől a pillanattól kezdve versenyeztem – szó szerint versenyeztem – az elnök két rangidős hivatalnokával egész karrierem legvadabb, leghetetlenebb pillanataiban.

Az igazságügyi miniszterhelyettesi poszt, főként a 9/11-et követő években, hihetetlenül sok stresszel járt. Minél stresszebb volt a munka, annál inkább segíteni akartam a csapattagja-

* Kosztolányi Dezső fordítása.

imnak, hogy örömet találjanak benne. A nevetés az öröm külső megnyilvánulása, ezért úgy gondoltam, ha sikerül segítenem az embereknek, hogy megtalálják a munkájuk értelmét, és örömet leljenek benne, akkor a munkahely nevetéstől fog harsogni. A nevetés ezenkívül azt is jelzi, hogy az ember nem veszi magát túl komolyan.

Amikor igazságügyi miniszterhelyettes voltam, ennek az örömnak és mókának a jegyében egy kis turisztikai tevékenységgel kezdtem. Ha például egy nagy értekezletre mentem a Fehér Házba, magammal vittem egy beosztottamat is, aki még nem járt ott. Ez általában érdekes élmény volt számukra. Egyszer azonban majdnem balul sült el.

Bush elnök egyik leglényegesebb kezdeményezése volt, hogy a különböző minisztériumok és ügynökségek törvényes módon támogatást tudjanak nyújtani vallási csoportoknak. A legtöbb hivatal, mint az Igazságügyi Minisztérium is, külön irodát hozott létre e kezdeményezés végrehajtásához. Bush elnök 2004-ben összehívta a minisztériumi vezetőket, hogy számoljanak be a fejleményekről. Én az Igazságügyi Minisztériumot képviseltem. Az értekezlet előtt nem sokkal megtudtam, hogy az ülés minden „fő” résztvevője – mint én is – hozhat magával „plusz egy embert”, tehát egy beosztottat, hogy támogassa.

Jól ismertem ezt a munkát, ezért nem volt szükségem támogatásra, de eszembe jutott, hogy Bob Trono, a stábom egyik legértékesebb tagja, még nem járt a Fehér Házban. Bob szövetségi ügyészként dolgozott velem Richmondban, és ő vitte a Leonidas Young-ügyet, ideértve a fiatal lelkész elleni büntetőeljárást is, aki hazudott Young polgármester érdekében. Megkértem, hogy jöjjön Washingtonba, és segítsen felügyelni az Egyesült Államok Rendőrbírói Szolgálatát és a Szövetségi Börtönhivatalt. Ezek a hivatalok az Igazságügyi Minisztérium fontos részét képezték, de a Fehér Ház csak ritkán fordított rájuk figyelmet. Gondoltam, érdekes lenne Bobnak, ha eljutna a Fehér Házba.

Amikor felvetettem a javaslatot, Bob annyira nem örült neki. Semmit sem tudott erről a munkáról – szó szerint semmit –, és nem akart elmenni a témával kapcsolatos elnöki tájékoztatóra. Azt feleltem, hogy majd én beszélek, és nincs szükségem a segítségére. További ellenjavaslatok következtek részéről, amelyekre megnyugtató válaszokat adtam, mire vonakodva beleegyezett.

– Ne aggódj! – mondtam. – Ura vagyok a helyzetnek. Nem szűrok ki veled.

Rajtam kívül még két dolog szűrt ki Bobbal. Először is, mielőtt elkezdődött az értekezlet, váratlanul behívtak egy ülésre a helyzetelemző központba a Fehér Házba, amely hosszabb volt, mint amire számítottam. Másodszor pedig Bush elnök, aki nem volt ott a helyzetelemző ülésen, idegesítő szokásához híven hamarabb kezdte el az értekezletet. Ez ugyan nem volt olyan zavaró, mint Clinton elnök notórius késései, de ha az elnök néha hamarabb kezd, az azt jelenti, hogy mindenkinek jó korán oda kell érnie. Nem sokkal azután, hogy igazságügyi miniszterhelyettes lettem, lemaradtam egy reggeli terrorizmussal kapcsolatos tájékoztatóról az elnökkel, mivel tizenöt perccel korábban érkeztem meg, és úgy döntöttem, hogy még elmegyek az Ovális Iroda melletti mosdóba (a családom szerint ez „a legmagasabb bili a vidéken”). Mire azonban visszaértem, az Ovális Iroda ajtaja már csukva volt, az értekezlet pedig elkezdődött. Fogalmam sem volt, milyen protokoll vonatkozik az Ovális Irodában elkezdődött ülésekre, és mivel új voltam, nem próbálkoztam. Annyiban hagytam.

Az ideges Bob a Roosevelt Teremben talált egy széket a falnál, amely elég távol esett a cselekmény színterétől. Az asztalnál látott egy üres helyet, ahol egy névtábla mindkét oldalán az én nevem állt. George W. Bush pedig szokásához híven idő előtt, türelmetlenül sétált be a terembe. Szegény Bob!

Bush gyakran türelmetlen volt, és az örületbe kergetett, hogy korábban kezdte az értekezleteket. Legjobban azonban

erős és néha ördögi humorérzéke döbrentett meg. Abban az évben, 2004-ben éppen az újráválasztási csatáját vívta John Kerry demokrata politikus ellen, aki azzal bírálta, hogy Bush egy „munkahely nélküli” gazdasági fellendülést vezet.

Egyik reggel a napi terrorizmussal kapcsolatos elnöki értekezleten az FBI igazgatója, Bob Mueller azt mondta, hogy egy gyanúsított al-Kaida-ügynök, Babar – akit árgus szemmel figyeltünk – nemrég másodállást kapott New Yorkban.

Mueller, aki nem nagy viccmester, egy pillanatra elhallgatott, majd rám nézett, és hozzátette:

– És Jim azt mondta...

Bush és Cheney alelnök is rám szegezte a tekintetét. Lefagytam. Az értekezlet előtt Muellerrel Babar másodállásáról beszéltünk, és magunk között elsütöttem egy viccet az FBI-igazgatónak, amelyet nem akartam megismételni az elnök előtt, aki dühbe gurulhatott volna.

Az idő lelassult, szinte megállt. Nem válaszoltam.

Az elnök bátorítani kezdett:

– Mit mondott, Jim?

Egy pillanatig nem válaszoltam, majd rémülten belefogtam:

– Azt, hogy „még hogy nem teremtet munkahelyeket: ennek a fickónak kettő is van”.

Megkönnyebbülésemre Bush jóízűen felnevetett. Cheney komoly maradt. Miközben elhagytuk az Ovális Irodát, meg-rántottam Mueller karját.

– Az örületbe kergetsz – mondtam mosolyogva. – Ne csinálj ilyet többé!

– De hát olyan vicces volt – felelte egy grimasz kíséretében, amely nála mosolynak számított.

Bob nem volt nagy mókamester, és szigorú modora a legtöbb embert megijesztett. Az FBI-nál az a hír járta, hogy nem sokkal 9/11 után volt egy térdműtéte, amelyhez nem kért érzéstelenítést, csak egy bőrvet, hogy ráharaphasson. Én azonban eleget

láttam, hogy tudjam, száraz és kissé sötét humora van. Már meg is tapasztaltam.

– Csak négyszemközt mondtam, Bob. Magunk között. – Értette ugyan, de még mindig mókásnak találta. Ennyi idő elteltével már én is igazat adok neki.

Egy hideg téli reggelen, amikor a várost frissen hullott hó fedte, megtapasztalhattam Bush elnök ördögi oldalát is. Ezen a fagyos reggelen Bush szokásos karosszékeben ült, háttal a kandallónak, közel az ingaórához. Szemmel láthatóan a Marine One helikopterrel készült valahova, így a rózsakert melletti terület szokás szerint újságíróktól hemzsegett, akik a télkabátjukba burkolózva próbálták rögzíteni az elnök távozását.

Ahogy megkezdtem az elnök tájékoztatását egy terrorizmussal kapcsolatos ügyről, hallottam közeledő helikoptere hangját. A hang egyre erősödött. A pókerarcú elnök feltette a kezét:

– Várjon egy pillanatot, Jim! – utasított.

A keze továbbra is a levegőben volt, jelezve, hogy ne beszéljek. Kicsit megfordult a székében, és a déli kertre nézett, ahol a sajtó emberei összegyűltek. Én is megfordultam, hogy kövessem a tekintetét, és láttam, hogy a leszálló helikopter kavarta hóvihar teljesen betéríti a riportereket. Páran úgy festettek, mint egy hóember. Pontosabban, mint egy szégyenkező hóember. Bush kifejezéstelen arccal visszafordult, és leengedte a kezét.

– Rendben, mondhatja – utasított.

Lehet, hogy Bushban volt egy kis gonoszság – egyértelműen élvezte a jelenetet –, ugyanakkor értette, hogy a humor elengedhetetlen az olyan nagy stresszrel járó, kockázatos környezetben, ahol dolgoztunk. Az egyik pillanatban még halálosan komolyan beszéltünk a terrorizmusról, majd a következőben nevetéssel töltöttük meg az Ovális Irodát. Csak így lehetett ezt a munkát végezni – ha szándékosan belevittünk egy kis humort és örömet.

Aznap azonban a barátom, Bob Trono semmi örömet vagy humorosat nem talált a Fehér Házban az elnöki értekezleten.

– Kire várunk? – kérdezte Bush, amint belépett a Roosevelterembe öt perccel a megbeszélés kezdése előtt.

Valaki azt felelte, hogy Comey lent van a helyzetelemző központban.

– Jim majd bekapcsolódik, ha megérkezik – válaszolta Bush. – Kezdjük!

Bob érezte, hogy izzadság csorog a nyakán. Az értekezlet során végighaladtak a minisztériumokon: a különböző vezető beosztásúak jelentettek az elnöknek. *Munkaügyi Minisztérium. Lakhatási és Városfejlesztési Minisztérium. Oktatási Minisztérium. Mezőgazdasági Minisztérium.* A székem üresen árválkodott. Bob füle csengeni kezdett, amikor rádöbbsen: ahhoz sem tud eleget, hogy összeeszkábáljon bármiféle választ. Nem volt hozzá sem deszkája, sem kalapácsa. *Veterán Ügyek Minisztériuma. Egészségügyi és Szociális Minisztérium.* Az izzadságcseppek a tarkóján már átáztatták az inge gallérját. Majd az ajtó hirtelen kivágódott, és becsörtettem, akár a nehézlövasság.

– Helló, Jim! Tökéletes időzítés – mondta Bush. – Épp most jön az Igazságügyi Minisztérium.

Leültem, előadtam a szövegemet, az elnök mindenkinek megköszönte a részvételt, és az értekezlet véget ért. Bob nem tűnt túl önfeledtnek.

– Kinyírlak – suttogetta.

Habár a „móka” nekem talán mást jelent, mint a többieknek, az Igazságügyi Minisztérium egyes részei olyan fekete lyukká váltak, amelyek elnyelték az örömet. Ezeken a helyeken a hangulat annyira a béka feneke alá sülyedt, valamint a többi minisztériummal és a Fehér Házzal való bürokratikus csatázásból származó sebek olyan mélyek voltak, hogy aggódni kezdtem, elveszíthetjük a legjobb, legügyesebb jogászaikat. Az egyik ilyen hely az Igazságügyi Minisztérium Jogtanácsosi Hivatala volt, amely egyfajta legfelsőbb bírósággént szolgált a végrehaj-

tói ágazaton belül. Tehetséges jogászai – akiket gyakran sötét és elszigetelt szerzetesrendként írtam le – a legnehezebb jogi kérdéseket kapják meg a végrehajtási ág többi részén dolgozó kollégáktól. Az a munkájuk, hogy elgondolkodjanak rajtuk, és véleményt nyilvánítsanak, vajon egy javasolt fellépés jogszerű-e, figyelembe véve, amit a bíróságok, a Kongresszus és korábban a Jogtanácsosi Hivatal nyilatkozott a témában. Ez nehéz munka, hiszen gyakran kevés információ áll rendelkezésükre a véleményük megalkotásához. Még nehezebb, ha a téma titkosított, ezért nem vitathatják meg kollégákkal.

A hivatal vezetője Jack Goldsmith volt. Az angyalarcú ember korábban jogot tanított az egyetemen, és általában vidám volt. Elég volt azonban négy hónap a hivatal élén, hogy angyali ragyogása halványulni kezdjen. Megörökölt egy sor jogi véleményt, amelyet gyorsan, nagy nyomás alatt írtak elődjei a 2001. szeptember 11-i támadást követően. Elismerték az agresszív terrorizmus elleni fellépés jogszerűségét a Központi Hírszerzési Ügynökség és a Nemzetbiztonsági Ügynökség (NSA) részéről. Az elnök és a hírszerzési közösség több mint két évig e vélemények alapján dolgozott. A véleményekben egyes helyeken nagyon melléfogtak – vontak le a következtetést Goldsmith. És a róluk kialakult vita a Bush-kormányzatban egyre csak mérgesedett.

Goldsmith elsősorban egy szigorúan titkos NSA-program miatt aggódott, amely a „Csillagszél” fedőnevet kapta. Goldsmith és még egy zseniális jogász a minisztériumtól, Patrick Philbin arra jutottak, hogy a Csillagszelet, az NSA megfigyelői tevékenységi programját, amelyet az Egyesült Államokban végeztek gyanúsított terroristák és állampolgárok ellen bírósági felhatalmazás nélkül, kétséges jogalappal engedélyezték az elődjeik. Időközben azonban az egész Bush-kormányzat hírszerzése erre a programra támaszkodott a terrorizmus elleni harcban. Amit Bush látszólag nem tudott, hogy az NSA tevékenysége során jócskán meghaladta a megengedett szintet, sőt, a jogilag két-

séges szintet is, és olyasmit csinált, ami Goldsmith és Philbin szerint egyértelműen törvénytelen volt.

Értettem, hogy milyen vészhelyzet húzódik e tevékenységek mögött. Csak két év telt el a szeptember 11-i merénylet óta, amikor is háromezer ártatlan embert gyilkoltak meg hazánkban egyetlen napsütéses délelőtt. Ez a nap megváltoztatta az országunkat és a kormányzat tagjainak életét is. Megesküdtünk, hogy mindent megteszünk, ne kelljen még egy ilyen veszteséget átélni. Akkor lettem Manhattanben szövetségi ügyész, amikor a Ground Zero, ahol több ezren lelték halálukat, még parázslott. Késő éjjelente a kerítésnél álltam, és néztem a tűzoltókat, akik a földet túrták, hogy megtalálják az eltűnteket. Senkinek nem kellett elmagyaráznia, milyen erősen kell küzdenünk a terrorizmus ellen, ugyanakkor azt is tudtam, hogy a helyes úton kell maradnunk. A törvényes úton.

Goldsmith és Philbin megosztották aggályaikat a Fehér Házal, ahol az elnök jogtanácsosával, Alberto Gonzalezzel és az alelnök jogtanácsosával, David Addingtonnal álltak kapcsolatban. A kettő közül Addington volt a domináns. Magas, szakállas jogász volt mennydörgő hanggal, amelyen csak parányi déli akcentus érződött. Gondolkodásmódban és vérmérsékletben Cheney alelnök tükörképe volt. Nem viselte el a bolondokat, és ebbe a kategóriába egyre több embert sorolt. Miután Goldsmith és Philbin feldühítették Addingtont, amikor közölték, hogy a program jogalapja roskadozik, megpróbálták meggyőzni, hogy a Csillagszél programról értesíteni kellene vagy „be kellene avatni” az új igazságügyi miniszterhelyettest, vagyis engem, hogy megvizsgálhassam, mi történik.

Addington viszont hevesen tiltakozott. Mióta a programot kigondolták és engedélyezték, sikerült minimális szinten tartania azok számát, akik ismerték a részleteket – talán csak pár tucat ilyen ember volt az egész amerikai kormánynál. Az Igazságügyi Minisztériumtól korábban négy embert avattak be a programba – elődöm, a volt igazságügyi miniszterhelyettes nem tartozott

közjük. Egy ilyen fontos tevékenység esetén, amely az illegális határait súrolta, ez a szűk beavatott kör szokatlannak, hacsak nem példátlanak számított. Addington még azt is elrendezte, hogy a program dokumentumai ne kerüljenek be az elnöki nyilvántartás megszokott folyamatába. Ő – az alelnök jogásza – az elnök kézjeggyével ellátott parancsokat egy széfben elzárva őrizte a saját irodájában. Addington végül jelentős nyomásgyakorlás hatására beadta a derekát, és megengedte, hogy tájékoztassanak.

2004 februárjának közepén az Igazságügyi Minisztérium egy biztonságos konferenciatermében találtam magam a Nemzetbiztonsági Ügynökség igazgatójával és a légierő tábornokával, Michael Haydennel, aki a régóta várt tájékoztatást tartotta a szigorúan titkosított megfigyelőprogramról. Hayden kifogástalanul öltözködő, nyájas ember volt, drótkeretes szemüveggel, kopaszodó üstökkel, aki tehetséggel ontotta magából a népies szólásokat és a Pittsburgh Steeler focicsapatra való utalásokat. Ahogy leültünk az asztalhoz, a tábornok olyan bevezetést tartott, amit sohasem fogok elfelejteni.

– Annyira örülök, hogy beavatják ebbe a programba – mondta –, így, ha John Kerryt választják meg elnöknek, nem leszek egyedül a zöld asztalnál.

A kongresszusi tanúskodásra való utalás – amely gyakran zöld színű asztal mögött történik – sokkoló volt. Mit fog mondani nekem ez a férfi, ami miatt annyira örül, hogy csatlakozom hozzá egy kongresszusi meghallgatáson, ha új elnököt választanak? És mi a fenéért mondana ilyesmit az amerikai Igazságügyi Minisztérium második emberének? Nem volt időm választ keresni ezekre a kérdésekre, mert Hayden tábornok már el is kezdte a tájékoztatást. A népies aforizmák és az NSA nyelveztének keveréke szórakoztató és egyben megnyugtató volt. Időközben rájöttem, az a baj, hogy a tájékoztatása tele van nagyon hangzatos dolgokkal, amelyek az értekezlet végével értelmüket veszítik, az ember pedig próbálja összerakni, amit hallott.

Miután Hayden távozott, kollégáim az Igazságügyi Minisztériumnál, Jack Goldsmith és Patrick Philbin, szemmel láthatóan fellélegeztek. Utána elmagyarázták, hogyan működik valójában a megfigyelőprogram, és hogy nagy része miért van elfuserálva mind jogi, mind gyakorlati szempontból. Szerintük az NSA olyasmit csinált, aminek nem volt jogalapja, mivel nem felelt meg a jogszabálynak, amelyet a Kongresszus egy generációval korábban elfogadott az elektronikus megfigyelés szabályozásáról az Egyesült Államokban. Az elnök megsértette a törvényt, amikor elrendelte a megfigyelést. Az NSA emellett más tevékenységet is végzett, amely még csak nem is szerepelt az elnöki rendeletben, tehát senki sem hatalmazta fel rá. Ez nem Hayden tábornok hibájából történt. Ő nem jogász vagy szakértő volt, és ahogy Ashcroft igazságügyi miniszter sem vitathatta meg az ügyet személyes stábjával, Haydent is erősen korlátozták, kivel beszélhet a programról. A programot rövid távú válaszként hozták létre egy nemzeti vészhelyzetre. Mivel még Addington is tudta, hogy ez az elnöki hatalom kivételes gyakorlása, így az elnöki rendeletek rövid időre, általában hat hétre szóltak. A jelenlegi elnöki rendelet március 11-én veszítette hatályát. Goldsmith azt mondta a Fehér Háznak, hogy nem támogathatja az újraengedélyezését.

Ezen információk birtokában biztosítanom kellett, hogy a főnököm minden tényről értesüljön. Az elmúlt körülbelül két év során Ashcroft többször engedélyezte a Csillagszelet: tudnia kellett, hogy ez hiba volt, és a program nem folytatódhat. 2004. március 4-én, egy csütörtöki napon négy szemközt találkoztam Ashcroft igazságügyi miniszterrel, hogy részletesen beszámoljak, mi a baj a programmal, és miért nem engedélyezhetjük a meghosszabbítását. Együtt ebédeltünk az irodájában található kis asztalkánál. Én hoztam a saját, boltban vásárolt, zsírpapírba csomagolt szendvicsemet. (Vagy pulykás volt, vagy tonhalas. Azokban a napokban annyira elfoglalt voltam, hogy megkértem az asszisztensemet, Linda Longot, hogy hozzon nekem szend-

vicset, és ezt a kettőt váltogassa folyamatosan.) Az igazságügyi miniszter elegánsabb ebédet kapott a séfjétől, ami jól jött, mert szükségem volt a só- és borstartókra, illetve az evőeszközökre, hogy bemutassam a program bizonyos részeit. Elmagyaráztam, hogy mely részeket támogathatjuk észszerű érvekkel, és melyeket nem: ezeket vagy meg kell szüntetni, vagy meg kell változtatni. Ashcroft figyelmesen hallgatott. Az ebéd végeztével azt mondta, az elemzés jónak tűnik számára, és a programot ki kell javítani, hogy megfeleljen a törvénynek. Azt válaszoltam, hogy a Fehér Házat folyamatosan tájékoztatjuk, most pedig megyek, és fellépek a nevében.

Ashcroft az ebédünk után az igazságügyi miniszter irodájába tartott – amely a Potomac folyó túloldalán, Alexandriában helyezkedik el –, hogy részt vegyen egy sajtótájékoztatón. Ám sohasem érkezett meg. Összeesett, és a fővárosi George Washington Egyetemi Kórházba szállították heveny hasnyálmirigy-gyulladással, vagyis egy különösen fájdalmas betegséggel, amely akár halálos kimenetelű is lehet. Addigra felszálltam egy Phoenixbe tartó menetrend szerinti járatra, hogy részt vegyek egy kormányzati ülésen. Akkor értesültem az igazságügyi miniszter állapotáról, amikor leszálltam a gépről. Stábfőnököm, Chuck Rosenberg hívott, hogy közölje, mivel Ashcroft cselekvőképtelen lett: én vagyok az ideiglenesen megbízott igazságügyi miniszter, és vissza kell mennem Washingtonba. Értem küldenek egy kormányzati repülőt.

Washingtonban pénteken találkoztam Goldsmithszel és Philbinnel. Addigra közölték a Fehér Házzal az Igazságügyi Minisztérium álláspontját. A megújítás március 11-én, egy hét múlva volt esedékes, de mi nem támogattuk a program meghosszabbítását a jelenlegi formájában. Goldsmithet a hétvégén behívták, hogy találkozzon Gonzalesszel és Addingtonnal, de az ügy nem haladt előre. Gonzales, mint általában, kedves

volt. Addington, mint általában, dühös. Egyikük sem tudta elmagyarázni Goldsmithnek, miért gondolják, hogy tévedünk. Goldsmith arról is értesítette őket, hogy én látom el az igazságügyi miniszter feladatait.

Március 9-én, egy keddi napon behívtak egy értekezletre a kabinetfőnök, Andrew Card irodájába a Fehér Házba. Card kellemes ember volt, és általában hallgatott azokon az értekezleteken, amelyeken én is részt vettem. Saját szerepére úgy tekintett, hogy azt kell biztosítani, működjön az elnököt támogató folyamat. Nem adott tanácsokat, legalábbis amennyire én tapasztaltam. Az értekezleten Goldsmith és Philbin voltak velem. Az alelnök elnökölt. Az asztalfőnél ült. Engem közvetlenül a bal oldalán kínáltak helyet. Ott volt még Hayden tábornok, Card, Gonzales, Bob Mueller FBI-igazgató, valamint rangidős CIA-hivatalnokok. Goldsmith és Philbin az asztal túloldalán foglaltak helyet, tőlem balra. David Addington állva maradt: egy ablakkeretnek támaszkodott az asztal mögött.

Az értekezlet első felében az NSA alkalmazottai tartottak egy prezentációt, és grafikonokkal bizonygatták, mennyire hatékony a megfigyelőprogram egy jelenleg zajló al-Kaida merénylet elleni fellépésben az Egyesült Királyságban. Az összegyűjtött értesülések alapján létrehoztak egy diagramot, amely egy terroristasejt tagjai közötti kapcsolatot mutatott be. Ez tényleg jelentős eredménynek tűnt. Ugyanakkor természetesen eleget tudtam az ügyről, hogy erősen kételkedjek abban, az NSA programja tényleg szükséges volt-e a kapcsolatok felfedezéséhez, hiszen más jogi eszközök is a rendelkezésünkre álltak. De nem szóltam semmit. Nem a program hasznossága miatt aggódtunk. Erről másoknak kell döntenünk; nekünk azt kellett biztosítanunk, hogy a programnak észszerű jogalapja legyen.

Miután az elemzők összetekerték az ábrákat és elhagyták a termet, az alelnök vette át a szót. Elég közel ültem hozzá, hogy összeérjen a térdünk, míg Addington a látótéren kívül, Cheney

mögött helyezkedett el. Az alelnök komolyan nézett rám, és azt mondta, hogy mint ahogy nyilván láttam, a program nagyon fontos. Pontosabban a következőt vágta a fejemhez:

– Több ezren fognak meghalni azért, amit művel.

A levegő megfagyott a teremben. Az értekezlet célja nyilvánvalóan az volt, hogy megszorongassanak, habár ezt senki sem mondta ki. Megdöbbenő volt, hogy az Egyesült Államok alelnöke azzal vádol, akaratlanul ugyan, de vakmerőségemben előidézek egy újabb 9/11-et.

A másik oldalt nem akarta meghallgatni. Szemmel láthatóan nem akarta elfogadni a nyilvánvaló igazságot, hogy az éremnek van egy másik oldala is. Úgy gondolta, neki van igaza, mindenki más téved, és egy rakás pipogya, valószínűleg liberális jogász nem fogja kioktatni. Szédültem, és dühömben elvörösödtem, de sikerült visszanyernem a hidegvéremet.

– Ezzel nem segít – feleltem. – A szavaitól rosszul érzem ugyan magam, de a jogi elemzést nem változtatja meg. Elfogadom a véleményét a program fontosságáról. A mi dolgunk azonban az, hogy megállapítsuk, mit támogat a törvény, és a programot a jelenlegi formájában nem támasztja alá.

Cheney ezután hangot adott frusztrációjának, amely teljesen logikus volt. Rámutatott, hogy az Igazságügyi Minisztérium Jogtanácsosi Hivatala 2001-ben írt egy támogató feljegyzést, és az igazságügyi miniszter az elmúlt két és fél év során többször megerősítette, hogy a program jogszerű. Most hogyan változtathatják meg a véleményüket egy ilyen fontos ügyben? – kérdezte.

Megértettem az álláspontját, és ezt ki is fejeztem, de hozzátettem, hogy a 2001-es vélemény annyira helytelen, hogy már „alkotmányellenes” – feleltem.

– Egy jogász sem támaszkodhat rá.

Az ablak mellől felcsendült Addington éles hangja:

– Én jogász vagyok, és megtettem.

Nem szakítottam meg a szemkontaktust az alelnökkel.

– Egy jó jogász sem – pontosítottam.

Általában nem vagyok ilyen rosszindulatú. Addington azonban emlékeztetett valakire. Olyan volt, mint egy szekáló: nem különbözött sokban a kölyköktől, akik piszkáltak az iskolában, vagy akár tőlem, amikor felforgattam annak a szegény elsősnek a szobáját a főiskolán. Ez nem tetszett. A rövid, pár hónapos időszak – mióta igazságügyi miniszterhelyettes lettem – olyan volt, mintha Goldsmithszel és Philbinnel egy lövészárokban éltem volna. Láttam, hogy Addington fenyegetéseinek és szekálásának milyen hatása van ezekre a kimerült és alapvetően rendes emberekre. Véleményem szerint az arroganciája sodort minket ebbe a helyzetbe, és a két kollégám tényleg remek ember volt. Betelt a pohár. Ezért gonoszkodtam. Nem meglepően az értekezlet hamarosan véget ért – megoldás nélkül.

Ashcroft igazságügyi miniszter stábfőnöke, David Ayres rendszeresen értesített a főnökünk állapotáról. A helyzet nem volt túl rózsás. Ashcroft borzalmas fájdalmak közepette feküdt az intenzív osztályon, és egy olyan betegséggel küzdött, amely az övéhez hasonló súlyos esetekben szervleálláshoz és halálhoz vezethet. Az orvosok pont aznap operálták meg, amikor az alelnökkel találkoztam.

Ez a szerdai nap szokatlanul csendes volt a Csillagszél terén, annak ellenére, hogy a hatályos rendelet másnap járt le. Később Ayres hívott, hogy átadja Janet Ashcroft sürgős üzenetét: Andy Card és Al Gonzales megpróbálnak félresöpörni. Úton voltak a kórházba, nekem pedig ki kellett találnom, mit csináljak.

Miközben a George Washington Egyetemi Kórházba tartottam, felhívtam a stábfőnökömet, Chuck Rosenberget. Erősen bíztam benne és az ítéletében. Elmondtam neki, mi történik, és megkértem, hogy jöjjön a kórházba. Majd hozzátettem:

– Hozz annyit az embereinkből, amennyit csak tudsz.

Nem vagyok benne biztos, de azt hiszem, a manhattani szövetségi ügyészként kialakult ösztöneim kapcsoltak be. Ha egy

ügyész akkoriban küszködött a tárgyalóteremben, behívták „az összes segítő kezét az X tárgyalóba”. Amikor jött egy ilyen hívás, mind felálltunk az íróasztalunktól, és mentünk, pedig fogalmunk sem volt, mi a téma. Az egyik kollégánknak a segítségünkre volt szüksége, így mentünk.

Bárhonnan jött is az ösztön, Chuck Rosenberg cselekedett. Elrohant a stábtagsaimhoz, és hamarosan tucatnyi jogász tartott a kórházba, pedig fogalmuk sem volt, miért jönnek, csak azt tudták, hogy szükségem van rájuk. Ezután felhívtam az FBI igazgatóját, Bob Muellert, aki éppen egy étteremben ült a feleségével és az egyik gyerekével. Azt akartam, hogy a saját szemével lássa, mi történik. Muellerrel nem álltunk különösen közel egymáshoz, és munkán kívül sohasem találkoztunk, de tudtam, hogy Bob megérti, és tiszteletben tartja jogi véleményünket, és szívügye a jogállamiság. Az egész élete arról szólt, hogyan kell helyesen cselekedni. Amikor szóltam neki, mi történik, azt mondta, hogy azonnal ott lesz.

A kocsim fékcsikorgással állt meg a kórház felhajtóján. Kiugrottam, és felszaladtam a lépcsőn Ashcroft emeletére. Megkönnyebbülten konstatáltam, hogy Card és Gonzales előtt értem oda. Ashcroft kórterme az intenzív osztályon, a folyosó végén helyezkedett el, amelyet kiürítettek számára. A folyosót gyenge fény világította meg, csak fél tucat FBI-ügynök üldögélt ott öltönyben, akiknek az volt a dolguk, hogy megvédjék az igazságügyi minisztert. Biccentettem az ügynököknek, és azonnal beléptem a kórterembe. Ashcroft az ágyban feküdt, erős gyógyszerek hatása alatt. A bőre szürke volt, és úgy tűnt, nem ismer fel. Minden tőlem telhetőt megtettem, hogy elmondjam neki, mi történik, és hogy emlékeztessen, ez ahhoz az ügyhöz kapcsolódik, amelyről ebéd közben beszéltünk, mielőtt rosszul lett. Nem tudtam, hogy felfog-e bármit abból, amit mondok.

Utána kimentem a folyosóra, és beszéltem az Ashcroft védelméért felelős FBI-ügynökkel. Tudtam, hogy Card és Gonzales

hamarosan megérkeznek egy titkosszolgálati osztaggal, és habár már hihetetlennek tűnik, attól tartottam, megpróbálnak erőszakkal eltávolíttatni, hogy egyedül beszélhessenek Ashcrofittal. Amíg a különleges FBI-ügynökökkel álldogáltam a folyosón, még egyszer felhívtam Bob Muellert a mobilján. Úton volt.

– Bob – mondtam –, meg kell parancsolnod az ügynökeidnek: semmilyen körülmények között ne engedjék, hogy eltávolítsanak Ashcroft kórtermétől.

Mueller megkért, hogy adjam át a telefont az ügynököknek. Ott álltam, amint az ügynök némi hallgatás után határozottan azt válaszolja:

– Igen, uram. – Majd visszaadta a telefont.

Az ügynök acélos tekintettel nézett rám.

– Nem fogja elhagyni a termet, uram. Ez a mi területünk.

Visszamentem Ashcroft kórtermébe. Addigra Goldsmith és Philbin is csatlakoztak hozzám. Egy karosszékben ültem Ashcroft ágyától balra, a feje bal oldalát bámulva. Csukott szemmel feküdt. Goldsmith és Philbin a székem mögött álltak. Akkor nem tudtam, de Goldsmith egy tollat tartott a kezében, és részletesen jegyzetelte, amit látott és hallott. Janet Ashcroft az ágy túloldalán állt, és félig eszméletlen férjének jobb kezét szorongatta. Csendben vártunk.

Pár pillanattal később kinyílt a kórterem ajtaja, amelyen besétált Gonzales és Card. Gonzales egy barna borítékot tartott a csípője magasságában. A két férfi – Bush elnök legközelebbi bizalmasai – megállt az ágy felém eső oldalán, Ashcroft lábánál. Olyan közel voltak, hogy megérinhettem volna őket. Emlékszem, hogy elgondolkodtam, talán ezt tennem, ha megpróbálnak Ashcrofittal aláíratni valamit. Őrületségnek tűnt azonban, hogy ilyesmi egyáltalán eszembe jut. Tényleg itt fogok birkózni ezzel a két emberrel az igazságügyi miniszter mellett?

Gonzales szólalt meg először.

– Hogy van, miniszter úr?

– Nem jól – motyogta Ashcroft a Fehér Ház jogtanácsosának.

Gonzales belefogott a magyarázatba, hogy az elnök parancsára jött el Carddal együtt egy nagyon fontos nemzetbiztonsági program miatt, amelynek létfontosságú a folytatása. Elmondta, hogy tájékoztatták a Kongresszus vezetését, amely megértette, milyen értékes a program, ezért azt akarja, hogy folytatódjon, és hajlandó együttműködni velünk, hogy kiküszöböljük a jogi problémákat. Egy pillanatra elhallgatott.

Ekkor John Ashcroft olyasmit tett, ami teljesen lenyűgözött. Könyökkel feltolta magát az ágyban. Fáradt tekintetét az elnök embereire szegezte, és gyorstűz alá vette Cardot és Gonzalest. Félrevezették a megfigyelői program hatályáról – mondta. A fejükhöz vágta, hogy régóta megtagadták tőle a szükséges jogi segítséget a szigorú „beavatási” követelményeik miatt. Hozzátette, komoly aggályai vannak a program bizonyos részeinek jogalapja miatt most, hogy már érti. Majd fáradtan visszahanyatlott a párnájára, nehezen lélegzett.

– Mindez azonban már nem számít – mondta. – Mivel nem én vagyok az igazságügyi miniszter. – Remegő bal keze mutatóujjával rám mutatott. – Ő az igazságügyi miniszter.

A kórteremben hosszú csend állt be. Végül Gonzales egyetlen szót mondott:

– Jobbulást!

Anélkül, hogy rám néztek volna, a két férfi az ajtó felé fordult. Amikor hátat fordítottak, Janet Ashcroft grimaszolt, és kiöltötte rájuk a nyelvét.

Körülbelül öt perccel később, miután Card és Gonzales elhagyta az épületet, Bob Mueller lépett a kórterembe. Lehajolt, és nagyon bizalmas hangnemben szólt Ashcrofthoz – ez a hangnem még azokat is meglepte volna, akik jól ismerték a sztoikus Muellert.

– Minden ember életében eljön az idő, amikor a jóisten próbára teszi – mondta Ashcroftnak. – Ön ma este ment át ezen a próbatételen.

Ashcroft nem válaszolt. Ahogy Mueller aznap megörököltette a jegyzeteiben, az igazságügyi miniszter „gyenge, alig hallható és egyértelműen ideges” volt.

A pillanat nagy hatással volt rám. A szívem majd' kiugrott. Kissé szédültem. Amikor azonban meghallottam Bob Mueller gyengéd szavait, sírhatnékom támadt. A törvényesség mezsgyéjén maradunk.

Ám Gonzales és Card még nem végeztek. Egy ügynök behívatott az ideiglenes irányítóközpontba, amelyet az FBI állított fel a szomszédos teremben. Card telefonált: az elnök kabinetfőnöke, aki még mindig szédült Ashcroft reakciójától, dühös volt. Utasított, hogy azonnal jöjjenek a Fehér Házba, mert látni akar.

Anyira felháborított, hogy manipulálni akarnak egy beteg, talán haldokló férfit azért, hogy aláássák a törvényt, hogy nem bírtam tovább visszafogni magam.

– A viselkedése után, amelynek az imént voltam szemtanúja, nem találkozom magával tanú nélkül.

Egyre paprikásabb lett.

– Miféle viselkedés? – tiltakozott. – Csak azért voltunk ott, hogy kifejezzük jókívánságainkat.

A hazugsága méreg volt, de nem fogom lenyelni. Megisméltetem, lassan és nyugodtan:

– Nem találkozom magával tanú nélkül. – Majd hozzátettem, mert abban a pillanatban jutott eszembe: – És ez a tanú az Egyesült Államok legfelsőbb ügyésze legyen.

– Nem hajlandó eljönni a Fehér Házba? – kérdezte Card egyértelműen megdöbbenve.

– De, uram. Azonnal eljövök, amint elértem a legfelsőbb ügyészt, hogy elkísérjen. – A hívás véget ért. Azért gondoltam Ted Olsonra, a legfelsőbb ügyészre, amiért korábban Bob

Mueller is eszembe jutott. Ahogy Bobbal, Teddel is barátok voltunk, ugyanakkor kedveltem és tiszteltem, és ami még fontosabb, az elnök és az alelnök is nagyra tartotta. Az ő támogatására is szükségem volt velük szemben. Afelől sem volt kétségem, hogy ha az alelnök beengedi a belső körbe, a jogi kérdésről ugyanaz lesz a véleménye, mint a miénk. Felhívtam Olsont, aki szintén egy étteremben vacsorázott. Beleegyezett, hogy azonnal találkozzunk az Igazságügyi Minisztériumban, és hogy elkísérjen a Fehér Házba.

Nem sokkal este tizenegy után cseperegni kezdett az eső, én pedig az Amerikai Rendőrbírói Szolgálat felfegyverzett autójában a Fehér Házba tartottam a legfelsőbb ügyésszel. Felsétáltunk a szőnyeggel borított lépcsőn Card irodájába a nyugati szárnyba, amely karnyújtásnyira van az Ovális Irodától. Card az iroda előtt várt, és arra kérte Ted Olsont, hogy maradjon kint, amíg beszél velem. Card nyugodtabbnak tűnt, ezért az ösztöneim azt súgták, hogy ne kardoskodjak amellett, engedje be Olsont is.

Miután kettesben maradtunk, Card először is azt mondta, reméli, hogy az emberek megnyugszanak. Azt mondta, hallotta, hogy „felmondásokról pletykálnak”. Később megtudtam, hogy Jack Goldsmith megkérte a helyettesét – aki a többiekhez hasonlóan nem volt beavatva a programba –, hogy írjon neki egy felmondólevelet. A helyettes szólt egy barátjának a Fehér Házban, aki nyilvánvalóan értesítette Cardot. A kabinetfőnök katasztrófát sejtett: attól tartott, borzalmas főcímek és politikai botrány fogja fémjelezni a választás évét.

– Nem hiszem, hogy bárkinek is felmondással kellene fenyegetőznie, hogy elérje, amit akar – feleltem. – Helyette keményen kell dolgoznunk, hogy az érdemeink miatt hallgassanak ránk – tettem hozzá. – Ha ezt azonban nem sikerül elérnünk, és fontos kérdésről van szó, akkor fel kell mondanunk.

Card irodájának ajtaja kinyílt. Gonzales sétált be. Láttam, hogy Olson kint üldögél, és őt is behívta. Négyesben leültünk,

és csendesen megvizsgáltuk a helyzetet. Nem jutottunk egyezségre, és nem magyarázták el, mit kerestek Ashcroft betegágyánál, de az indulatok enyhültek. Berekesztettük az ülést.

Évekkel később a stábom elárulta, hogyan élte meg ezt a bizonyos estét: sokan tudták, hogy valami rossz történik, és rohantak a kórházba, de arról fogalmuk sem volt, pontosan mi folyik. Az eset után Chuck Rosenberg, a stábfőnököm rótta a kórház körüli utcákat, de nem találta a kocsiját. Amikor megérkezett, kiugrott belőle, és egyből a kórházba rohant, hogy velem legyen. A sietségben elfelejtette megjegyezni, hol parkolt le. Taxival ment haza Virginiába hajnali fél háromkor. Rosenberg sohasem ivott alkoholt, ezért a felesége nem tért napirendre afelett, miért nem találta a kocsiját. A rejtélyt csak mélyítette a magyarázata:

– Egy nap talán majd elmondhatom.

A felesége csak évekkel később tudta meg a történetet. Rosenberg szerencsére másnap hajnalban megtalálta a családi autót.

A stábfőnökhelyettes, Dawn Burton sztorija a kedvencem. Este hét óra körül, miután a főnök távozott, Dawn végigjárta a negyedik emeleti folyosót, hogy beszéljen a többiekkel, és összeszedje a társaságot egy kis italozásra. Miután mindenki azt felelte, hogy túl elfoglalt, visszavonult az irodájába, hogy ő is folytassa a munkát. Kicsit később berontott egy kolléga, és azt mondta:

– Fogd a kabátodat, és gyere a mélygarázsba!

– Igen! – kiáltotta, és a mélygarázsba rohant. Betuszkolták egy kocsí hátsó ülésére, amely zsúfolásig telt kollégákkal, akik szívtépő, csendes útra indultak a George Washington Egyetemi Kórházba. Ő is együtt rohant a többiekkel a folyosón Ashcroft kórterméig, és fogalma sem volt, miért vannak ott. Amikor kísértáltak a kórházból, még egy kísérletet tett az italozás összehozására, de senki sem volt olyan hangulatban.

Amikor végre március 11-én, csütörtök hajnalban hazaértem, a ház sötét volt és csendes. Patrice és a gyerekek már rég aludtak. Patrice napok óta tudta, hogy egy nagyon kemény problémával küzdök, és konfliktusba kerültem a Fehér Házzal. Nem beszélhettem azonban vele, mert titkosított ügyek esetén átvilágítás szükséges, és csak munkahelyi indok miatt lehet beavatni valakit. Ez az ő esetében nem volt meg. Mivel így elszigetelődtem a családomtól és a legközelebbi barátaimtól, még inkább nőtt a stressz, ahogy sok házaspár esetében megtörténik, akik titkosított munkát végeznek. Keveset aludtam és rosszul, habár a feleségem nem tudta, miért. A konyhába mentem, hogy bekapjak valamit. Patrice kinyomtatott egy részt a szenátusi hivatalmegerősítő meghallgatásomról, amely nem egészen fél évvel azelőtt zajlott. A meghallgatáson Patrice és a gyerekek mögöttem ültek, miközben szenátorok faggattak arról, hogy igazságügyi miniszterhelyettesként hogyan fogom kezelni az esetleges konfliktusokat a Fehér Házzal. Azt akarták tudni, hogyan fogom a politikailag megosztó nyomozásokat kezelni, Patrice pedig kimásolta a válaszomat, és kitette a hűtőszekrényre:

Nem érdekel a politika. Nem érdekel a megalkuvás. Nem érdekel a barátság. Az érdekel, hogy helyesen cselekedjek. És sohasem fogok részt venni olyasmiben, amit alapvetően rossznak hiszek. Persze természetes, hogy mindannyian a saját elveink alapján döntünk, ha nézeteltérés merül fel, de én a helyes dolgot fogom tenni.

Pár órával később arra a hírre keltem fel, hogy terroristák aznap éjjel elővárosi vonatokat támadtak meg Madridban. A napot megpecsételték a borzalmas merényletek, és a CIA-val és egyéb hírszerzési ügynökségekkel megpróbáltuk kideríteni, hogy hazánkra is leselkednek-e hasonló fenyegetések. Kora reggel találkoztunk az FBI székhelyén, majd Mueller igazgatóval az

Ovális Irodába mentünk a fenyegetettségi tájékoztatóra. Az elnökkel, az alelnökkel és legfőbb tanácsadóikkal találkoztunk. A Csillagszelet nem említették.

A tájékoztató után megállítottam Fran Townsendet a folyosón. Frant azóta ismerem, hogy ügyészként együtt dolgoztunk New Yorkban. Jelenleg a nemzetbiztonsági tanácsadó, Condi Rice helyetteseként szolgált. Rice nem volt ott az alelnökkel folytatott keddi ülésen. Lehetséges, hogy a nemzetbiztonsági tanácsadó nincs beavatva a Csillagszél programba? Ha most beavatják – tűnődtem –, akkor az észszerűség oldalára áll?

Azt mondtam Townsendnek, hogy tudnom kell, jelent-e bármit a főnökének egy bizonyos szó. Fran értetlenül nézett rám, de folytattam:

– Csillagszél – mondtam. – Tudnom kell, hogy ismeri-e ezt a szót.

Fran azt felelte, kideríti. Még aznap felhívott, hogy szóljon, a főnöke ismeri a szót, teljesen tájékozott, és nincs mondanivalója. Ezek szerint Rice nem fog segíteni.

Az Igazságügyi Minisztériumban Goldsmith és Philbin megerősítették, hogy a Fehér Ház elhallgatott a Csillagszéllel kapcsolatban. Vártunk. Aznap késő délután eljöttek hozzám. Az elnök a figyelmeztetésünk ellenére újra engedélyezte a programot. Az új rendeletben jelentős változások mentek végbe. Az igazságügyi miniszter aláírásának helye eltűnt, helyette a Fehér Ház jogtanácsosának, Al Gonzalesnek az aláírása szerepelt. Addington pedig új szövegrészt vett be, hogy olyan NSA-tevékenységet is engedélyezzen, amelyet a korábbi elnöki rendelettervezetek nem fedtek le.

Itt végeztünk. Tudtam, hogy ez lesz az utolsó éjszakám a kormány szolgálatában. Ez Bob Muellerre is igaz. Hozzám hasonlóan ő sem szolgálhat tovább egy olyan kormányzatot, amely arra utasítja az FBI-t, hogy részt vegyen egy jogalap nélküli tevékenységben.

Megírtam a felmondóleveletem, hazamentem, és szóltam Patrice-nak, hogy másnap felmondok. Hogy miért, újfent nem mondhattam el.

Március 12-én, pénteken sötét reggelre ébredtünk. Még reggeli előtt elmentem, így nem hallottam, hogy Patrice azt mondja a gyerekeknek:

– Lehet, hogy apának új munkája lesz, de nincs semmi baj.

Bob Muellerrel elvégeztük a szokásos teendőket a bevett kora reggeli ülésünkön, amelyen a terroristafenyegetést értékeltük az FBI székhelyén, majd együtt átmentünk a Fehér Ház Ovális Irodájába a szokásos fenyegetettségi tájékoztatóra. Mindketten csendben álldogáltunk az ablaknál, és a rózsakertet bámultuk, miközben vártuk, hogy kinyíljon az ingaóra melletti ajtó, és bemehessünk az elnök reggeli tájékoztatójára. Próbáltam az eszembe vésni a képet, amelyet soha többé nem fogok látni.

Az értekezlet szürreálisnak tűnt. Madridról és az al-Kaidáról beszéltek, illetve minden egyébről, csak arról a viharról nem, amely elsöpörheti a kormányzatot. A végén felálltunk, és az ajtó felé indultunk. Mueller előttem ment. Én éppen a kanapét kerültem meg, és csak pár lépésnyire voltam az ajtótól, amikor meghallottam az elnök hangját.

– Jim – szólalt meg –, beszélhetnénk egy percet?

Megfordultam, és követtem Bush elnököt át az Ovális Irodán, végig egy kis folyosón, amíg az elnök magánébédlőjébe nem értünk. Leültünk egy asztalhoz, amelynek mind a négy oldalán egy-egy szék volt: az elnök az ablaknak háttal foglalt helyet, én pedig az ajtóhoz legközelebbi székét választottam.

– Nem fest túl jól – kezdte az elnök, és tipikus szokimondással hozzátette: – Nincs rá szükségünk, hogy még valakit elveszítsünk.

Az egyik kollégám egy másik ügynökségről egy-két napja elájult a nyugati szárnyból kifelé menet.

– Nem aludtam túl sokat – vallottam be. – Hatalmas teher nyomja a vállamat.

– Hadd vegyem le azt a terhet! – felelte az elnök.

– Bárcsak megtehetné, elnök úr. De nem lehet. Olyan, mintha egy vasúti sín közepén állnék. Jön a vonat, amely elcsap engem és a karrieremet is, de nem tudok mozdulni.

– Miért?

– Mert nem tudunk észérveket találni a Csillagszél program bizonyos részeinek alátámasztására.

Utána részletesen megvitattuk a programot és a problematikus részeit. Így zártam a beszélgetést:

– Egész egyszerűen nem szavatolhatjuk a program törvényességét.

– De a végrehajtó hatalomnak én mondom meg, mi a törvény – felelte.

– Így van, uram. Azt azonban csak én mondhatom meg, hogy az Igazságügyi Minisztérium minek szavatolhatja a törvényességét. Ennél a programnál ezt nem tudjuk megtenni. Minden tőlünk telhetőt megtettünk, de ahogy Luther Márton mondta: „Itt állok, másként nem tehetek.”

– Bárcsak ne az utolsó pillanatban zúdította volna ránk az ellenvetését.

Megdöbbentem.

– Ha ezt mondták önnek, elnök úr, akkor a beosztottjai csúnyán félrevezették. Már hetek óta vitatkozunk ezen.

Szünetet tartott, mintha meg kellene emésztenie ezt az értesülést.

– Adna időt május 6-ig, hogy megpróbáljak jogi kiigazítást eszközölni? Ez a program nagyon fontos. Ha nem sikerül, beszüntetem.

– Ezt nem tehetjük, elnök úr. És már hetek óta erről beszélünk.

Egy pillanatra elhallgattam, nagy levegőt vettem, majd kiléptem jogászszerepemből, hogy politikai tanácsot adjak az elnöknek.

– Elnök úr, azt hiszem, még valamit mondanom kell. Az amerikai nép kiakad, ha megtudja, mi folyik itt.

Először tűnt idegesnek.

– Emiatt hadd aggódjak én! – felelte élesen.

– Igen, uram. De el kellett mondanom.

Nem válaszolt. Tudtam, hogy a beszélgetésünk a végéhez közeledik. Mint ahogy szerda este mondtam a kabinetfőnökének, nem hittem abban, hogy felmondással kellene fenyegetőzni, ha meg akarunk nyerni egy csatát. A csatának az érdekünk alapján kell eldőlnie, majd a döntés után megfontolhatjuk, hogy felmondunk-e. Számomra mindig is csalásnak tűnt azzal fenyegetőzni, hogy szedem a cókómok és megyek, ha nem érem el, amit akarok.

Mégis szerettem volna segíteni Bushnak. Mintha ez az ember, akit kedveltem, és akinek sikert kívántam, nem látta volna a közeledő vihart. Az Igazságügyi Minisztérium teljes vezetősége fel fog mondani, pont amikor Bush új mandátumért indul. Ilyen lázadás még a Watergate-botrány legrosszabb időszakában sem tört ki. Szólnom kellett neki, figyelmeztetnem kellett, de nem akartam megszegni a saját szabályomat. Így ügyetlenül más oldalról közelítettem.

– Tudnia kell, hogy Bob Mueller ma délelőtt beadja a felmondását – mondtam.

Megint csend lett.

– Köszönöm, hogy szólt.

Kinyújtotta a karját, és kivezetett, át az Ovális Irodán. Kisétáltam az óra mellett, és azonnal a földszintre siettem, ahol Bob Mueller várt rám a nyugati szárny alsó szintjén. Éppen elkezdtem ecsetelni az elnökkel folytatott beszélgetésemet, amikor egy ügynök a titkosszolgálattól odajött, és közölte, hogy az elnök azonnal látni kívánja Muellert az emeleten.

Bob körülbelül tíz perc múlva tért vissza. Kimentünk a felfegyverzett városi terepjáróhoz, és beültünk hátra. Megkérte

a sofőrjét, hogy szálljon ki. (A sofőr később elmondta, hogy tudta, zajlik valami, mert tíz év alatt először kérték meg, hogy szálljon ki a kocsiból.) Bob elmondta, hogy az elnökkel ugyanarról beszélt, mint én is. Megerősítette, hogy ilyen körülmények között nem maradhat igazgató, és arra kérte az elnököt, hallgasson ránk. Az elnök egy utasítással felelt:

– Mondja meg Jimnek, hogy tegye, amit tennie kell, hogy visszajussunk a törvényesség mezsgyéjére.

Csak erre volt szükségünk, egy parancsra az elnöktől. Ezzel megkerülhettük az alelnököt, Cardot és Gonzalest, sőt, még Addington is, a titkos rendeletekkel teli széfjével együtt. Visszamentünk az Igazságügyi Minisztériumba, ahol tájékoztattuk rangidős beosztottjainkat. Az első feladatunk az volt, hogy még több jó jogászt beavassunk. Ted Olson egy legfelsőbb bírósági ügyre készült, így a helyettese, Paul Clement került be a csapatba, valamint a Jogtanácsosi Hivatal más zseniális kollégái. CIA- és NSA-jogászok is csatlakoztak a csoporthoz. Addington nem tudott gátat szabni, a kör egyre bővült.

A csapat hétvégeken is dolgozott, hogy megszülessen egy új elnöki rendelettervezet, amely leszűkíti az NSA felhatalmazásának hatályát. Úgy döntöttem, titkosított feljegyzést küldök a Fehér Háznak, amely összefoglalja a problémákat és a javasolt kiigazításainkat. A feljegyzés örökre bekerül az elnöki nyilvántartásba, és hivatalos választ jelent az utasításra, amelyet az elnök Muellernek adott: a feljegyzés dokumentálta, mit kell tenni, hogy az Igazságügyi Minisztérium is el tudja fogadni a programot. Kissé gonosz húzás volt, mivel egy átfogó, megsemmisíthetetlen dokumentum jött létre az összes túlkapásról, de eljött az ideje, hogy kissé gonosz legyek. Goldsmith és Philbin vasárnap késő este saját kezűleg vitték el a feljegyzést Gonzales otthonába. Ez igencsak feldühített pár embert a Fehér Házban.

Gonzales kedden felhívott, hogy értesítsen, a Fehér Ház válaszfeljegyzést küld. Azt mondta, ne reagáljam túl, és a Fehér

Ház együtt akar működni velünk. Nem tudom, *túl*reagáltam-e, de reagáltam, mégpedig erősen. A feljegyzés szép kis beintés volt, amelyet egyértelműen Addington írt. Azt írta, mindenben tévedünk, és helytelenül cselekszünk, amikor is elbitoroljuk az elnök hatalmát. Az összes javasolt változtatást visszautasította, arra hivatkozva, hogy jogilag és tényszerűen feleslegesek. Az édesanyánkat ugyan nem emlegette, de akár az is szerepelhetett volna benne.

Elővettem a felmondólevelemet, és március 16-ra módosítottam a dátumot. A fene essen beléjük! Éppen most húzták keresztül az elnök parancsát, amelyet Bob Muellernek adott, és egy borzalmas rendeletet hagytak a helyében. Megint szóltam Ashcroft stábfőnökének, hogy lemondok. Megkért, hogy várjak. Biztos volt benne, hogy Ashcroft is fel akar mondani velünk együtt, de még túl rosszul volt. Tudnánk adni neki pár napot, hogy megerősödjön? Persze. Visszatettem a levelet a fiókomba.

Két nappal később az elnök értesítés nélkül aláírt egy új rendeletet. Benne volt az összes módosítás, amelyet kértünk. Az összes változtatás, amelyről a bemutatós levél azt állította, felesleges. A rendelet szerint az elnök gyakorlati okokból eszközli a módosításokat. Nem azért, mert mi azt mondtuk, vagy mert a jogértelmezésünk megkövetelte. Ez gyerekes húzás volt, de nem érdekelt. Így a Jogtanácsosi Hivatal már észszerű indokokkal alá tudta támasztani a programot, amire sor is került: Goldsmith, Philbin és az új csapattagok május elejére elkészültek egy új feljegyzéssel.

A Csillagszél-válság véget ért.

A dolgok azonban még durvább fordulatot vettek.

7. FEJEZET

MEGERŐSÍTÉSI TORZÍTÁS

*„Nem az kever bajba, amit nem tudsz. Hanem az,
amit biztosan tudsz, csak éppen nem úgy van.”*

MARK TWAIN

2004 ÁPRILISÁBAN, miközben Jack Goldsmith és csapata az Igazságügyi Minisztériumban még mindig az NSA megfigyelőprogramját próbálta szilárd jogi alapra helyezni, nyilvános fényképek jelentek meg arról, milyen borzalmasan bánnak a foglyokkal Abu Ghraibban, egy iraki amerikai katonai fogolytáborban. A képek tanúsították, hogy néhány amerikai szörnyen bánt az iraki foglyokkal. A foglyokat megalázó helyzetbe hozták – egyes fényképeken azt lehetett látni, hogy megfosztották őket a ruhájuktól, a fejükre csuklyát húztak, az egyik legemlékezetesebben pedig ruhátlan embereket halmoztak egymás tetejére egy meztelen piramisban. Más képeken felhergelt kutyákat engedtek megbilincselte rabokra, az amerikai katonák pedig kigúnyolták és kinevették a kiszolgáltatott embereket.

A címlapokon nagyon hamar egyetlen szóval minősítették e tetteket: kínzás. Hat-hét hónappal jártunk a nagy versenyígérő elnökválasztás előtt, így a képek hatalmas csapást mértek a Bush-kormányzatra. A védelmi miniszter nyilatkozatot tett a

Kongresszus előtt, amit a nemzeti televízió-csatornák is közvetítettek: nyilvánosan elnézést kért a foglyoktól és a családjaiktól, és megígérte, hogy alaposan kivizsgálják a méltánytalanságot. A miniszter az Abu Ghraib-i túlkapásokat a vietnami My Lai-i mészárláshoz hasonlította – ez az esemény nagyban hozzájárult, hogy a közvélemény a háború ellen fordult. Hamarosan további dolgokra is fény derült.

Mivel az egész világ elítélte a képeket, amelyeken az Egyesült Államok kormánya rabokat „kínozt”, a CIA érthető módon nagyon ideges lett az egyik titkos programja miatt, amely során 2002-ben és 2003-ban megvert, éheztetett, megalázott és majdnem megfojtott bizonyos foglyokat. A CIA szerint ezek az emberek információkkal rendelkeztek az Egyesült Államok ellen tervezett terrorista merényletekről, és az ország területén kívül eső, úgynevezett fekete területen tartották fogva őket. A CIA kezdetben, 2002 nyarán az Igazságügyi Minisztériumhoz fordult, hogy segítsen megállapítani, jogilag meddig mehet el, miközben vallatja az őrizetben lévő gyanúsított terroristákat.

2004 júniusában, két hónappal azután, hogy az Abu Ghraib-i fotók napvilágra kerültek, Jack Goldsmith felkeresett, hogy beszámoljon, mire jutott a vallatási programmal kapcsolatban. Fél évvel korábban komoly problémákat talált, és azt mondta, a hírszerzési ügynökségek nem támaszkodhatnak a korábbi jogi munkára. Most, hogy kiigazítottuk a Csillagszelet, befejezte az elemzését, és tudta: az Igazságügyi Minisztérium véleménye nem állja meg a helyét. Úgy találta, hogy a vallatóprogramot alátámasztó korábbi jogi munka erősen hibás, akárcsak a Csillagszél esetén. Véleménye szerint az ügynökség még azon is túlment, amit a hibás vélemény engedélyezett. Ez az újabb zűrzavar az Abu Ghraib-botrányt követően elárasztotta a médiát, miután valaki kiszivárogtatott egy titkosított tervezetet az Igazságügyi Minisztérium kínzásról szóló iránymutatásáról. Még

egy összecsapás készülődött a Bush-kormányzatban a titkos politikai érdekek és a jogállamiság között.

A Kongresszus 1994-ben úgy döntött, hogy a „kínzás” fogalmát jogilag másképpen határozza meg, mint amit a legtöbben értünk rajta. Amikor ratifikálta az ENSZ kínzás elleni egyezményét, az amerikai jog úgy definiálta a fogalmat, mint „komoly mentális vagy fizikai fájdalom szándékos előidézése”. A legtöbünknek sokkal több minden beletartozik a kínzás fogalmába, mint a „komoly fájdalom” vagy a „komoly szenvedés”. Általában úgy véljük, hogy ha bezárnak valakit egy sötét, koporsószerű dobozba, vagy meztelenül a mennyezethez láncolják, és napokig nem hagyják aludni, az kínzás. Ám mivel a Kongresszus a „komoly” fájdalom és szenvedés kifejezéssel fémjelezte a fogalmat, egy bíró vagy jogász arra juthat, hogy ott az előbbi tettek nem merítik ki a kínzás jogi meghatározását.

2002-ben, nem sokkal a 9/11-es támadás után, a CIA kényszerítő fizikai taktikát akart használni, hogy az elfogott al-Kaida-vezetők valljanak más terrorista vezetőkről, felfedjenek tervezett merényleteket, és így ártatlan emberek menekülhessenek meg. Az ügynökség hivatalnokai megkérdezték az Igazságügyi Minisztérium Jogtanácsosi Hivatalától, hogy a tervezett vallatási taktikákkal – szűk térbe való bezárás, alvástól való megfosztás, fulladásközeli állapot előidézése, amelyet „vízbe fojtás” névvel illettek – megszegik-e a kínzás elleni törvényt. A pontosság kedvéért: nem azt kérdezték az Igazságügyi Minisztérium ügyvédjeitől, hogy mindezt jó ötletnek tartják-e. Csak a törvényi korlátokat akarták tudni.

Az Igazságügyi Minisztériumnak – a Csillagszél programhoz hasonlóan – válság idején kellett döntenie, a vezetők ugyanis attól tartottak, hogy 9/11-hez hasonló támadások várnak ránk. A CIA-hivatalnokok és a Bush-kormányzat egyéb emberei biztosították a minisztériumi jogászokat, hogy a vallatás során bevetett fizikai bántalmazás nemcsak hatékony, hanem elkerül-

hetetlen számtalan ártatlan élet megmentésében. Ilyen nyomás alatt az Igazságügyi Minisztérium egyik jogásza – ugyanaz, aki létrehozta a Csillagszéllel kapcsolatos hibás munkát – szinte egymagában elkészítette a jogi véleményt, amelyben nagyon lazán értelmezte a kínzás elleni törvényt. Kiadott egy különvéleményt is, amely kimondta, hogy a taktikák, amelyeket a CIA be akart vetni az első elfogott alany, Abu Zubajda ellen, a törvény értelmében nem számítanak „kínzásnak”. Az ügynökség szabadon használhatta taktikái teljes tárházát Zubajda ellen: felpofozhatták, ébren tarthatták és elhitethették vele, hogy vízbe fog fulladni. 2003 végére, amikor Jack Goldsmith a Jogtanácsosi Hivatal vezetője lett, engem pedig kineveztek igazságügyi miniszterhelyettesnek, a CIA már erre a jogi véleményre támaszkodva vallatta agresszívan gyanúsítottjait az országon kívül eső fekete területeken.

Nem akartam még egy csúnya, kimerítő küzdelmet a Fehér Ház ugyanazon befolyásos frakciója ellen. A megfigyelőprogram elleni harc nagyon stresszes volt, nemcsak nekem, hanem a családomnak is. Azt hittem, el fogom veszíteni a munkámat. Patrice-szal olyan rugalmas jelzőloghitelt vettünk fel a házunkra, amely esetében a törlesztőrészlet az első években csak a kamatot fedezi, és az sem könnyítette meg az anyagi helyzetünket, hogy az öt gyerekünk lassan elérte a főiskolás kort. Manhattani szövetségi ügyészként és az Igazságügyi Minisztérium második embereként – majd később az FBI igazgatójaként – körülbelül annyit kerestem, mint egy friss diplomás jogász egy New York-i ügyvédi irodánál. Persze sokan nevelnek gyerekeket ilyen fizetésből, csak mi nem jól terveztünk. Abban azonban egyetértettem Goldsmithszel, hogy a jogi vélemény hibás. Ezért felkerestem Ashcroft igazságügyi minisztert, és egy magánbeszélgetésen belül elmondtam, miért kellene egy drasztikus lépéssel visszavonni az Igazságügyi Minisztérium korábbi véleményét e fellépések törvényességéről. Egyetértett.

Mindketten tudtuk, hogy ezzel bizonyos értelemben kiszolgáltatjuk a CIA személyzetét, hiszen kemény dolgokat műveltek egy olyan jogi vélemény alapján, amelyet most visszavonunk. A vallatók nem jogászok voltak; legálisan támaszkodtak a kormány tanácsának véleményére. Ugyanakkor az Igazságügyi Minisztérium hibás véleménye alapján jártak el, és ez nem mehetett így tovább. Új véleményt kellett írni, amely jogilag megállja a helyét, és tényeken alapul.

Habár nem a mi feladatunk volt a program értékének megállapítása, Goldsmithszel együtt jól ismertük az FBI-os vallatások világát. Az Iroda már régen megállapította, hogy a kényszerű vallatások nem hasznosak, az így nyert információk ugyanis általában használhatatlanok és megbízhatatlanok. Az FBI ehelyett évtizedek során kifejlesztette a „kapcsolatépítő vallatás” eszközét: bizalomalapú kapcsolatot hozott létre a fogva tartottjaival. Az irodának többször sikerült életmentő információkhoz jutnia terroristáktól, gengszterektől és sorozatgyilkosoktól. Emiatt erősen szkeptikusak voltunk azzal kapcsolatban, amit a CIA kényszerítő taktikáinak hatékonyságáról mondtak. Olyan volt, mintha a katonaságot elkerülőket oktatnának ki a háborúról, mintha agresszív kormányzati hivatalnokokat utasítgatnának, akik sok filmet láttak ugyan, de viharba még nem keveredtek.

A CIA vezetősége és azok a befolyásos kormányzati hivatalnokok, akik támogatták őket, mint például az alelnök, Dick Cheney, merőben más véleményen voltak. Az emberi természet egyik legerőteljesebb és legmeghökkenőbb ösztöne vezette őket: a megerősítési torzítás. Az agyunk úgy fejlődött ki, hogy azokat az információkat akarja hallani, amelyek megfelelnek a meggyőződéseinek. Azokat a tényeket és érveket keressük, azokra koncentrálunk, amelyek támogatják az elképzeléseinket. Még aggasztóbb, hogy amikor a megerősítési torzítás csapdájába esünk, tudatosan figyelmen kívül hagyhatunk olyan ténye-

ket, amelyek kihívást állítanak elénk, amelyek nem állnak összhangban a megállapításainkkal. Egy komplikált, kihívásokkal teli és integrált világban a megerősítési torzítás nagyon megkönnyíti az emberi természetet. Nem bújhatunk ki azonban a bőrünkéből.

A biológiánál azonban többről volt szó. Bush elnök, Cheney alelnök és a körülöttük lévők küszködtek politikai kultúránkban, amelyben a bizonytalanság elfogadhatatlan, a kételyt pedig gyengeségnek tartják. A vezetőkre nagy nyomás nehezedett és nehezedik most is, hogy biztosak legyenek a dolgukban. Ez a nyomás felerősíti természetes megerősítési torzításukat.

Egy egészséges szervezetben természetesen a kétely nem számít gyengeségnek, inkább a bölcsesség jele, hiszen az emberek akkor a legveszélyesebbek, ha biztosak benne, hogy a jó ügy oldalán állnak és az információik helyesek. Nem a „dobjunk fel egy érmét” vagy a „nem tudok dönteni” típusú kételyekről beszélek. Dönteni tudni kell, néha gyorsan, akár nehéz kérdések esetén is. Szemmel láthatóan a legkeményebb döntéseket kell a leggyorsabban, a legkevesebb információ alapján meghozni. Ezek esetén azonban tudnunk kell, hogy tévedhetünk. Ha aláztosak vagyunk, az utolsó pillanatig nyitottak maradunk az új információkra.

Hogy igazságos legyenek az elnökkel és az alelnökkel, el kell mondanom, hogy a modern kultúra nagyon megnehezíti a vezetők dolgát, különösen a kormányban. Ez akkor is így van, ha elég magabiztosak ahhoz, hogy aláztosak legyenek. Ha beismerik, hogy kételkednek vagy hibáztak, szakmai öngyilkosságot követnek el. Mi pedig ezt akarjuk, nem? Erős, magabiztos vezetőket akarunk. Képzeljünk csak el egy olyan vezetőt, aki, miután leköszönt, azt mondja: habár szándékosan semmit sem rontottam el, biztos vagyok benne, hogy sok hibát vétettem, remélem, hogy a hibáim nem ártottak másoknak, és elfelejtik és megbocsátják, amikor hozzá nem értően jártam el. Gyor-

san megszabadulnánk ettől a puhány alaktól. Pedig Amerika első elnöke pont ezt mondta, amikor 1796-ban búcsút vett az országtól:

Habár a kormányzatom ballépéseit végignézve nem találok szándékos hibát, eléggé ismerem a hiányosságaimat, hogy tudjam, valószínűleg számtalan hibát követtem el. Bármik legyenek is ezek, buzgón könyörgök a Mindenhatónak, hogy hárítsa el vagy enyhítse a rosszat, amelyhez vezethetnek. Merem remélni, hogy a hazám mindig is megbocsátással fog a hibáimra tekinteni, és hogy miután életemet negyvenöt éven keresztül nagy buzgalommal a haza szolgálatába állítottam, a nem hozzáértésből eredő ballépések feledésbe merülnek, ahogy én hamarosan kényszerpihenőre megyek.

A Bush-kormányzat alatt Dick Cheney, David Addington és mások úgy döntöttek, hogy a „fokozott vallatások”, vagyis azok a tettek, amelyeket minden ember kínzásnak ítélné meg, jól működnek. Egész egyszerűen nem tudták beismerni (leginkább talán saját maguknak), hogy a véleményükkel ellentétes bizonyíték megállja a helyét. Ezért azt gondolták, hogy akik e tevékenységek engedélyezésének útjában állnak – vagyis az olyan jogászok, mint én –, szükségtelenül emberéleteket kockáztatnak.

Megértem, hogy az olyanok, mint Cheney alelnök, miért lettek idegesek, amikor az Igazságügyi Minisztérium megváltoztatta a jogi véleményét. Ám az eredeti hibás jogi munkáért nagyrészt éppen az olyan döntéshozók feleltek, mint az alelnök, vagyis az olyan befolyásos vezetők, akik teljesen biztosak voltak benne, mit kell tenni, és akik gyors válaszokat követeltek egy maroknyi jogásztól. Ezekből a tettekből egyenesen következtek azok a problémák, amelyekkel a későbbiekben meg kellett küzdenünk.

Az én nézőpontomból egyszerű volt a kérdés. Az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériuma komoly jogi hibákat vétett, amikor a megfigyelésről és a vallatásról adott tanácsot az elnöknek és a kormányzatának. Ha az intézmény továbbra is hasznos kíván lenni az ország és az elnökei számára – ideértve Bush elnököt is –, akkor egész egyszerűen ki kell javítani a hibáit. Igaz, hogy a vezetők dühösek, de ha másképpen cselekszünk, akkor az Igazságügyi Minisztérium beáll a hatalmon lévő tábor soraiba, és azt mondja, amit a győzelem érdekében mondani kell.

Nem véletlen, hogy az Igazságügyi Minisztérium tagjait az elnök nevezi ki, a Szenátus tanácsára és jóváhagyásával. A minisztériumnak fontos mérlegelési jogköre van politikai döntésekben – mint például, hogy milyen bűncselekményeket kezeljünk prioritásként, vagy hogyan közelítsük meg a trösztellenes vitákat –, és politikai határozatainak tükrözniük kell a népnek az elnök megválasztásával kifejezett akarátát. Ugyanakkor feszültséget szül, ha az Igazságügyi Minisztérium élén politikai vezetők vannak, az igazságszolgáltatásnak ugyanis pártatlannak kell lennie.

Az alkotmány és a jogállamiság nem pártpolitikai eszközök. Iustitia szeme be van kötve. Nem szabad meglesnie, hogy a politikai vezető milyen ítéletet szeretne.

Egyszer jártam egy helyen Észak-Karolina tengerpartján, ahol két turzás majdnem összeér. A közöttük futó keskeny átjáróban az Atlanti-óceán vize találkozik a szigetek mögötti hatalmas és sekély öböl vizével. A víz örvénylik, és a hullámok megtörnek annak ellenére, hogy nincs látható földakadály. Elképzeltem, hogy az Igazságügyi Minisztérium vezetői ott állnak a politikai világ örvénylő vize és a politikamentes nyugodt öböl víztömege között. A munkájuk abból áll, hogy végrehajtsák az elnök, valamint az elnököt megválasztó szavazók politikai parancsait, miközben meg kell védeniük több ezer

ügynök, ügyész és alkalmazott politikamentes munkáját, akik az intézmények lelkét adják. Amíg a vezetők értik, hogy mellettük örvénylik a víz, szilárd talajon tudnak maradni. Ha viszont meginognak, az óceán vize előnti az öblöt, és a minisztérium egy lesz a sok politikai testület közül. Elveszti az Amerika életében betöltött független szerepét, és az igazság védelmezői vízbe fúlnak.

Egy munka utáni este 2004 tavaszán Patrice rám nézett. Nyilvánvalóan tudta, hogy olyasmin dolgozom, ami nagyon megvisel. Ő is látta a főcímetek a foglyok bántalmazásáról. Csak ennyit mondott:

- A kínzás rossz. Ne legyél kínzásember!
- Mi? – tiltakoztam. – Tudod, hogy erről nem beszélhetek.
- Nem akarok beszélni róla – felelte. – Csak ne legyél kínzásember!

A következő évben rendszeresen megismételte a figyelmeztetést.

A kilátás, hogy én lehetek a „kínzásember”, számtalan álmatlan éjszakát okozott. Nem tudtam kivenni a fejemből a képet, hogy meztelen emberek napokon keresztül a mennyezethez vannak láncolva egy hideg, erősen megvilágított cellában, pelenkába végzik a dolgukat, és csak azért engedik el őket, hogy folytathassák a bántalmazásukat, hogy elhitessék velük, vízbe fognak fulladni, majd megint megláncolhassák őket.

Goldsmith a támogatásommal 2004 júniusában hivatalosan is visszavonta az Igazságügyi Minisztérium jogi véleményét, amely alátámasztotta a 2002-es és 2003-as vallatásokat. Az alelnök jogtanácsosa, David Addington hozta a formáját, és dühbe gurult. Egy értekezleten – amelyen nem voltam ott – elővett egy listát az összes titkosított véleményről, amelyet az Igazságügyi Minisztérium 9/11 óta írt, és gúnyosan megkérdezte, hogy a minisztérium melyiket tartja még érvényesnek. Emlékeztettem Goldsmithet, hogy ha Addington dühös, az egyre megbízha-

tóbban jelzi, ha jó úton járunk. Nem hiszem azonban, hogy Jack ettől jobban érezte magát. Patrick Philbint sem vigasztalta a gondolat. Addington négyszemközt beszélt Philbinnel, és azt mondta, hogy a Csillagszél és a kínzással kapcsolatos jogi vélemény visszavonásával Philbin megszegte az esküjét, miszerint támogatja és megvédi az Egyesült Államok alkotmányát. Azt javasolta, hogy mondjon le, és megfogadta, személyesen akadályozza meg, ha elő akarják léptetni a kormányban.

Jack Goldsmith még rosszabbul járt. A Jogtanácsosi Szolgálat élén eltöltött kilenc hónap során eltűnt anyagi ragyogása. Brutális csatákat vívott az elektronikus megfigyelés és vallatás terén. Amikor visszavonta a kínzással kapcsolatos véleményt, bejelentette, hogy visszatér az egyetemi berkekbe.

Így a vallatással kapcsolatos vélemény átdolgozása Dan Levinre hárult, a Jogtanácsosi Hivatal ideiglenesen megbízott új vezetőjére. Levin is tehetséges és gondos jogász volt; sötét ábrázata sötét humort takart. Levin egyáltalán nem volt anyagi. Korábban, amikor Bob Mueller igazgatót támogatta az FBI-nál, gyászos arckifejezése miatt „temetkezési vállalkozónak” nevezték. Levin belevetette magát a hatalmas munkába, hogy átdolgozza a jogi iránymutatást, amely az ügynevezett fokozott vallatás alapját képezte. Akkoriban még nem tudtam, de szinte szó szerint belevetette magát: kipróbálta a fulladásközeli állapot előidézését, vagyis a vízbe fojtást. Később elmondta, hogy élete legszörnyűbb élménye volt.

Levin és a Jogtanácsosi Hivatal 2004 decemberének végén befejezte a vallatással kapcsolatos véleményt. Lenyűgöző tudományos darab volt: óvatos, átgondolt, és szigorúan kapcsolódott ahhoz, amit a CIA állított a dolgok gyakorlati kivitelezéséről. Egy olyan elemet is tartalmazott, amely fölött a hosszú, nem minősített vélemény legtöbb olvasója elsiklott. Levin megállapította, hogy a súlyos *mentális* szenvedés előidézése a kínzás elleni törvény által tiltott viselkedés egy külön kategóriá-

ját képezi. Ez jelentős előrelépés volt. Az Igazságügyi Minisztérium eredeti, 2002-es véleményei főként a súlyos *fizikai* fájdalom meghatározására koncentráltak. Hirtelen világossá vált (legalábbis számomra és Levin számára), hogy a CIA technikáit könnyen törvénytelennek lehet nyilvánítani, hiszen a mentális szenvedés tág kategória. Vegyünk egy meztelen, fázó, alvástól és tápláléktól megfosztott személyt, akit falhoz csapnak, fájdalmas testhelyzetbe kényszerítenek, megpofoznak, vízben fojogatnak, majd begyömöszölnék egy szűk ládába: ez könnyedén súlyos mentális szenvedést okozhat, főként, ha a CIA ezeket a gyakorlatokat nem csak egyszer követi el.

Levin általános véleményét két másik véleménynek kellett követnie. Először is a Levin által megállapított normák alapján a CIA összes technikáját egyesével elemezni kellett. Ez elég egyszerű volt, hiszen a technikák egyesével nem igazán okoztak komoly fizikai fájdalmat vagy komoly mentális szenvedést. A második vélemény azonban perdöntő volt. A CIA és a Fehér Ház ugyanis Levin normáit az összes technika „együttes hatásával” is össze akarta vetni. Erre azért volt szükség, mert a vallatásokon nem csak egy technikát vetettek be. A fekete területeken brutálisan bántak az alanyokkal. Ezek a fellépések együttesen nagyon gyorsan a törvény által tiltott mentális szenvedéshez vezethettek. A programot nehéz támogatni, ha az Igazságügyi Minisztériumnak az együttes hatást kellett elemeznie.

Levin általában késő estig dolgozott, hogy pontosan dokumentálja, mi történik a fekete területeken zajló vallatásokon. Ezeket a 2002-es vélemény támogatása érdekében úgy mutatták be az Igazságügyi Minisztériumnak, mintha erősen szabályozott, szinte sebészeti, klinikai körülmények között folytak volna. Habár Levin 2004-ben mindent megmozgatott, hogy pontosan leírja, mi történik, mégis olyan volt a feladat, mintha zselét kellett volna a falra szögezni: megcsinálta ugyan, de a zselé remegett.

Sohasem kérdeztem meg Dan Levintől, de szerintem hozám hasonlóan azt remélte, hogy e követelmények súlya alatt a CIA egész vallatási programja összeomlik. Természetesen nem ezt várták tőlünk. Az Igazságügyi Minisztérium jogászeitől csak azt kérték, hogy alkossanak jogi véleményt az alapján, ahogyan a CIA bemutatta a tényállást. Habár a belső hangok azt súgták, a helyzet borzalmas és a CIA csak a saját sikerével törődik, ezeket a hangokat el kellett hallgattatnunk. Egy hangot azonban nem tudtam elnyomni: „Ne legyél kínzásember!”

Miután 2004-ben George W. Busht újraválasztották, John Ashcroft, mint minden miniszter, szokás szerint beadta a felmondólevelét az elnöknek. A hagyományok ugyanis lehetővé tették, hogy az elnök az új mandátumhoz megváltoztassa kormányzatát. Ám a jól teljesítő miniszterek azt remélték, hogy maradhatnak. Ashcroft meglepetésére azonban az elnök elfogadta a felmondását. Ráadásul pár órával később Bush be is jelentette, ki lesz az utódja. Az új igazságügyi miniszter személye újabb pofoncsapás volt mindannyiunk számára a minisztériumban.

Bush elnök 2004. november 10-én bejelentette, hogy az Egyesült Államok következő igazságügyi minisztere Alberto Gonzales lesz. Egy olyan főnököt kapok, aki aktívan szembe szállt a véleményemmel, miszerint a minisztérium feladata a leírt törvény, nem pedig a kormányzat preferenciáinak érvényesítése. Gonzales olyan embernek tűnt, aki inkább a főnökének akar megfelelni, mintsem a kemény igazságokra koncentrálni. Nem tudom, Bush miért Gonzalest választotta, de gyanítom, arról az ősrégi elnöki hibáról volt szó, amelyre évekkel később megpróbáltam figyelmeztetni Donald Trumpot: mivel a „problémák” gyakran az Igazságügyi Minisztériumból jönnek, egyes elnökök azt gondolják, hogy előnyös, ha közeli kapcsolatban állnak az igazságügyi miniszterrel. Pedig ez szinte mindig megnehezíti a dolgot.

Amikor aznap már otthon voltam, és Patrice születésnapját ünnepeltük, megcsörrent a mobilom. Meglepetésemre Gonzales hívott. Azt akarta elmondani, hogy várja a közös munkát, és reméli, maradok, mert szüksége van a segítségemre. Gratuláltam a kinevezéséhez, és azt feleltem, hogy én is várom a közös munkát. Ez tűnt a helyes válasznak, hiszen az együtt megtapasztalt kihívások ellenére személyes problémám nem volt Gonzalesszel. Ha ő lesz az igazságügyi miniszter, segítek neki, hogy sikeres legyen. Nem azért aggódtam, hogy rossz szándékú, hanem hogy gyenge, és könnyedén lesöpri Addington és Cheney, akik azt gondolták, hogy a terrorizmus elleni háború igazolja az írott törvény tág értelmezését, sőt, adott esetben a megszegését is.

Később megtudtam, hogy Bush elnök a bejelentés után azonnal felhívta Gonzalest, és ő javasolta, hogy keressen fel. Akkor még nem sejtettem, de amiatt, amit az Ashcrofttal való kórházi jelenetből megtudtam – és amiről nem beszéltem –, a Bush-kormányzat szemében egyfajta csőre töltött fegyver voltam, amely bármikor elsülhet. Mivel veszélyesnek találtak, óvatosan kezeltek, de az így is nyilvánvaló volt, hogy Gonzales helyettesének lenni nem a megfelelő poszt számomra. 2005 tavaszán bejelenttem, hogy augusztusban távozik. Új igazságügyi miniszterünk lett, akinek új helyettesre van szüksége – érveltem. Fáradt voltam, és az új főnököm döntése csalódást okozott. Ashcroft támogatása nélkül nem volt elég erős a gyomrom a kormányzat elleni jövőbeli csatákhoz, amelyeket biztosan elvesztünk majd. Ráadásul a pénzügyi helyzetem nem javult, és a legidősebb gyerekünk főiskolára ment. Eljött az idő, hogy távozzak. Elküldtem az elnöknek a felmondóleveletem, amelyben az augusztust jelöltem meg, hogy észszerű felkészülési időt hagyjak.

Ahogy készülődtem az Igazságügyi Minisztérium elhagyására, Cheney alelnök egyre inkább Gonzalesre támaszkodott, hogy megalkossa a két fennmaradó véleményt a vallatási

politikáról. Az új igazságügyi miniszter mellett a Jogtanácsosi Hivatal is új ideiglenesen megbízott vezetőt kapott egy okos és megnyerő jogász, Stephen Bradbury személyében. Steve, aki még sohasem dolgozott nemzetbiztonsági ügyeken, hivatalos kinevezést akart, cserébe pedig arra utasították, hogy Cheney táborának megfelelően fogalmazza meg a két fennmaradó véleményt. Patrick Philbinnel csalódtunk, mivel Bradbury véleményei túl lazák voltak, és nem kötődtek a valósághoz: szerintünk mélységesen felelőtlenül járt el.

Azt javasoltuk Bradburynek, hogy vizsgálja meg egy olyan ember ügyét, akit nemrég vallatott a CIA. Ismertünk egy terroristát, aki a közelmúltban a CIA fogságában volt, és akinek befejeződött a kihallgatása. Azt ajánlottuk, írja le részletesen, mit tettek ezzel a fogollyal, majd írjon egy véleményt, hogy a cselekedetek e valós, megtörtént kombinációja átlépi-e a törvényesség határát. Csak így lehetett felelősen véleményt alkotni. Ez történetesen egy olyan eset volt, amelynél nem gondoltuk, hogy a fickóval olyan dolgokat tettek volna, amelyek komoly fájdalmat vagy szenvedést idéztek elő – ahogy a törvény meghatározta, illetve ahogyan az Igazságügyi Minisztérium értelmezte a jogszabályokat –, habár minden épelméjű ember azt mondta volna, hogy a férfit megkínózták. Annak ellenére azonban, hogy a véleményben valószínűleg elfogadtuk volna, amit a fogollyal tettek, az alelnök nem ezt akarta. Azt akarta, hogy Bradbury egy feltételes forгатókönyvet hagyjon jóvá – egy „tipikus” vallatását –, nem pedig azt, amit a CIA valóban elkövetett hús-vér emberi lényekkel.

Találkoztam Gonzales igazságügyi miniszterrel, hogy elmagyarázzam, miért tartom teljesen felelőtlennek egy feltételes vélemény megalkotását, és azonnal észrevettem a különbséget az általam ismert és tisztelt igazságügyi miniszter, John Ashcroft és az utódja között. Gonzales elcsigázva panaszkolta, hogy az alelnök hatalmas nyomást gyakorol rá, és Cheney még arra is

rávette az elnököt, kérdezze meg, mikor készülnek el a vélemények. Azt feleltem, megértem, de nincs olyan vallatás, amely prototípusként szolgálhatna. Mindegyikben valódi vallatók kezelnek valódi alanyokat, megpofozzák, megfagyasztyják, szűkös helyre kényszerítik őket, és ezeket a tetteket mindig egyedi kombinációban végzik. Ha ilyen előretekinthető véleményt írunk, az Igazságügyi Minisztérium mintegy biankó csekket állít ki. Ha egy napon mindez kiderül – figyelmeztettem –, úgy tűnik majd, az igazságügyi miniszter beadta a derekát a Fehér Ház nyomására, és olyasmit tett, amit mind mélységesen bánunk.

Ha valami motiválja az embereket Washingtonban, az a rossz főcímek kilátása: Gonzales is elgondolkodott azon, amit mondtam. Nem tudtam megállapítani, vajon már eszébe jutott-e.

– Egyetérték, Jim – mondta, majd arra utasított, dolgozzak együtt Bradburyvel, hogy helyrehozzuk a megközelítést.

Ám csak egy pillanatra lélegezhettem fel. Másnap este telefonon beszéltem Gonzales stábfőnökével. Azt mondta, a vallatással kapcsolatos véleményeket hivatalos formába kell öntenünk, és másnap el kell küldenünk. Nincs több idő. Emlékeztettem, hogy az igazságügyi miniszter éppen az ellenkezőjét mondta tegnap. A stábfőnök azt felelte, a helyzet változott.

Bradbury véglegesítette és aláírta mindkét véleményt, ahogy ő és a Fehér Ház akarta. Egy héttel később a Fehér Ház elkezdte az átvilágítást, hogy hivatalosan is kinevezze a Jogtanácsosi Hivatal vezetőjének. A jogi vita véget ért.

Most, hogy már nem voltunk ideiglenesen megbízott jogászok, akik a kínzás kérdésével foglalkoztak, úgy éreztem, megtehetek valamit, amit addig nem. Felkerestem az igazságügyi minisztert, és engedélyt kértem, hogy az egész program politikai felülvizsgálatát kérvényezzem a Nemzetbiztonsági Tanácstól. Ez általában ahhoz vezet, hogy a Nemzetbiztonsági Tanácsban az úgynevezett Küldöttek Bizottsága – amelynek én is tagja voltam – a Bush-kormányzat a többi releváns minisztériumá-

nak és ügynökségének küldötteivel együtt teljes felülvizsgálatot végez. A küldöttek gyakran kiküszöböltek politikai problémákat és nehéz kérdéseket, mielőtt a főnököknek személyesen kellett intézkedni. Tudtam, hogy ez a felállás segít az ügyemben. Hiszen az egész kormányzatra kiterjedő őszinte megbeszélést fogunk tartani arról, hogy tényleg így kell-e bánnunk emberekkel. Sajnos azonban erre sohasem került sor.

A következő pillanatban a kínzással kapcsolatos politikai diskurzus a Küldöttek Bizottságából a Vezetők Bizottságába került, amely csupán a fő védelmi és hírszerzési ügynökségek legfelsőbb vezetőiből – a védelmi miniszterből, a külügyminiszterből, a CIA igazgatójából és az igazságügyi miniszterből – állt. Ennek alapján nekem és a csapatomnak Gonzalest kellett megbíznunk, hogy adjon hangot az aggályainknak, hiszen az Igazságügyi Minisztériumból senki sem kísérhette el. Ajaj!

Ahogy Pat Philbinnel leültünk, hogy felkészítsük Gonzalest a 2005. május 31-i politikai megbeszélésre a Fehér Házban, az igazságügyi miniszter először rámutatott, mi a bibi. Azt mondta, hogy Condi Rice, aki nemzetbiztonsági tanácsadó volt, amikor a vallatási programot kigondolták, most pedig Colin Powell helyetteseként a külügyminiszteri posztot töltötte be, „nem akarja megbeszélni a részleteket”. Hozzátette, hogy Rice szerint „ha az Igazságügyi Minisztérium azt mondja, hogy a program törvényes, és a CIA kijelenti, hogy hatékony, akkor ennyi. Nincs szükség részletes szakpolitikai megbeszélésre”.

Mivel tudtam, hogy a Nemzetbiztonsági Tanácsban mást nem állíthatok az ügy mellé, Philbinnel mindent megtettünk, hogy rávegyük Gonzalest, képviselje az ügyet a minisztérium nevében. Azzal érveltünk: csak azért, mert valamit törvényesnek ítélnék – egy olyan vélemény alapján, amellyel nem értettünk egyet –, és mert állítólag hatékony, még nem feltétlenül helyes. Megint emlékeztettem – és reméltem, ő majd emlékezteti a többieket a kabinetben –, hogy egy napon a felhasznált

vallatási módszerek és az azokat alátámasztó rozoga jogalap nyilvánosságra kerül. Hozzátettem, hogy tudomásom szerint az egyik CIA-vallatásról videofelvétel készült, ami nagyon rossz fényt vet majd az elnökre és az országra.

Utána megmutattam Gonzalesnek egy krémszínű, kartonpapírból készült kis kártyát, amelyet én csináltam. Azokat a dolgokat soroltam fel rajta, amelyeket a CIA programja alapján el lehet követni egy másik emberi lénnel, ahogy Gonzales Igazságügyi Minisztériuma jelenleg megírta és engedélyezte. A kártya segítségével lefestettem neki egy ember képét, aki napokig meztelenül áll egy hideg teremben, a keze a mennyezethez láncolva, szükségletét pelenkába végzi, fülsiketítő heavy metal zenét kell hallgatnia, és folyamatosan erős fény világítja meg. Utána elengedik, hogy megpofozzák, és hasba vágják, nekicsapják a falnak, felloccsolják hideg vízzel, majd annak ellenére, hogy legyengült az erősen kalóriaszegény, folyadékalapú étkezéstől, olyan testhelyzetekben kell állnia és guggolnia, amelyek borzalmasan megerőltetik az izmait és az inait. Amikor már mozdulni sem tud, egy koporsószerű ládába zárják órákra, majd újra megláncolják. És természetesen különleges esetekben elhítetik vele, hogy vízbe fog fulladni.

– Erről van szó – mondtam az igazságügyi miniszternek, feltartva a kártyát. – A részletek igenis számítanak.

Sürgettem, hogy a Nemzetbiztonsági Tanács összes vezetőjének mutassa be ezeket a részleteket, miközben döntést hoznak hazánk jövőbeli vallatási politikájáról.

Gonzales sokáig nem szólalt meg, ahogy szokása volt. Utána megköszönte, hogy felkerestem, és megkérdezte, megtarthatja-e a kártyát a kézzel írt listával, hogy felhasználhassa az értekezleten. Áadtam neki és távoztam, azért imádkozva, hogy sikerüljön változást elérnem.

A Vezetők Bizottságának értekezlete után közvetlenül nem hallottam semmit. Késő délután egy értekezleten vettem részt az

ítélethozási politikáról az igazságügyi miniszterrel és másokkal. Az igazságügyi miniszter a többiek előtt spontán azt mondta, hogy az értekezlet a Fehér Házban nagyon jól ment, pontosan azt mondta el, amit kértem, de az összes vezető támogatta a jelenlegi vallatási politikát és minden részét.

Nem történt változás a politikában. A CIA fokozott vallatásai folytatódhattak. Az Egyesült Államok által fogva tartott emberek továbbra is kemény, borzalmas bánásmódnak lesznek kitéve. A kártyámat pedig sohasem kaptam vissza. Két hónappal később otthagytam a kormányszolgálatot. Sohasem szándékoztam visszatérni.

8. FEJEZET

HOOVER ÁRNYÉKÁBAN

„A legfontosabb vezetői tulajdonság kétségkívül az integritás. Nélküle nem jöhet létre valódi siker, legyen szó munkáscsapatról, futballpályáról, a hadseregről vagy egy hivatalról.”

DWIGHT D. EISENHOWER

2013 NYARÁNAK ELSŐ NAPJÁN ott találtam magam, ahova sohasem akartam visszatérni.

Azon a napsütéses napon, amikor Barack Obama elnök a rózsakertben bejelentette, hogy kinevez Bob Mueller FBI-igazgató helyére, Muellerrel az Ovális Irodában álldogáltunk, és készültünk kísértelni az üvegajtón át a kertbe, ahol a Fehér Ház sajtója már összegyűlt.

Ahogy megfordultunk, hogy a kamerák kereszttüzébe lépjünk, az elnök megállított. Obama komoly arckifejezéssel felém fordult, és azt mondta:

– Jim, egy dolgot elfelejtettem említeni.

Zavartan néztem vissza, az elnök pedig Mueller felé bólintott.

– Bob régen megígért valamit, és meg kell kérnem, hogy ezt ön is tartsa tiszteletben.

Miről lehet szó? Az elnök biztosított, hogy független maradhatok. Most pedig titkos biztosítékokat kér tőlem?

Obama szünetet tartott, hogy hangsúlyozza a pillanat fontosságát. Majd folytatta:

– Bob mindig megengedte, hogy használhassam az FBI tornatermet, és kosárlabdázhassak. Meg kell, hogy ígérje, ez így is marad. Felnevettem.

– Természetesen, elnök úr. Az az ön tornaterme, bizonyos értelemben.

Habár szeretek kosárlabdázni, tudtam, hogy sohasem fogok csatlakozni az elnökhöz az FBI tornatermében. Golfozni is szeretek, de annak a sportnak sem fogunk együtt hódolni. Az FBI igazgatója nem lehet közeli viszonyban az elnökkel. Mindenki tudja, miért. Legalábbis azt hittem, hogy tudja.

Miután 2005 augusztusában otthagytam Bush Igazságügyi Minisztériumát, a magánszektorban kezdtem dolgozni. Öt gyerekkel, akik körülbelül két éves váltással főiskolás korba értek, valamint tizenöt évnyi kormányzati fizetéssel, amiből nem igazán lehet félretenni, ideje volt a pénzkeresésre koncentrálni. Öt évig vezető jogászként – fő jogtanácsosként – dolgoztam a Lockheed Martin hadiipari vállalkozásnál, majd három évig egy Bridgewater Associates nevű befektetési vállalatnál Connecticutban. 2013 elején otthagytam a céget, és a Columbia Jogi Egyetemen kezdtem tanítani a nemzetbiztonságra koncentrálni: a tanítást mindig is mélységesen kielégítőnek találtam.

2013 márciusában Eric Holder igazságügyi miniszter váratlanul felhívott, hogy megkérdezze, jelentkezem-e FBI-igazgatónak. Nem garantálta, hogy megkapom a munkát, de megnyugtató, hogy nem telefonálna személyesen, ha nem lennék a komoly esélyesek között.

Meglepődtem. Washington D.C.-ben annyira hozzáédzódtem a pártgondolkodáshoz, hogy nehéz volt elhinnem, egy demokrata elnök olyasvalakit választana, aki a republikánus

elődje politikai kinevezettje volt, mégpedig egy ilyen fontos posztra. Ráadásul azok nyilvántartásában is szerepeltem, akik pénzügyileg segítettek Obama elnök politikai ellenfeleit.

Nem tetszett az elképzelés. A családomnak is túl sok lenne. Nem magyaráztam el Holdernek, de Patrice mesterképzésre járt, és mellette jogtanácsosként dolgozott egy ambuláns ideggyógyintézetben Bridgeportban; az egyik gyerekünk végzős gimnazista volt, és mivel nevelőszülők lettünk, egyre nőtt a család, és egyre több felelősséget vállaltunk olyan fiatalokért, akik nálunk laktak.

Másnap reggel felébredtem, és Patrice nem volt mellettem. Lementem a földszintre, és a konyhában találtam rá a laptopjával. Eladó házat keresett Washington D.C. területén.

– Mit csinálsz? – kérdeztem.

– Tizenkilenc éves korunk óta ismerlek. Te ilyen vagy, ezt szereted csinálni. Úgyhogy menj, és tegyél meg minden tőled telhetőt! – Egy pillanatra elhallgatott, majd hozzátette: – Úgysem téged választanak.

Patrice kedvelte Obamát, rá szavazott, de azt gondolta, a megkeresés csak formalitás volt. Később bevallotta, hogy csak azért bátorított, ne kelljen évekig a fancsali képemet bámulnia, miközben arról beszélek, mi lett volna, ha. Patrice – ahogy én is – kételkedett benne, hogy Obama olyasvalakit választana, aki a Bush-kormányzatban dolgozott.

Miután megvoltak az előzetes interjúk Obama stábjával, személyesen is találkoztam az elnökkel az Ovális Irodában. Ugyanúgy ült ott, ahogy régen Bush: egy karosszékben foglalt helyet, háttal a kandallónak, az ingaórához közeli oldalon. Én a balján található kanapéra ültem, a hozzá legközelebb eső párnára. A Fehér Ház jogtanácsosa, Kathy Ruemmler is csatlakozott hozzánk: velem szemben helyezkedett el.

Korábban sohasem találkoztam személyesen Obama elnökkel, ezért két dolog meglepett: előben sokkal soványabbnak

tűnt, valamint hihetetlenül tudott összpontosítani. Ahogy Ruemmlerrel az Ovális Iroda előtt álltunk, és vártuk, hogy elkezdődjön az értekezlet, láttam, hogy az elnök az íróasztalánál áll telefonnal a kezében. Kathy azt mondta, Oklahoma kormányzójával beszél a példa nélküli tornádókról, amelyek lesújtottak az államra, két tucat ember halálát okozva és több százat megsebesítve. Amikor Obama letette a telefont, intett, hogy menjek be. Röviden szólt a borzalmas oklahomai tragédiáról, majd teljesen új téma került napirendre: az FBI.

Az elnök szinte ünnepélyesen magyarázta, miért veszi ilyen komolyan az FBI igazgatójának kiválasztását.

– Bizonyos szempontból ez és a Legfelsőbb Bíróság a két legfontosabb személyes döntés, amelyet egy elnök hoz, hiszen a jövő számára választ – mondta. – Önök akkor is itt lesznek, miután én már leköszöntem.

Hozzátette, hogy szerinte ezek a hosszú távú kinevezések nagyon értékesek, és kifejezte reményét, hogy ha én leszek az igazgató, az új elnököt is segítem majd. Például – mondta – őt arra kényszerítették, hogy új és tapasztalatlan elnökként katonai döntéseket hozzon: a katonai vezetők nagy nyomást gyakoroltak rá. Ezt ugyan nem mondta ki, de mintha sajnálta volna, hogy akkor nem volt mellette egy tapasztalt jogtanácsos, akire szüksége lett volna. Hasznosnak tartotta, hogy ott leszek és segíthetek egy jövőbeli, talán hasonlóan tapasztalatlan vezetőnek, hogy jobb nemzetbiztonsági döntéseket hozzon.

Beszéltünk arról is, hogy természetes a feszültség a két szükséglet között, hogy egyrészt kivizsgáljuk a titkosított információk kiszivárogtatását, másrészt támogassuk a szabad sajtót. Az Igazságügyi Minisztérium akkoriban erőfeszítéseket tett, hogy kinyomozzon kiszivárogtatásokat, ami igen felkapott téma lett a médiában, a sajtó pedig megtámadta az Obama-kormányzat állítólagos „erőszakos fellépését”. Nem beszéltünk konkrét esetekről, de elmondtam, hogy szerintem az átgondolt vezetés

tudja megteremteni az egyensúlyt; azt nem lehetett kijelenteni, hogy a nyomozók nem fognak információt kérni a riporterektől, azt pedig túlzás lett volna állítani, hogy nincs szabad sajtó, ha kinyomozzuk a kiszivárogtatásokat. Meg lehet védeni a szabad sajtót és a titkosított információkat is.

Ami a leginkább meglepett – és ekkor jöttem rá, hogy Patrice valószínűleg tévedett, és nem csak az időmet pazarolom –, hogy az elnök hogyan gondolkodik az FBI munkájáról. Kiderült, hogy másként látja az FBI-igazgató szerepét, mint ahogy én vagy a legtöbb pártember feltételezte. Azt mondta:

– Az FBI-tól nem kérek politikai segítséget. Hozzáértést és függetlenséget várok. Úgy alszom nyugodtan, ha tudom: az intézmény jó kezekben van, és megvédi az amerikai népet.

A feltételezésemmel ellentétben a politikai függetlenségem talán még a javamra is válhat.

Azt feleltem, hogy én is ugyanígy látom. Az FBI-nak függetlennek kell lennie, és teljesen el kell különülnie a politikától: az igazgató tízéves kinevezése pont ezt volt hivatott biztosítani.

Az Obama elnökkel való találkozásom után felhívtam Patrice-t, és fellengzősen azt mondtam:

– A rossz megítélésbe vetett hited talán helytelen.

Mivel jó érzésem volt a megbeszélésen, elfogadtam a kinevezést, amikor felajánlották. Megállapodtunk, hogy a családom még két évig Connecticutban marad, hogy minden szálát elvárassunk, én azonban 2023-ig az FBI igazgatójaként szándékoztam szolgálni. Ezt ugyan mi akadályozhatja meg? – gondoltam.

Miután Obama elnök kiválasztott, de még nem jelentette be a kinevezést, meglepetésemre visszahívott az Ovalis Irodába. Mindketten ugyanott foglaltunk helyet, mint az előző megbeszélésen, és megint csatlakozott hozzánk a Fehér Ház jogtanácsosa. Az elnök a következő mondattal kezdte a megbeszélést:

– Miután igazgató lesz, nem beszélhetünk így.

Ezen azt értette, hogy az elmúlt több mint negyven évben a kormányunk vezetői megértették, az elnöknek és az FBI igazgatójának tartania kell pár lépés távolságot. Az FBI-nak gyakran olyan ügyeket kell kivizsgálnia, amelyek az elnök rangidős tanácsadóit érintik, és kihatnak az elnökségére. Hogy hitelesek maradjunk – mind a látszatot illetően, mind a valóságban –, az FBI és az igazgatója nem állhat közeli kapcsolatban az elnökkel. Ezért Obama elnökkel utoljára beszélgethettünk úgy, mint két egyetemi csoporttárs. Olyan nehéz témákat vitattunk meg, amelyek nem az FBI igazgatójának hatáskörébe tartoznak, mint például a terroristák drónokkal való kiiktatása. Meglepett, hogy az elnök milyen sok szempontból tud megközelíteni és felmérni egy összetett kérdést. Gondolom, a kinevezésem véglegesítése előtt engem is fel akart mérni még egyszer, és látni akarta, hogyan kezelem a problémákat.

Kifelé menet az ajtóban mondtam Kathy Ruemmlernek, mennyire meglepett az érdekes beszélgetés, és hozzátettem:

– Nem hiszem el, hogy valakit, aki ilyen fogékony elméjű, elnöknek választottak.

Obama elnökkel nem volt több baráti beszélgetésünk.

A hivatalba lépésem előtt az FBI-nak csak hat igazgatója volt, mióta 1935-ben megkapta a Szövetségi Nyomozó Iroda nevet. Első vezetője, a legendás J. Edgar Hoover majdnem ötven évig irányította a szervezetet (ideértve az FBI elődjét is, a Nyomozó Irodát), és olyan kultúrát teremtett maga körül, amely erőteljesen meghatározta az irodát és az ügynökeit is. Hoover évtizedeken keresztül vasökölrel vezette az FBI-t és félelmet keltett a politikai vezetők szívében. „Személyes aktákat” vezetett sokukról, és ezt tudatta is velük. Együtt vacsorázott és ivott elnökökkel és szenátorokkal, engedte, hogy felhasználják az FBI-t, ha ez kedvezett neki, és ijesztgette őket az irodával, ha éppen az volt számára előnyös.

A szervezetben az igazgató volt az abszolút központ. Hoover megközelítése hatalmas hírnevet, figyelmet és befolyást szerzett az FBI-nak. Ezenfelül olyan környezetet teremtett, amelyben a legtöbb ügynök és felügyelő célja az volt, hogy Hoover ne vegye észre. Azt mondták neki, amit hallani akart, majd folytatták a munkájukat. Ezt a mentalitást nehéz volt megváltoztatni, még több évtizeddel Hoover halála után is.

Mielőtt 2013-ban felesküdttem FBI-igazgatónak, egy hétig Bob Muellert figyeltem munka közben. Bob, aki korábban a tengerészetnél szolgált, igazgatóként kissé régimódi volt, nem érdekelték a szerinte csöpögős dolgok. A 2001. szeptember 11-et követő kimerítő napokban a felesége arra ösztönözte Bobot, hogy bizonyosodjon meg, az emberei bírják-e a stresszt. Másnap kora reggel – legalábbis ezt mesélték – kötelességtudóan telefonált stábjá kulcsfontosságú tagjainak, akik irodája az övétől körülbelül tíz másodperces sétára volt, hogy megkérdezze, jól vannak-e. Mindannyian gépiesen azt felelték:

– Jól, uram.

Mueller nyugtázta a választ, majd letette a telefont.

Mueller szokásos fegyelmével készítette fel, hogy kövessem igazgatói székében. A megfigyelésem hetének első reggelén bejelentette, hogy szervezett egy beszélgetést a fő FBI-osztályok vezetőivel. Négyszemközt találkozom majd mindegyikkel – mondta –, ők pedig tájékoztatnak saját területük kihívásairól és lehetőségeiről. Majd – magyarázta Mueller teljesen komoly arckifejezéssel – ő is beszél velem minden találkozó után, hogy elmondja, „mi történik valójában”. Ez a megjegyzés megingatott. Az FBI egy olyan intézmény, amelynek feladata az igazság felderítése. Miért kellene az igazgatónak elmondania minden egyes megbeszélés után, „mi történik valójában”? Bob megjegyzése vagy arra utalt, hogy a rangidős hivatalnokok nem tudják, mi történik az FBI-nál, vagy nem mondanak nekem, az új főnöknek igazat. Az utóbbira tippeltem.

Tapasztalatom alapján sokan haboznak, ha a teljes igazságot és csakis az igazságot kell elmondaniuk a főnöküknek – ez teljesen logikus. A fülemben cseng az elcsigázott FBI-veteránok hangja, akik *A téglá* című filmet idézték: „Mi ennek az értelme? Csak bajt okoz. A főnök olyan, mint a gomba: tömd trágyával, tartsd sötétben!” Csodáltam Bobot, és lenyűgözött, ahogy 9/11 után átalakította az FBI-t: a szervezet falakat döntött le, felülkerekedett örökségén, amely csak a detektívkultúrát ápolta, és a hírszerzési közösség teljes értékű tagjává vált. Bob bebizonyította, hiba lenne az FBI-t kettéválasztani bűnügyi nyomozási és terrorizmusellenes ügynökségre azáltal, hogy az irodát mindkét téren kiemelkedővé teszik. Csodáltam, amit véghezvitt, ugyanakkor nyitottabb vezetési stílust szerettem volna meghonosítani.

2013. szeptember 4-én hivatalosan felesküdttem mint az FBI hetedik igazgatója. Egy kongresszusi költségvetési harc – amely a pénzühiány miatt a szövetségi kormány leállásához vezetett – késleltette nyilvános beiktatásomat, amelyre októberben került sor az FBI székhelyén. Obama elnök is jelen volt az ünnepségen, és ekkor bepillantást nyertem, miért olyan lenyűgöző vezető.

Természetesen Patrice és a gyerekeink is ott voltak a ceremónián. A két nagylányom, akik ekkor már komoly párkapcsolatban éltek, elhozták az udvarlóikat is, és mind odaálltunk az elnök mellé, hogy megörökítsük a pillanatot. Obama elnök mosolyogva pózolt az első képen, majd a bemutatkozáson meg tudott információk alapján a fiúk felé intett, és azt mondta:

– Nem csinálunk még egyet a srácok nélkül? Csak a biztonság kedvéért. – Mindezt játékosan mondta, úgy, hogy nem sértett meg senkit. Ugyanakkor azt is megállapítottam, hogy kevés vezető ennyire körültekintő. Mi van, ha valamelyik párkapcsolat nem jön össze? A fiúk viszont szerepelnek a közös képen az elnökkel, ez megkeserítheti az emléket a Comey család számára. Obama ezért intett a fiúknak, hogy álljanak ki a képből,

- Minden rendben, asszonyom?
- Igen. Készülődöm a lefekvéshez.
- Biztos, hogy minden rendben, asszonyom?
- Igen.

- Láthatnám az igazgatót, asszonyom?
- A másik szobában alszik.
- Megnézné, hogy jól van-e?

Patrice odasétált a hálószoa ajtajához, megnézett, és jelentette.

- Bent alszik. Jól van.

Amit Patrice nem látott, de másnap reggel megtudtam, hogy az ajtó mindkét oldalán ügynökök lapultak a falnál, fegyverrel a hátuk mögött. Patrice megnyomta a gombot. Az én hibám volt.

Az FBI erős fegyverkultúrával büszkélkedhet. A fegyverek – a jófiúk kezében – az FBI életének mindennapi részét képezik. A résztvevők nyolcvan százaléka minden belsős értekezleten fel volt fegyverezve. Végül én is hozzászoktam, hogy amikor az igazgatóhelyettes az értekezleteken keresztbe rakja a lábát, kivillan a bokájához erősített fegyver. Végül is ő a rangidős különleges ügynök, és mindig fel van fegyverkezve, kivéve, ha a Fehér Házba megy. Igazgatóként én is hordhattam fegyvert, de azt gondoltam, csak megnehezíteném vele az életemet. Bob Mueller ugyanígy látta. Ráadásul egész nap fegyveresek vettek körül. Ha az FBI kezében nem vagyok biztonságban, akkor a hazánk nagy bajban van. Sean Joyce, aki az első helyettesem volt, arról vált híressé, hogy a „válasz mindenkinek” gombra nyomott, amikor az irodában egy hivatalnok minden alkalmazottnak üzenetet küldött, hogy ha „lövöldözés tör ki” a munkahelyen, keressenek búvóhelyet az irodában vagy meneküljenek. Sean azt válaszolta, hogy bármely különleges ügynök, aki megfogadja ezt a tanácsot és elbújik, illetve akinek nem sikerül a lövöldöző *felé* futnia, ki lesz rúgva.

Munkába menet a teljesen felfegyverzett fekete városi terepjáró hátsó ülésén általában olvastam, hogy felkészüljek a nap első két értekezletére. Mielőtt azonban elkezdődtek az értekezletek, még leültem az íróasztalomhoz, és még többet olvastam: azokkal a kérelmekkel kezdtem, amelyeket az Igazságügyi Minisz-

térium a bírósághoz adott be, hogy elektronikus megfigyelést alkalmazhasson az FBI nemzetbiztonsági ügyeiben. Az igazgatónak, illetve távollétében az igazgatóhelyettesnek minden ilyen kérelmet személyesen kellett jóváhagynia. Átnéztem tehát ezeket a kérelmeket, amelyek minden reggel körülbelül harminc centiméter magas halomban sorakoztak. Miután átfutottam és aláírtam őket, elolvastam a titkosított hírszerzési tájékoztatómat, amely megismertetett az FBI terrorizmusmegelőző és külföldi kémelhárító feladatköréhez kapcsolódó információkkal. Utána elolvastam azokat a nem minősített anyagokat, amelyek számos egyéb feladatunkhoz kötődtek. Miután elvégeztem ezt a házi feladatot, készen álltam, hogy találkozzak a legfőbb tanácsadóimmal: először azzal a hat-tíz legfontosabb emberrel, akikkel meg kellett vitatnom a legérzékenyebb titkosított ügyeket, majd egy olyan értekezlet következett, amelyen még több FBI-vezető vett részt.

A csoportnak kérdéseket tettem fel, ők pedig jelentettek az FBI életét érintő témákról: a személyzetről (ideértve az ügynökeinket ért sérüléseket), a költségvetésről, a terrorizmuselhárításról, a kémelhárításról, a tömegpusztító fegyverekről, a kiberbűnözésről, a bűnügyekről (ideértve az emberrablásokat, a sorozatgyilkosságokat, a bűnszövetkezeti és korrupciós ügyeket), a Tűszmentő Csapat bevetéseiről, a kongresszusi kérdésekről, a sajtóról, a jogi kérdésekről, a képzésekről, az FBI-laborról, a nemzetközi ügyekről stb. Legtöbbször ezután találkoztam az igazságügyi miniszterrel, hogy tájékoztassam a legfontosabb kérdésekről.

Az Obama-kormányzatban Eric Holder és Loretta Lynch személyében két igazságügyi miniszterrel dolgoztam. Mindketten intelligens és megnyerő jogászok voltak, akiket kedveltem. Holder közel állt Obama elnökhöz és legfőbb tanácsadóihoz, és nagyon figyelt a minisztérium vezetésére és munkájának politikai következményeire. Mire igazgató lettem, kapcsolata a Kongress-

szus republikánus politikusaival nagyon megromlott, a republikánus vezetésű Képviselőház pedig megvádolta az intézmény megsértésével, amiért nem tudott számukra kielégítő információt nyújtani az ATF egy fegyverkereskedelmi vizsgálatával kapcsolatban, amely a délnyugati határon zajlott, és a „Halálos iramban” néven vált ismertté. A sértődöttség kölcsönösnek tűnt.

Loretta Lynch sokkal csendesebb volt és újonc Washingtonban. Keveset beszélt, és amikor megszólalt, mintha forgatókönyvet olvasott volna fel. Mindig időbe telik, hogy az ember hozzászokjon egy magas rangú beosztáshoz: nem vagyok benne biztos, hogy Lynch rövid hivatali ideje elég volt erre. Amíg Holder szorosan együttműködött a helyettesével, Lynch kapcsolata Sally Yates igazságügyi miniszterhelyetttel hidegnek és feszültnek tűnt. Olyan volt, mintha ők és a stábjuk nem beszéltek volna egymással.

A napjaimat lekötötte a vészhelyzetkezelés és a prioritást élvező programok végrehajtása. Többek között próbáltam átalkítani az FBI hozzáállását a vezetéshez, az informatikához, a diverzitáshoz és a hírszerzéshez: ehhez folytonos összpontosításra volt szükség az ügyvezető vagy az igazgató részéről. Ráadásul az FBI nemzetközi vállalat: minden államban vannak emberei, és több mint nyolcvan országban van jelen. Ezért utaznom kellett, hogy találkozzak és beszéljek az FBI alkalmazottaival.

Igazgatóságom első tizenöt hónapjában meglátogattam mind az ötvenhat FBI-irodát az Egyesült Államokban, és több mint egy tucatot a tengeren túl. Azért mentem, hogy meghallgassam és megismerjem az FBI embereit. Milyenek? Mit akarnak? Mire van szükségük? Órákat töltöttem azzal, hogy találkozhatok velük és meghallgathassam őket. Az első meglepetés az volt számomra, hogy az FBI alkalmazottjainak kétharmada nem fegyveres különleges ügynök, hanem különféle társadalmi helyzetű, rendkívül sokszínű, tehetséges ember, akik az FBI-nál hírszerzési elemzőként, nyelvészként, informatikusként, túszer-

tárgyalóként, megfigyelési specialistaként, laboratóriumi szakértőként, áldozatspecialistaként, bombatechnikusként és más szerepkörben dolgoznak. A fennmaradó egyharmad, vagyis a különleges ügynökök – idetartozik az a több ezer ember is, aki 9/11 után hazaszeretéből állt az FBI szolgálatába – szintén sokszínűek: volt rendőrök és tengerészgyalogosok, de volt tanárok, vegyészek, terapeuták, papok, könyvelők, programozók és profi sportolók is beálltak az FBI-hoz. A legtöbben úgy néztek ki, mint a filmbéli különleges ügynökök – magas, vonzó férfiak és nők elegáns öltözetben –, de mindenféle formában és méretben: volt közöttük tüsihajú és lófarkas, bokatetoválásos és hidzsábot viselő, 190 és 120 centiméter magas is. Volt azonban egy közös vonásuk: mindannyiukat kézzelfogható küldetésvágy vezérelte. A velük való találkozás segített átfogalmazni a szervezet küldetésnyilatkozatát, hogy megfeleljen annak, ami a szívükben állt: azért vannak, hogy „megvédjék az amerikai népet és megoltalmazzák az Egyesült Államok alkotmányát”.

Tehetségük lenyűgözött, egy tendencia azonban megijesztett: 9/11 óta a különleges ügynökök között egyre több volt a fehér ember. Amikor igazgató lettem, 83 százalékuk nem latino fehér volt. Elmagyaráztam az alkalmazottaknak, hogy semmi bajom a fehérekkel, de ez a tendencia komolyan fenyegeti a hatékonyságunkat. Egy olyan országban, amely egyre sokszínűbb – ami szerintem csodálatos –, ha minden ügynök úgy néz ki, mint én, akkor kevésbé vagyunk hatékonyak. Ha az FBI úgy híresül el, mint „a fehér emberek munkahelye”, a 83 százalék nagyon gyorsan száz százalékká válhat. Elmondtam, hogy amikor meséltem az egyik lányomnak a diverzitásbeli válságunkról, nagyon jól összefoglalta a kihívást és a lehetőséget:

– A baj az, apa, hogy te vagy „Az Arc”. Ki akar Az Arcnak dolgozni?

A lányomnak igaza volt, de egyben tévedett is. Mert ha az emberek tudnák, hogy milyenek valójában az FBI alkalmazot-

tai és milyen a munka, a részesei akarnának lenni. Szinte senki sem hagyja ott az FBI-t, miután különleges ügynök lett. Legyen fehér vagy fekete, latino vagy ázsiai, férfi vagy nő, az éves fluktuáció körülbelül változatlan: fél százalék. Miután az ember megtapasztalja az FBI környezetét és küldetését, függővé válik, és a nyugdíjazásáig marad, annak ellenére, hogy kormányzati fizetést kap, és a munkája rendkívül stresszes. A kihívás, amely előttünk áll – mondtam az FBI-nak –, hogy kimenjünk az utcára, és megmutassuk a színes bőrűeknek és a nőknek (akik aránya több éve húsz százalék alá szorult), milyen a munkahelyünk, és biztassuk őket: próbálják ki és váljanak a részévé. Ez nem atomfizika – mondtam. A világ tehetséges emberek től hemzseg. Csak nem tudják, mit hagynak ki. A szenvedélyünkkel vált, hogy mindezt megmutassuk az embereknek, és az állomány mindössze három év alatt jelentős változáson ment keresztül. Az FBI-nál töltött harmadik évem során a quanticói akadémiánk népes újoncosztályának 38 százaléka nem fehér volt. A normáink nem változtak, egyszerűen csak megmutattuk az embereknek, hogy milyen életük lehet, ha csatlakoznak hozzánk – ez pozitív értelemben ragályos.

Az országban és a világban tett utazásaim még valamire rámutattak: az FBI vezetői nem voltak elég jók. A magánszektorban megtanultam, hogy a legjobb szervezetek mániákusan hangsúlyozzák a vezetői készségeket: vadásznak rájuk, tesztelik, eddzik, és minden megbeszélésen felhozzák őket. Ezeket a készségeket pénzként kezelik. Az FBI-nál azonban a vezetés inkább csak másodlagos volt. A szervezet évtizedeken át arra számított, hogy jó emberek jelentkeznek vezetőnek, akik elviselik az összes családi költözködést, és hogy sok időt kell tölteniük a washingtoni székhelyen. Szerencsére tényleg sok jó ember jelentkezett. Ugyanakkor ez a megközelítés lehetőséget adott azoknak, akik nem szerették a munkájukat, hogy vezetővé válva megszabaduljanak tőle, illetve azoknak a főnököknek, akik előléptetéssel akar-

tak eltávolítani egy-két alkalmazottat. Miközben a beosztottakat hallgattam, megtudtam, hogy vannak kiváló vezetőink, pocsék vezetőink és a két véglet között minden. Ez egész egyszerűen elfogadhatatlan volt egy olyan fontos szervezet esetén, mint az FBI.

Azt mondtam az irodának, hogy ambiciózus célom van: egy nap az FBI lesz a kormány első számú vezetőgyára, és a magánszektor számolja majd a napokat az FBI-vezetők nyugdíjazásáig (a különleges ügynökök esetén a nyugdíjkorhatár ötven év), hogy alkalmazhassák őket. Az iroda olyan szakértő lesz a jó vezetők azonosítása és kinevelése terén, hogy a kormánynak dolgozó FBI-vezetők áldozata kifizetődik a családjuk számára a sikeres másodkarrierrel, amelyet a magánszférában építenek ki. Azt mondtam az alkalmazottaknak, hogy a katonai szolgálatok kiváló szervezetek, de nincs rá ok, hogy miért ne az FBI legyen az a domináns kormányzati ügynökség, amely az amerikai vállalatokat vezetőkké látja el. Képet alkotunk arról, milyen a kiváló vezetés, megtaláljuk és kineveljük azokat, akik naggyá válhatnak, és átképezzük vagy eltávolítjuk azokat, akik sikertelenül töltenek be vezető tisztséget.

Azt terveztem, hogy a szervezet széles körű támogatásával a vezetés kérdését az FBI minden szögletébe és minden megbeszélésre elviszem, amíg kiválóak nem leszünk minden szerepben és minden szinten. Azt tanítjuk majd, hogy a jó vezetők (1) tisztességesek és becsületesek; (2) elég magabiztosak ahhoz, hogy alázatosak legyenek; (3) kedvesek és kemények egyszerre; (4) egyenesek; és (5) tudják, hogy a munkánkban mind értelmet keresünk. Azt is megtanítjuk nekik, hogy (6) fontos, amit mondanak, de amit tesznek, az még fontosabb, mivel az embereik folyamatosan figyelik őket. Röviden etikus vezetést követelünk meg és alakítunk ki.

Valamennyire értettem a témához, hiszen mielőtt elkezdtem az FBI-nál dolgozni, évtizedeken keresztül figyeltem és olvastam vezetőkről, és próbáltam én magam is vezetni. A tanulságokat levonva és a hibákból tanulva, tudtam, milyen vezetőt

akarok követni, és én magam milyen vezető akarok lenni. És azonnal nekiláttam, hogy példát mutassak.

Az első hivatalos napomon, mint FBI-igazgató, egy előadóteremben ültem egy kamera előtt, és az alkalmazottakhoz beszéltem a velük szemben támasztott elvárásaimról, és az ő elvárásaikról velem szemben. Egy sámlin ültem, nyakkendő volt rajtam, de zakó nem. Kék inget viseltem. Lehet, hogy ez a laikusok számára nem tűnik nagy dolognak, de Bob Mueller tizenkét éven keresztül mindennap fehér ingben volt (a Kongresszus meghosszabbította tízéves mandátumát tizenkettőre). Nem szinte mindig, hanem mindennap. Ezzel kultúrát teremtett, én pedig azt gondoltam, hogy az ing színével egyből apró jelzést küldök, hogy más idők járnak. Nem tettem szóvá, az emberek mégis észrevették.

Azon az első napon, és utána még sokszor beszámoltam öt elvárásomról. Ezeket minden új alkalmazott hallotta, én pedig mindig elismételtem, bárhova mentem is a szervezetben:

- Elvárom, hogy örömet leljék a munkában. Egy olyan szervezet tagjai, amelynek feladata, hogy jót tegyen, megvédje a gyengéket, kiszabadítsa az elraboltakat és elfogja a bűnözőket. Ennek a munkának erkölcsi töltete van. Ha valaki ilyen munkát végez, nagy örömet kell lelnie benne.
- Elvárom, hogy mindenkit tisztelettudóan és méltósággal kezeljenek rangjuktól vagy társadalmi helyzetüktől függetlenül.
- Elvárom, hogy megvédjék az intézmény bizalomtartályát és hitelességét, hiszen ez teszi lehetővé a munkájukat.
- Elvárom, hogy keményen dolgozzanak, hiszen ennyivel tartoznak az adófizetőknek.
- Elvárom, hogy küzdjenek az egyensúly megteremtéséért az életükben.

Ez utóbbit azért hangsúlyoztam, mert aggódtam, hogy az FBI-nál a küldetéstudattól hajtva sokan túl keményen dolgoznak,

és túl sok stresszt vesznek fel a környezetükből. Elmondtam nekik, mit tanultam abban az egy évben, amikor Dick Catest figyeltem a wisconsini Madisonban. Fontos, hogy harcoljanak a magánéletük megőrzéséért, hogy a munkán kívül egyéb érdekek, egyéb tevékenységek, egyéb emberek is bekerüljenek az életükbe. Elmagyaráztam, hogy az ítéletalkotás elengedhetetlen az egészséges hatalomgyakorláshoz. Mivel nagy hatalom lesz a kezükben, amellyel jót tehetnek, de akár vissza is élhetnek, egészséges ítélőképességre van szükségük: körül kell tudniuk járni egy problémát, és megfelelően szemlélni, vagyis tőlük nagyon különböző emberek szemén keresztül is meg kell tudniuk vizsgálni. Elmondtam, hogy nem tudom, miért, de a megfelelő ítélőképességhez néha le kell tenni a munkát, és fel kell frissülni. A fizikai távolság különböző perspektívákat nyit meg, amikor visszatérnek a feladatukhoz.

Utána személyes hangnemre váltottam:

– Az életünkben jelenlévőket azért hívjuk a „szeretteinknek”, mert *nekünk* szeretnünk kell *őket*. A munkánkban – figyelmeztettem – van egy úgynevezett majd később betegség. Vagyis azt mondjuk magunknak: egy országot próbálok megvédeni, úgyhogy a párommal, a gyerekeimmel, a szüleimmel, a testvéreimmel, a barátaimmal majd később foglalkozom. De nincs olyan, hogy majd később – mondtam. – A munkánk során megtapasztaljuk, hogy a rossz dolgok jó emberekkel történnek. Ha későbbre halasztják, hogy törődjenek a szeretteikkel, lehet, hogy addigra már nem lesz rá lehetőség. Megparancsolom, hogy szeressenek valakit. Így helyes, és maguknak is jót tesz.

Hozzátettem még valamit, amit a Csillagszélből és a kízással kapcsolatos harcból tanultam meg. Ha valaki fáradt, az ítélete részrehajló lehet. Ha valaki csak vonszolja magát, nehéz nem elmerülni a problémába, és más perspektívából szemlélni a helyzetet és magukat. Ezért adtam még egy parancsot: aludjanak. Amikor az ember alszik, az agya valójában az ítéletalko-

tás neurokémiai folyamatát végzi. Kapcsolatokat térképez fel és értelmezi azokat az adatokat, amelyeket nap közben befogadott. A fáradt emberek nem mindig ítélnék jól.

– Ez nem olyan nehéz, mint gondolják – tettem hozzá mosolyogva. – Egyszerre több feladatot is elvégezhetnek. Aludjanak olyasvalakivel, akit szeretnek. Megfelelő körülmények között.

Az első hetem egyik napján, dél körül kísértáltam a hatalmas irodámból, átmentem az óriási konferenciatermemen, és elmentem Bob Mueller adminisztratív asszisztensének íróasztala mellé, aki még pár hónapig velem dolgozott. Már évtizedek óta az FBI-nál volt, és felbecsülhetetlen segítséget jelentett, de az előző vezetési stílus sokkal közelebb állt hozzá.

– Hová tart? – kérdezte.

– Egy szendvicsért megyek – feleltem.

– Miért tesz ilyet?

– Mert éhes vagyok. Elugrom a büfébe.

– Mi van, ha valaki beszélni akar magával? – kérdezte meg-hökkenten.

– *Remélem*, hogy sikerül neki.

Amikor csak tehettem, igazgatói pályafutásom három évében, nyolc hónapjában és öt napjában végigsétáltam a hosszú folyosón, és megmásztam a lépcsőt, hogy elmenjek az FBI székhelyének büféjébe. Soha nem volt rajtam zakó. Megkértem a testőreimet, hogy tartsanak elegendő távolságot ahhoz, hogy az emberek azt higgyék, egyedül sétálok. Nem akartam azt a benyomást keltetni, hogy védelemre szorulok az FBI alkalmazottjaival szemben.

Bárhogy éreztem is magamat, megpróbáltam könnyedén járni, egyenes háttal, és rámosolyogni azokra, akik mellett elmentem. Úgy gondoltam, hogy amikor az FBI igazgatója belép a büfébe, több száz szempár fordul felé, és valamilyen formában minden szempár ugyanazt kérdezi:

– Hogy vagyunk, hogy vagyunk?

Az arcom és a testtartásom által sugárzott válasz pedig mindig az kellett hogy legyen:

– Jól vagyunk. Minden rendben lesz.

Ezenkívül sohasem álltam be a sor elejére. Akkor sem, ha kedvem támadt hozzá vagy siettem. Mindig kivártam a soromat, megvártam, míg az előttem állók paninit rendeltek (amelyet egyébként egy örökkévalóságig tart elkészíteni). Azt gondoltam, fontos megmutatnom az embereknek, hogy nem vagyok jobb náluk. Ezért vártam.

A sorban állás lehetővé tette, hogy beszélgessek. Mindig oda-fordultam a mellettem állókhoz, és megkértem őket, meséljenek az életükről, és hogy mit szeretnek a munkájukban. Nagyon sokat tanultam ezekből a beszélgetésekből. Az egyik tanulság az volt, hogy nem vagyok olyan nagy szám, mint aminek tartom magam. Egy nap, miután körülbelül már egy éve igazgató voltam, hátrafordultam a mögöttem állóhoz, és elkezdtem kérdezgetni. Megtudtam, hogy a szervereken dolgozik. Azt mondta, már három éve van az FBI-nál, és azt szereti benne a legjobban, hogy olyan tapasztalatra tehet szert, és olyan felelősség hárul rá, amelyre a magánszektorban az ő korában nem lenne lehetősége. Majd kínos csend állt be. Biztos azt gondolta, udvariasnak kell lennie, ezért megkérdezte:

– És maga?

– Én az igazgató vagyok – feleltem.

A fejét jobbra-balra döntötte, hogy hangsúlyozza a kérdését:

– Minek az igazgatója?

– Ember – feleltem –, az FBI igazgatója vagyok. Nekem dolgozik.

Még egy kínos csend. Végül kivágta magát:

– Ó, online teljesen máshogy néz ki.

Aznap este, amikor hazaértem, elmeséltem Patrice-nak a történetet.

– Ennek *mindennap* meg kellene történnie – felelte nevetve.

Mielőtt FBI-igazgató lettem, a Bridgewater Associates vállalatnál dolgoztam, amely a teljes átláthatóság és őszinteség kultúrájának megalkotására törekszik. Ott megtanultam, hogy néha önző és rossz vezető vagyok. Leginkább akkor, amikor haboztam megmondani a beosztottjaimnak, hogy miben kell fejlődniük. A legjobb vezető kedves és kemény is. E két tulajdonság nélkül az emberek nem boldogulnak. A Bridgewater alapítója, Ray Dalio szerint nincs pozitív vagy negatív visszajelzés, csak pontos visszajelzés, és elég fontosnak kell tartanunk a másikat ahhoz, hogy pontosan kommunikáljunk vele. Ha elkerülöm a nehéz beszélgetéseket, és nem mondom el az embereknek, hogy melyik terület nem megy nekik, és hogyan javulhatnak, akkor elveszem tőlük a fejlődés lehetőségét. A kényességem nemcsak gyáva, hanem önző is. Ha tényleg törődöm a beosztottjaimmal – és ha sikerül olyan személyes megbeszélést kivívnom, amelyet szeretnék –, őszintének kell lennem, még akkor is, ha ez kellemetlen helyzetbe hoz. Természetesen meg kell próbálnom a lehető legmegfelelőbbben közölni az üzenetet. Minden beszélgetéshez megvan a megfelelő idő és a megfelelő hely. Nem akkor kell pontosan kommunikálnom, ha valakinek éppen meghalt az édesanyja, de kötelességem alkalmat teremteni a beszélgetésre.

A hatékony vezetőknek szinte sohasem kell kiabálniuk, hiszen olyan környezetet teremtenek, amelyben, ha csalódást okoznak az embereik, az őket is bántja. A büntület és a szeretet messze erőteljesebb motiváció, mint a félelem. A csapatjátékokban szinte mindig azok a jó edzők, akiknek elég halkan annyit mondaniuk:

– Nem ez volt a legjobb formánk, ugye? – És a játékosai ellágyulnak. Szeretik az edzőjüket, tudják, hogy ő is szereti őket, és fáradhatatlanul dolgoznak, hogy ne okozzanak neki csalódást. Az emberek ösztönösen vonzódnak az ilyen vezetőhöz, ahogy én éveken keresztül ösztönösen vonzódtam Harry Howellhez, a főnökömhöz az élelmiszerboltban. Az olyan vezető, aki kiabál az alkalmazottjaival vagy lekicsinyli őket, nem vonzza magához vagy őrzi meg hosszú távon a tehetségeket.

Az FBI-nál gyakran beszéltem LeBron Jamesről. Habár nem ismerem személyesen, két okból emlegettem. Először is, mert azt gondolom, jelenleg ő a legjobb kosárlabda-játékos a világon. Másodszor, mert sohasem gondolja magáról, hogy már elég jó. Azt olvastam, hogy a szezonon kívüli időszakokat mindig azzal tölti, hogy javítson a játékán. Első pillantásra ez örültségnek tűnik, hiszen már így is jobb mindenkinél. Mégis teljesen logikus, ha az ő szempontjából nézzük a dolgokat: nem a többi játékoshoz méri magát, hanem saját magához. A legjobb vezetők nem törődnek az „összehasonlító elemzéssel”, nem hasonlítgatják a szervezetüket más intézményekhez. Tudják, hogy a sajátjuk nem tökéletes, ezért folyton javítgatják.

Igazgatóságom elején, amikor bejelentettem, hogy fejleszteni kell az FBI vezetési kultúráját, valaki odaadott egy felmérést, amely szerint a vezetési eredményeket tekintve mi állunk a második helyen az Egyesült Államok tizenhét hírszerzési ügynöksége közül. Visszaadtam a felmérést, és azt mondtam, nem érdekel, nem a többi ügynökséghez mérem magunkat. Saját magunkhoz mérem magunkat, és korántsem vagyunk elég jók. A kemény és kedves vezető eléggé szereti az embereit ahhoz, hogy tudja, mindig van hova fejlődniük. Tüzet gyújt bennük, hogy mindig jobbá akarjanak válni.

Tudtam, hogy más területeken is fejlődhetnénk, ezért azt javasoltam az összes alkalmazottnak, hogy olvassák el Martin Luther King Jr. „Levél a birminghami börtönből” című írását, az egyik legfontosabb olvasmányomat. King levele, amelyet részben Reinhold Niebhur teológus ihletett, arról szól, hogyan lehet az igazságra törekedni egy erőteljesen hibás világban. Többször is elolvastam, amióta először találkoztam vele a főiskolán. Mivel tudom, hogy az FBI interakciója a polgárjogi mozgalommal, különösen pedig dr. Kinggel, az Iroda történetének sötét fejezete, még többet akartam tenni. Elrendeltem egy tantárgy bevezetését az FBI quanticói kiképzőakadémiáján. Azt akartam, hogy minden ügynök- és

elemzőtanonc tanuljon az FBI és King interakciójának történetéről, hogy megtudják, a kommunista beszivárgás elleni legitim kémelhárítási küldetés hogyan torzult ellenőrzés nélküli gonosz kampánnyá, amely során zaklatták és törvénytelenül megtámadták a polgárjogi vezetőt és másokat. Azt akartam, hogy eszükbe vessék, jó szándékú emberek félresiklottak. Azt akartam, hogy tudják, az FBI küldött egy levelet Kingnek, amelyben megszarolta, és azt javasolta, kövessen el öngyilkosságot. Azt akartam, hogy megdöbbenjenek a történelem e részletén, menjenek el Martin Luther King emlékművéhez Washingtonban, amelynek hosszú kőfalain King szavai olvashatók, és gondolkozzanak el az FBI értékein és a felelősségünkön, hogy mindig jobban teljesítsünk.

Az FBI képzési osztálya létrehozott egy új tantárgyat. Immár az összes FBI-tanoncnak tanulmányoznia kell a történelem e fájdalmas fejezetét, és az óra teljesítéséhez el kell látogatnia az emlékparkba. Ott ki kell választania King egyik idézetét a kőfalakról – talán azt, hogy „Ha bárhol igazságtalanság üti fel a fejét, az mindenhol veszélyezteti az igazságot” vagy „Az ember mérceje nem az, hol áll a kényelem és a jólét pillanataiban, hanem hogy hol áll a kihívás és a nézeteltérés idején” – majd írnia kell egy esszét arról, hogyan kapcsolódik az idézet az FBI értékeihez. A kurzuson nem mondják meg a diákoknak, mit gondoljanak. Csak azt, hogy gondolkozzanak, mégpedig a történelemről és az intézmény értékeiről. Amikor legutóbb ellenőriztem, ez volt az egyik olyan kurzus, amelyet a diákok a legtöbbre értékelték a quanticói akadémián töltött számos képzési hét során.

Hogy az üzenetet otthonra is eljuttassam, szereztem egy példányt J. Edgar Hoover 1963. októberi feljegyzéséből, amelyet Robert F. Kennedy igazságügyi miniszternek írt, és amelyben engedélyt kért, hogy dr. Kinget elektronikusan megfigyelhessék. Az egyoldalas feljegyzés alján – amely csak öt mondatból áll és nem tartalmaz érdemi tényeket – Kennedy aláírása hely- és időkorlát nélküli engedélyt ad a megfigyelésre. A feljegyzést annak

az íróasztalnak a sarkára, az üveg alá tettem, amelyen minden reggel átolvastam az FBI és az Igazságügyi Minisztérium kérelmeit, hogy nemzetbiztonsági elektronikus megfigyelést végezhessenek az Egyesült Államokban. Akárcsak Hoover esetében, ehhez is az aláírásomra volt szükség. A különbség azonban az volt, hogy a mi kérelmeink a bírósághoz kerültek, és gyakran vastagabbak voltak, mint a karom. Ahogy az alkalmazottaimnak is elmagyaráztam, az ilyen fajta megfigyelés engedélyeztetése nagy nyűg, és ennek így is kell lennie.

Nem azért tartottam az íróasztalomon a feljegyzést, hogy bíráljam Hoovert vagy Kennedyt, hanem hogy figyelmeztessem magamat az óvatlanság és a kényszer következményeire. Biztos vagyok benne, hogy Hoover és Kennedy azt gondolták, helyesen cselekszenek. Nem tesztelték azonban a feltételezéseiket. Semmivel sem ellenőrizték őket. A nyílt önvizsgálat fájdalmas dolog, de csak így lehet megváltoztatni a jövőt.

Az FBI állománya nagyon pozitívan reagált erre, és egyéb kezdeményezésekre is: ezt bizonyította az éves névtelen értékelés, amelyet rólam készítettek a szervezetben. Tudtam, hogy az iroda egyes régebbi tagjai nem értik, miért „támadom” a szervezetet, amelyet vezetek. Ugyanakkor szinte mindig az átláthatóság a legjobb választás. A legjobb vezetési módszer, ha kitegetjük a problémáinkat, a fájdalmunkat, a reményeinket és a kételyeinket, hogy őszintén beszélhessünk róluk, és folyamatosan dolgozzunk a fejlődésen. Akkor van a legtöbb esélyünk az egészséges problémamegoldásra, ha beismerjük a gondokat. Az eltemetett fájdalom nem múlik el idővel. Ha azonban emlékezünk, nyitottak vagyunk és beismerjük a hibáinkat, csökkentjük annak esélyét, hogy esetleg megismételjük őket.

Harry Truman egyszer azt mondta: „Az egyetlen új dolog a nap alatt az a történelem, amelyet még nem ismerünk.” Az emberek hajlamosak ugyanazokat a buta és gonosz dolgokat elkövetni, újra és újra, mert felejteneik.

9. FEJEZET

ÍGY HALLGAT MEG WASHINGTON

*„Uram, add meg nekem, hogy én értsek meg másokat
ahelyett, hogy arra vágynék, engem értsenek meg.”*

ASSISI SZENT FERENC IMÁJA A BÉKÉÉRT

ERIC GARNER. TAMIR RICE. Walter Scott. Freddie Gray.

Ők azon fekete állampolgárok közé tartoznak, akik 2014-ben és 2015-ben életüket veszítették a rendőrséggel való összetűzések során. Ezeket az összetűzéseket videóra vették, a felvételek pedig elterjedtek az interneten, feltűzelve azokat a közösségeket, amelyeket a diszkrimináció és a rossz bánásmód már egyébként is lobbanékonyá tett. Egy haláleset különösen megrázta az országot, habár erről a lövöldözésről nem készült videó. 2014. augusztus 9-én egy fehér rendőrtiszt a missouri Fergusonban agyonlőtt egy fiatal fekete férfit, Michael Brownt. Az esemény többheti zavargáshoz vezetett a városban, és Amerikára példa nélküli figyelem szegeződött, amiért a rendőrség halálos eszközöket vet be a feketék ellen.

A lövöldözés utáni hónapokban a szövetségi nyomozás jelentős tényeket tárt fel. A fergusoni rendőrség diszkriminativan viselkedett az afroamerikaiakkal, és a város vezetősége – a szabálysértés-kezeléstől az óvadék ellenében történő ideiglenes

szabadlábra helyezésig – szándékosan elnyomta a feketéket. Ahogy számos amerikai városban, a rendőrségnek meg kellett változnia ahhoz, hogy az afroamerikaiak is megbízzanak benne. Michael Brown halála érthető módon olajat öntött arra a tűzre, amelyet az elnyomó rendfenntartás hozott létre a közösségben.

Végül azonban az Igazságügyi Minisztérium úgy találta, nincs elég bizonyíték, hogy megvádolják a rendőrtisztet szövetségi polgári jogok elleni bűncselekmény elkövetésével, amiért lelőtte Michael Brownt. FBI-ügynökök több száz ajtón bekopogtak egész Fergusonban, és nemcsak arra jöttek rá, hogy nincs elég bizonyíték, hanem arra is, hogy a lövöldözés kezdeti médialefedettsége a tények tekintetében hibás és félrevezető volt.

Azzal ellentétben, amit a nagyközönség hallott vagy látni vél, megbízható bizonyíték támasztotta alá, hogy Michael Brownt nem akkor lőtték le, amikor megadta magát, és DNS-nyom bizonyította, hogy megtámadta a rendőrtisztet, és megpróbálta elvenni a fegyverét. A szövetségi nyomozók e következtetései – amelyekre hónapokkal Michael Brown halála után jutottak – bizonyos szempontból nem számítottak: a világ nagy része már hallotta a hamis tudósításokat, és azt hitte, hogy Brownt akkor lőtték le, amikor feltett kézzel megadta magát. Mire az igazság szárnyra kapott, a hamis információk többször is körbejárták a világot.

Az Igazságügyi Minisztérium következtetései nagyon fontosak voltak, de túl későn láttak napvilágot. 2015 tavaszára, mire a minisztérium befejezte a munkáját, és nyilvánosságra hozta részletes beszámolóját a nyomozásról és az eredményeiről, a rendőrség és az afroamerikai közösség számos videóra vett összetűzése kapott nagy nyilvánosságot, és egyre több figyelem terelődött a rendőrség erőszakos fellépésére. Milliók nézték a felvételeket az erőszakos rendőri összetűzésekről, ideértve azt is, amikor a New York-i rendőrség tisztjei megfojtották Eric Garnert, a clevelandi rendőrök pedig agyonlőtték a tizenkét éves Tamir Rice-t a város

egy parkjában. Még többen nézték meg azt a videofelvételt, amelyen Walter Scottot meggyilkolja egy dél-karolinai rendőrtiszt, aki, miután hátba lőtte Scottot, szemmel láthatóan megpróbálta megmásítani a bűncselekmény helyszínét, hogy leplezze tettét. Még ennél is többen nézték meg, ahogy baltimore-i tisztek berángatják Freddie Gray-t egy rendőrségi furgon hátsó ülésére, ahonnan nem szállt ki élve. Ezek a tragikus halálesetek határozták meg a rendőrségről kialakult képet. Elnyomták és beárnyékolták a milliárdnyi pozitív és szakszerű interakciót a rendőrtisztek és állampolgárok között, és rendkívüli harag ébredt minden egyenruhát viselő bűnüldöző tisztviselő ellen.

Ebben a mozgalmas időszakban a New York-i rendőrség két tisztjét 2014 decemberében kivégezte egy gyilkos, aki állítása szerint megtorlásként „szárnyat adott a malacnak”. Obama elnök megkért, hogy képviseljem az egyik tiszt temetésén. Miközben Wenjian Liu rendőrtiszt családjával beszéltem egy parányi brooklyni ravatalozóban, az erős gyász szinte fojtogatóvá vált. Kint a hideg szélben több ezer rezzenéstelen arcú rendőrtiszt állt több kilométer hosszú sorfalat.

A fekete közösségek fájdalmát és haragját Ferguson óta éreztem, most pedig a bűnüldözés fájdalmát és haragját is megtapasztaltam. A rendőrök nem érezték magukat biztonságban az utcákon, amelyeket védelmeztek, nem érezték, hogy értékelik őket, a közösségek pedig nem bíztak a rendőrségben.

Az amerikai bűnüldözés és a fekete közösségek régóta elmentek egymás mellett – egyes helyeken közelebb egymáshoz, máshol messzebb –, de most a lehető legtávolabb kerültek: minden egyes videó, amely egy civil rendőrség okozta halálát rögzítette, és minden egyes rendőrtiszt meggyilkolása tovább növelte a távolságot.

Azon törtem a fejemet, mondhatnék vagy tehetnék-e valamit, amivel megváltozathatnám a helyzetet, hogy segítsék a két oldalnak közeledni egymáshoz. Habár az FBI szövetségi nyomozóügynökség erősen bevonódott a helyi rendfenntartásba,

mivel az iroda felelt a rendőrségi vezetők kiképzéséért, és kulcspartner volt az egységes bűnüldözés megvalósításában. Arra jutottam, hogy két dolgot tehetek. Kihasználhatom az igazgatói posztom presztízsét, hogy a párbeszéd elősegítése reményében elmondjak általam igaznak vélt dolgokat. Ezenkívül felhasználhatom az FBI országos jelenlétét, hogy a párbeszéd élére álljunk. Ezért 2015 februárjában elmentem a Georgetown Egyetemre, és négy olyan „kemény igazságról” beszéltem, amelyet mindannyiunknak ismernünk kell.

Először is, nekünk, az amerikai bűnüldözésben dolgozóknak el kell ismernünk, hogy régóta egy olyan status quót védünk, amelyben rosszul bánnak a feketékkel; el kell fogadnunk a történelmünket, mivel az emberek, akiket szolgálunk és akiket védünk, nem tudják elfelejteni. Másodsorban be kell vallanunk, hogy mindannyiunkban van részrehajlás, és ha nem vagyunk óvatosak, ez feltételezésekhez és igazságtalansághoz vezethet. Harmadsorban a bűnüldözésben dolgozók számos olyan esettel találkoznak, amelyek fiatal színes bőrűek letartóztatásával végződnek, ezért eltorzulhat a látásmódjuk, és cinikussá válhatnak. Végül – mondtam – el kell ismernünk, hogy nem a rendőrség okozza a legnagyobb problémákat hazánk legrosszabb környékein, de a valódi okok és megoldások olyan bonyolultak, hogy könnyebb a rendőrséget hibáztatni. Utána elrendeltem, hogy az ország ötvenhat FBI-hivatala szervezzen találkozót a bűnüldözés és az állampolgárok között, hogy megvitassák, mi az igazság, és hogyan lehet kiépíteni a szükséges bizalmat ahhoz, hogy a két fél közeledjen egymáshoz. Egymás közelében ugyanis nehéz utálkozni, és az FBI közel tudja hozni az embereket.

A közönség pozitívan reagált a georgetowni beszédemre. A bűnüldözésben nagy tapasztalatot szerzett fehér FBI-igazgatóként új dolgokat tudtam mondani a bűnüldözés történetéről és a visszaélésekről, és sok rendőrfőnök négy szemközt is kifejezte háláját. Ám a két fél továbbra is távol maradt egymástól, és

2015 közepére vészjósló dolog készülődött. A nyár végére több mint negyven nagyváros jelentette az FBI-nak, hogy 2014 vége óta megugrott a gyilkosságok száma. Ami különösen szokatlan volt, hogy a gyilkossági ráta megugrása nem volt egységes és nem követett egyértelmű mintát. Amerika hatvan nagyvárosából húszban nem tapasztaltak növekedést. Egyes városokban még csökkent is a szám. A növekedést tapasztaló és nem tapasztaló városok pedig összevissza helyezkedtek el a térképen.

Miközben a Georgetown Egyetemen beszéltem, a számok egyre nőttek, és az áldozatok túlnyomóan fiatal fekete férfiak voltak. Azok a városok, ahol drasztikus növekedést tapasztaltak, bandaháború-problémákkal küszködtek, és eltérő kábító-szer-kereskedelmi mintát mutattak. Közös pontnak tűnt azonban, hogy ezeknek a városoknak nagy és koncentrált fekete szegénynegyedeik voltak, ahol fiatal fekete férfiak lőtték le és gyilkolták meg egymást.

A rendőrkapitányok azt mondták, hogy a növekedés kapcsolódhat egy olyan viselkedésbeli változáshoz mind a rendőrség, mind a civilek oldalán, amelyet a széles körben elterjedt videók váltottak ki. Ezt nem tudtam biztosra, és nem is volt meg hozzá a szakértelmem vagy a megfelelő adatok, hogy utánajárjak, de elhatároztam, hogy felvetem a kérdést. Túl könnyű lenne az ország számára, hogy figyelmen kívül hagyja a növekvő haláleseteket a feketék körében, és csak kerülgesse a problémát, mivel „azokkal” az emberekkel, „ott” történik. Valakinek ki kellett nyitnia a száját, hogy vitát indítson arról, mi folyik. Őszintén azt kívántam, bárcsak tévednék, és rájönnék, hogy egyszerűbb magyarázat vagy véletlen áll a számok mögött, de kiterjedt statisztikai anomáliáról volt szó.

Ugyanakkor az Obama-kormányzat, valamint a kongresszusi liberáldemokraták és liberális republikánusok érdekes szövetsége együttműködésbe kezdett, hogy csökkentse a büntetést bizonyos szövetségi bűncselekmények esetén. Olyan

politikai kérdésről volt szó, amelyben a magukat „Tea Party mozgalom” névvel illető republikánusok egy része és Obama elnök is egyetértett. Nem volt különösebb problémám ezekkel a javaslatokkal: mindegyik visszafogottnak és észszerűnek tűnt. Ám, hogy nemzeti vitát tartsunk a magas gyilkossági rátáról és lehetséges okairól, az utolsó dolog volt, amit a bűnügyi reform hívei akartak. Ezt megértettem. Ugyanakkor nem tudtam hallgatni annyi fiatal fekete férfi haláláról, és a feltételezésről, hogy az emberi viselkedés átfogó változása állhat a háttérben.

Ezért 2015 októberében Chicagóban megint felvettem a témát. Beszéltem arról, hogy a civilek és a rendőrség távolodik egymástól, hogy mi lehet ennek az oka, és két népszerű Twitter-hashtaget használtam ennek illusztrálására:

Egyes hashtagek jól példázzák és szemléltetik ezt a távolodást: ezek a #blacklivesmatter és a #policelivesmatter. Természetesen ezek a hashtagek és amit képviselnek, egy fontos dialógus részét képezik. Ám minden alkalommal, amikor valaki a #blacklivesmatter hashtaget a bűnüldözés ellenében értelmezi, tovább távolítja az egyik oldalt. És minden alkalommal, amikor valaki a #policelivesmatter hashtaget feketeellenesként értelmezi, a másik oldalt idegeníti el. Úgy érzem, a két fél minden egyes incidenssel, minden egyes videóval, minden egyes hashtaggel egyre csak távolodik, egyre gyorsuló ütemben. Így szörnyű helyzetbe kerülünk.*

Majd rátértem a növekvő gyilkossági rátára, és azt mondtam, „ahogy a két fél távolodik, és talán – csak talán –, mivel e két fél távolodik”, bizonyos veszélyeztetett környékeken hatalmas növekedést tapasztalunk az emberölések számában, és a halot-

* #számítafeketékélete, #számítarendőrkélete. (A ford.)

tak szinte kizárólag fiatal fekete férfiak. Azzal folytattam, hogy a közösségeknek, a kutatóknak és a bűnüldözésnek válaszokat kell követelnie. Megvizsgáltam egyes elméleteket fegyverekről, bandákról, elítéltek kiengedéséről a börtönből, de szemmel láthatóan egyik sem magyarázta meg a földrajzi és időbeli eloszlást, a növekedés ugyanis az egész Egyesült Államokban egy időben ment végbe.

Majd elmondtam, hogy hallottam egy másik elméletet is:

– Ezt szinte senki sem mondja ki hivatalosan, de a rendőrök és a választott hivatalnokok az egész országban ezt beszélnek egymás között. Ez az elmélet szerintem magyarázza a földrajzi és időbeli eloszlást. És az összes többi magyarázat közül, amelyet hallottam, számomra ez tűnik a leglogikusabbnak. Lehet, hogy valami megváltozott a rendfenntartásban.

Így folytattam:

– Nem tudom biztosan, hogy tényleg erről van-e szó. Azt sem tudom, hogy még ha igaz is, tényleg ez-e a magyarázat. Ugyanakkor az az érzésem, hogy az események egy része olyan, akár egy jeges fuvallat, amely az elmúlt években végigsöpört a bűnüldözésen.

Egy kéréssel fejeztem be mondandómat:

Rá kell jönnünk, mi történik, és tennünk kell valamit, mégpedig most. Páran azt mondták, túl korai, még csak október van, várjuk meg az év végét, és nézzük meg akkor a bűnügyi statisztikákat. Én azonban nem vagyok hajlandó várni. Főként azon információk tükrében, amelyekről az összes nagyvárosi vezető beszámol, és főként, mivel nemcsak adatokról van szó, hanem emberéletekről. A bűnüldözési vezetők nem késlekedhetnek, a megfelelő rendfenntartásra kell ösztönözniük az embereiket. Ezen erőskezü, igazságos és professzionális rendfenntartást értek. Fontos, hogy a városvezetők ne késlekedjenek, követeljék

meg és segítsék elő ezt a megfelelő rendfenntartást. Azt is meg kell követelniük, hogy a rendfenntartó tisztviselők elég teret, időt és tiszteletet kapjanak a hatékony és professzionális munkavégzéshez.

Tudtam, hogy ezekkel a szavakkal feldühítetek egy-két embert az Obama-kormányzatban, de úgy éreztem, hogy az FBI igazgatójának független hangot kell képviselnie az ehhez hasonló büntetőjogi ügyekben. Obama elnök függetlenséget várt tőlem, amikor kiválasztott. A bűnügyek, a faji és bűnüldözési problémák bonyolultak, és erős érzelmeket váltanak ki, de nem javul a helyzet, ha a hallgatást választjuk.

Egy dologban igazam volt. Mindenkit feldühítettek a szavaim. Valójában még több embert, mint amennyire számítottam. Az volt a célom, hogy felhívjam a figyelmet egy súlyos problémára, rávilágítsak az árnyalataira, és vitát indítsak a lehetséges okokról és megoldásokról. Egy nehéz kérdés megvitatását erőltettem. Azt akartam elérni, hogy az emberek nehéz kérdéseket tegyenek fel az igazságról, hogy elinduljon az adatgyűjtés és az adatok elemzése. Azt reméltem, hogy ha jobb rendfenntartásra és támogatóbb közösségi kapcsolatokra törekszünk, akár még a viselkedés is megváltozhat, és életeket menthetünk meg. Helyette megint az amerikai pártgondolkodást tapasztalhattam meg.

A rendőrségi szakszervezetek arra panaszkodtak, hogy a rendőröket hibáztatom, és gyávának nevezem őket. A baloldalon egyesek azt állították, hogy bizonyíték nélkül meglovagolom a „Ferguson-hatást”, és nem igaz, amit mondok. Azt vetették a szememre, hogy ellenzem a rendőri felügyeletet. A jobboldal bizonyos szószólói azt hangoztatták, hogy az országban gyilkosság hullám söpör végig, és Obama elnököt vádolták. Túl kevesen tették fel a kérdést: mi az igazság? Túl kevesen vették figyelembe a lehetőségeket, és tűnődtek el azon, vajon mi tör-

ténik, még ha azt hitték is, hogy őrült vagyok. Ehelyett a saját csapatukhoz, a saját oldalukhoz húztak. Kevés nyilvános hang vette a fáradságot, hogy megkérdezze: „Miért aggódik ez a fickó, és mit is mond pontosan?”

Egy ember azonban – a nyilvánosság kellős közepén – megtette. Egy-két nappal azután, hogy visszajöttem Chicagóból, a stábfőnököm szólt, hogy az elnök beszélni akar velem az Ovális Irodában. Nem tudtam, mi lesz a téma, és azt sem, ki lesz még ott. Kiderült, hogy csak ketten találkozunk: ez volt az első négy-szemközti megbeszélésem Obama elnökkel.

Mielőtt megismertem a feleségemet, nem tudtam, mit jelent meghallgatni valakit. Úgy tapasztaltam, hogy a legtöbb ember Washington D.C.-ben nem tudja. Számukra a hallgatás az, ha csendben vannak, amíg valaki más beszél, majd elmondják azt, amit végig el akartak mondani. Szinte az összes televíziós „vitában” ilyen jellegű eszmecsere-t látunk. A jelölt ül a bárszéken, várja, hogy kigyúljanak a fények, majd feláll, és elmondja az előre megírt szövegét, míg valaki más szintén előre megírt szöveggel válaszol. A szavak ugyan eljutnak a másik füléhez, de az agyukig már nem. Így „hallgat meg Washington”.

A házasságom megtanított, hogy amit én véltem meghallgatásnak, valójában az sem az. Mint sokan mások, azt gondoltam, hogy meghallgatni valakit annyit tesz, csendben ülni, amíg a másik beszél, és felfogni, amit mond.

Tévedtem. A valódi hallgatás az, amikor csendben vagyunk, és hagyjuk, hogy a másik szavai eljussanak a tudatunkig, de történik egy másik, kissé furcsa dolog is: testtartásunkkal, arckifejezésünkkel és hangunkkal kifejezzük a másik felé: „akarom, ami a tiéd, tudnom kell, amit tudsz, folytasd, amit mondasz”. Ha két jó barát beszélget egymással, az a gyorsírók rémálma. Hiszen egymás szavába vágnak. Miközben az egyik szavakat formál, a másik azt mondja: „ühüm” vagy „ó”. Vagy így: „Tudom.” „Aha, láttam már ilyet, ja. Biztosan azt fogják

csinálni.” Úgy hallgatják egymást, hogy információkat adnak a másiknak vagy információt kapnak a másiktól. Adnak, kapnak, adnak, kapnak. Ha tényleg egy hullámhosszon vannak, a kettő összeolvad: adnakkapnak. Ez a valódi hallgatás.

Hogy hatékony lehessenek az FBI-nál, nagyon sok időt töltöttem mások meghallgatásával, amit nem könnyű jól csinálni. A vezetőknek nehéz jól hallgatniuk, mert sérülékennyé kell válniuk hozzá, kockáztatniuk kell a magasabb rendű pozíciójukat. Barack Obama meglepett, amikor FBI-igazgatónak választott. Most pedig újra megdöbbenett. Obama ugyanis rendkívül jó hallgató. Az általam ismert vezetők közül a legjobb. Számos értekezleten láttam: keményen dolgozott, hogy a lehető legtöbb álláspont megjelenjen egy eszmecsereben, emiatt gyakran figyelmen kívül hagyta az ülésrendben tükröződő hierarchiát (a vezetők az asztalnál ültek, az alacsonyabb rangúak pedig székeken a falnál). Emlékszem, egy értekezleten, amelyik a helyzetelemző központban zajlott egy titkosított technológiáról, Obama megkérdezett egy csodagyereket a Szilícium-völgyből – aki a falnál ült, nyakkendő nélkül –, hogy mit gondol a témáról, amelyet az ország elegánsan öltözött katonai és hírszerzési vezetői tárgyaltak. A csapzott kölyök azután a legtöbbünknek ellent mondott. Obama különböző álláspontokra vadászott. Talán a professzori múltja miatt szólította fel váratlanul a hátsó sorban ülőket. Ez a megközelítés gyakran kaotikus megbeszéléseket eredményezett, de az elnöknek így lehetősége nyílt olyan nézőpontokat is meghallani, amelyeket a Bush-kormányzatban elnyomtak volna a rang vagy a kötekedéstől való félelem miatt. Bush elnöksége alatt nyakkendő nélkül senki sem került be a helyzetelemző központba, de ha valaki mégis besomfordált volna a hátsó sorba, akkor sem szólították volna fel, ha pedig magától felszólal, kigúnyolták volna az öltözete miatt.

Obama képes volt tényleg megvitatni a dolgokat, egyenlő feltételeket teremtve, hogy a sajátjától eltérő nézőpontokat is

meghallgathasson. Mindig a felszólaló felé fordult, és hosszú időt hagyott neki, megszakítás nélkül, hogy elmondhassa a véleményét. És habár az elnök csendben volt, az arckifejezésével, a testbeszédével és néha helyeslő hangokkal bátorította a beszélőt. Gondosan figyelt arra, amit mondtak: ezt az is bizonyította, hogy a végén kérdéseket tett fel az elhangzottak alapján.

Obama elnök hajlandó volt megvitatni azokat a dolgokat is, amelyekről az emberek azt gondolták, nem akarja hallani. Ezt személyesen is megtapasztalhattam, miután vitatható megjegyzéseket tettem a bűnüldözésről és a faji kérdésről. Kiderült, hogy nagy aggodalmat okoztam a Fehér Házban. Miután hazatértem Chicagóból, és csatlakoztam Obama elnökhöz az Ovalis Irodában, megtudtam, hogy szándékosan kizárta a legfőbb tanácsadóit és az Igazságügyi Minisztériumot az értekezletről. Az első négyszemközti ülésünk volt, amióta huszonhat hónappal azelőtt FBI-igazgató lettem. Ahogy átléptem az ingaóra melletti ajtón, és láttam, hogy egyedül vagyunk, azt gondoltam, fenékre fog billenteni. Az elnök a szokásos helyén ült: a kandallótól jobbra található karosszékekben. Én a bal oldalán lévő kanapén foglaltam helyet.

Nem volt semmiféle fenékre billentés. Helyette Obama a következő mondattal kezdte az értekezletet:

– Azért hívtam, mert tudom, hogyan gondolkodik, és hogyan érez, ezért tudni akarom, mit lát, és mi jár a fejében.

Ezután körülbelül egy óráig beszélgettünk egymással. És szándékosan írom, hogy „egymással”. Valódi „adok-kapok” beszélgetés volt.

Az elnök feltett egy kérdést, amelyre hosszú választ kellett adnom:

– Mit lát, és mi aggasztja?

Körülbelül tíz percig tartott, míg válaszoltam. Beszéltem az időbeli és földrajzi eloszlásról, hogy az ország hatvan nagyvárosa közül több mint negyvenben azt tapasztalják, egyre több

fiatal fekete férfit gyilkolnak meg, a gyilkosságok egy időben történnek, a mintázatuk pedig nem egyezik egyéb bűnügyi tendenciákkal, és ezek a városok földrajzilag olyan városok közelében vannak, amelyekben nem növekszik a gyilkosságok száma. Elmagyaráztam, hogy azért nyugtalankodom, mert az ország nagy része legyinthet a problémára, hiszen feketék halnak meg, ráadásul csak „azokon” a környékeken. Abbéli aggályomnak is hangot adtam, hogy a növekedés ahhoz a viselkedésbeli változáshoz kapcsolódik, amely a videók széles körben való elterjedése után ment végbe. Az a célom – mondtam –, hogy felhívjam a figyelmet erre a változásra, és felvessem a kérdést, hogy a rendőrség és a civilek olyasmi miatt távolodnak-e egymástól, ami súlyos következménnyel fog járni. Hozzátettem, hogy reményeim szerint a kérdés felvetésével segíthetek megváltoztatni a viselkedést, ha tényleg ez a probléma.

Amikor befejeztem mondandómat, az elnök azt felelte, értékeli, hogy koncentrálok erre a kérdésre, majd felvetett pár olyan dolgot, amelyet nyilvánosan mondtam, és amely nem egyezett a véleményével. Például azt a kifejezést használtam, hogy „gyomlálni és elvetni”, amikor arról beszéltem, hogy szerintem mi a megoldás: ki kell gyomlálni a rosszfiúkat és a letartóztatásokkal létrejött üres térben valami egészségeset kell elvetni. Feltette a kérdést:

– Tudja, ez hogy hangozhat a feketék számára? Hogy „gyom”-nak nevezi a fiataljaikat?

Elmagyarázta, hogy a feketék neheztelnek egy kompromisszum miatt, amelyet a körülmények miatt kell meghozniuk: üdvözlük ugyan a rendfenntartást, de haragszanak azon körülmények miatt, amelyek szükségessé tették a rendőri jelenlétet: a rossz iskolák, a munkahelyhiány, a függőségek és a tönkrement családok miatt.

Azt feleltem, nem jutott eszembe, hogy a színes bőrűek így érthetik a szavaimat. Nem gondoltam bele, hogy a „gyomlálni

és elvetni” kifejezés – amelyet a bűnüldözésben évtizedek óta használtunk – milyen hatást gyakorolhat emberekre, különösen a feketékre, amikor ilyen nehéz idők járnak. Elvakított a saját perspektívám. Egy fekete – történetesen az Egyesült Államok elnöke – segített, hogy más szemén keresztül is láthassak.

Beszéltünk arról, milyen hatással van a fekete közösségekre, hogy rendkívül sok fekete néz szembe büntetőjogi igazságszolgáltatással, és milyen rosszul teljesít az ország, hogy felkészítse a foglyokat a mindennapi életbe való visszatérésre. Habár egyetértettem, hogy ennyi fekete bebörtönzése tragédia, azt is elmondtam, hogy az általa használt „tömeges bebörtönzés” kifejezés – amellyel a szerinte túl sok bebörtönzés miatt kialakult országos járványra utalt – miért sérti azok fülét, akik életük nagy részében a bűnözést próbálták csökkenteni a kisebbség lakta területeken. Számomra a „tömeges bebörtönzés” a második világháborús japán internálótáborokat idézte fel, ahol tömegeket tartottak szögesdrót mögött. Azt gondoltam, ez a kifejezés pontatlan és sértő a bűnüldözésben dolgozó emberekre nézve, akik nagyon is törődnek a rossz környékre szorultakkal. Továbbá azért pontatlan, mert a bebörtönzés nem volt „tömeges”: minden gyanúsított ellen külön emeltek vádat, külön ügyvéd képviselte őket, a bíróság egyesével hozott ítéletet, személyre szabott büntetést kaptak, a jogorvoslat is külön-külön történt és börtönbe is egyesével kerültek. Persze sokan kötöttek ki börtönben, de nem „tömegesen” – magyaráztam. A kifejezés azért sértő – mondtam –, mert törvénytelennek állítja be a rendőrök, az ügynökök és az ügyészek erőfeszítéseit, hogy megmentsék az erősen veszélyeztetett környékeket.

Az elnök azt kérte, gondoljak bele: a feketék nagyon eltérő tapasztalatot szerezhettek a bűnüldözésről és a bíróságról, ezért nem hibáztathatjuk őket, hogy a számtalan fekete bebörtönzését – amely arányaiban jóval meghaladja a lakosságban elért arányaikat – „tömegesnek” tartják.

A beszélgetés végével okosabb lettem. És azt reméltem, kicsit segítettem Obama elnöknek, hogy más fényben lássa a kérdést. A megbeszélésünk teljesen az ellentéte volt annak, ahogy Washington hallgat meg: mindketten vettük a fáradságot, hogy valóban megértsünk egy merőben eltérő álláspontot, és nyitottak voltunk a meggyőzésre.

Obama elnök sohasem vett volna részt egy ilyen megbeszélésen, ha nem lett volna eléggé magabiztos, hogy alázatos legyen. Valójában, ha bármi egyensúlyhiányt is tapasztaltam Obama elnökben, mint vezetőben, az pont az önbizalmát érintette. És ezt akkor láttam, amikor általam a kormányban tapasztalt legkeményebb problémával viaskodott: a titkosítással.

Mielőtt FBI-igazgató lettem, Edward Snowden, a Nemzetbiztonsági Ügynökség egy alvállalkozója jelentős mennyiségű titkosított adatot lopott el az NSA tevékenységeiről, majd nagy részüket kiteregette a sajtóban. Ez a lopás szemmel láthatóan kemény csapást mért hazánk hírszerzési képességére. Egy másik eredménye, hogy a felfedés utáni évben a rosszfiúk az egész világon olyan eszközökre és csatornákra vitték át a kommunikációjukat, amelyeket erősen titkosítottak. Ezzel ellehetetlenítették a kormányzati felügyeletet, ideértve azt a bíróság által engedélyezett elektronikus megfigyelést is, amelyet az FBI végzett. Végignéztük, hogy a terroristahálózatok, amelyeket éveken át figyeltünk, lassan inkognitóba vonulnak – ez ijesztő dolog.

2014 szeptemberében, miután már egy éve figyeltük, hogy csökkennek jogi képességeink, az Apple és a Google bejelentette, hogy a mobilszközökre alapértelmezett titkosítást vezetnek be. A bejelentéssel azt sugallták – legalábbis szerintem –, hogy ha az eszközeiket immúnissá teszik a jogrendre, azzal jelentős társadalmi értéket teremtenek. Ez az örületbe kergedett. Egyszerűen nem bírtam felfogni, hogy okos emberek miért nem értik, a társadalom megfizeti az árát, ha megakadályozza,

hogy bírók adott esetben elrendelhessek az elektronikus eszközökhez való hozzáférést. Az Apple és a Google bejelentése egy nappal azelőtt történt, hogy a szokásos negyedéves értekezletemet tartottam a sajtóval az FBI-ról és az Igazságügyi Minisztériumról. Nem akartam a titkosításról beszélni, de nem bírtam ki. Elmondtam, mennyire dühít az alapértelmezett titkosítás:

Szentül hiszek a jogállamiságban, de azt is hiszem, hogy ebben az országban senki sem áll törvény felett. Ebben a lépésben az aggaszt, hogy vállalatok nyíltan azzal reklamoznak valamit: az emberek a törvény fölé helyezhetik magukat.

Ezzel a megjegyzéssel egy hihetetlenül bonyolult és érzelmes vitába csöppentem.

Az FBI és az olyan vállalatok között, mint az Apple, szakadék húzódik. Ezt nagy vonalakban meg lehet magyarázni azzal, hogy a két fél hogyan látja a világot, és ezeknek a világnézeteknek milyen korlátaik vannak. Ráadásul a felek nem igazán hallgatják meg egymást. A technológiai vállalatok vezetői nem látják azt a sötétséget, amelyet az FBI lát. A mi napjainkat az teszi ki, hogy vadászunk a terroristamerényletek tervezőire, a gyermekbántalmazókra és a szervezett bűnözés tagjaira. Éjjel-nappal a szemünk előtt van az emberiség leglezüllöttebb formája. Az irodánál dolgozó férfiak és nők borzalmas, elgondolhatatlan tettekkel néznek szembe: ezeket próbálják megállítani. Ijesztőnek tartottam, hogy az infósok ezt nem látják. Az FBI „Sötétbe vonulás” nevű csapatával, amelynek az volt a feladata, hogy megoldást találjon a problémára, gyakran viccelődtünk: „A Szilícium-völgyesek persze nem látják a sötétet. Olyan helyen élnek, ahol mindig süt a nap, és mindenki gazdag és okos.” Az ő világukban a technológia megerősíti az emberi kapcsolatokat. Ki ne szeretne megosztani macskás GIF-eket a nagyival? Vagy

alkalmazáson keresztül rendelni a kávé, hogy már készen várja, amikor besétál a Starbucksba? Habár ez csak vicc, mégis úgy gondoltam, a technológiával foglalkozók nem mérték fel annak következményét, hogy a bűnüldöző jófiúk nem tudják felhasználni a bírósági határozatot bizonyítékszerzésre. Ugyanakkor az a kritika is megállta a helyét, hogy túlzottan ezekre a következményekre koncentrálunk, hiszen ha kitekintünk az ablakon, mindig sötétséget látunk.

Mivel a világban elfoglalt helyünk miatt mindkét látásmód részrehajló volt, nagyon fontosnak tartottam, hogy a megoldást ne az Apple és ne az FBI diktálja: az amerikai állampolgároknak kell eldönteniük, hogyan akarnak élni, és milyen vezetést akarnak. Ugyanakkor, hogy ez mit jelent a gyakorlatban, hihetetlenül nehéz megválaszolni. A magánszféra és a közbiztonság szembenállása a titkosítás terén nemcsak ezt a két területet érinti, hanem a technológia, a jog, a gazdaság, a filozófia, az innováció, a nemzetközi kapcsolatok és valószínűleg más területeken is felvet kérdéseket.

A kormányunknak mindig is szívügye volt a magánélet védelme, de annak háttérbe kell szorulnia, amikor – megfelelő bizonyítékokkal és elővigyázatossággal – be kell tekinteni a magánszférába, hogy megvédjük a közösséget. Amerika történetében olyan még nem volt, hogy az ország nagy része mentességet élvezett volna a jogrend alól. Obama elnök háttéréből és ösztöneiből fakadóan polgári jogokat védő liberális volt, de ő is látta a közeledő sötétséget, és veszélyesnek tartotta, ha a magánélet védelmét abszolút értékként kezeljük, ahogy 2016 tavaszán a texasi Austinban nyilvánosan el is magyarázta:

A veszélyek azonban valóságok. Fontos, hogy fenntartsuk a törvényt, a rendet és a civilizált társadalmat. Fontos, hogy megvédjük a gyermekeinket. Ezért mindenkit óva intek attól, hogy abszolút nézőpontból szemlélje a kérdést.

*Hiszen folyamatosan kompromisszumokat hozunk...
És úgy hiszem, a feltételezés, miszerint az adataink vala-
miért mások, és mentesek a más területeken meghozott
kompromisszumok alól, téves.*

Obama belevetette magát a kérdésbe, és példa nélküli vizsgálatot rendelt el a Fehér Házban a magánélet és a biztonság szembenállásáról. Számos ülést elnökölt személyesen a Fehér Ház helyzetelemző központjában. Az egyik ilyenén azt mondta, hogy ha ezzel a lépéssel az amerikai élet nagy része mentes lesz a jogrend alól, a vállalatoknak nem lenne szabad így dönteniük. Ezzel megváltozik az egész életmódunk: csak az Egyesült Államok népe hozhat ilyen döntést.

Obama elnök sajnos kifutott az időből. Habár a kormányzat tett némi előrelépést az ügyben – kidolgoztak például egy technikai tervet, amelyet „konceptióigazolásnak” neveztek, és amellyel be akarták bizonyítani, úgy is lehetséges biztonságos mobil eszközöket alkotni, hogy adott esetben a bírók hozzáférést rendelhessenek el az adatokhoz –, az elnök úgy köszönt le, hogy nem döntötte el, mi legyen a következő lépés: próbálkozzanak-e jogalkotással vagy valamiféle szabályozással.

Ezekből a megbeszélésekből levontam egy tanulságot. 2016 nyarán a Fehér Ház helyzetelemző központjában üldögéltem, ahol számos vezető és alkalmazott cserélt eszmét az elnökkel a probléma különböző dimenzióiról. A helyzetelemző központ gyakorlatilag egy sor irodát és konferenciatermet takar, amelyek az elnök és a Nemzetbiztonsági Tanács munkáját támogatják. Ugyanakkor annak a konferenciateremnek a megnevezésére is használják, ahol az elnök rendszerint a nemzetbiztonsági üléseket tartja. A terem egyáltalán nem úgy néz ki, mint a tévében. Valójában nagyon kicsi. Ha összezsúfolják a gúrulás bőrszékeket, talán tíz ember csatlakozhat az elnökhöz az asztalnál – ekkor a mentolos cukorka sem árt.

Az ülésrendet minden egyes értekezleten névtáblákkal jelzik, amelyeket a helyzetelemző központ munkatársai helyeznek el az asztalokon az ülés előtt. Számtalanszor jártam ott három elnök szolgálatában, de még mindig nem tudnám megmondani, milyen logika alapján helyezik el a névtáblákat. Az egymást követő értekezleteken más helyre kellett vándorolnom, mert a második ülést máshogy tervezték meg, és a névtáblám más helyre került. Az elnökkel szemben senki sem foglalt helyet, mert azzal eltakarták volna a képernyőt és a kamerát, amelynek segítségével rangidős vezetők a távolból is csatlakozhattak. Ők az *Esti Broadway* stílusához hasonlóan jelentek meg a képernyőn: csak deréktól felfelé voltak láthatók. (Ezt tudva, amikor egyszer Hawairól „vettem részt” az értekezleten, felül zakót és nyakkendőt viseltem, alul azonban fürdőnadrágot.) Időről időre a személyzet kisebb faszékeket tett az asztal elnöktől távol eső részéhez. Ezeket „gyerekszékeknek” neveztem. Mivel nem voltam miniszter, gyakran ilyen kaptam. Néhány kedves kolléga néha felajánlotta a „felnőttszékét”, hogy a zsiráfmagasságú FBI-igazgató ne röhögtesse ki magát az aprócska ülőkéen. A falnál további tíz-tizenkét résztvevőnek volt hely, de a terem olyan kicsi volt, hogy a térdük majdnem hozzáért az asztal körüli székekhez.

Itt voltunk tehát az Obama-kormányzat alkonyán, és a zsúfolt teremben a titkosításról beszélünk. Az ülés vége felé felszólalt az elnök. Az arca megvilágosodásról árulkodott:

– Tudják, ez nagyon nehéz – mondta általánosságban mindenkinnek. – Általában meg tudom oldani az ilyen dolgokat, de ez nagyon nehéz.

Erre a megjegyzésre két válaszom lett volna, de mindkettőt megtartottam magamnak. A „Nem mondod!” volt az első. Rengeteg okos ember küzdött évek óta ezzel a hihetetlenül bonyolult témával. A második, hogy megdöbbenem az elnök lélegzetelállító magabiztosságán. Én úgy láttam, hogy nem nagyzol

vagy kérkedik. Önbecsmérlő vagy szarkasztikus sem volt, ahogy Bush elnök lett volna. Tényleg azt hitte, hogy ő, Barack Obama mindig megoldja a legnehezebb kérdéseket. Ezt most nem tudta megfejtetni, ami meglepte. Azta! – gondoltam.

Tényleg nem tudtam hová tenni a megjegyzését. Ennyi magabiztosság – a hit, hogy személyesen meg tudja oldani a legkeményebb problémákat is – aggasztó lehet egy vezetőben, mivel kizárhat más álláspontokat. Ezt magamban is felfedeztem. Az egyik gyenge pontom – ez főként fiatalabb koromban volt jellemző – túlzott magabiztosságom, a hajlamom, hogy gyorsan levonjam a következtetéseket, és túlzottan ragaszkodjak hozzájuk. Hajlamos vagyok túl gyorsan dönteni, bebeszélve magamnak, hogy „határozott vagyok”, miközben valójában az ösztöneimre hallgatok, és arrogánsan viselkedek. Ezzel egész életemben küzdöttem. Obamában azonban alázatot is felfedeztem, amely segítségével tanulni tudott másoktól – ez nem jellemző, ha az ember túlzottan magabiztos. Még mindig nem tudom ezt hová tenni, de egyetlen olyan nemzetbiztonsági vitán sem vettem részt, ahol a magabiztossága és az alázata közötti egyensúly felborult volna. Ehelyett folyamatosan azon igyekezett, hogy az emberek lazítsanak, és mondják el, amit tudnia kell.

Keményen dolgoztam, hogy elérjem ugyanezt az FBI-nál, miközben nem felejtettem el, hogy mindig a vezetőink alatt állunk. Bármennyire is „lapos” egy szervezet, mindig van egy hierarchia, amit mindenki ismer. Még akkor is, ha a teremben mindenki kapucnis pulcsit, lyukas farmert és tangapapucsot visel. Még akkor is, ha babzsákokon ülünk, diákcsemegét majszolunk, és egy táblára írjuk fel az ötleteket. Ha van egy főnök vagy tulaj közöttünk, ezt mindenki tudja. Van valaki a teremben, aki a többiek „felett” áll, legyen a rangja explicit vagy sem.

Bátorság kell ahhoz, hogy felfelé beszéljünk. Túl kell jutnunk egy egyetemes emberi betegségen, az imposztorkomplexuson. Valamilyen szinten mindannyian küzdünk azzal az elképzelés-

sel, hogy ha mások tényleg ismernének, ha úgy ismernének, ahogy magunkat ismerjük, kevesebbet gondolnának rólunk. Ez az imposztorkomplexus: a félelem, hogy ha megmutatjuk magunkat, akkor annak a hibákkal teli embernek látnak, akik valójában vagyunk. Ha az olvasó egyáltalán nem küzd ezzel, akkor hihetetlenül tökkelütött, és azonnal hagyja abba az olvasást!

Ha őszintén beszélünk egy társunkkal, kockázatot vállalunk, mivel sebezhetővé válunk. Még félelmetesebb, ha egy felettünk álló vezetővel beszélünk. Még ijesztőbb, ha a szervezet nagyfőnökével van dolgunk. És egy olyan jogászokat tömörítő, félig katonai szervezetben, mint az FBI, amelynek első ötven évét egyetlen ember, J. Edgar Hoover határozta meg, a lejtő még meredekebb. A helyzet pedig még ennél is bonyolultabb, mert ha meggyőzzük az embereket, hogy emelkedjenek felül az imposztorkomplexusukon, csak fél sikert értünk el. A vezetőknek is le kell győzniük saját imposztorkomplexusukat, vagyis a félelmüket, hogy nem tökéletesek.

Próbáltam olyan légkört teremteni az FBI-nál, amelyben az emberek elmondják az igazat. Olyan dolgokat tettem, amelyeket egyesek biztosan butaságnak tartottak, pedig alaposan átgondolt lépések voltak. Elsőként arra bátorítottam az embereket, hogy a szokásos értekezleteken kevésbé hivatalos öltözetet viseljenek. Rájöttem, hogy úgy jönnek az igazgatóval való találkozóra, mintha temetésre mennének. A belső értekezleteken sohasem volt rajtam zakó, de ez nem volt elég. Ha az emberek hivatalosan vannak felöltözve, úgy is gondolkodnak és cselekednek, mintha dobozba lennének zárva. Ez nem segíti elő a hatékony vitát és eszmecserét. A dresszkód megváltoztatása beletelt egy kis időbe.

Azt mondtam a körülbelül húsz legfőbb tanácsadómnak – férfiaknak és nőknek –, hogy a délelőtti értekezleten ne viseljenek zakót és blézert, kivéve, ha utána egyből külsős értekezletre

mennek, ahol elegánsan kell megjelenniük. Kezdetben sikerrel jártam, majd körülbelül három héttel később szinte mindenki visszatért a zakóhoz és blézerhez. Újra bejelentettem az öltözködési utasításomat, amely ez alkalommal hat hét sikerhez vezetett. Nem adtam fel.

Bizalomalapú környezetet akartam teremteni, arra bátorítva a vezetőket, hogy személyes kérdésekben is mondják el az igazat. Megkértem egy egész konferenciateremnyi rangidős FBI-vezetőt, hogy mondjanak valamit magukról, ami meglepi a többieket, de gyorsan hozzátettem – ami nagy nevetést váltott ki –, hogy azért ne olyasmivel rukkoljanak elő, ami veszélyezteti a biztonsági átvilágításukat. Pár héttel később körbesétáltam a teremben, és arra kértem őket, hogy mondják el, mi volt a kedvenc halloweencukorkájuk gyerekkorukban. Novemberben a kedvenc hálaadásos fogásukról faggatóztam, decemberben pedig a kedvenc ajándékukról. Ezek persze gyerekes technikáknak tűnnek, mintha egy általános iskolai tanár az osztályát bátorítaná, de a gyerekek lenyűgöző módon meg tudnak nyílni, és bíznak a másokban. Az életünkben kicsit több gyerekes viselkedésre lenne szükségünk, mert a gyerekek hajlamosabbak elmondani az igazságot, mint a felnőttek.

Amikor az FBI váratlan és valószínűtlen módon a Hillary Clinton és Donald Trump közötti 2016-os választás kellős közepébe csöppent, nagy szükségem lett az igazság kultúrájára és a valódi meghallgatás szokására.

10. FEJEZET

ELGÁZOLT TETEM

*„Nagyon veszélyes az út közepén ácsorogni:
a forgalom itt két oldalról gázol el.”*

MARGARET THATCHER

SOHASEM TALÁLKOZTAM Hillary Clintonnal, habár próbáltam. Amikor 2002 januárjában New York déli körzetének szövetségi ügyésze lettem, megkértem az assisztensemet, hogy szervezzen egy bemutatkozó találkozót az állam junior szenátorával. Mivel New York államban négyen képviseltük a szövetségi kormányt, azt gondoltam, helyénvaló, hogy a szövetségi ügyész bemutakozik az állam szenátorainak, és udvariatlannak sem akartam tűnni. A másik szenátort, Chuck Schumert megismertem a szenátusi megerősítés folyamatának során, de Clintonnal valamiért nem találkoztam. Jó pár kísérletet tettem, és számos üzenet küldtem Clinton irodájába, de egy idő után feladtam. A találkozó elmaradása nem volt nagy dolog, mégis furcsának találtam.

A mai napig nem tudom, miért nem került sor a megismerkedésre. Gondolom, talán Clinton irodájának rossz adminisztrációja volt az oka, vagy egész egyszerűen túl elfoglalt volt. Akár az is közrejátszhatott, hogy hét évvel korábban öt hónapig annak a szenátusi bizottságnak dolgoztam, amely

jó pár dologban vizsgálta a Clinton házaspárt – az ügyet a „Whitewater” összefoglaló néven emlegették. Én junior jogász voltam a bizottságban, még mindig a richmondi ügyvédi iroda alkalmazásában álltam, a Szenátus pedig óráért fizetett. Leginkább a Fehér Ház volt jogtanácsosának, Vincent Fosternek az öngyilkosságára koncentráltam, illetve az irodai dokumentumaival foglalkoztam. A szerepem azonban a Whitewater-bizottságban annyira rövid és kicsi volt – 1995 augusztusában, amikor a fiunk, Collin meghalt, otthagytam a megbízatást –, hogy nem tűnt valószínűnek, a szenátor ezért nem reagál a hívásaimra.

Inkább amiatt történhetett, hogy ekkoriban, vagyis 2002 elején a hivatalom felügyelt egy vizsgálatot Hillary Clinton szenátor férje ellen, amiért egy évvel korábban, a Clinton-elnökség alkonyán megkegyelmezett egy szökevény olajkereskedőnek, Marc Richnek. Rich és vádlott társa, Pincus Green ellen 1983-ban hatvanöt bűncselekményért emelt vádat az akkori szövetségi ügyész, Rudy Giuliani. A bűnvádak között jövedelemadó-csalás, távközlési csalás, üzérkedés és az Egyesült Államok ellenségevel, a több tucat amerikai túszt ejtő Iránnal való kereskedelem szerepelt. Rich nem sokkal a vádemelés előtt elmenekült az Egyesült Államokból (ez volt Amerika történetének legnagyobb adókijátszási ügye). Svájc fogadta be, és nem volt hajlandó kiadni azon bűnök miatt, amelyeket az ország főként adókijátszásnak tekintett.

Clinton elnök majdnem két évtizeddel később, utolsó hivatali napján szokatlan kegyelemben részesítette Richt. Azért volt szokatlan, mert ha jól tudom, szökevénynek korábban nem kegyelmeztek meg. Az is hozzátett a lépés szokatlanságához és gyanúságához, hogy a kegyelem nem ment át az Igazságügyi Minisztérium szokásos felülvizsgálatán. Csak az igazságügyi miniszterhelyettes, Eric Holder látta, aki nem kérte ki az ügyet ismerő ügyészek vagy ügynökök véleményét, és rejtélyesen annyit mondott a Fehér Háznak, hogy ő „semleges a kérdés-

ben, de inkább az igenre hajlik”. A *New York Times* szerkesztősége a kegyelmet úgy értékelte, mint a „szövetségi hatalommal való megdöbbenő visszaélés”. Egyes állítások szerint Rich azért kapott kegyelmet, mert volt felesége megígérte, hogy hozzájárul Bill Clinton elnöki könyvtárához. Ilyen feltételezések közepette az elődöm, Manhattan szövetségi ügyésze, Mary Jo White nyomozást indított, hogy megvizsgálja, van-e bizonyíték korrumpált alkura. Amikor 2002 januárjában szövetségi ügyész lettem, örököltam a nyomozást, amely nagy médiafigyelmet kapott.

Valamicskét tudtam az ügyről, mivel én feleltem a Marc Rich utáni szökevényvadászatért, amikor egy évtizeddel korábban szövetségi ügyészhelyettes voltam Manhattanben. Richt akkor kiváló ügyvédek védték, többek közt Scooter Libby, aki jóval később Dick Cheney stábfőnöke lett. 1992-ben Zürichbe utaztam más bűnüldöző tisztekkel. Rich védőügyvédeitől úgy tudtuk, arról fogunk tárgyalni, hogy megadja magát. A védőügyvédek azt mondták, Rich így döntött, miután látta, hogy az ügyészei milyen becsületes emberek. A főnökömmel, Otto Obermaier szövetségi ügyésszel egy elegáns hotel Zürichi-tóra néző elnöki lakosztályában találkoztunk Richcel és Pincus Greenel, hogy elrendezzük New York-i megadásukat. Rádöbrentünk azonban, hogy Richnek esze ágában sincs feladni magát, ha nem kötünk alkut, hogy nem kerül börtönbe. Rich hosszasan beszélt jótékonyági munkájáról és az ügye érdemi részéről, azt hangsúlyozva:

– Egy napot sem akarok rács mögött tölteni.

– Ezt nem ígérhetjük meg – felelte Obermaier. Elmagyarázta, hogy nem tárgyalhatjuk meg az ügyüket szökevényekkel, de Rich nyugodtan felsorolhatja az érveit, amikor megjelenik a manhattani szövetségi bíróságon. A svájci törvények nem hatalmaztak fel rá, hogy letartóztassuk, ezért hazautaztunk Svájcból, és utazásai közben továbbra is próbáltuk elkapni Richt.

Bill Clinton a szökevényvadászatnak egy tollvonással véget vetett. Most szövetségi ügyészként vizsgáltam, hogy ezt a tollvonást vajon megvásárolták-e. Végül nem találtunk elég bizonyítékot a vádemeléshez, ezért lezártuk az ügyet. Az utunk – gondoltam – nem keresztezi többé egymást.

Az FBI 2015. július 6-án kapott egy felkérést a hírszerzési közösség főfelügyelőjétől: a Kongresszus által létrehozott független hivatal az ország tetemes hírszerzési közösségének kockázatait és gyengeségeit kutatja. A felkérés azt vetette fel, hogy Hillary Clinton külügyminiszter vajon helytelenül kezelte-e titkosított információkat, miközben személyes e-mail-rendszerét használta. Az FBI július 10-én bünygyi nyomozásba kezdett. Az Obama-kormányzat Igazságügyi Minisztériuma – amelyet akkor Loretta Lynch miniszter vezetett – ügyészeket nevezett ki a vizsgálat támogatására. Mint több száz egyéb nyomozás, az ügy jóval az én szintem alatt zajlott, és csak akkor szereztem róla tudomást, amikor az igazgatóhelyettes tájékoztatót.

A tényállás egyértelmű volt: Hillary Clinton személyes e-mail-rendszerét használta, személyes szerverrel és címjegyzékkel, hogy külügyminiszteri munkáját végezze. A szervert jó pár hónappal azután hozta létre, hogy hivatalba lépett. Hivatalának első pár hónapjában egy személyes AT&T BlackBerry e-mail-címet használt, mielőtt a Clintonemail.com domainre váltott. Munkája során más állami alkalmazottakkal e-mailezett. A főfelügyelő rájött, hogy több tucat ilyen e-mailben titkosított témákról tárgyaltak.

Habár sok idő eltelt Hillary Clinton e-mailjei és az FBI nyomozása óta, az iroda vizsgálatának célját gyakran szem elől tévesztik. A bünygyi nyomozás *nem* arra koncentrált, hogy Clinton külügyminiszter úgy döntött, nem kormányzati e-mail-címet használ a munkájához. A védőügyvédek, hogy megpróbálják elkenni az ügy súlyosságát, gyakran említették, hogy Clinton egyik elődje,

Colin Powell szintén nem kormányzati e-mail-címet használt (ő AOL-t), mintha ez releváns lett volna a nyomozás szempontjából. Semmi arra utaló jelet nem láttam azonban, hogy Powell AOL-fiókján vitatott volna meg titkosított információkat. Clinton miniszter ellen azonban több ilyen példát fel lehetett hozni.

A vizsgálatban két kérdésre kellett választ találnunk. Az első, hogy titkosított dokumentumok kikerültek-e titkosított rendszerekből, vagy titkosított témákat megvitattak-e titkosított rendszereken kívül. Ha igen, a második kérdés, hogy a vizsgálat alanya mit gondolt, amikor helytelenül kezelte a titkosított információkat.

Az információkat akkor titkosítják, ha felfedésük kárt okozhat az Egyesült Államoknak. A legalacsonyabb titkosítási szint a „bizalmas”: ez olyan információra utal, amely némi kárt okozhat az Egyesült Államok biztonságára nézve, ha nyilvánosságra jut. A „titkos” minősítéssel ellátott anyag azt az információt fedi, amelynek feltárása „komoly” nemzetbiztonsági kárt okozhat. A „szigorúan titkos” anyag pedig nyilvánosságra kerülés esetén „rendkívül súlyos” kárt okozhat az Egyesült Államok biztonságának. Ezt a rendszert egy sor adminisztratív büntetés támogatja, beleértve a biztonsági átvilágítás vagy a munkahely elvesztését. A legsúlyosabb esetekben büntetőeljárás is indulhat. Egy sor kémkedési törvény büntettként határozza meg, ha nemzetbiztonsági információkat lopnak el vagy adnak ki olyanoknak, akiknek nincs engedélyük a fogadására. Ezeket a törvényeket leginkább kémek esetén használják, vagy ha valaki nyilvánosságra hozás érdekében titkosított információkat ad ki újságíróknak. Leggyakrabban azt a törvényt használják, amely kimondja, hogy (legfeljebb egy év börtönnel büntethető) vétésnek számít, ha valaki helytelenül kezeli a titkosított információkat, vagyis eltávolítja őket a megfelelő létesítményekből vagy rendszerekből. Az Igazságügyi Minisztérium ennek ellenére azonban régóta megköveteli annak bizonyítását is, hogy a

kormányzati alkalmazottak *tudták*, helytelenül cselekszenek, amikor rosszul kezelték a titkosított információt.

Clinton külügyminiszter esetében a válasz az első kérdésre (helytelenül kezeltek titkosított információkat?) egyértelműen „igen” volt. Összességében harminchat e-mail-láncban vitattak meg akkoriban „titkos” minősítéssel ellátott témákat. Clinton és csapata négy év alatt körülbelül ezer levelet váltott, ezek közül nyolc alkalommal vitatott meg „szigorúan titkos” kérdéseket, néha fedett módon, néha nyilvánvalóan. Nem küldtek ugyan egymásnak titkosított dokumentumokat, de ez nem számított. Az e-mailezésben részt vevők mind megfelelően át voltak világlágítva, így tudniuk kellett a szabályról, hiszen a biztonsági átvilágításon átesőket értesítik, hogy a szigorúan titkosított információk nem minősített rendszerben való kezelése megsérti a titkosított ügyekre vonatkozó előírásokat. Habár ezek Clinton e-mailezésének csak töredékét tették ki, a szigorúan titkos témák ilyen jellegű megvitatása szemmel láthatóan helytelen volt. Másképpen fogalmazva harminchat olyan e-mail-lánc jött létre, amely „komoly” nemzetbiztonsági kárt okozhatott volna, nyolc pedig „rendkívül súlyosan” károsíthatta volna az Egyesült Államok biztonságát, ha napvilágra kerül. Az ügy lényegi pontja így a második kérdésre terelődött: mit gondolt Clinton, amikor így járt el? Csak gondatlan volt, vagy bűnelkövetési szándékkal cselekedett? Vajon be tudjuk bizonyítani, hogy olyasmit tett, amiről tudta, nem lenne szabad?

Kideríteni és bebizonyítani, hogy mi jár egy ember fejében, mindig kemény dió. A nyomozás kezdete óta a volt CIA-igazgató, David Petraeus nem túl régi esete járt az eszemben, amelyet csupán néhány hónappal korábban zártak le. Petraeus 2011-ben erősen érzékeny, szigorúan titkos információkat tartalmazó jegyzetfüzeteket adott egy írónőnek, akivel viszonyt folytatott. Hillary Clinton levelezőpartnereivel ellentétben az írónőnek nem volt meg a megfelelő biztonsági átvilágítása, és

nem alapozta meg jogos igény, hogy tudjon az információkról – többek között az Obama elnökkel folytatott, erősen érzékeny programokról való megbeszélésekről. A fenébe is, Petraeus a CIA igazgatója volt! Rábízták a nemzet titkait! Ő is nagyon jól tudta – mint mindenki a kormányban –, hogy rosszat tett. Még azt is megengedte az írónőnek, hogy lefényképezze a titkosított dokumentumok legfontosabb oldalait. Majd hazudott az FBI-ügynököknek, amivel megerősítette, hogy tudta, nem kellett volna ezt tennie. Habár nyilvánvaló és erőteljes bizonyítékok szóltak ellene, és a tényállás sokkal rosszabb volt, mint Clinton külügyminiszter esetében, ráadásul bizonyíthatóan hazudott az FBI-nak, az Igazságügyi Minisztérium csak vétséget állapított meg, miután vádalkut kötöttek. Petraeus 2015 áprilisában bűnösnek vallotta magát, és elfogadta az ötvenezer dolláros büntetést és a kétéves felfüggesztett börtönbüntetést.

Ésszerű és a régebbi esetekkel összhangban áll, hogy Petraeus esetében vétség elkövetését állapították meg a titkosított anyagok helytelen kezeléseért, de erősen győzködtem Holder igazságügyi minisztert, hogy a CIA-igazgatót büntett elkövetésével is meg kell vádolni, amiért hazudott a nyomozóirodának. Visszaemlékezve Martha Stewart, Leonidas Young és Scooter Libby ügyére, azzal érveltem, hogy ha a nyugdíjba vonult tábornokokat és CIA-igazgatókat nem vonjuk felelősségre, amiért nyilvánvalóan hazudtak a nyomozás során, akkor hogyan juttathatunk börtönbe több ezer embert ugyanazért a bűncselekményért? Úgy hittem és hiszem a mai napig, hogy Petraeust a rangja miatt kettős mérce alapján ítélték meg. Egy szegény ismeretlen embert – mondjuk egy fiatal, fekete baptista lelkészt Richmondban – büntett elkövetésével vádolnák meg, és börtönbe küldenék.

Habár Hillary Clinton esetében a konzervatív média nagy zajt csapott, eltúlzott botrányt keltett, és olyan lélegzetelállító felfedezésekről beszélt, amelyek gyakorlati szempontból kevésbé voltak fontosak, ez az ügy – legalábbis a kezdeti infor-

mációink alapján – meg sem közelítette Petraeus tábornokét, ami a helytelenül kezelt anyag mennyiségét és titkosítási szintjét illeti. Annak ellenére, hogy Clinton szemmel láthatóan egy nem minősített rendszert használt titkosított témák kezelésére, mindenki, akivel levelezett, megfelelő átvilágítással rendelkezett, és jogos igény alapján értesült az információkról. Így, habár nem akartuk előre megjósolni az eredményt, a Clinton-nyomozást annak tudatában kezdtük, hogy az Igazságügyi Minisztérium ügyészei valószínűleg nem indítanak büntetőeljárást. Ez persze megváltozhat, ha találunk egy olyan bizonyító e-mailt, amelyben valaki a kormányból arra utasítja Clinton külügyminisztert, hogy ne csinálja, amit csinál, vagy ha bizonyítani tudjuk, hogy akadályozta az igazságszolgáltatást, vagy hogy Petraeushoz hasonlóan hazudott, amikor kikérdeztük. Minden attól függ, hogy mit tudunk észszerű kétséget kizáróan bizonyítani – ez nagyon különbözik a televíziós beszélgetős műsorok vagy a kongresszusi beszédrészletek standardjaitól.

Mivel Washington a pártgondolkodás jellemzi, a vezető republikánusok azonnal és a várakozásoknak megfelelően azt kezdték hajtogatni, hogy az Obama-kormányzatot nem lehet megbízni, vizsgálja meg a Demokrata Párt elnökjelöltjének és az Obama-kormányzat egy korábbi hivatalnokának az ügyét. Sok republikánus – akiket önjelölt jogi és nyomozási szakértők buzdítottak kedvenc médiacsatornáikon, és akik gyakran pontatlan vagy félrevezető híradásokra válaszoltak – szemmel láthatóan biztos volt abban, hogy a volt külügyminiszter a legborzalmasabb bűncselekményt követte el, mióta a Rosenberg házaspár amerikai atomtitkokat adott ki az oroszoknak az ötvenes években, amiért kivégezték őket. A demokraták ezzel szemben a kezdetektől elutasították az ügyet, azt állítva, hogy az e-mailek vizsgálata még csak nem is „nyomozás”, hanem csak „felülvizsgálat”, illetve egyéb szépítéseket is használtak.

A Clinton elnökválasztási kampányából származó nyomás miatt a *New York Times* helyesbítette egy korábbi sztoriját, amelyet 2015. július 23-án adott ki, és amelyben beszámolt, hogy az Igazságügyi Minisztérium bűnügyi nyomozás indítását fontolgatja Clinton e-mail-kezelése ügyében. Clinton csapatának kitartó panaszkodására a *Times* két helyesbítést jelentetett meg az eredeti cikkhez: az elsőben leírta, hogy maga Hillary Clinton nem alanya semmiféle vizsgálatnak, majd egy nappal később a főfelügyelő FBI felé intézett „bűnügyi felkérését” „biztonsági felkérésre” javította. Habár a *Times* azt gondolhatta, hogy ezek a pontosítások szükségesek, az eredeti cikk sokkal közelebb járt a valósághoz. Igaz, hogy a főfelügyelő az FBI-hoz intézett felkérésében nem használta a „bűnügyi” kifejezést, de mire megjelent a cikk, bűnügyi nyomozásban vizsgáltuk a külügyminiszter viselkedését. Azért nem kértünk helyreigazítást a napilaptól, és azért nem mondtunk ellent Clinton kampányának, mert még nem tartottunk ott, hogy megerősíthessük a vizsgálat eredményeit, és ilyen esetekben mindig így járunk el. Ugyanakkor ez a keserű epizód, amely során a szóválasztáson harcoltak, csak kis ízelítőt adott abból, ami utána következett. És az FBI-nál ezt sokan tudták.

– Ugye tudja, hogy nyakig ül a slamasztikában?

Az FBI igazgatóhelyettese 2015 nyarán egyenes beszédű, okos és sötét humorú ember volt, aki egész életében különleges ügynökként szolgált: Mark Giuliano.

Fanyarul elmosolyodtam.

– Igen – feleltem. – És senki sem juthat ki élve.

Persze nem első alkalommal keveredtem olyasmibe, amivel garantáltan magamra haragítok, sőt, felháborítok másokat, mégpedig nagyon befolyásos embereket. Akkoriban még nem tudtam, hogy Martha Stewart, Scooter Libby, a Csillagszél és a Bush-kormányzat kínzással kapcsolatos politikája mind csak

felkészítés volt arra, ami rám várt. Ezekben a feszült helyzetekben mindig megpróbáltuk kizárni a külső hangokat, és csak a törvényt és a tényeket követni. Visszatekintve is azt gondolom, hogy helyesen cselekedtünk.

A Clinton-ügyben végzett nyomozás vagy vizsgálat, vagy felkérés – bárhogya hívták is a politikai spektrum két oldalán – a közelgő elnökválasztási kampány fényében fontos ügynek számított. Giuliano arra utalt – ami világos volt számomra –, hogy ebből a helyzetből az FBI csak vesztesként kerülhet ki. Mark keserű humora keserű tényen alapult: mindegy, mi az eredmény, az intézmény hitelessége – és az enyém is – csorbulni fog. A kérdés csak az, hogy mennyire. Bármennyire furcsán hangzik is, ad egyfajta szabadságot, ha az ember nyakig ül a slamasztikában, hiszen tudja, hogy ügyis megtámadják, bármit tesz is. Az ország fele így is, úgy is lehurrogja, így a legjobb, ha kikapcsoljuk a bírálatot, és hagyjuk, hogy csak a tények és a törvény határozza meg, melyik fele lesz az. Akkoriban persze nem jutott eszembe, hogy a döntéseinkkel *mindkét* felet feldühíthjük.

Az FBI kémelhárító osztálya az ügy kezeléséhez felállított egy körülbelül húsz főből álló csoportot, amely ügynökökből, elemzőkből és személyi asszisztensekből állt. Az osztály szokás szerint adott egy fedőnevet az ügynek: Félévzáró vizsga. A csoport, amellyel általában együtt dolgoztam a Félévzárón, magában foglalta a legtapasztaltabb FBI-vezetőket, a napi szinten együtt dolgozó felügyelő ügynököket és az esetet felügyelő elemzőt, valamint három különböző szint jogászait a fő jogtanácsos hivatalából. Ezt a tizenkét főből álló csoportot gyakran a „Félévzáró csapat” névvel illettem. Az „alsó szintű” ügynökökkel, elemzőkkel és asszisztensekkel csak azért találkoztam, hogy néha-néha megköszönjem kemény munkájukat.

A következő másfél évben a tizenkét fős Félévzáró csapatra támaszkodtam, hogy döntést tudjak hozni az ügyben, hiszen az enyém volt az utolsó szó. Egyes tagok jöttek-mentek, ahogy

pár rangidős vezető nyugdíjba vonult, de a csapat nagyon okos emberek csoportja maradt, akiknek erős volt a személyiségük és gyakran ütköztették nézőpontjaikat, testvérekhez hasonlóan. Ez tetszett. Az egyik junior jogász undorral sóhajtott fel, ha olyan állítások hangzottak el, amelyek nem tetszettek neki, majd agresszívan közbevágott attól függetlenül, ki beszélt éppen. Ez sok kollégáját bosszantotta. Én imádtam. Azért akartam, hogy bekerüljön a csapatba, mert tudtam, hogy egyáltalán nem érdekli a rang. Egyenessége értéket teremtett még akkor is, ha tévedett. Kíváncsi voltam a véleményére, és tudtam, hogy nem kell bátorítani: még rangidős tisztviselőket is félbeszakít. Az ilyen félbeszakítások kiváló vitákhoz vezettek.

Minden egyes tanácsadónak kétségkívül megvolt a saját politikai nézete. Végére is emberek voltak. Házastársuknak, barátaiknak és családtagjaiknak szintén megvolt a saját véleményük. Ezt a véleményt azonban sohasem hallottam. A csapatunkban senki sem – egyetlen ember sem – képviselt olyan álláspontot, amelyre személyes politikai motivációja ösztönözte. Sőt, sohasem hallottam egy olyan érvet vagy megjegyzést sem, amely meglátásom szerint politikai részrehajlásból származott volna. Sohasem. Ehelyett vitáztunk, érveltünk, meghallgattuk egymást, gondolkodtunk, kínlódtunk, az ördög ügyvédjét játszottuk, és még nevetésre is volt alkalmunk, amikor megbeszéltük a főbb döntéseket. Elrendeltem, hogy a csapatom mindenről értesítsen, hogy biztosíthassam, a nyomozók az összes szükséges erőforrással rendelkeznek, és hogy megkímélhessem őket a külső nyomástól. És hogy minden lényeges döntést meghozhassak – végül is ez volt a munkám.

Az első meghozandó döntés, hogy kitergezzük-e az ügyet a nyilvánosság elé. Az FBI szokás szerint nem volt hajlandó megerősíteni, hogy nyomozunk Clinton miniszter e-mail-használatát illetően, miután júliusban elkezdődött a vizsgálat. 2015 szeptemberének végére azonban – amikor már három hónapja

zajlott a nyomozás – a „nem nyilatkozom” egyre butább válasznak hatott. A vizsgálat végül is egy nyilvános felkéréssel kezdődött a főfelügyelő részéről. A kampányokban és a Kongresszusban mindkét pártban beszéltek a munkánkról. Az ügynökök kikérdezték az esetben érintetteket, és kapcsolatba léptek olyanokkal is, akik szólhattak a sajtónak, és ezt meg is tették. A Kongresszus ezen felül nyilvános bizonyítékot akart, hogy vizsgáljuk a kérdést, főként, mivel a sajtó lármázott.

Az Igazságügyi Minisztérium és az FBI irányelvei kimondták, hogy milyen esetben lehet eltérni a „nem nyilatkozom” politikánktól: ha rendkívüli közérdekű nyomozásról van szó, vagy ha a vizsgálati tevékenység nyilvánvaló a nagyközönség számára. Ezt a kivételt már jó párszor alkalmaztuk, amíg igazgató voltam: megerősítettük, hogy vizsgáljuk, az úgynevezett Tea Party politikai szervezeteket tényleg jogellenesen célozta-e meg az Egyesült Államok Pénzügyminisztériumának adóhatósága, és megerősítettünk egy állampolgári jogokat érintő bűnügyi nyomozást a missouri Fergusonban. Ezekben az esetekben – mint a karrierem során számos másikkban – az Iroda úgy döntött, a nagyközönséget biztosítani kell afelől, hogy bűnüldöző szakemberek vizsgálják az ellentmondásos kérdéseket.

Loretta Lynch igazságügyi miniszterrel éppen egy október eleji interjúadásra készültünk: egyértelmű volt, hogy a sajtó ki akarja majd csikarni belőlünk, az Igazságügyi Minisztérium reagál-e a felkérésre, amelyet a hírszerzési közösség főfelügyelőjétől kaptunk. Ha ekkor erősítjük meg, hogy nyomozás zajlik, nem biztos, hogy a legmegfelelőbb időben cselekszünk. Ezért szeptember végén megbeszéltem egy találkozót az igazságügyi miniszterrel, hogy megvitassuk a lehetőségeket. A megbeszélésen, amely a minisztérium irányítóközpontjának egy termében zajlott, részt vett az Igazságügyi Minisztérium és az FBI rangidős vezetősége is.

Loretta Lynchet az 1990-es évek eleje óta ismertem: New Yorkban ügyészként együtt dolgoztunk egy ügyön. A kábító-szer-kereskedők, akik után nyomoztunk, meg akartak gyilkolni egy szövetségi bírót Brooklynban, ahol Loretta szövetségi ügyészhelyettesként dolgozott. Így összefogtunk. Okos jogász és őszinte ember volt, és nyitott mások véleményére. Az Igazságügyi Minisztérium irányítóközpontjában elmagyaráztam: szerintem elértünk arra a pontra, ahol indokolt, hogy a szokásos negyedéves sajtó-kerekasztalomon – amelyet október 1-re terveztünk – megerősítsem, hogy nyomozás zajlik Clinton e-mailezésének ügyében. Ezt már úgyis tudta az egész világ, és több részletet nem közölnénk.

Loretta Lynch igazságügyi miniszter egyetértett, hogy ez logikus lépés. Utána azonban hozzátette:

- A „nyomozás” helyett használja az „eset” kifejezést!
- Miért? – kérdeztem.
- Csak hívja esetnek! – jött a felelet.

Eszembe jutott, hogy ez a szavazástási kérdés meglepően hasonlít ahhoz a harchoz, amelyet Clinton kampányának keretében indítottak a *New York Times* ellen júliusban. Clinton csapata azóta is egy sor eufemizmustal kerülte a „nyomozás” szó használatát. Úgy tűnt, az igazságügyi miniszter arra kér, igazodjam Clinton kampányának stratégiájához. A „csak tegyen így” válasza megerősítette, hogy a kérését nem tudta jogilag vagy az eljárás szempontjából igazolni, legalábbis a mi gyakorlatunk vagy hagyományaink alapján. Máskülönben, feltételezem, megtette volna.

Az FBI nem „eseteken” dolgozik. Ez a kifejezés a szóhasználatunkban nem mond semmit, és félrevezető is. Valószínűleg hiba volt, hogy nem forszíroztam tovább a dolgot. Abban a pillanatban azonban úgy döntöttem, a kérése túl jelentéktelen ahhoz, hogy tovább vitatkozzak, főként, hogy először szálljak szembe az új főnökömmel. Abban is biztos voltam, hogy a sajtó

és a nagyközönség nem fog azzal foglalkozni, mi a különbség „nyomozás” és „eset” között. Lehet, hogy ezt Lynch is tudta. Tudom, hogy az FBI-tól érkező résztvevők a kérését nyíltan politikai jellegűnek találták – ezt később megbeszéltük. Lynch egyik rangidős vezetője szintén így vélekedett. George Toscas, aki ekkor a minisztérium nemzetbiztonsági osztályának harmadik embere volt, és akit kedveltem, rámosolygott az FBI-os csoportra, miközben távoztunk, és szarkasztikusan megjegyezte:

– Szövetségi *Eset*iroda lettetek.

2015. október 1-jén, a szokásos negyedéves sajtóértekezletemen tartottam magamat az igazságügyi miniszter kéréséhez. Amikor egy riporter a „nyomozás” után tudakolózott, azt válaszoltam, hogy szorosan nyomon követem. Azt mondtam, biztos vagyok benne, hogy megvannak „az esethez szükséges erőforrások és személyzet – mint minden munkánk esetén –, hogy professzionális, gyors és független munkát végezhessünk”.

Azt tettem, amire a főnököm utasított. Az „eset” szót használtam. Az elvárásoknak megfelelően a sajtó részéről senkinek sem tűnt fel a különbség: jelentették, hogy megerősítettem, nyomozás zajlik. Innentől fogva azonban valódi nevén neveztem a dolgokat, nyomozásról beszéltem, és nem fűztem több megjegyzést a dologhoz. Jó pár hónappal később azonban mégis erre kényszerültem.

A Félélváró csapat nyomozói egész télen keményen dolgoztak: bizonyítékok után kutattak, hogy meg tudjuk határozni, mi járt Clinton külügyminiszter fejében, amikor létrehozta és használta e-mail-rendszerét. Minden létező e-mailt elolvastak, amelyre csak rábukkantak, átnézték azok postaládáit, akiknek írhatott, lenyomozták, kik hozták létre és tartották karban Clinton rendszerét, kik látták el mobileszközökkel, és mindenkit kikérdeztek, aki a Külügyminisztériumban a környezetében dolgozott. Körülbelül kéthetente találkoztam a felügyelő nyomozóval és az elem-

zővel, akik tájékoztattak a csoportjuk munkájáról: ennek nagy része elektronikus adatok fáradságos helyreállításából állt. Az ügynökök például találtak egy leselejtezett szervert, amely egykor Clinton személyes e-mail-domainjét tárolta, ám az e-mail-szoftvert a technikai személyzet rutinszerűen letörölte, amikor a szervert lecserélték: mintha milliányi apró e-mail-darabkát dobta volna a szerver mélyére. Az FBI csapata hihetetlen fáradságos munkával összerakta az észbontó kirakónak a nagy részét.

2016 elején úgy tűnt, mintha nem lenne okunk büntetőeljárást folytatni. Még volt azonban dolgunk: Clinton külügyminisztert is ki kellett kérdeznünk – ezt a nyomozók az ilyen esetekben mindig a vizsgálat végére tartogatták, miután összegyűjtötték az összes elérhető információt. Addig azonban nem találtunk olyan bizonyítékot, amely bűncselekményre utalt volna. Tudtuk, az Igazságügyi Minisztérium az ilyen esetekben sohasem emelne, és soha nem is emelt vádat, hiszen nincs elég bizonyíték arra, hogy a nyomozás alanya tudta, olyasmit tesz, amit nem lenne szabad. Ha csak baleset, hanyagság vagy akár rendkívüli gondatlanság történt a titkosított információk kezelése során, nem emeltünk vádat. Természetesen azonban a gondatlanság súlyos következményekkel jár a kormányzati alkalmazottra nézve: elvesztheti hozzáférését a titkosított információkhoz, vagy ki is rúghatják, de büntetőeljárás nem indul.

Ha a nyomozás ugyanezen az úton halad tovább, az a kihívás állt volna előttünk, hogy az ügy lezárásával megtartsuk az amerikai népnek az igazságügyi rendszer becsületes, hozzáértő és politikamentes működésébe vetett hitét. Persze Clinton heves gyűlölőit erről sohasem tudtuk volna meggyőzni a sajtón keresztül, de reméltük, hogy a tisztességes és nyitott amerikaiak nagy részét meg tudjuk nyerni.

Ám 2016 elején egy fejlemény jelentős akadályt gördített az erőfeszítéseink útjába. Ez a fejlemény a mai napig ismeretlen az amerikai nagyközönség számára. Figyelmeztettek bizonyos

anyagokról, amelyek az amerikai kormány tulajdonába kerültek. Az anyagok titkosított forrásból származtak – a forrásuk és tartalmuk még e könyv megírásának pillanatában is titkos. Ha az anyagokban található ellenőrizetlen információ nyilvánosságra került volna, az igazságügyi miniszter politikai ellenlábasai kétségkívül felhasználják, hogy megkérdőjelezzék a miniszter függetlenségét a Clinton-nyomozásban.

Ami engem illet, nem láttam példát arra, hogy Lynch igazságügyi miniszter beleavatkozott volna a nyomozásba. Valójában szeptember végi beszélgetésünk óta – amikor is megkért, hogy az „eset” szót használjam – egyáltalán nem beszéltem vele az ügyről. Habár akkor aggasztott az utasítása, utána semmi jelét nem láttam, hogy kapcsolatban állt volna az ügy nyomozóival vagy ügyészeivel. Az azonban zavart, hogy ezek a titkosított információk egy nap – valószínűleg évtizedek múlva – nyilvánosságra jutnak, és a segítségükkel meg lehet támadni a nyomozás integritását, és ami még fontosabb, meg lehet kérdőjelezni az FBI függetlenségét.

Sajnos Obama elnök fokozta a problémát. Az elnök kockára tette az Igazságügyi Minisztérium nyomozással kapcsolatos hitelességét, amikor 2015. október 11-én azt nyilatkozta egy interjúban a *60 Minutes* televíziós programban, hogy Clinton e-mail-használata olyan „hiba” volt, amely nem jelentett veszélyt a nemzetbiztonságra. 2016. április 10-én a Fox News csatornán pedig azt mondta, Clinton talán gondatlan volt, de nem akart szándékosan ártani a nemzetbiztonságnak. Ezzel azt sugallta, hogy az ügyben szereplő anyagokat túlzott mértékben titkosította a kormány. Obama elnök nagyon okos ember és nagyon jól érti a törvényt. A mai napig nem tudom, miért nyilatkozott az ügyről, és szemmel láthatóan miért mentette fel Clintont, mielőtt végső határozat született volna. Ha az elnök már döntött az ügyben – tűnődhetne egy kívülről –, mi az ördögöt tehetne az Igazságügyi Minisztérium azon kívül, hogy

követi az elnököt? Igazság szerint – legalábbis, ha jól tudom – az elnöknek csak annyi információ volt a birtokában, mint bárki másnak, aki követte a híreket. A munkánkról egyáltalán nem kapott tájékoztatást. Ha pedig a hírekből tájékozódott, semmit sem tudott, hiszen addig semmi sem szivárgott ki. A hozzászólásai azonban erős bírálatot hozhattak a fejünkre, ha az ügyben nem történik vádemelés.

Kora tavasszal láttam, hogy az ügy a végéhez közeledik, és nem lesz elég bizonyítékunk a büntetőeljárás indítására. Arra buzdítottam az igazságügyi miniszterhelyettest – a közvetlen főnökömet –, gondolja meg, hogy fog kinézni a végjáték, ha vádemelés nélkül zárul le az ügy. Sally Yates egész életében ügyészként dolgozott, és évek óta ismertük egymást. Yates az egyik közeli barátommal együtt szolgált szövetségi ügyészként Atlantában, ahol kemény, átgondolt és független emberként ismerték. Amit FBI-igazgatóként tapasztaltam, teljesen összhangban állt ezzel a hírnévvel. Mivel ez nem egy átlagos ügy volt, 2016 pedig nem egy átlagos év, figyelmeztettem Yatest: rendkívüli átláthatóságra lehet szükség, hogy megnyugtassuk az amerikai népet és megvédjük az igazságszolgáltatás intézményét. Azt mondtam, remélem, utasítja az embereit, hogy kutassanak megoldás után a törvényes kereteken belül. Sohasem kaptam választ.

Ha egy nyomozó vagy ügyész majdnem egy év nyomozás után nem érzi, merre tart az ügy, akkor alkalmatlan a szakmára. Ha valószínűleg vádemelés történik, az ügyészek rutinosan elkezdik megírni a vádiratindítványt, még mielőtt a nyomozás lezárulna. És ha valaki hozzáértő, azon is elkezd gondolkodni, hogyan zárjanak le egy olyan nyomozást, amely valószínűleg vádemelés nélkül ér véget. Minden esetben nyitottak más lezárásra is, ha a bizonyítékok megkívánják, de a hozzáértő emberek előre gondolkodnak.

Egy kora májusi hétvégén legépeltem egy nyilatkozattervezetet az ügy eredményeiről, a lehető legátláthatóbb módon, feltételezve, hogy az ügy a jelen helyzetben zárul le. Hacsak nem találunk bizonyító erejű e-mailt vagy iránymutatást, amely egyértelműen jelzi Clinton szándékát, illetve hacsak nem hazudott nekünk, mialatt az FBI kikérdezte – ezek mind fennálló lehetőségek voltak –, erre a lezárásra számítottam. Tudtam, hogy egy ilyen mérgező politikai környezetben jóval előre ki kell gondolnunk, hogyan tálaljuk a döntésünket. A kezdeti tervezeten sokat kellett változtatni. Több módon próbáltam a lehető legpontosabban jellemezni Clinton külügyminiszter viselkedését. E-mail-kezelése számunkra rendkívül hanyagnak tűnt, nem csak egyszerű gondatlanságnak. Egy ponton a „durván hanyag” kifejezést használtam a tervezetben, és azt is hozzátettem, hogy ebben az esetben nem úgy kell értelmezni ezt a fordulatot, mint ahogy egy százéves büntetőjogi törvény használja. Az 1917-es törvény szerint, ha egy személy „durva hanyagságból kifolyólag lehetővé teszi, hogy azt [a titkosított anyagot] eltávolítsák megfelelő letéti helyéről, vagy átadják valakinek, visszaélve bizalmával, vagy elveszzen, ellopják, eltulajdonítsák vagy tönkretegyék”, büntettet követ el.

Ennek a rendelkezésnek a története rámutat, hogy a Kongresszus 1917-ben a törvényt csak olyan magatartásra értette alkalmazandónak, amely nagyon közel áll a szándékos – vagyis rosszhiszemű – magatartáshoz, és a Kongresszus tagjai, akik akkoriban megszavazták, arra törekedtek, hogy a csupán gondatlan viselkedést ne nyilvánítsák büntetetté. Úgy értesültem, hogy az Igazságügyi Minisztérium 1917 óta csak egy ember ellen emelt vádat e törvény alapján – egy korrupt FBI-ügynök ellen, akinek a viselkedése a durva hanyagságot is jócskán felülmúlta –, és senkit sem ítélték el az értelmében. Ez az információ megerősítette a benyomásomat, hogy ez a törvény nem alkalmazható Clinton e-mail-ügyében, és a „durván hanyag” kifejezés a régi törvény

miatt alkalmatlan, és félreértésre adhat okot. A különböző tervezeteket átnézve úgy döntöttem, a „rendkívül gondatlan” kifejezés jellemzi legjobban a külügyminiszter viselkedését.

Odaadtam a nyilatkozattervezetemet rangidős FBI-alkalmazottaknak, és megkértem őket, hogy gondolkozzanak el három dolgon: pontosak-e a tervezetben szereplő tények? Van-e az ilyen jellegű nyilatkozatra vonatkozó szabályzat vagy bármely más korlátozás? Hogyan lehet a legbölcsebben az amerikai nép elé terjeszteni? Azt gondoltam, legfeljebb eddig mehetünk el. Nem hoztam végső döntést – mondtam –, de indítsuk el a párbeszédet a tervezettel. Mire ad lehetőséget a törvény? Mi a logikus? Ha nyilvános nyilatkozatot adunk ki, hogyan tegyük? Az igazságügyi miniszterrel együtt? Egy írásos jelentésben a Kongresszusnak? Egyedül? Beszéljünk róla!

Az FBI vezetősége meghányta-vetette a kérdéseket, javítgatta és megvitatta a nyilatkozatot, és aludt rá. Annyi visszajelzést akartam kapni, amennyit csak lehetett, egyetlen kivétellel: hogy megvédjük az FBI jövőbeli függetlenségét, nem akartam, hogy az Igazságügyi Minisztérium tudja, min dolgozunk. A legagresszívabb lépés, amellyel hangsúlyozni tudjuk a nyomozásunk függetlenségét, az, ha az Igazságügyi Minisztérium bevonása nélkül jelentünk be valamit. Nem voltam benne biztos, hogy ez logikus gondolat – néha egyenesen örültségnek tűnt –, de ha szólunk bárkinek az Igazságügyi Minisztériumnál, még elméleti lehetőségünk sem marad erre. Utasíthatnak, hogy eszembe se jusson ilyesmi, és engem kötne ez a parancs, mint amikor azt kérték, az „eset” szót használjam. Ezért a tervet az FBI köreiben tartottuk, és folytattuk a vitát, ahogy a nyomozás az utolsó lépéshez, Hillary Clinton kikérdezéséhez közeledett.

Ezen a ponton azonban a vizsgálat elakadt. Felmerült egy jelentős kérdés az ügyben, illetve az ügyről folyó nyilvános vitában: hogyan döntötte el Clinton külügyminiszter, mely e-mailjeit küldje vissza a Külügyminisztériumnak, miután az állam arra

kérte, juttassa vissza a munkával kapcsolatos leveleit? Elmondása szerint személyes szervere 2014 végén, amikor az állam kérte az e-maileket, körülbelül hatvanezer e-mailt tárolt. A miniszter személyes ügyvédjei átnézték őket, körülbelül a felét bemutatták, a másik felét törölték. Az egész Félévzáró csapattal együtt azt gondoltuk, a nyomozásunk hiteltelen, ha nem vizsgáljuk meg a selejtezési folyamatot. Nem elég az önbevallás. Első kézből kellett megtudnunk, hogy az ügyvédek hogyan hozták meg a döntéseket, és látni akartuk, milyen eszközöket használtak, hogy a szakértőink a törölt levelek nyomára bukkanhassanak.

Ez érthető okokból nagyon feldühítette az Igazságügyi Minisztérium jogászait. A laptopokon, amelyeken Clinton ügyvédjei átnézték a külügyminiszter e-mailjeit, más ügyfelek számára végzett munkájukat is tárolták. Ha megvizsgáljuk a laptopokat, azzal megsérthetjük az ügyvédi titoktartást, és a jogi szakértői munka termékére vonatkozó védelmi elvet nemcsak Hillary Clintonnal, hanem egyéb, az ügy által nem érintett ügyfelükkel szemben is. A Clinton ügyvédjeit képviselő jogász, Beth Wilkinson kemény választ adott az Igazságügyi Minisztériumnak: ő és az ügyvédek semmiképpen sem fognak beszélni egy ügyfélnek végzett munkájukról sem, és nem szolgáltatják be a laptopjaikat, hogy az FBI megvizsgálhassa őket. Wilkinson közölte, hogy ebben a végső-kig kitart. Az FBI fő jogtanácsosa, Jim Baker ismerte Wilkinsont, így megkértem, hogy beszéljen vele, és hangsúlyozza, mennyire elszántak vagyunk, hogy megszerezzük a laptopokat. Ezt meg is tette, és Wilkinson azonnal figyelmeztette az Igazságügyi Minisztérium jogászait, hogy az FBI megkerüli őket. Az FBI és a minisztérium jogászai között fagyos hangulat állt be.

Zsákutcába jutottunk. Az FBI nem állhat ki az amerikai nép elé azzal, hogy megfelelő vizsgálatot végzett, ha nem mozgattunk meg mindent, hogy megértsük az e-mailek felülvizsgálati és törlési folyamatát. Nem számított, hogy Clinton ügyvédjeit is érintette a kérdés. Nem egyezem bele a vizsgálat lezárásába,

ha nem láthatjuk a laptopokat, és nem kérdezhetjük ki az ügyvédeket. Pont. Ha Clinton külügyminiszter azt szeretné, hogy a bünygyi nyomozás még pár évig folytatódjon, ám legyen. Az érvelésünk ellenére május közepéig még mindig nem kaptunk hozzáférést a laptopokhoz. Szembe kellett néznünk a lehetőséggel, hogy a nyomozás a nyáron is folytatódhat, és nem zárul le a pártkongresszusokig sem, amikor is megnevezik az elnök-választáson induló jelölteket.

Májusban elmentem Sally Yateshez, és megmondtam neki, hogy túlzottan elhúzódik az ügy. Már csak hetek voltak a pártkongresszusokig, én pedig közel álltam ahhoz, hogy egy különleges ügyész kijelölését javasoljam. Az elődjeim időről időre használták ezt a módszert: a legemlékezetesebb eset, amikor Louis Freeh igazgató írásban javasolta, hogy az igazságügyi miniszter nevezzen ki egy ügyészt az akkori elnök, Bill Clinton adománygyűjtő tevékenységeinek vizsgálatára. Azt mondtam, hamarosan túl késő lesz, és az Igazságügyi Minisztérium nem tudja úgy lezárni a nyomozást, hogy ne okozzon súlyos kárt a nagyközönség munkánkba vetett bizalmában. Egy külső ügyészre van szükség, akit nem tud irányítani a minisztérium politikai vezetése. Nem tudom, mikor jutok el addig, hogy ezt javasoljam – mondtam –, de közeledünk hozzá, hacsak nem kapjuk meg a laptopokat.

Yates megértette. Nem tudom, mit csinált, de a Félévzáró csapat azonnal érezte, hogy az Igazságügyi Minisztérium junior jogászai új energiával telítődnek. Hirtelen kezüket-lábukat törték, hogy megszerezzék a laptopokat. Egy-két héten belül a jogászok olyan alkut kötöttek, amely segítségével megkaptuk, amire szükségünk volt: megvizsgálhattuk a laptopokat és kikérdezhettük az ügyvédeket, akik a laptopokon Clinton e-mailjeit szortírozták. Nem tudom, hogy győzték meg erről a magánügyvédeket, hiszen az FBI nem vett részt a tárgyalásokon. Megkaptuk a hozzáférést, és semmi olyasmit nem találtunk, ami megváltoztatta volna az

ügyről kialakított nézőpontunkat, de most már megnyugodtam: megtettük, amit egy hiteles nyomozás megkövetelt.

Amíg zajlott a küzdelem az ügyvédek laptopjaiért, júniusban még mindig azzal küszködtem, amit végjátéknak hittem. Hogyan zárjuk le Clinton e-mail-ügyét úgy – hat héttel a demokrata pártkongresszus előtt –, hogy biztosítani tudjuk a nagyközönséget: az igazságszolgáltatás intézményei megfelelően jártak el? Két olyan dolog történt, amely visszavezetett ahhoz az örült ötlethez, hogy rendkívüli átláthatóságot biztosítsunk az amerikai nép számára, mégpedig az Igazságügyi Minisztérium vezetése nélkül.

Először is az orosz kormány június közepén elkezdett megszéllőztetni olyan e-maileket, amelyeket a Demokrata Párthoz köthető intézményektől loptak. Az ügy a magukat DCLeaks és Guccifer 2.0 néven emlegető entitásokkal kezdődött. Ezekkel a lopott e-mailekkel Clintonnak és a demokratáknak akartak ártani. Mindez lehetségessé tette, hogy a Loretta Lynchhez kötődő titkosított anyag nem évtizedek múlva, hanem bármelyik pillanatban nyilvánosságra jusson. Ahogy korábban írtam, ha ez az anyag – amelynek valóságtartalmát nem ellenőriztük – nyilvánosságra jut, a részrehajlóknak erős érv lesz a kezükben amellest, hogy Lynchen keresztül Clinton kampánya irányította az FBI-nyomozást.

Június 27-én, egy hétfői napon, a phoenixi repülőtér egy forró felszállópályáján Bill Clinton és Lynch igazságügyi miniszter egy húszperces négyszemközti találkozón vett részt az FBI Gulfstream V. repülőgépének fedélzetén. Amikor először hallottam a rögtönzött megbeszélésről, nem tulajdonítottam neki nagy jelentőséget. Fogalmam sem volt, miről tárgyalhatnak. Úgy láttam azonban, hogy nevetséges az az elképzelés, miszerint ez befolyásolhatja a nyomozást. Ha Bill Clinton megpróbálja befolyásolni az igazságügyi minisztert, akkor nem verőfényes napsütésben váгна keresztül egy forgalmas felszállópályán, és nem egy csoport különleges FBI-ügynök mellett sétálna fel a

lépcsőn. Egyébként sem Lynch vezette a nyomozást. Ám ezen alapvető tények egyike sem hatott a hírcsatornák szakértelmére. Ahogy a vihar egyre erősödött a médiában, jobban és jobban figyeltem, és végignézttem, hogy újabb bírálat éri Obama Igazságügyi Minisztériumát, amiért nem tudja hitelesen lezárni a Clinton e-mail-ügyében végzett nyomozást.

Az igazságügyi miniszter a vihar közepén sem volt hajlandó teljesen kivonulni a Hillary Clinton ügyében folytatott nyomozásból. Ehelyett július 1-jén, pénteken nagyon furcsa álláspontra jutott: nem vonja ugyan ki magát, de elfogadja a javaslatomat és az Igazságügyi Minisztérium ügyészeinek javaslatát. Valójában úgy vonult ki az ügyből, hogy nem is vonult ki. Megint csak nagyon furcsa lépés.

Az igazságügyi miniszter erőltetett, félig kint, félig bent hozzáállása miatt megint elgondolkodtam a különleges ügyész kinevezésén. Ahogy megjegyeztem, egy különleges ügyész kinevezése – aki a vezetésen kívül helyezkedik el és a ráruházott hatalomnál fogva független tud maradni – ritka lépésnek számít. Arra jutottam azonban, hogy ez kegyetlenül igazságtalan lenne. Nem politikai, hanem etikai döntésről volt szó, amelyet az értékeink vezéreltek. Minden nyomozás alanyának joga van a méltányos bánásmódhoz. Világklasszis FBI-csoport nyomozott Hillary Clinton ügyében egy éven keresztül, és egytől egyig úgy gondolták, nincs miért büntetőeljárást indítani. Ha különleges ügyészt neveznénk ki, az azt a hamis látszatot keltené, hogy van valami gyanús az ügyben, amely aztán több hónapig vagy akár még tovább elhúzódna. Ezenfelül téves benyomást keltene az amerikai népben; más szóval, hazugság lenne.

Évekig beszéltem a bizalom és hitelesség tartályáról, ami miatt lehetőségünk van az FBI-nál és az Igazságügyi Minisztériumnál jól cselekedni. Ha felállunk – akár egy bíróságon, akár egy bográcsozáson –, és azt mondjuk, hogy ezekhez az intézményekhez tartozunk, teljesen idegenek is elhiszik, amit mon-

dunk, mégpedig a tartály miatt. Nélküle mi is csak a kettősségek világának részrehajló játékosai vagyunk. Amikor elmondjuk egy bírónak, egy esküdtszéknek vagy a Kongresszusnak, hogy mit láttunk, hallottunk vagy találtunk, nem egy republikánust vagy egy demokratát hallgatnak, hanem olyan entitást, amely az amerikai élet különálló részét képezi. Muszáj, hogy az FBI a „másik” legyen ebben az országban, különben elvesztünk. Mindig is azért használtam a tartály metaforát, mert jól szemlélteti a kérdés nagyságát, és azt, hogy milyen gyorsan tönkretetheti egy apró lyuk. Hogyan védhetném meg a tartályt egy olyan igazságügyi miniszter mögé állva, aki – úgy tűnik – politikai befolyás alatt áll? Az FBI független és politikamentes, és az amerikai népnek ezt látnia kellett.

Döntést hoztam, hogy megvédjem a tartályt. Szemmel láthatóan el kellett különülnöm Loretta Lynchtől, ezért olyasmit tettem, amit 2016 előtt elképzelni sem tudtam: úgy döntöttem, az FBI a lehető leghamarabb az amerikai nép elé tárja saját véleményét, nyilvános ajánlásokat fogalmaz meg, és megosztja a mögöttes gondolatmenetet. Tudtam, hogy ez számomra kellemetlen lesz. A demokraták előreláthatóan azzal vádolnak majd, hogy rivaldafényt akarok, örült vagyok, és az egóm vezérel. A republikánusok pedig az Igazságügyi Minisztériumot bírálják, hogy inkompetens és korrupt. És örökre tönkremehet a kapcsolatom az Igazságügyi Minisztérium vezetésével. Ugyanakkor úgy hittem – és hiszem még most is, ennyi idő elteltével –, hogy az FBI és az Igazságügyi Minisztérium számára is ez volt a legjobb lépés.

Az amerikai népnek átláthatóságra volt szüksége, és meg is érdemelte. Úgy gondoltam, elég híres vagyok a függetlenségemről ahhoz, hogy előlépjek, és álljam az ütések, megvédve a tartályt.

Azt terveztem, hogy július 5-én, kedden reggel kiállok egy emelvényre az FBI székhelyén, és lezárom az ügyet. Kivéve per-

sze, ha Hillary Clinton hazudott, amikor 2016. július 2-án végül kikérdeztük.

Sok szakértő tudakolta, hogy az FBI miért várt olyan sokáig Clinton igazságügyi miniszter kikérdezésével, amikor ő volt a vizsgálat alanya. Nos, éppen ezért. A tapasztalt nyomozók sohasem kérdeznak ki olyan alanyokat, akik többet tudnak a tényekről, mint ők maguk. Ez a tudásbeli egyensúlyhiány az alanynak kedvez, nem a nyomozónak. A nyomozók – főként fehérgalléros bűncselekmények esetén – az összes ténnyel tisztába akarnak kerülni, mielőtt kikérdeznék az alanyt, hogy azután okos kérdéseket tehessenek fel, és szükség szerint szembesíthessék dokumentumokkal vagy tanúvallomásokkal. Az FBI minden standard nyomozás során így jár el, és a Félévzáró csapat is így tett Hillary Clinton ügyében. Az ügynökök és elemzők egy éven keresztül próbálták a lehető legtöbbet megtudni arról, Clinton külügyminiszter hogyan hozta létre és használta személyes e-mail-rendszerét. Most pedig készen álltunk annak megállapítására, hogy az átfogó kikérdezés során hazudik-e bármiről is, és ha igen, be tudjuk-e bizonyítani a hazugságot. Az alanyok fehérgalléros bűncselekmény esetén gyakran hazudnak, hogy elfedjék helytelen viselkedésüket, és így akkor is vádat emelhetünk, ha az ügyet kiváltó lényegi vádpontok alapján erre nem lenne lehetőségünk. Nem valószínű, hogy egy kifinomult, megfelelő képviseletű személy olyan módon hazudik, hogy be tudjuk bizonyítani, de Stewart és Libby bizonyította, hogy ez is megtörténhet. Clinton kikérdezése – habár a nyomozás végén történt – rendkívül fontos volt.

Az Igazságügyi Minisztérium ügyészei és Clinton külügyminiszter ügyvédjei a függetlenség napja miatti háromnapos hétvége szombat délelőttjét választották ki a kikérdezésre, amelyre az FBI székhelyén, Washingtonban került sor.

Annyi téves információ keringett a kikérdezés természetéről, hogy érdemes leírni, mi történt valójában. Miután a titkosszolgálat diszkréten elfuvarozta Hillary Clintont az FBI teremgarázsába, a külügyminisztert az FBI és az Igazságügyi Minisztérium öt főből álló csapata kérdezte ki. Saját jogi csapatából öten kísérték el. Ekkor Clinton egyik ügyvédje sem képezte a nyomozás alanyát. A kikérdezés, amely több mint három órán át tartott, egy biztonságos konferenciateremben zajlott az FBI székhelyén, és az ügygel foglalkozó két rangidős különleges ügynök vezette. Azon kívül, hogy az FBI épületébe titkos belépést biztosítottak, úgy kezelték Clintont, mint a kikérdezések bármely más alanyát. Én nem voltam ott – ez csak azokat lepheti meg, akik nem ismerik az FBI-t és a munkamenetét. Az igazgató nincs jelen az ilyen kikérdezéseken. Az én munkám, hogy végső döntést hozzak az ügyben, nem az, hogy vezessem a nyomozást. A nyomozást azok a profi nyomozók vezették, akik ismerték az ügy minden csínját-bínját. Ezenfelül azok kikérdezését, akik nincsenek letartóztatásban, nem gépeljük le. Helyette profik készítenek részletes jegyzeteket. Clinton külügyminiszter nem volt felesküdvé a kikérdezés során, de ez is standard eljárás. Az FBI nem követeli meg az esküt az önkéntes kikérdezéseknél. Ugyanakkor a szövetségi törvények értelmében büntettnek számít, ha Clintont azon kapjuk, hogy hazudott az FBI kikérdezése során, akár eskü alatt nyilatkozott, akár nem. Röviden a médiában és a Kongresszusban kelt zűrzavar ellenére az ügynökök az FBI standard eljárásai szerint kérdezték ki Hillary Clintont.

Aznap délután órákig telefonáltam a Félévzáró csapat vezetőivel, akik beszámoltak arról, mit mondott Clinton külügyminiszter. A szakemberek, akik az elmúlt év során több száz vagy akár több ezer órát töltöttek azzal, hogy a volt külügyminiszter után nyomoztak, elolvasták több ezer e-mailjét, és kikérdezték a környezetét, semmi meglepőt nem tapasztaltak. Clinton azt nyilatkozta, nem értett sem a technológiához, sem

a biztonsághoz, és kényelmi megfontolásból használta személyes e-mail-címét, hogy ne kelljen két e-mail-címet – személyeset és kormányzatit is – fenntartania, és az e-mailek tartalmát továbbra sem tekintette titkosítottnak. Technikai ismereteinek hiányosságára rámutat a *What Happened** című memoárja is, amelyben leírja, hogy magánszervere védett volt a hackertámadásokkal szemben, hiszen Chappaquában, egy titkosszolgálat által őrzött házban kapott helyet. Egy szerver az interneten keresztül törnek fel, nem pedig az ablakon át jönnek be az alagsorban. A kikérdezés során azt is elmondta: azt hitte, hogy ő és a stábjja sikeresen használtak „virágnyelvet” az érzékeny témák esetén, amire azért volt szükség, mert a Külügyminisztériumnak gyenge volt a kommunikációs infrastruktúrája, így nem biztosított biztonságos és megbízható e-mail- és telefonkapcsolatot az ő és a legfőbb tanácsadói számára. Ebben volt ugyan igazság, de bármily frusztráló volt is ez a csapata számára, a titkosított információkra vonatkozó szabályokat nem változtatta meg. Ezenkívül Clinton a kikérdezés során azt is mondta, hogy az e-mailjei átnézésének és törlésének feladatát kiadta másoknak, azt gondolva, csak a tisztán személyes jellegű e-mailjeit törlik, és nem tud az igazságszolgáltatás bárminemű akadályozásáról.

A válaszainak alapos vizsgálata és megvitatása után semmiről sem tudtuk bizonyítani, hogy észszerű kétséget kizáróan hazugság. A nyomozók egyszer sem kapták hazugságon. Nem vallotta be, hogy bűnt követett volna el, vagy hogy tudta, helytelenül kezeli az e-mailjeit. Akár hittünk neki, akár nem, nem volt lényegi bizonyítékunk az ellenkezőjére. És a nyomozók már nem tudtak mit csinálni. Az ügy lezárult. Ideje volt, hogy az amerikai nép is tudomást szerezzen az FBI eredményeiről.

A vasárnapot és a hétfőt a csapattal töltöttem: a bejelentésen dolgoztunk. Úgy döntöttünk, előben és személyesen nyi-

* Mi történt? (A ford.)

latkozunk, hogy az emberek azonnal hallhassák, és keményen dolgoztunk a profi, pártatlan tónus fenntartásán, amelyet megcéloztunk. Rövidre fogjuk, és nem válaszolunk kérdésekre, de a lehető legtöbb részletet bemutatjuk, olyan átlátható módon, amennyire csak lehet. Úgy hittük, a munkánk és az eredményeink részletes ismertetése elengedhetetlen ahhoz, hogy a nyomozás és a bejelentés hiteles legyen. Az FBI jogi csapata átnézte a nyilatkozat minden egyes szavát, hogy megvizsgálja, összhangban áll-e az Igazságügyi Minisztérium szabályaival.

Július 5-e reggelén jó pár okom volt, hogy ideges legyek. Úgy tűnt, ártok a karrieremnek. Nem baj – nyugtattam magamat –, ötvenöt éves vagy, van pénz a bankszámládon, tízéves mandátumod van, és nem akarsz más lenni, nem a létrán próbálsz felmászni. Azért is ideges voltam, mert kedveltem az igazságügyi minisztert és a helyettesét is, de hamarosan feldühítem őket, amiért nem egyeztettem velük, és egy fontos ügyben nyilvános nyilatkozatot teszek (bármiféle egyeztetést politikai befolyásnak tekinthettek volna). Habár kötelességemnek éreztem, hogy felhívjam őket, mielőtt bejelentést teszek, azt nem fogom elárulni, mit mondok majd. Kínos.

Amikor felhívtam Sally Yatest, figyelmeztettem, hogy bejelentést teszek a Clinton-ügyben, és hogy nem egyeztetek az Igazságügyi Minisztériummal. Nem kérdezett semmit. Habár sosem beszélünk róla, szerintem Yates értette, mit csinállok, és miért, és értékelte. Lynch igazságügyi miniszter kissé másképpen reagált. Azt kérdezte:

– Mit fog mondani?

– Elnézést, de erre nem válaszolok – feleltem. – Nagyon fontos, hogy ezt a bejelentést egyáltalán ne koordináljam a minisztériummal. Remélem, egy nap majd megérti, miért.

Erre semmit nem felelt.

Letettem a telefont, és kisétáltam az irodámból. Menet közben megálltam, hogy engedélyezzem egy e-mail kiküldését az

egész FBI-nak. Azt akartam, hogy az alkalmazottak először tőlem hallják:

Mindenkinek:

Ahogy ezt elküldöm, lesétálok a fölszintre, hogy beszámoljak a médiának a nyomozásunkról, amelyben Clinton külügyminiszter személyes e-mail-szerverének használatát vizsgáltuk. Csatolom a nyilatkozatom szövegét. Egyből kitűnik belőle, hogy sokkal részletesebben számolok be az eljárásainkról, mint az átlagos nyomozásaink esetén, beleértve az Igazságügyi Minisztériumnak tett javaslatunkat is, hogy ne történjen vádemelés. Azért teszem ezt, mert az amerikai nép FBI-ba vetett bizalmát értékesnek tartom, és a nép tudomására akarom hozni, hogy megfelelő, becsületes és független módon végeztük a nyomozást. Lehetséges, hogy a kívülállók nem értenek egyet az eredménnyel, de nem akarok kételyt afelől, hogy politikamentes, szakszerű módon végeztük a munkánkat, az eredményeinket becsületes módon értük el, alaposan átgondoltak, és csakis a mieink. A bejelentésemet nem koordináltam vagy vizsgáltattam felül senkivel, egy olyan FBI-hivatalnokokból álló kis csoportot kivéve, akik az ügyön dolgoztak. A kormányban senki sem tudja, mit fogok mondani, és ennek így is kell lennie.

Igaz, hogy a fentiekben egyes számban beszélek, de a nyomozás és az eredmények egy nagy és tehetséges FBI-csapat munkáját dicsérik, amely ügynökökből, elemzőkből, technikai szakértőkből, jogászokból és másokból áll. Csak azért voltam a közelükben, hogy biztosítsam a csapat számára a szükséges erőforrásokat, és hogy senki se avatkozhasson a munkájukba. Senki nem is tette. Büszkén mutatom be a csapat és az egész FBI munkáját. Úgy cselekedtünk, ahogy az amerikai nép várja tőlünk, és ahogy a nép megérdemli.

Szándékosan arany színű nyakkendőt vettem fel, hogy ne politikai pártokhoz kötődő színt, pirosat vagy kéket viseljek. Elgondolkodtam azon, hogy megtanulom a bejelentés szövegét, de az utolsó pillanatig módosítottuk, ami lehetetlenné tette. A közönségkapcsolatokkal foglalkozó kiváló csapatom kitalálta, hogyan vetítsék ki a szöveget a terem hátsó falára, hogy láthassam beszéd közben.

Kaptam némi kritikát, többek közt szeretett családomtól is, akik azt mondták, „elseacrestezem” a dolgot. Ezzel arra utaltak, hogy olyan drámai volt az előadásmódom, mint Ryan Seacrest műsorvezetőnek „abban a reklámban”. Nem ez volt a szándékom, de értettem, mire utalnak. Azt gondoltam, ha a konklúzióval kezdem, hogy nem javasolunk vádemelést, senki sem figyel a többi mondanivalómra. Pedig a többi rész is fontos volt, hogy meggyőzzem az amerikai népet, az FBI hozzáértő, becsületes és független módon járt el.

Ahogy számítottam rá, Washingtonban mindkét tábor nagyon dühös lett. A republikánusok azért, mert nem javasoltam vádemelést egy olyan ügyben, amely „nyilvánvalóan” indokolta volna. Ez – ahogy megjegyeztem – abszurd feltevés. Egyetlen olyan épelméjű ember sem gondolhatta, hogy az Igazságügyi Minisztérium ügyészei büntetőeljárást indíthatnának ebben az ügyben, aki kicsit is jártas a kémelhárítás világában (amelyben gyakran vizsgálják a titkosított információk kiszivárogtatását és folytatnak büntetőeljárást e témában). Erre gyakorlatilag nulla esély volt. A demokraták azért voltak mérgesek, mert „rossz hírért keltettem” Hillary Clintonnak, amikor részletesen jellemeztem és bíráltam a viselkedését, mégsem javasoltam vádemelést.

Mindkét oldal a szememre vetette, hogy „megszegtem” az Igazságügyi Minisztérium szabályait. Adott esetben azonban, ha a közérdek ezt kívánja, az Igazságügyi Minisztérium régóta így jár el, és információkat oszt meg olyan emberek viselkedéséről,

akik ellen nem történt vádemelés. A minisztérium így cselekedett 2015 tavaszán, miután az FBI Michael Brown Fergusonban bekövetkezett halálát vizsgálta. Még egy nyolcvanoldalas feljegyzést is kiadtak, amelyben ismertették az egész nyomozást. Ezt 2015 októberében újra megtették Lois Lerner adóhatósági felügyelő ellen zajló ügyben: a minisztérium nyilvánosságra hozta a bünygyi nyomozás során összegyűjtött bizonyítékokat, amikor is azt vizsgálta, hogy az adóhatóság valóban megcélzott és zaklatott-e a Tea Partyhoz kötődő csoportokat. A minisztérium azt mondta, Lerner „rosszul ítélte”, de az „eredménytelen vezetés nem bűn... Ami történt, az aggasztó ugyan, és kiigazító intézkedésre lehet szükség, de büntetőeljárás indítására nem ad okot”. Akárcsak e közelmúltbeli példák esetében, a közérdek és a nép bizalma ebben az ügyben is megkövetelte, hogy elmagyarázzuk, mit tudtunk meg Clinton külügyminiszter viselkedéséről. Az eredmény sokkal kevésbé hiteles és átlátható e részletek nélkül, és ez kárt okoz az amerikai népnek az igazságszolgáltatási intézményekbe vetett bizalmában. Ami mindezt szokatlanná tette, hogy maga az FBI igazgatója lépett színpadra, hogy megtegye a bejelentést az Igazságügyi Minisztérium nélkül – mindkét intézmény védelmének érdekében. Ezt a döntést úgy hoztuk meg, hogy tudtuk, személyes és szakmai hírnevem a politikai spektrum összes oldalának kereszttüzebe kerül.

Az ember utólag mindig okosabb, és ha visszamehetnék az időben, egy-két dolgot máshogy csinálnék. Elkerülném például az „elseacrestezés” hibáját, és a nyilatkozatom elején elmondanám, hogy nem javasolunk vádemelést. Akkoriban azt gondoltam, a lényeg után az emberek úgysem figyelnének, de visszatekintve sokkal nagyobb volt annak kockázata, hogy a következtetés késleltetésével összezavarom a hallgatóságot. Ami még fontosabb, megpróbáltam volna jobb jellemzést találni Clinton külügyminiszter viselkedésére, mint hogy „rendkívül gondatlan”. A republikánusok ráugrottak a régi törvényre, amely

kimondja, hogy bűncselekmény, ha valaki titkosított információt „durván hanyag” módon kezel – pedig ezt a törvényt az igazságszolgáltatás sohasem használná ebben az ügyben. A „rendkívül gondatlan” kifejezés azonban nagyon hasonlóan csengett, mint a törvényben használt „durván hanyag” fordulat, habár a gondos jogászok értették, hogy a kettő nem ugyanaz. Órákon keresztül válaszoltam a Kongresszus kérdéseire, és az ügy azok beszédtemája lett, akik meg akarták támadni az FBI-t és az Igazságügyi Minisztériumot. E két dologtól eltekintve, és annak ellenére, hogy azóta milyen politikai támadások értek – és hogy elméletileg ezért rúgtak ki –, újra megtenném a bejelentést, mert még mindig úgy hiszem, ez volt a legjobb lehetőség, hogy megőrizzük az amerikai népnek az Igazságügyi Minisztériumba és az FBI-ba vetett hitét.

A szeptemberi kongresszusi meghallgatás után az összes bíráló ellenére azt mondhattam, az iroda legalább túl van ezen a borzalmas ügyön. Átláthatóságot kínáltunk, megpróbáltuk bebizonyítani az amerikai népnek, hogy igenis hozzáértők, becsületesek és függetlenek vagyunk, és az elnökválasztási kampány nyugodtan folyhatott tovább a saját medrében. Jó pár hónappal később, a 2017. január 27-i vacsoránkon Trump elnök azt mondta, a júliusi sajtókonferencián „megmentettem” Clintont. Nem ez volt a szándékom, ahogy a későbbiekben Trumpot sem akartam „megmenteni”. Az volt a cél, hogy elmondjam az igazat, és rámutassak, milyen az igazságügyi intézmények iránt tanúsított magasabb rendű hűség.

A helyettesemnek tehát igaza volt: tényleg benne voltunk a slamasztikában, és a helyzet olyan fájdalmasnak bizonyult, ahogy vártuk. Megízleltük a politikai rendszerünk mérgét, és megkaptam az összes ütést, amire számítottam, ugyanakkor hatalmas megkönnyebbülés volt, hogy az FBI és én is végeztünk Hillary Clintonnal és az e-mailjeivel.

Bárcsak így lett volna!

BESZÉLJ VAGY ÁLCÁZZ!

„Az olyan ügyész nyújt biztonságot, akiben a buzgalom emberi kedvességgel társul, aki az igazságot keresi, nem pedig áldozatokat, aki a törvényt szolgálja, nem pártcélokat, és aki alázattal közelíti meg feladatát.”

ROBERT H. JACKSON, LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG

HABÁR CLINTON E-MAIL-ÜGYE a washingtoni politikai osztály számára a világ közepének tűnt, az FBI számos egyéb fontos ügyben vett részt. 2016 nyarán kőkeményen dolgoztunk, hogy megtudjuk, min ügyeskednek az oroszok. A hírszerzési közösségekben elérhető bizonyíték erősen azt sugallta, hogy az orosz kormány három módon próbálja befolyásolni a választásokat.

Először is megpróbálták aláásni az amerikai demokratikus vállalkozásba vetett hitet: be akartak mocskolni, hogy a választásaink többé ne inspirálják a világ többi részét.

Másodsorban az oroszok ártani akartak Hillary Clintonnak. Putyin gyűlölte Clintont, és személyesen őt hibáztatta a nagy utcai tüntetések miatt, amelyek 2011 decemberében Moszkvában zajlottak ellene. Putyin azt gondolta, Clinton „jelzett” a tüntetőknek, amikor a „problémás gyakorlatok” kifejezést használta az abban az évben zajló orosz választások előtt és után. „Az oro-

szok, mint minden nép, megérdemlik, hogy hallathassák hangjukat és megszámolják a szavazataikat” – mondta Clinton. Putyin ezt megbocsáthatatlan személyes támadásnak vette.

Harmadsorban Putyin segíteni akar Donald Trumpnak megnyerni a választásokat. Trump pozitívan nyilatkozott az orosz kormányról, Putyin pedig régóta nagyra értékelte azokat az üzletembereket, akik alkut kötnek ahelyett, hogy elvekhez ragaszkodnának.

Az orosz beavatkozási kampány abból állt, hogy nyilvánosságra hoztak olyan kártékony e-maileket, amelyet a Demokrata Párthoz kapcsolódó szervezetektől és egyénektől loptak. Arra is utaltak jelek, hogy az oroszok nagy erőfeszítések árán megpróbálták behatolni az amerikai szövetségi államok választóregisztrációs adatbázisaiba. Július végén az FBI megtudta, hogy a Trump-kampány külpolitikai tanácsadója, George Papadopoulos hónapokkal korábban arról tárgyalt, hogy az orosz kormány Hillary Clintonra nézve ártalmas e-mailekhez juttatja. Az FBI ezen információ alapján nyomozást indított, hogy megvizsgálja, van-e olyan amerikai, beleértve a Trump kampányával összekötetésben állókat, aki bármilyen módon együttműködik az oroszokkal, hogy befolyásolják a választásokat.

Mint a Clinton e-mail-ügyében folytatott nyomozás esetén is, az FBI hónapokig ellenállt a riporterek és egyéb kívülálló megfigyelők hívásainak, hogy ne kelljen megerősítenie, nyomozást folytat. Egész egyszerűen még túl korán volt, nem tudtuk, hogy találunk-e bármit, ami alapján folytathatjuk a munkánkat, és nem akartuk figyelmeztetni azokat, akiket vizsgáltunk. Az FBI és az Igazságügyi Minisztérium egészen 2017 májusáig nem erősítette meg hivatalosan, hogy nyomozás zajlik – és ekkor is csak általános módon.

Nehezebb kérdés volt, hogy az elnökválasztási kampány hevében tájékoztassuk-e átfogóbban az amerikai népet az elnökválasztási kampány befolyásolására irányuló orosz erőfeszítésekről.

Obama elnök és nemzetbiztonsági csapata egész augusztusban és szeptemberben ezzel a kérdéssel küszködött. Egy értekezleten az elnökkel együtt megvitattuk, hogy okos lépés lenne-e egyfajta közösségi „védőoltást” adni. Vagyis, ha az amerikai nép tudára hozzuk, hogy ellenséges erők megpróbálják befolyásolni szavazói döntésüket, talán csökkenthetjük a befolyás hatását. Azt mondtam, unom, hogy én vagyok az a pasas, aki kiáll a pódiumra ellentmondásos híreket közölni – főként azon ütések után, amelyeket a július 5-i bejelentés óta kaptam –, más lehetőség híján azonban vállalom, hogy én leszek az ügy hangja. Azt is elismertem az elnök előtt: beoltási erőfeszítésünk véletlenül ahhoz is hozzájárulhat, hogy az oroszok elérjék a céljukat, és aláássák a választási rendszerbe vetett hitünket. Ha ugyanis elmondjuk az amerikaiaknak, hogy az oroszok szórakoznak a választásokkal, akkor talán kételyt ültetünk el az eredmények kapcsán, vagy kifogást szolgáltatunk a vesztes oldalnak. Nagyon trükkös volt a kérdés. Obama elnök világosan látta a dilemmát, és azt mondta: eltökélte, hogy nem fog segíteni az oroszoknak aláásni a folyamatunkba vetett hitet. A kormányzat tovább gondolkodott a beoltás kérdésén, és hogy ez milyen formát ölthet.

Néhány nappal később, hogy alternatívát kínáljak, miközben Obama csapata tanácskozott, újra felajánlottam, hogy a „védőoltás hangja” leszek: a saját nevemben megírok és megosztok a kormányzattal egy véleménycikket. A cikkben felfedem, mit művelnek az oroszok a lopott e-mailek nyilvánosságra hozásával, felhívom a figyelmet a választói adatbázisainkat ért támadásokra, és ezeket a tevékenységeket az oroszok beavatkozási erőfeszítéseinek a kontextusába helyezem. Ezt figyelmeztetésnek szántam az amerikai nép felé. Döntés azonban nem született. Obama csapatának tanácskozása szokás szerint hosszúra nyúlt, alapos és nagyon lassú volt. Azt gyanítottam, a megbeszélésükben nagy súllyal esik latba, hogy közvélemény-kutatások egyöntetűen esélytelennek állították be Donald Trumpot.

Emlékszem, hogy egy szeptemberi értekezleten az orosz befolyásolásról Obama elnök is kifejezte az eredménybe vetett hitét, amikor azt mondta Putyinról: „rossz lóra tett”. Miért ingassuk meg a választási eljárásunkba vetett hitet – szemmel láthatóan erre a következtetésre jutott –, ha az orosz erőfeszítések úgysem befolyásolják az eredményt? És miért adjuk meg a lehetőséget Donald Trumpnak, hogy azzal vádolja Obamát, ijesztgeti az amerikai népet? Egyébként is veszteni fog.

Obama csapata végül egy hónappal később, október elején úgy döntött, hogy rendben van, ha a kormányzat kiad egyfajta hivatalos nyilatkozatot. A nemzeti hírszerzés igazgatója, Jim Clapper és Jeh Johnson belbiztonsági miniszter készen álltak aláírni. Az FBI vezetőségével úgy döntöttünk, semmilyen indok nem támasztja alá, hogy mi is aláírjuk. Addigra a médiában elterjedt, hogy egy orosz kampány befolyásolni próbálja a választásokat. Ezekben a cikkekben számos meg nem nevezett kormányhivatalnokot azonosítottak forrásként. Ismert törvényhozók adtak ki közleményeket és nyilatkoztak a médiában, hogy tudtak az orosz választásbefolyásoló kampányról. Maga Clinton, a demokraták jelöltje is beszámolt az arra irányuló orosz erőfeszítésekről, hogy az ellenfelét válassza meg Amerika. Azok a weboldalak és közösségimédia-eszközök, amelyek nyilvánosságra hozták az ellopott e-maileket – ideértve a WikiLeaks-t és a WikiLeaks alapítója, Julian Assange Twitter-oldalát –, köztudottan szoros kapcsolatban álltak Oroszországgal. Mindezt figyelembe véve a kormányzat októberi nyilatkozata csak mellékes információt tartalmazott ahhoz képest, amit a nagyközönség már tudott. Az FBI nevének feltüntetése semmit sem jelentett volna, és ellentétben állt volna azzal, ahogy a választások előestéjén el akartunk jární.

Annak ellenére, amit a politikusok és szakértők állíthatnak, nincsenek írott szabályok arra vonatkozóan, hogy az FBI-nak és az Igazságügyi Minisztériumnak a választások közeledté-

vel hogyan kell kezelnie a nyomozásokat. Ugyanakkor van egy hangsúlyos norma, amelyet mindig is próbáltam követni: ha lehetséges, a választást megelőző időszakban el kell kerülnünk minden olyan fellépést, amely hatással lehet a választás eredményére. 2016 októberében az FBI-nak nem volt rá oka, hogy nyilatkozzon az oroszokról és a választásról. Az amerikaiak amúgy is tudták, mi történik, így az FBI elkerülhette a fellépést.

A „fellépés elkerülése” azonban nem merült fel lehetőségként, amikor a Clinton e-mail-ügyében folytatott nyomozás októberben – négy hónappal azután, hogy kamerák előtt kijelentettem, az FBI alapos nyomozást végzett, és le is zárta – visszajutott az irodámba, mégpedig határozott és váratlan módon.

Október elején az FBI székhelyén valaki említette (azt hiszem, Andrew McCabe igazgatóhelyettes), hogy Anthony Weiner volt kongresszusi képviselőnek van egy laptopja, amely kapcsolódhat Clinton e-mail-ügyéhez. Nem emlékszem pontosan a beszélgetésre. Gyanítom, azért, mert nem igazán figyeltem: nem tűnt logikusnak, hogy Anthony Weiner számítógépének köze lehet a Félévzáróhoz és Hillary Clintonhoz.

Weiner kegyvesztett demokrata képviselő volt New Yorkból, aki 2011-ben lemondott, miután kiderült, hogy meztelen képeket küldött magáról több nőnek. Weiner ezen felül Huma Abedinnek, Clinton külügyminiszter egyik legközelebbi segédjének elhidegült férje volt. Az FBI korábban hozzájutott a laptopjának tartalmához, mivel bűnügyi nyomozás keretében vizsgálta, hogy Weiner tényleg helytelen kapcsolatban állt-e kiskorú lányokkal. New Yorkban a bűnügyi nyomozóknak olyan házkutatási parancsuk volt, amely lehetővé tette, hogy megvizsgáljanak bizonyos fájlokat a laptopon. A bűnügyi csoport a munkája során észrevett más gyanús fájlneveket is, de ezeket a dokumentumokat a házkutatási parancsuk alapján – amely csak a szexügyben releváns anyagokra vonatkozott – nem nyithatták meg. A több ezer e-mail-dokumentumban talált egyes fájlne-

vek alapján a New York-i bűnügyi csapat azt gondolta, ezeknek közül lehet a Clinton-ügyhöz.

Október 27-én, csütörtökön – tizenkét nappal a választás előtt – McCabe reggel fél hatkor e-mailt küldött, hogy a Félévzáró csapatnak beszélnie kell velem. Fogalmam sem volt, miről van szó, de megkértem a stábomat, hogy intézkedjenek, amilyen gyorsan csak lehet. Még aznap délelőtt besétáltam a konferenciaterembe, és széles mosollyal köszöntöttem a Félévzáró csapat vezetőit, jogászeit, végrehajtóit, akik ugyanazokat a helyeket foglalták el, amelyeken a Clinton e-mail-ügyében folytatott nyomozás évében annyiszor ültek.

– Újra együtt a banda – mondtam, miközben belesüppedtem a székembe. – Mi a helyzet?

Sokáig nem mosolyogtam újra.

A csapat tagjai elmagyarázták, hogy Weiner laptopja szemmel láthatóan több ezer olyan e-mailt tartalmaz, amelyet Hillary Clinton személyes e-mail-címéről küldtek. Ez hatalmas e-mail-mennyiséget jelentett. Clinton 2014-ben körülbelül harmincezer e-mailt juttatott vissza a Külügyminisztériumnak, és körülbelül harmincezer személyes e-mailt törölt. A most megtalált e-mailek ennél jóval nagyobb mennyiséget képeztek. Volt azonban még valami, amire figyelmesek lettek. A Félévzáró csapat sohasem találta meg azokat az e-maileket, amelyeket Clinton külügyminiszteri posztjának első pár hónapjában írt, amikor egy AT&T BlackBerry e-mail-címet használt. A nyomozók nagy erővel dolgoztak, hogy megtalálják ezeket a korai e-maileket, mert ha volt közöttük bizonyító erejű – mondjuk olyan, amelyben a külügyminisztert arra utasítják, hogy ne használja személyes e-mail-rendszerét, vagy amelyben beismeri, hogy helytelenül kezelt titkosított anyagokat –, akkor az valószínűleg külügyminiszterségének kezdetéről származott, amikor létrehozta saját e-mail-címét. Ezeket a korai BlackBerry e-maileket azonban sohasem találtuk meg.

Az asztal körül senki sem tudta, miért, de Weiner laptopja több ezer olyan e-mailt tartalmazott, amelyek az AT&T BlackBerry e-mail-címéről származtak. Azt mondták, ezek lehetnek azok a hiányzó e-mailek, amelyeket Clinton külügyminiszterségének elején írt. A csapat hozzátette, nincs esély arra, hogy megszerezzük Weiner beleegyezését a laptopja többi részének átnézésére, mivel nagy jogi slamasztikában ül.

– Engedélyt szeretnénk kérni, hogy házkutatási parancsot kérhessünk.

– Persze – vágtam rá. – Szerezzenek házkutatást! Milyen gyorsan tudják átnézni és értékelni az anyagot?

A teremben mindenki egyetértett, hogy a vizsgálatához több hétre van szükség. Egyszerűen túl sok az anyag – magyarázták –, hogy gyorsabban készen legyenek. Egyesével kell elolvasni több száz e-mailt, mégpedig olyanoknak, akik ismerik a kontextust. Nem vonhattunk be több száz FBI-alkalmazottat, hogy elvégezzék a munkát. Hiszen nem értenék, mit olvasnak, vagy mit kell keresniük. A csapat azt mondta, nincs rá esély, hogy a két héten belül esedékes, november 8-i választások előtt elkészüljenek az e-mailek vizsgálatával.

– Rendben – feleltem. – Csinálják, amilyen gyorsan csak tudják, de a legjobb tudásuk szerint, bármennyi időbe teljen is.

Az értekezlet után a csapat felvette a kapcsolatot az Igazságügyi Minisztérium jogásaival, akik egyetértettek: azonnal házkutatási parancs kell, hogy meg lehessen vizsgálni Clinton e-mailjeit Weiner laptopján. Még egy döntést meg kellett hoznunk.

Júliusban és azóta is többször elmondtam az országnak és a Kongresszusnak, hogy az FBI becsületes, hozzáértő és független nyomozást végzett, amelyet le is zárt. Nincs miről beszélni. Ezt készpénznek vehették. Október 27-én azonban az FBI és az Igazságügyi Minisztérium úgy döntött, házkutatási parancsot kér, hogy megvizsgálhassa a Hillary Clintontól származó hatalmas e-mail-mennyiséget, amely akár a nyomozás kimenetelét

megváltoztató információt is tartalmazhat. Ráadásul az iroda vezető nyomozói biztosítottak, nincs rá esély, hogy a vizsgálat a választások előtt véget érjen. Mi a feladatunk ilyen esetben?

Ahogy írtam, már régóta hagyomány, hogy ha lehetséges, nem hajtunk végre a választásokat potenciálisan befolyásoló akciót. Ez a hagyomány, ez a norma a személyiségem részét képezte. Az FBI ezért nem írta alá az Obama-kormányzat októberi nyilatkozatát az oroszok választási beavatkozásáról. Ha teljesen új vizsgálatról lett volna szó, lehetőségünk lett volna semmit sem tenni. Ám Clinton e-mail-ügyében csak két lehetőséget, két kiutat láttam, és mindkettő cselekvést jelentett.

Az egyik kiút az volt, ha beszélek: elmondom a Kongresszusnak, hogy az FBI korábbi megállapításai a nyomozás kapcsán már nem állják meg a helyüket. Ez nagyon rossz opció. Hiszen így az irodával együtt befolyásolhatom a választást. Ez tényleg nagyon rossz, sőt, undorító. Ha lehetséges, ezt el kell kerülni.

Mi a másik kiút? Ha titkolózunk. A Szövetségi Nyomozó Iroda nevében – amely sikere a nagyközönség bizalmán múlik – eskü alatt tanúsítottam nyilvános meghallgatásokon a Kongresszus és az amerikai nép előtt, hogy az ügy lezárult. Ez most már azonban nem volt igaz. Ha csendben maradunk, miközben házkutatási parancsot szerzünk, hogy átvizsgáljuk Hillary Clinton több ezer e-mailjét, ideértve talán a hiányzó korai e-maileket is, akkor egyértelműen a titkolózást választjuk, ami azt jelenti, hogy az FBI igazgatója félrevezette és továbbra is félrevezeti a Kongresszust és az amerikai népet.

Beszéljünk vagy titkolózzunk? Mindkettő borzalmas lehetőségnek tűnt. A Félvzárási rangidős csapata mindkét opciót megvitatta. Beszéltünk, mindenki visszavonult gondolkodni, majd újra beszéltünk. A konferenciaasztalom körül megvitattuk az összes nézőpontot, ami csak eszünkbe jutott. Stábfőnököm, Jim Rybicki szokásos helyén, velem szemközt foglalt helyet a téglalap alakú asztalnál, hogy csendben figyelhesse az összes részt-

vevőt és testbeszédüket: azt kellett biztosítani, hogy mindenkit meghallgassak, és semmit se tartsanak vissza. Jimnek kivételes az érzelmi intelligenciája, és ha valami aggasztót látott – hogy valaki habozik vagy elnyomják –, akkor négy szemközt beszélt az érintettel, és figyelmeztetett, hogy egy későbbi beszélgetésbe bevonhassam. Az FBI fő jogtanácsosa, Jim Baker hasonló szerepet töltött be. Öreg barátom volt és bölcs ember, mindig számíthattam rá, hogy beszámoljon azokról az érvekről és aggályokról, amelyeknek nem adtak megfelelően hangot. Gyakran eljött hozzám, hogy az ördög ügyvédjét játssza, mert tudta: minden szempontra, minden aggályra, minden érvre szükségünk van.

Érveltünk a saját érveink ellen, de még egy tucat perspektívával is mindig ugyanarra lyukadtunk ki: az igazságszolgáltatási intézmények hitelessége a tét. Feltételeztük – ahogy szinte mindenki –, hogy kevesebb mint két héten belül Hillary Clintont választják meg az Egyesült Államok elnökének. Mi lesz az FBI, az Igazságügyi Minisztérium vagy saját elnökségének a sorsa, ha később kiderül, hogy az FBI még mindig nyomozást folytat ellene? Mi van, ha a választások után olyan információkra bukkanunk, amelyek bűncselekményre utalnak, és büntetőeljárást kell indítani? Bármit találunk is, ha titkolózunk, az katasztrofális hatással jár az FBI és az Igazságügyi Minisztérium integritására nézve. Ha így nézzük, a „nagyon rossz” és a „katasztrofális” lehetőség közötti választás nem is volt olyan nehéz. El kellett mondanunk a Kongresszusnak, hogy a helyzet megváltozott.

Ahogy erre a következtetésre jutottunk, a csapat egyik jogásza kellemetlen kérdést tett fel. Okos és csendes személy volt, akit néha fel kellett szólítanom, hogy részt vegyen a beszélgetésben.

– Figyelembe veszi, hogy amit tenni készül, azzal hozzájárulhat Donald Trump elnökké választásához? – kérdezte.

Több másodperces csend állt be. Természetesen mindenki ezen a kérdésen gondolkodott, akár kimondták, akár nem.

Azzal kezdtem a választ, hogy megköszöntem a kérdését.

– Nagyszerű kérdés – mondtam –, de ezt egy pillanatig sem vehetem figyelembe. Hiszen ha elindulunk ezen az úton, az FBI mint független erő az amerikai életben, megszűnik létezni. Ha az alapján hozunk döntéseket, hogy kinek a politikai karrierjére lesznek hatással, elvesztünk.

Más szóval, ha az FBI is úgy gondolkodik, mint bármely más washingtoni részrehajló – vagyis hogy mi a jó az én „oldalamban”, vagy kinek a politikai karrierjét segíthetem vagy áshatom alá –, akkor az FBI elveszíti, és nem is érdemli meg a nagyközönség bizalmát. A tartály kiürül.

Arra utasítottam a csapatot, hogy mondják el az Igazságügyi Minisztérium rangidős kollégáinak: kötelességemnek tartom tájékoztatni a Kongresszust, hogy újrakezdjük a nyomozást. A lehető legkevesebbet árulom el, de az FBI-nak beszélnie kell. Azt mondtam, örömmel megvitatom a kérdést az igazságügyi miniszterrel és helyettesével. Nem vagyok benne biztos, hogy most miért nyitottam feléjük, amikor júliusban nem. Azt hiszem, részben emberi ösztönből: rengeteg kritikát kaptam, amiért júliusban kirekesztettem őket. Részben pedig azt gondoltam, hogy hozzám hasonlóan látják a kérdést, és támogatni fognak a brutális helyzetben. Végül is az igazságügyi miniszter júliusban nyilvánosan azt nyilatkozta, hogy az e-mail-ügyben folytatott nyomozást jól csináltuk, és az ügy lezárult. Most a saját ügyészei házkutatási parancsot kérnek. Biztosan ő is érti, hogy ennek eltitkolása tisztességtelen lenne, és katasztrófát jelentene az Igazságügyi Minisztérium számára. Ennek ellenére Lynch és Yates a beosztottjain keresztül azt üzenték, rossz ötlet, és nem támogatják, de az én döntésem, és nem látják szükségesnek, hogy megbeszéljük. Nem utasítottak arra, hogy ne tegyem, pedig ha parancsot kapok, követtem volna.

Vajon nem akartak választani beszéd és titkolózás között?

Miután megkaptam a válaszukat, röviden eljátszottam a gondolattal, hogy szólok nekik: úgy döntöttem, mégsem értesítem a Kongresszust. Csak hogy megtudjam, mit reagálnak,

ha teljesen rájuk hárítom a felelősséget. Azután azonban arra jutottam, ez gyáva és buta lépés lenne. Megint az én feladatomban lett, hogy álljam az ütések. Utasítottam a Félvzáró csapatot, hogy adják oda az Igazságügyi Minisztériumnak a Kongresszusnak írt levéltervezetemet, hogy felülvizsgálhassák és javaslatokat tehessenek. Megragadták a lehetőséget, és habár továbbra sem támogatták a lépést, hasznos tanácsokat adtak, hogyan lehet a helyzetet néhány mondatban összefoglalni.

Október 28-án, péntek reggel – amely furcsamód a ramsey-i erőszaktevő támadásának harminckilencedik évfordulójaként maradt meg a fejemben – elküldtem a levelet a Kongresszus elnökének és minden egyes bizottság rangidős tagjainak, akiket az iroda tájékoztatott a Clinton e-mail-ügyében zajló nyomozás „lezárásakor”. Mint júliusban is, megint e-mailt küldtem az FBI összes alkalmazottjának arról, mi történik:

Mindenkinek:

Ma reggel levelet küldtem a Kongresszusnak a Clinton külügyminiszter e-mail-ügyében zajló nyomozással kapcsolatban. A nyomozócsapat tegnap tájékoztatott, hogy szeretnének hozzáférni bizonyos e-mailekhez, amelyekre nemrég egy különálló ügy kapcsán bukkantak. Mivel úgy tűnik, ezek az e-mailek összefüggésben vannak a nyomozásunkkal, beleegyeztem, hogy megtegyék a megfelelő lépéseket az e-mailek megszerzésére és megvizsgálására.

Szokásos esetben természetesen nem tájékoztatjuk a Kongresszust a folyamatban lévő nyomozásainkról, de most kötelességemnek érzem ezt a lépést, mivel az elmúlt hónapokban többször tanúsítottam, hogy a nyomozást lezártuk. Ezenkívül félrevezetnénk az amerikai népet, ha nem számolnánk be erről a fejleményről. Ugyanakkor, mivel még nem tudjuk, mit jelent ez az újonnan felfedezett e-mail-gyűjtemény, nem akarok hamis benyomást kelteni. Kényes egyensúlyt próbálok

megteremteni – egy rövid levél segítségével a választási évad közepén –, ezért fennáll a kockázata, hogy félreértenek, de azt akartam, hogy önök közvetlenül tőlem tudjanak róla.

A Kongresszusnak írt leveletem körülbelül tíz percen belül megkapta a sajtó – kilenc perccel később, mint ahogy vártam Washingtonban. Az életem pedig újra lángokba borult.

A júliusi szimpatizánsok és gyűlölködők nagyjából helyet cseréltek. Az attól való félelem, hogy a levelem győzelemre segíti Trumpot, néhány normális embert is az örületbe kergetett. Hisztéria tört ki amiatt, hogy megsértjük az Igazságügyi Minisztérium szabályait és irányelveit. Természetesen semmilyen idevágó szabály nem létezett, és soha nem állt fenn ilyen helyzet egyetlen választás közepén sem. Gondolom, a racionális emberek inkább úgy döntöttek, nem beszélnek a megújított nyomozásról, de a vád, hogy szabályokat szegünk, sértő volt.

– Mondja, mit tenne a helyemben és miért? – kérdeztem szokatlan módon vezércikkíróktól és televíziós műsorvezetők-től. Persze tudtam a választ: a legtöbben azt tennék, ami a legjobb a kedvenc csapatuknak. Az FBI-nak azonban nem lehet kedvenc csapata. Az FBI a bekötött szemű Iustitiát képviseli, és helyesen kell cselekednie, a politikától távol maradva.

Október 30-án, vasárnap éjjel kaptam egy e-mailt az igazságügyi minisztertől, amelyben azt kérdezte, találkozhatunk-e személyesen a hétfő reggeli hírszerzési tájékoztató után az FBI székhelyén.

– Természetesen – feleltem.

Ahogy közeledett a tájékoztató vége, az igazságügyi miniszter az egész konferenciateremnyi beosztottunk előtt megkérdezte, hogy beszélhetünk-e. Ez kissé furcsának hatott, hiszen e-mailben már beleegyeztem a négy szemközti találkozóba. Így azonban az összes beosztottunk figyelmét felhívta a kérésére – gondolom, ez volt a cél. Bementünk az igazságügyi miniszter

számára fenntartott magánirodák egyikébe, amely pont a reggeli tájékoztató terme mellett volt. A beosztottjaink kint vártak, mi pedig egyedül maradtunk.

A média felháborodása az elmúlt napokban olyan erős volt – érthető módon különösen Hillary Clinton támogatóinak körében –, hogy nem tudtam, mit akarhat Loretta Lynch. Vajon lekiabálja a fejemet? Megfenyeget? Figyelmeztet? Üzenetet ad át az elnöktől? Szinte biztos voltam benne, hogy az Obama-kormányzatban mindenki dühös rám, és fél, hogy veszélybe sodrom Clinton megválasztását. Minden okom megvolt rá, hogy azt feltételezzem, Loretta is közéjük tartozik.

Én mentem be elsőként a terembe. Megfordultam, és megvártam, hogy az igazságügyi miniszter becsukja az ajtót. Majd visszafordult, leszegte a fejét, és kitárt karral felém indult. Ez sok szempontból kínos volt. Talán leginkább azért, mert negyvenöt centivel magasabb vagyok, mint Loretta Lynch. Amikor közeledtünk egymáshoz, az arca a hasamba nyomódott, miközben a karja körém fonódott. Én szintén ügyetlenül a hátára tettem a karomat.

– Úgy éreztem, szüksége van egy ölelésre – mondta, amikor elváltunk. Valószínűleg igaza volt. Habár általánosságban nem szeretek ölelkezni, az elmúlt napok után úgy éreztem magam, mint akit megvertek. És biztosan a külsőm is erről tanúskodott.

Loretta leült a kanapéra, és intett, hogy üljek a mellette lévő karosszékre.

– Hogy van? – kérdezte. A hangjában valódi aggodalmat véltem felfedezni.

Elmondtam, hogy mintha egy rémálomba csöppentem volna. Elmagyaráztam, hogyan láttam a lehetőségeimet, és hogy a „nagyon rossz” jobb választásnak tűnt a „katasztrófális” képest. Loretta még egyszer meglepett.

– Jobban éreznék magukat, ha a dolog november 4-én szivárogná ki? – kérdezte, a választások előtti péntekre utalva.

– Pontosan, Loretta! – feleltem.

Nem a kiszivárgás lehetősége miatt hoztam meg a döntésem, de igaza volt. Miután az Igazságügyi Minisztérium jóváhagyta a házkutatási parancsot, a világ egyébként is rájött volna, hogy újrakezdjük a nyomozást, és tisztességtelennek tűnnénk. Loretta ezzel azt mondta, hogy helyesen cselekedtem? A maga módján meg akarta köszönni, hogy felfogtam ezt a brutális csapást? Ezekre a kérdésekre azonban nem kaptam választ.

Pár pillanattal később véget ért a beszélgetésünk. Loretta felállt, és az ajtóhoz ment, de egy pillanatra megállt. Kissé felém fordította a fejét, és a leghalványabb mosollyal azt mondta:

– Próbáljon letörtnek látszani!

Azt mondta valakinek, hogy össze fog szidni azért, amit tettem. Micsoda világ!

Az egész rémálom nagyon fájdalmas volt. Annyira, hogy kicsit kábává tett. Még az engem kedvelőket is összezavarta, amit tettem. Mások pedig egyenesen gonoszkodtak. A feleségem, aki azt szerette volna, hogy Hillary Clinton legyen az első női elnök, főleg amiatt aggódott, hogy megint az ügy közepében találtam magam. Azt mondta, érti, miért cselekedtem így, de sajnálja, hogy megint ki kell állnom felfogni az ütéseket.

– Mintha folyton az intézmény elé vetnéd magad, hogy téged érjen a lövés – mondta. – Értem én, de bárcsak ne neked kellene ezt megtenned, és bárcsak mások is értenék!

A felkorbácsolt érzelmek különösen nyervek voltak, és úgy tűnt, az FBI megnyomta a mérleget Donald Trump javára. Nem volt meghallgatás, nem volt sajtókonferencia, nem volt esélyünk elmagyarázni, miért cselekszünk így, és nem tehattünk semmit az elküldött levélhez. Mivel nem tudtuk, mivel van dolgunk, és mire juthatunk, csak hiányosan és félrevezetően nyilatkozhatunk volna, további zavart és kárt okozva az FBI-nak. Ez okból kifolyólag a levelem szavait gondosan megválogattuk.

Egy független esetet vizsgálva az FBI tudomást szerzett olyan e-mailek létezéséről, amelyek jelentősek lehetnek a nyomozás szempontjából. Azért írok, hogy értesítsem: a nyomozócsapat tegnap tájékoztatott. Beleegyeztem, hogy az FBI megtegye a megfelelő lépéseket, hogy a nyomozók megvizsgálhassák, az e-mailek tartalmazznak-e titkosított anyagokat, és hogy felmérhessék, jelentősek-e a nyomozásunk szempontjából.

Habár az FBI még nem tudja megállapítani, hogy az anyag jelentős-e vagy sem, és nem tudom megmondani, mennyi időbe telik elvégezni a pluszmunkát, úgy hiszem, a korábbi tanúvallomásom fényében fontos tájékoztatnom a bizottságaikat az erőfeszítéseinkről.

A következő hét elején, miközben Weiner laptopját vizsgálták, részt vettem egy értekezleten a Fehér Ház helyzetelemző központjában. Ahogy végigsétáltam a Fehér Ház folyosóin, és még az ülésteremben is, úgy éreztem magam, mint Bruce Willis a *Hatodik érzék* című filmben, amikor (spoilerversély!) nem tudja, hogy halott. Elképzeltem, hogy látom a saját lehetetemet, miközben a helyzetelemző asztalnál ülök. Csak Jim Clapper nemzeti hírszerzési igazgató és a CIA igazgatója, John Brennan vette tudomásul a jelenlétemet: mindketten odajöttek a folyosón, miközben vártam, hogy elkezdődjön az értekezlet, rátették a kezüket a vállamra, és bátorítottak, hogy tartsak ki. Az ő kivételükkel a többiek a teremben még a szemembe se néztek.

A kormányzati vezetők közül Jim Clappert csodáltam leginkább. Kopasz feje és mély, dörmögő, gyakran motyogó hangja olyan embert takart, aki szinte tökéletesen testesítette meg a kedvesség és a keménység, a magabiztosság és az alázat párosát. Az FBI vezetőjeként – amely az amerikai hírszerzési közösség része – Clapper igazgatónak is feleltem, ahogy az igazságügyi miniszternek. Egy idő után nagyra értékeltem a negyedéven-

kénti esti megbeszéléseinket, amelyeket Clapper „vecsernye” névvel illetett. Ezek alkalmával az irodájában, egy biztonságos teremben beszélgettünk munkáról és életről. A helyetteseink is velünk tartottak, én bort ittam, ő pedig vodka-Martinit két olajbogyóval, és olyasvalakitől tanulhattam, aki szinte annyi ideje volt vezető, mióta megszülettem. Hogy megpecsételjük a barátságunkat, neki adtam egy nyakkendőmet, amelyet még a sógoromtól kaptam. A nyakkendő piros volt, és apró martinispoharak díszítették. Mivel tisztességes embernek tartottuk magunkat, elmondtam, hogy egy ajándékot adok tovább. Ezután Clapper mindig a martinis nyakkendőben jelent meg a vecsernyéinken.

Ahogy elérkezett a választás előtti utolsó hét, mindennap ellenőriztem a Félvzáró csapat munkáját. Megállás nélkül dolgoztak: több száz olyan Clintontól származó e-mailt olvastak el, amelyeket még nem láttunk. Történt egy nagy áttörés is, pedig biztosítottak, hogy ez nem lehetséges: az FBI operatív technológiai osztályának mágusai kitalálták, hogyan lehet elektronikusan megszabadulni a redundáns információtól, hogy az ügynököknek és elemzőknek ne kelljen több százezer e-mailt elolvasniuk. A kereskedelmi forgalomban lévő szoftverek nem voltak jók ilyen célra. Ez a személyre szabott program azonban pár ezerre csökkentette a levelek számát, amelyeket a csapat éjjel-nappal olvasott. Azzal szemben tehát, amit a csapat október 27-én mondott, mégis volt rá remény, hogy befejezik a munkát a választások előtt.

November 5-én, a választások előtti szombaton, a Félvzáró csapat azt mondta, hogy másnap reggelre készen lesznek az e-mailek átnézésével, és készek találkozni velem, hogy elmondják a véleményüket. Szombaton délelőtt ültünk össze, két nappal a választások előtt. A BlackBerry-címről tényleg több ezer új e-mail került elő Clintontól, de egyik sem a releváns időszakból. Felbukkantak újabb, munkával kapcsolatos e-mailek,

ezeket vagy Clinton írta, vagy neki írták. Voltak titkosított anyagot tartalmazó levelek, de semmi újdonság számunkra. Egyik e-mail sem változtatta meg az ügy megítélését. Tovább erőltettem a témát, ugyanis biztos akartam lenni abban, hogy nem a fáradtság beszél belőlük. Nem – felelték – fáradtak vagyunk, de biztos, hogy ez a helyes válasz.

Utána elkezdtek megvitatni, mi legyen a következő lépés. A csapat általánosságban úgy látta, hogy mivel október 28-án írtam a Kongresszusnak, megint írnom kell nekik. Ezt egyvalaki ellenezte. Az FBI nemzetbiztonsági részlegének vezetője azzal érvelt, hogy túl késő újra beszélni. Ezt nem sokkal támasztotta alá, csak azt mondta, hogy túl közel vagyunk a választáshoz. Szerintem arra a tébolyra gondolt, amelyet az első levelünk okozott. Meghallgattuk egymást, törtük a fejünket egy darabig, majd úgy döntöttünk, hogy újra írni kell a Kongresszusnak. Ha ebben a kontextusban – „beszélj vagy titkolózz!” – azt a szabályt hoztuk, hogy a lehető legátláthatóbb módon kezeljük az iroda tevékenységeit, akkor semmi értelme november 6-án másképpen cselekedni, mint október 28-án. Mint ahogy korábban is, felajánlottuk az Igazságügyi Minisztérium rangidős kollégáinak, hogy belenyúljanak a levéltervezetembe, és javaslatokat tegyenek.

November 6-án, vasárnap küldtünk egy rövid levelet a Kongresszusnak, amelyben tájékoztattuk, hogy a Clinton-nyomozás lezárult, és a véleményünk nem változott. További nyilvános bejelentést nem terveztünk, mivel még nagyobb zavart keltett volna, ha két nappal az elnökválasztás előtt kiállok a nagyközönség elé, és beszámolok róla, mit találtunk Anthony Weiner laptopján. Nem tudom megmagyarázni, miért, de az FBI felfedezte, hogy Weiner laptopján sok munkával kapcsolatos e-mail van Clintontól (ezek újak voltak számunkra, pedig Clinton nyilvánosan kijelentette, hogy minden munkával kapcsolatos e-mailjét beszolgáltatta a Külügyminisztériumnak), és sok olyan e-mailt is megtaláltunk, amelyeket már korábban láttunk

a titkosított anyagok kapcsán. A csapatnak pedig további nyomozói munkát kellett végeznie, hogy megtudjuk, Huma Abedin és Anthony Weiner hogyan jutottak a titkosított e-mailek birtokába. Arra a következtetésre jutottunk, hogy az lesz a legjobb, ha az elsőhöz hasonló rövid értesítést küldünk a Kongresszusnak a lezárásról. Ez alkalommal nem volt rá idő, hogy e-mailt írjak az FBI alkalmazottjainak: a hírekben fognak erről először hallani, mielőtt még hétfő reggel bekapcsolják a számítógépüket. Az FBI úgy döntött, hogy nem titkolja el a fontos információkat a Kongresszus és az amerikai nép előtt. Rendkívül keményen dolgoztunk, hogy megfelelően lezárjuk az ügyet a választás napja előtt. Megköszöntem a Félévzáró csapat munkáját, elmondtam nekik, hogy sosem dolgoztam még ilyen remek csapattal, és hogy segítettek borzasztó nehéz problémákkal megküzdenem.

Aznap este Patrice-szal és az egyik lányunkkal elmentünk egy helyi Tex-Mex étterembe. Minden tele volt a hírrel, hogy a második levéllel újra lezárult az ügy. Egy vendég elsétált az asztalunk mellett, és azt suttogetta:

– Hajrá, Hillary!

Túl fáradt voltam ahhoz, hogy törődjek vele. Egyébként sem fogok szavazni. Nem akartam tovább foglalkozni ezzel a kérdéssel. Nagyon sajnáltam, hogy belekeveredtünk. Inni akartam valamit, így rendeltem egy finom Margaritát jéggel és sóval, és még ez is bekerült a hírekbe: a *Washington Post* jelentette, hogy láttak, amint egy „hatalmas” Margaritát iszom.

Sok időt töltöttem azzal, hogy átgondoltam a 2016-os évet. És habár utólag sem látunk mindig teljesen tisztán, egyedi és értékes perspektívára tehetünk szert.

Mint sokan mások, én is meglepődtem, hogy Donald Trump lett az elnök. A média közvélemény-kutatásai alapján azt gondoltam, hogy Hillary Clinton nyer. Azóta számtalanszor feltettem magamnak a kérdést, hogy vajon befolyásolt-e ez a felté-

telezés. Nem tudom. Tudatosan biztosan nem, de bolondság lenne azt állítani, hogy semmilyen hatást nem gyakorolt rám. Miután olyan környezetben hoztam meg a döntéseimet, amelyben biztos volt, hogy Hillary Clinton lesz az új elnök, talán nagyobb súllyal esett latba az aggodalmam, nehogy illegitim elnökké tegyem azzal, hogy eltitkolom a nyomozás újrakezdését, mintha szorosabb verseny ígérkezett volna, vagy ha Donald Trump jobban áll a közvélemény-kutatásokban. De nem tudom biztosan.

Láttam és olvastam olyan riportokat, amelyek szerint Hillary Clinton engem hibáztat meglepő vereségéért. A könyvében egy helyen azt írja, úgy érezte magát, mintha „megkéseltem” volna. Szakmai élete nagy részében azon dolgozott, hogy ő legyen az Egyesült Államok első női elnöke, és ez a váratlan és meglepő vereség érthető módon nagyon rosszul esett neki. Azt is olvastam, hogy személyesen rám volt dühös – ezt sajnálom. Sajnálom, hogy nem tudtam jobban elmagyarázni neki és a támogatóinak, miért hoztam meg az adott döntéseket. Tudom, hogy sok demokrata is összezavarodott – sőt felháborodott – a tetteim miatt.

A választások után jelen voltam egy titkosított tájékoztatón, amelyen mindkét pártból részt vettek szenátorok. Az értekezlet vége felé – amely nem Hillary Clinton e-mailjeiről szólt – az egyik demokrata szenátor, Al Franken kibökte azt, amin valószínűleg sokaknak járt az esze. Azt mondta, ne kerüljessük a „forró kását”, beszéljünk arról, mit tettem „Hillary Clinton ellen”. Megkérdeztem a Szenátus vezetőjét, Mitch McConnellt, aki szintén jelen volt, hogy válaszolhatok-e a kérdésre. McConnell hátradőlt, és mintha élvezné a helyzetet, azt mondta:

– Persze. Annyi időt kap, amennyit csak akar.

Azt mondtam az összegyűlt szenátoroknak, bárcsak visszamehetnének az időben, hogy az eseményeket az én szemszögemből, az FBI szemszögéből is megvizsgálhassák.

– Menjünk vissza október 28-ára! – javasoltam. Még ha nem is tudtam meggyőzni őket, hogy helyesen döntöttem, reméltem, hogy legalább el tudom magyarázni, hogyan gondolkodtam, milyen lehetőségeket láttam, és miért választottam a „beszéd” opciót az „eltitkolás” helyett. Nem kezeltem mindent tökéletesen a nyomozás során, de minden tőlem telhetőt megtettem a tények birtokában. Ezt az üzenetet próbáltam aznap átadni, és legalább egy résztvevőt meggyőztem. Amikor befejeztem, Chuck Schumer szenátor odajött hozzám. Könnyes szemmel az egyik kezébe fogta a kezemet, a másikkal pedig mellkason veregetett.

– Ismerem magát – mondta. – Ismerem. Tudom, hogy lehetetlen helyzetben volt.

Nagyon remélem, hogy amit tettünk – amit tettem – nem játszott döntő szerepet a választásokban. Ezt úgy mondom, hogy a feleségem és lányaim Hillary Clintonra szavaztak, és 2017-ben, egy nappal Donald Trump beiktatása után részt vettek a Nők Menetén Washingtonban. Ahogy a tanúvallomásomban is mondtam, az elképzelés, hogy a döntésem hatással volt az eredményre, enyhén émelygő (vagy ahogy az egyik lányom, aki a szíven viseli a nyelvtant, később kijavított: „émelyítő”) érzés. Ez nem azért van, mert Donald Trump olyan rossz ember és vezető (annyira rossz, hogy valószínűleg félreértette, hogy a választásra gyakorolt hatás miatt „enyhén émelygő” érzésem támadt). Azért vagyok rosszul ettől, mert az egész életemet olyan intézmények szolgálatába ajánlottam, amelyeket éppen azért szeretek, mert nem folynak bele a politikába, mert a választói folyamat hevé-
től függetlenül működnek. 2016-ban azonban példátlan választásnak voltunk tanúi. Az egyik gyerekem mutatott egy tweetet, amely jól elkapta az akkori légkört. „Ez a Comey akkora egy pártkaton! Csak nem jövök rá, hogy melyik párté.”

Nem szeretem, ha bíráljak, de oda kell figyelnem a bírálatra, mert minden ember tévedhet. Ugyanakkor, hogy ne bénítson meg és törjön össze mások véleménye, van egy arany szabályom:

ha a kritika olyasvalakitől jön, akiről tudom, hogy meggondolt ember, nagy figyelmet fordítok rá. Még a névtelen kritikusokra vagy vad párttámogatókra is odafigyelek, ha a logikájuk vagy tényismeretük azt súgja, olyasmit látnak, amiről én lemaradtam. A többi örültet – és sok örült van – figyelmen kívül hagyom.

Az a bírálat megy a legmélyebbre, hogy szerelmes vagyok a saját igazságosságomba, a saját erényeimbe. Régóta aggódom az egóm miatt. Büszke vagyok arra, hogy mindig megpróbálok helyesen cselekedni. Büszke vagyok rá, hogy próbálok szavahiható és őszinte lenni. Azt hiszem, ez jobb, mint a hazug pártoskodók módszere, akikkel tele van manapság a közélet. Ugyanakkor fennáll a veszély, hogy a büszkeség elvakíthat és eltakarhatja előlem a helyes döntést.

A fejemben vagy százszor lejátszottam Clinton e-mail-ügyét. Azonkívül, hogy a július 5-i tévékamerák előtti nyilvános bejelentésemben voltak hibák, meg vagyok győződve, hogyha visszamehetnék az időben, ugyanígy járnék el a szerepem és az akkori tudásom fényében. Ugyanakkor azt is tudom, hogy vannak olyan meggondolt emberek, akik máshogy kezelték volna a helyzetet.

Ha például demokrata lennék, aki korábbi demokrata kormányzatoknál is szolgált, nem hiszem, hogy az igazságügyi minisztertől való elszigetelődés a július 5-i nyilvános bejelentésem segített volna. Ha demokrata pedig lennék, ambivalens pártkatonának állítottak volna be, és nem távolodhattam volna el hitelesen az Igazságügyi Minisztérium politikai vezetőségétől, hogy az intézményt függetlenül képviseljem. Persze még egy demokrata FBI-igazgatónak is – aki nem tett független bejelentést – október végén el kellett volna döntenie, hogy beszéljen vagy titkolózzon, mivel júliusban valamilyen módon értesítette volna a Kongresszust, hogy a nyomozás véget ért.

Ha nem szolgáltam volna olyan sokáig az Igazságügyi Minisztériumban, és nem vezettem volna a hivatalt a Bush-kormányzat

alatt, talán szükségét éreztem volna, hogy jobban védjem az FBI-nál. Azt sem tudom, lett-e volna bátorságom eltávolodni az igazságügyi minisztertől, ha 2005-ben, igazságügyi miniszterhelyettesként töltött utolsó napjaimon – a kínzással kapcsolatos ügyben – nem láttam volna, milyen negatív hatása van a meghunyászkodásnak. Ráadásul, mivel hozzá voltam szokva a nyilvános beszédhez, nem okozott gondot megtartani egy élő sajtótájékoztatót. Egy másik igazgató, más tapasztalatokkal, talán beadta volna a derekát az Igazságügyi Minisztériumnak, ráhagyva a hivatalra, hogy kibogozza a szálakat.

Egy másik igazgató talán június végén, miután Bill Clinton látogatást tett az igazságügyi miniszter repülőjén, kinevezett volna egy különleges ügyészt. Továbbra is azt gondolom, ez nem lett volna tisztességes Hillary Clintonnal szemben, de el tudom képzelni, hogy valaki más így járt volna el ahelyett, hogy az intézmények védelmére kel, mint én.

Egy másik igazgató talán úgy döntött volna, hogy megvárja, mit találnak a nyomozók, miután megkapják a házkutatási parancsot, hogy átvizsgálhassák Clinton e-mailjeit Anthony Weiner számítógépén. Ez fogós kérdés volt, mert a Félélváró csapat azt mondta, a választások előtt semmiképpen sem lehet befejezni a munkát, de el tudom képzelni, hogy egy másik igazgató hazardírozott volna, és titokban körbeszaglászik a választások előtti héten. Ez természetesen felveti Loretta Lynch érvét, amely kínos öllekezésünk után hangzott el. Ha nem mondok semmit, mennyi az esélye, hogy a választások előtti héten kiszivárogoz az ügy? Elég nagy. Habár a Félélváró csapat a nyomozás éve során semmit sem szivárogtatott ki, New Yorkban, az FBI bűnügyi nyomozói osztályán tudták, hogy zajlik valami Hillary Clintonnal kapcsolatban, és a házkutatási parancs nagy dolog volt. A kör tágabb volt, mint valaha, és magában foglalta New Yorkot, ahol az előző hónapokban Clintonnal kapcsolatos információk szivárogtak ki. Ha eltitkoljuk az új nyomozást, és

közvetlenül a választások előtt tudódik ki, még rosszabb lett volna – ha egyáltalán el lehet képzelni még rosszabbat. Ám egy másik átgondolt személy így is cselekedett volna.

Azt a kérdést is százszor feltettem magamnak, hogy gyorsabb cselekvést kellett volna-e szorgalmaznom, miután október elején hallottam Weiner laptopjáról. Október 27-ig azonban nem fogtam fel, mit jelent az új felfedezés. Más ügyekkel és problémákkal foglalkoztam, és feltételeztem, hogy ha fontos az értesülés, a csapat úgyis beszámol. Azt a kérdést nem tudom megválaszolni, hogy október 27. előtt tudtak volna-e tájékoztatni a részletekről.

A 2016-os elnökválasztás példátlan volt az FBI számára, és a mostani tudásommal sem cselekedtem volna másképpen. Azt azonban el tudom képzelni, hogy jó szándékú, jellemes emberek máshogy cselekszenek. Ha máshogy döntök, szerintem nagyobb kárt teszek az ország igazságügyi intézményeiben, de ez természetesen nem biztos. Imádkozom, hogy a jövőbeli FBI-igazgatóknak ezt ne kelljen megtudniuk.

November végén, a választások után az Ovális Irodában voltam egy nemzetbiztonsági értekezleten az elnökkel és más rangidős vezetőkkel. Még mindig olyan érzésem volt, mintha a *Hatodik érzék* című filmben lennék, főként mivel a résztvevők valószínűleg azt gondolták, hogy egy új demokrata elnök alatt folytatják munkájukat a Fehér Házban. Obama elnök azonban nem tartozott közéjük. Úgy üdvözölt, ahogy mindig is, profi volt és kedves.

Mivel Obama elnök nagyon jól értett a testbeszédhez, valószínűleg észrevette, hogy kellemetlenül érzem magam, vagy csak több okból kifolyólag úgy érezte, hogy mondania kell valamit. Amint az értekezlet véget ért, megkért, hogy maradjak. A kanapéra ültem, háttal az ingaórának. Ő a szokásos helyére ült, a kandalló elé. A Fehér Ház fényképésze, Pete Souza is ott

maradt, hogy megörökítse a pillanatot, de az elnök intett, hogy távozzon. Pár pillanaton belül kettesben maradtunk.

Obama elnök előrehajolt, alkariját a térdére támasztotta. Hosszú bevezetéssel kezdte, amelyben elmondta, hogy nem egy adott ügyről vagy nyomozásról akar beszélni.

– Csak mondani akarok valamit – folytatta.

Tudom, hogy Obama mennyire akarta, hogy Hillary Clinton nyerje meg a választást. Fáradhatatlanul kampányolt mellette, egyesek szerint fáradhatatlanabbul, mint bármely más elnök az esetleges utódjáért. Tudom, hogy ez nagy veszteség volt számára, ahogy az egész Fehér Ház számára is. Ugyanakkor tiszteltem Obama elnököt, és nyitott voltam, bármit is akar mondani.

– A becsületessége és a képességei miatt választottam FBI-igazgatónak – mondta. Utána hozzátett valamit, amit rendkívül figyelemreméltónak találtam. – Azt akarom, hogy tudja: az elmúlt évben semmi, de semmi olyasmi nem történt, ami megváltoztatná a véleményemet.

Nem azt mondta, hogy egyetért a döntéseimmel. Nem a döntéseimről beszélt. Azt mondta, érti, miért hoztam őket. Pont ezekre a szavakra volt szükségem!

Éreztem, hogy előtenek az érzelmek, majdnem könnyekben törtem ki. Obama elnök nem mutatott érzelmeket az ilyen találkozókon, én mégis szokatlanul érzelmes hangnemben feleltem.

– Ez nagyon sokat jelent nekem, elnök úr. Gyűlöltem az elmúlt évet. A hátunk közepére sem kívánjuk, hogy belekeveredjünk egy választásba. Csak próbálok helyesen cselekedni.

– Tudom, tudom – válaszolta.

Egy pillanatra elhallgattam, majd úgy döntöttem, mondok még valamit. Talán azért, mert úgy hittem, az ország nagy része így érez.

– Elnök úr, az asszony megölne, ha nem ragadnám meg a lehetőséget, hogy köszönetet mondjak, és elmondjam, mennyire fog hiányozni.

Habár a választásokon nem Obamára szavaztam, nagyon tiszteltem, mint vezetőt és embert. Csak ebben a pillanatban éreztem meg a küszöbönálló leköszönése teljes súlyát, és hogy mindez mit jelent.

Nem tudtam visszafogni magam, és hozzátettem:

– Félek a következő négy évtől, de bizonyos szempontból még inkább úgy érzem, hogy maradnom kell.

Erre nem felelt. Semmilyen jel nem utalt arra, mit gondol az Egyesült Államok következő elnökéről, vagy az ország jövőjéről, habár biztosan sokat tudott volna mondani mindkét kérdésről. Helyette megveregette a karomat, majd felálltunk, kezet ráztunk, én pedig kísértálm az Ovalis Irodából. Ezt az irodát hamarosan valaki új és nagyon más foglalja el.

12. FEJEZET

A TRUMP-TORONY

„Mivel az igazság felderítéséért élünk [...] a lehetőség, vagy akár annak látszata, hogy ez a kutatás bemocskolódt, mélységesen aggaszt minket, ahogy mindig is így volt, és így is kell lennie.”

ROBERT M. GATES, A KÖZPONTI HÍRSZERZÉS IGAZGATÓJA

EGY TELJESEN FELFEGYVERZETT városi terepjárókból álló kisebb flotta – amely a nemzeti hírszerzés, vagyis a Központi Hírszerzési Ügynökség, a Nemzetbiztonsági Ügynökség és a Szövetségi Nyomozó Iroda igazgatóit szállította – a magas, fénylő aranytorony felé tartott Manhattan szívében. 2017. január 6-t írtunk, két hét volt a beiktatás napjáig, és mindannyian aznap repültünk New Yorkba. A New York-i rendőrség vezette az autóinkat a barikádokon át, egészen a Madison és Ötödik sugárút közötti mellékutcaig. A kocsiból kilépve csoportban gyalogoltunk, a testőreink által körülvéve, és beléptünk a Trump-torony mellékbejáratán.

Az Ötödik sugárúton a sajtónak fenntartott területről a riporterek nem láthattak minket, ahogy a tüntetők sem, akiknek szintén külön terület volt elkerítve. Mégis elég nagy feltűnést keltettünk a viszonylag csendes Trump-torony lobbijában. Az egyik

liftből kiszállt egy hölgy, aki a kiskutyáját vitte sétálni. A nő és a kutya – mindketten drága kabátba burkolva az Ötödik sugárút hidege ellen – átpréselte magát a fekete öltönyös, felfegyverzett férfiak tömegén. A vezető kémek, akik a nemzetünk titkait tartalmazó lezárt táskákat fogták, udvariasan azt dűnnyögték:

– Elnézést.

Miután a televízió élőben közvetítette, hogy a munkára jelentkezők és előkelőségek végigvonulnak az Ötödik sugárúton elhelyezkedő aranyozott lobbiban, mintha egy valóságshow zajlana, az ország legnagyobb hírszerzési ügynökségeinek vezetői is besurrantak, hogy találkozzanak a megválasztott elnökkel. Azért surrantunk be, hogy elmondjuk, mit tett Oroszország a megválasztása érdekében.

Ez (a kormányban IC rövidítéssel illetett) hírszerzési közösség harmadik és egyben utolsó tájékoztatója volt, amelyben beszámoltunk a hírszerzési közösség értékelésének (ICA) titkosított eredményeiről Oroszország választási fellépésével kapcsolatban. Obama elnök utasítására a CIA, az NSA és az FBI elemzői, akiket a Nemzeti Hírszerzés Igazgatójának Hivatala (ODNI) fogott össze, egy hónapig mindenhol információkat gyűjtöttek, hogy teljes képet nyújthassanak a kormánytisztviselőknek és a hivatalba lépő Trump-kormányzatnak, milyen szintű volt az orosz beavatkozás a 2016-os elnökválasztási kampányba. Az értékelésből egy felhívított, nem minősített változat is készült, amelyet nyilvánosságra lehetett hozni. Most jött azonban a kemény dió. A legérzékenyebb információkat, a forrásokat és módszereket kellett megosztanunk – hogy pontosan hogyan jutottunk hozzá az információkhoz –, részletesen elmagyarázva, miért állapítottuk meg szokatlan módon egy közös, szigorúan bizalmas véleményben, hogy Oroszország jelentős befolyást gyakorolt az amerikai elnökválasztásra.

Mind a négy ügynökség bekapcsolódott az értékelésbe, amely egyszerre volt megdöbbentő és egyértelmű: Vlagyimir

Putyin orosz elnök széles körű erőfeszítéseket rendelt el, hogy befolyásolja a 2016-os elnökválasztást. Ezek az erőfeszítések, amelyek kibertevékenységekben, közösségi médiában és az orosz állami médiában valósultak meg, több célt szolgáltak: hogy aláássák az amerikai demokratikus folyamatba vetett hitet, hogy befeketítsék Hillary Clintont és károsítsák megválaszthatóságát és lehetséges elnökségét, valamint hogy elősegítsék Donald Trump megválasztását.

Első tájékoztatónkra előző napon, 2017. január 5-én került sor az Ovalis Iroda aktuális tisztviselőjével. Jim Clapper, a nemzeti hírszerzés igazgatója Obama elnök, Biden alelnök és legfőbb tanácsadók előtt bemutatta az elvégzett munkát, az elért eredményeket és az eredmények kiindulási pontjait. Az elnök jó pár kérdést feltett, ahogy az alelnök is.

Az ilyen pillanatokban sikerült elkapnom egy pillantást, milyen bensőséges, testvéri és néha bosszantó kapcsolat van Barack Obama és Joe Biden, e két merőben eltérő személy között. Általában ugyanaz történt: Obama meghallgatott jó pár véleményt, miközben világosan és határozottan vezette az eszmecserét egy adott irányba. Majd egyszer csak közbeszólt Biden:

– Kérdezhetek valamit, elnök úr?

Obama udvariasan beleegyezett, de az arckifejezése azt sugallta, nagyon jól tudja, hogy az elkövetkező öt-tíz percben mindannyian az ellenkező irányba fogunk tartani. Majd miután türelmesen végighallgatta az alelnököt, Obama visszaterelte a beszélgetést az előző mederbe.

Ez alkalommal azonban nem terelődött el a megbeszélés. Részletesen megvitattuk a hírszerzés eredményeit, majd az elnök megkérdezte, hogyan tervezzük a következő tájékoztatókat. Clapper igazgató elmagyarázta, hogy másnap reggel a Nyolcakkal találkozunk – a Kongresszus vezető hivatalnokai-val, demokratákkal és republikánusokkal, akik be vannak avatva a hírszerzési témákba –, majd azonnal New Yorkba utazunk,

hogy tájékoztassuk a megválasztott elnököt és legfőbb tanácsadóit.

Clapper elmagyarázta Obamának, hogy egy szokatlan ügyre kell felhívunk Trump figyelmét: bizonyos anyagok – amelyeket később csak a „Steele-dosszié” néven emlegettek – számos állítást tartalmaztak a megválasztott elnökről. Az anyagokat egy olyan személy gyűjtötte össze, akit megbízhatónak tartunk – egy korábbi szövetséges hírszerzési hivatalnok –, ám még nincsenek teljes egészében hitelesítve. Az anyagban vad dolgok is szerepeltek, például meg nem erősített állítások, amelyek szerint a megválasztott elnök szokatlan szexuális tevékenységet folytatott prostituáltakkal, amikor 2013-ban Moszkvába utazott. E tevékenységek részeként a prostituáltak a hotelszobában lévő ágyra vizeltek a Ritz-Carlton szálloda elnöki lakosztályában, amelyet az Obama család is használt egy látogatás idején. Egy másik állítás szerint ezeket a tevékenységeket az orosz hírszerzés filmre vette, hogy adott esetben megszarolhassák a megválasztott elnököt. Clapper igazgató elmagyarázta, úgy hisszük, hogy a média beszámol erről az anyagról, ezért arra jutottunk, a hírszerzési közösségnek figyelmeztetnie kell a hivatalba lépő elnököt.

Obama szemmel láthatóan nem reagált az elhangzottakra, legalábbis velünk nem osztott meg semmit. Higgadtan megkérdezte:

– Mit terveznek a tájékoztatóra?

Clapper oldalvást rám sandított, felsóhajtott, majd azt felelte:

– Úgy döntöttünk, Comey igazgató négy szemközt beszél a megválasztott elnökkel, hogy beszámoljon neki az ügyről, miután befejeztük az ICA-val kapcsolatos tájékoztatót.

Az elnök nem szólt egy szót sem. Helyette balra fordította a fejét, és egyenesen rám nézett. Hangsúlyosan felhúzta a szemöldökét, majd félrenézett. Gondolom, egy szavak nélküli arckifejezésbe bármit belemagyarázhatunk, de számomra

a Groucho Marx-féle szemöldökhúzás egyszerre fejezett ki finom humort és aggodalmat. Mintha csak azt mondta volna: „Sok szerencsét hozzá!” Görcsbe rándult a gyomrom.

Ahogy az értekezlet véget ért, tekintetem az Ovális Iroda dohányzóasztalán lévő almával teli tátra szegeződött. Mivel az elnöknek és Mrs. Obamának nagyon fontos volt az egészség – a First Lady iskolai kampányt is indított, hogy a gyorséttermi ételeket cseréljék le zöldségre és gyümölcsre –, az alma több éve az Ovális Iroda állandó tartozékát képezte. Nem voltam teljesen biztos benne, hogy ehető, de egyszer láttam, hogy Denis McDonough kabinetfőnök kettőt is elvesz. Biztos nem műanyag gyümölcsöt evett. A legkisebb lányom régen megkért arra, hogy szerezzek neki egy elnöki almát, és biztosan ez volt az utolsó alkalom, hogy az Ovális Irodában almát találok. Most vagy soha. Elemeljek egy almát az orosz beavatkozásról tartott tájékoztató végén? Milyen faragatlan dolog! Az apaság azonban fontosabb a jó modernál. Elcsentem egy almát. Senki sem állított meg. Az autóban lefényképeztem, és elküldtem a lányomnak a képet azzal az üzenettel, hogy ma este leszállítom neki. Megengedte, hogy én is megkóstoljam. Nem műanyag volt.

Még aznap felhívott Jeh Johnson, a belbiztonsági miniszter, akivel azóta voltunk barátok, hogy a nyolcvanas években együtt dolgoztunk szövetségi ügyészként Manhattanben. Ő is ott volt a délelőtti tájékoztatón az Ovális Irodában. Fogalmam sincs, hogy Obama elnök javaslatára hívott-e fel, vagy hogy egyáltalán beszéltek-e a kérdésről, de megerősítette, hogy jól értelmeztem a szemöldökhúzást.

– Jim, aggódom amiatt, hogy négyszemközt tájékoztatod a megválasztott elnököt – mondta.

– Én is – feleltem.

– Találkoztál valaha Donald Trumppal? – kérdezte.

– Nem.

– Jim, kérlek, légy óvatos. Légy nagyon óvatos! Lehetséges, hogy ennek csúnya vége lesz.

Megköszöntem Jehnek, hogy aggódik és hogy felhívott. De ettől nem éreztem jobban magam.

Nem láttam azonban más kiutat. Az FBI tudott az anyagról. Két szenátor is felhívott, hogy figyelmeztessen az anyag létezéséről, és arról, hogy Washingtonban sokaknak megvan vagy legalább tudnak róla. A CNN tájékoztatta az FBI sajtóhivatalát, hogy már másnap beszámolnak az értesülésekről. Akár igaz volt, akár nem, ha meg akarnak szorongatni egy köztisztviselőt, a leszerelés legjobb módja, ha tájékoztatjuk arról, mit csinál vagy mond az ellenség. Az FBI ezt „védekező tájékoztatás”-nak nevezi.

Hogy a fenébe tájékoztathatnánk ezt az embert az orosz erőfeszítésekről úgy, hogy erről a kérdésről nem számolunk be? Ugyanakkor a téma olyan pikáns és zavarba ejtő volt, hogy nem lett volna értelme egy csoport előtt felhozni, főként nem egy Obama kinevezettjeiből álló csoport előtt, akik azonnal távoznak a hivatalukból, amint Trumpot beiktatják. Én az FBI igazgatójaként hivatalban maradtam, tudtunk az információkról, és be kellett számolni róluk. Számomra teljesen logikus lépésnek tűnt a négyszemközt tájékoztatás. Teljesen logikus volt a terv, ha használhatjuk egyáltalán ezt a szót abban a kontextusban, hogy az elnökkel moszkvai prostituáltakról beszélünk. Ugyanakkor nagyon kényelmetlenül éreztem magam.

Volt még valami, ami zavart: régóta tudtam, hogy az emberek általában azt feltételezik, mások is ugyanúgy gondolkodnak és cselekszenek egy adott helyzetben, mint ők. Rájuk vetítik a világnézetüket, még akkor is, ha nagyon másképpen látják a világot. Esélyes volt, hogy Donald Trump politikus és kemény üzletember azt feltételezi, azért vágom a fejéhez a prostituáltügyet, hogy sarokba szorítsam, hogy befolyást szerezzek. Azt is gondolhatja, hogy J. Edgar Hoovert játszom, hiszen Hoover ezt

tenné a helyemben. Egy szemöldökfelhúzás nem igazán oldja meg a dolgot: ez tényleg fájni fog.

A J. Edgar Hooverrel kapcsolatos gondolat miatt szerettem volna magammal vinni valamit, amivel megnyugtathatom az új elnököt. Fel kellett készülnöm egy olyan szöveggel, amely lehúti az indulatokat, ha egyáltalán lehetséges. Miután hosszas megbeszélést folytattam a csapatommal, arra jutottunk, hogy megnyugtathatom az elnököt: az FBI jelenleg nem folytat nyomozást ellene. Ez a szó szoros értelmében igaz volt. Hiszen nem nyitottunk hírszerzési dossziét az ügyében. Nem érdekelt, hogy huncutkodott-e prostikkal Moszkvában, amíg az oroszok nem próbálják meg valamilyen módon megzsarolni.

Az FBI fő jogtanácsosa, Jim Baker erősen érvelt amellett, hogy egy ilyen állítás, habár igaz, félrevezetően szűkszavú: a megválasztott elnök más ügyben tanúsított viselkedése biztosan nyomozás tárgyát képezi majd: meg fogjuk vizsgálni, hogy a kampányában egyeztetett-e Oroszországgal. Emiatt felmerült az aggály, hogy ha az FBI nyomozást indít ez ügyben, akkor kötelessége lesz szólni Trump elnöknek. Értettem az érvelést, ugyanakkor nagyobb veszélynek tartottam, hogy az új elnök – aki köztudottan lobbanékony – háborút indít az FBI ellen. Én pedig eltökéltem, a megfelelő keretek között minden tőlem telhetőt megteszek, hogy sikeresen együtt dolgozhassak a hivatalba lépő elnökkel. Ezért nem fogadtam meg Jim Baker körületekintő tanácsát, és a „nem nyomozunk ön ellen” szlogennel a zsebemben indultam a Trump-toronyba. Megint csak szokatlan helyszínen voltunk.

2017 elejére a Clinton-ügy miatti polémia okán eléggé ismert közszereplő lettem. Még ha el akartam is bújni a kíváncsi tekintetek elől, a magasságom megnehezítette a dolgomat. Világos volt, hogy jó pár republikánus osztotta Hillary Clinton azon nézetét, miszerint a választásokon Trump felé billenttem a mérleget. Amennyire Clinton hívei mérgesek voltak – sőt, gyű-

löltek –, Trump világában egyfajta hírességnek számítottam. Ez nagyon kellemetlenné tette, hogy be kell mennem a Trump-toronyba. Nem akartam másnak tűnni, csak egy hírszerzési vezetőnek, aki a munkáját végzi.

Egy apró konferenciateremben gyűltünk össze, amely a Trump Szervezethez tartozott. A díszítés szolid volt: ideiglenesen súlyos, aranyszínű függöny takarta az üvegfalat a plafontól a földig, máskülönben a folyosóról is nyomon követhették volna az értekezletünket. A megválasztott elnök időben érkezett a terembe. A megválasztott alelnök követte, valamint a kijelölt fehér házi fő tanácsadói.

Ez volt az első alkalom, hogy személyesen találkoztam Donald Trumppal. Alacsonyabbnak tűnt, mint a Hillary Clintonnal folytatott vitán a pódiumon. Ezenkívül meglepődtem, hogy mennyire úgy néz ki élőben is, mint a televízióban. Ez azért volt megdöbbenő, mert a legtöbben szemtől szembe máshogy néznek ki. A zakója nem volt begombolva, a nyakendője pedig túl hosszú volt, mint mindig. Az arca enyhén narancsszínűnek tűnt, a szeme alatt fényes, fehér félholdakkal – gondolom, a szoláriumban viselt szemüveg miatt. A frizurája kifogástalan volt, világosszőke haja közelről megvizsgálva teljesen sajátjának tűnt. Emlékszem, elgondolkodtam, hogy reggel vajon mennyi időbe telhet neki a fésülködés. Ahogy kinyújtotta a kezét, emlékeztettem magam, hogy ellenőrizzem a méretét. Az enyémnél kisebb volt ugyan a keze, de nem szokatlanul kicsi.

Trump az összes legfőbb tanácsadóját bezsúfolta az apró konferenciaterembe. Mike Pence megválasztott alelnök, Reince Priebus kabinetfőnök, Mike Flynn nemzetbiztonsági tanácsadó és Sean Spicer sajtótitkár leült az ovális konferenciaasztalhoz: Trump és Pence foglaltak helyet az asztal két végén. Csendesek és komolyak voltak. Ahogy kezét ráztunk, a megválasztott alelnök még pár másodpercig szorította a kezemet, és elnyújtottan mondta a keresztnévemet: „Jiiiiim”. Meglepődve tapasztaltam,

hogyan olyan volt, mintha valaki egy régi barátot üdvözlne, és egyben vigasztalna is. Nem hiszem, hogy valaha találkoztunk volna, habár emlékszem, hogy tizennégy évvel korábban, 2003-ban telefonon beszéltünk, amikor szövetségi ügyész voltam Manhattanben, és egy olyan pasas után nyomoztunk, aki népszerű internetes gyerekoldalak elgépelte változatait regisztrálta be, így amikor egy gyerek félregépelte a „Disneyland.com” vagy „Bobthebuilder.com” weboldalt, akkor pornográf oldalon lyukadt ki. Az első reakcióm az volt, hogy ez bűncselekmény. Amikor megtudtam, hogy a tettet néhány hónappal azelőtt szövetségi bűncselekménynek nyilvánították, elkértem annak a kongresszusi képviselőnek az elérhetőségét, aki felelős volt a „Valós domain nevek” törvényért, hogy megköszönhessem neki. Kiderült, hogy egy indianai képviselő, Mike Pence az, aki a telefonbeszélgetésünk során elmondta: azért erőltette a törvény elfogadását, mert az egyik gyerekét is ilyen beteges módon félrevezették.

Clapper igazgató ült legközelebb a megválasztott elnökhöz, John Brennan CIA-igazgatóval, Mike Rogers NSA-igazgatóval és velem a jobbján. Mögöttem a falnál Trump leendő CIA-igazgatója, Mike Pompeo, a kijelölt belbiztonsági tanácsadó, Tom Bossert és a nemzetbiztonsági tanácsadó helyettese, K. T. McFarland foglalt helyet. A megválasztott elnök CIA hírszerzési referense – egy szakember, akinek rendszeres hírszerzési tájékoztatót kellett tartania a hivatalba lépő elnöknek – szintén a teremben volt, és jegyzetelt.

Eddigre már két elnök közelében és számos más kormányzati vezetővel is dolgoztam. Kíváncsi voltam, hogy Trump, a klasszikus „partra vetett hal”, hogyan fog remekelni egy merőben eltérő szerepben. Egy magán családi vállalkozás vezetése természetesen teljesen más, mint egy ország vagy akár egy nagy állami vállalat vezetése. Olyan választóközretekkel kell együttműködni, amelyek nem nekünk jelentenek, és olyan törvények

és szabályok hálójában kell elboldogulni, amelyek egy átlag vezérigazgatóra nem vonatkoznak.

Ahogy más vezetők esetén megfigyeltem, a hatékony vezetés kulcsa, hogy elég magabiztosak legyünk – vagyis jól érezzük magunkat a bőrünkben – ahhoz, hogy alázatosak maradjunk. Az alázat egy sor dolgot lehetővé tesz, amelyek közül egy egyszerű, szerény kérdés a legfontosabb: „Mit nem veszek észre?” A jó vezetők folyton aggódnak korlátozott látásmódjuk miatt. Hogy ezt meghaladják, ítélőképességükhöz folyamodnak – ez eltér az intelligenciától. Az intelligencia az a képesség, amellyel meg tudunk oldani egy problémát, meg tudunk fejteni egy rejtvényt, az emlékezetünkbe tudunk idézni tényeket. Az ítélőképesség segítségével körül tudunk járni egy problémát vagy tényhalmazt, és úgy tekintünk rá, mintha más szemén át látnánk: eltérő előítéletekkel, indítékokkal és háttérrel rendelkező emberek szemén át. Az ítélőképesség azt is jelenti, hogy veszünk egy tényhalmazt, és más időbe és térbe helyezzük: egy tárgyalóterembe vagy bíróságra, hónapokkal vagy évekkel későbbre, egy jelentős újság szerkesztőségébe vagy a versenytársunk megbeszélésére. Az intelligencia az a képesség, hogy összegyűjtjük és jelentjük, amit a dokumentumokból és a tanúktól tudtunk meg; az ítélőképesség segítségével pedig értelmezni tudjuk ezeket a tényeket, és meg tudjuk állapítani, milyen hatással lesznek más emberekre.

A Trumpgal való első találkozási alkalmával kíváncsi voltam, hogyan valósítja meg a magabiztosság és alázat egyensúlyát, és hogy jó-e az ítélőképessége. Bevallom, szkeptikusan érkeztem. A kampánya alapján ugyanis az volt a benyomásom, hogy Trump mélységesen bizonytalan ember, ami miatt egyszerűen nem tud alázatos lenni, és nem tűnt eléggé magabiztosnak és szerénynek ahhoz, hogy a józan mérlegelés során feltegye magának a kérdést: „Mit nem veszek észre?” Ugyanakkor aznap a Trump-toronyban nem láttam eleget, hogy eldönthessem, ez

a benyomás vajon megállja-e a helyét. A megválasztott elnök igencsak visszafogott és komoly volt.

Clapper igazgató bemutatta a hírszerzési közösség értékelését, ahogy megtette Obama elnök és a Nyolcak előtt. Elhangzott néhány kérdés és hozzászólás – a legtöbb a hátsó sorban helyet foglaló Tom Bosserttől érkezett. Miközben Oroszország beavatkozásáról beszéltünk, emlékszem, hogy Trump közbeszólás nélkül hallgatott, és csak egy kérdést tett fel, amely inkább állítás volt:

– De arra jutottak, hogy az oroszok az eredményt nem befolyásolták, igaz?

Clapper azt válaszolta, hogy ilyen elemzést nem végeztünk, hiszen ez nem a mi dolgunk vagy szakterületünk. Annyit mondhatunk, hogy a szavazatszámolásban nem találtunk szabálytalanságot.

Én olyasmiről számoltam be, amit Trump és a csapata nem is kérdezett. Egy olyan ország élére kerültek, amelyet megtámadott egy idegen ellenség, mégsem kérdezték meg, Oroszország milyen fenyegetést jelenthet a jövőre nézve. Arról sem érdeklődtek, az Egyesült Államok hogyan készülhet fel egy ilyen fenyegetésre. Ehelyett, miközben mi négyen még a teremben voltunk – közöttünk két leköszönő Obama által kinevezett tisztviselő –, a megválasztott elnök és a csapata azonnal stratégiai megbeszélésbe kezdett arról, hogyan lehet tálalni Oroszországot. Hogyan lehet kiforgatni, amit az imént mondtunk. Mintha ott sem lettünk volna, Priebus arról kezdett magyarázni, a sajtóban hogyan lehetne bemutatni ezt az értekezletet. Trump csapata – amelyet Priebus, Pence és Spicer vezettek – Trumpgal együtt megvitatta, hogyan lehetne ezekből az eredményekből maximális politikai hasznot húzni. Azt akarták hangsúlyozni, hogy a szavazásba nem történt beavatkozás, vagyis nem az oroszok választották meg Trumpot. Clapper közbeszólt, hogy emlékeztessen arra, amit körülbelül egy perce mondtunk: a hírszerzési

közösség nem elemzi az amerikai politikát, erről nem nyilvánítottunk véleményt.

Nagyon sok hírszerzési tájékoztatón vettem részt a két előző elnökkel, de sohasem tapasztaltam, hogy Bush vagy Obama elnök sajtóközleményekről vagy politikai stratégiáról beszélt volna a hírszerzési közösség vezetői előtt. Mindig volt egy határ. A hírszerzési közösség tényekkel dolgozik, a Fehér Ház pedig a politikával és a tálalásával foglalkozik, de egyedül. Az iraki háborúból levont keserű tanulság – a hírszerzés tévedett a tömegpusztító fegyverekkel kapcsolatban –, hogy „sose mossuk össze a kettőt”. Azzal nyugtattam magam, hogy talán Trumpnak és csapatának nincs tapasztalata e téren – Trumpnak természetesen egyáltalán nem volt kormányzati tapasztalata –, ám a hírszerzés és politika közötti határ egy pillanat alatt elmosódott.

Ahogy ott ültem, egy nagyon furcsa kép jelent meg a fejemben. Próbáltam elhessegetni, mert túl bizarrnak és drámainak tűnt, de mégis mindig visszajött: a New York-i maffia szórákózhelyei jutottak eszembe, amelyeket akkor láttam, amikor Manhattanben voltam szövetségi ügyész az 1980-as és 1990-es években. A Ravenite. A Palma Boys. A Café Giardino. Nem bírtam kivenni a képet a fejből. És visszatekintve nem is volt annyira furcsa és drámai, mint amilyennek akkor tűnt.

Az olasz maffia, ahogy korábban írtam, a Cosa Nostra, vagyis „a mi dolgunk” elnevezéssel illette magát, és mindig különbséget tett a „ti barátotok”, vagyis a családon kívüliek, valamint a „mi barátunk”, vagyis a család hivatalos tagjai között. Ott ültem a tájékoztatón, és azon gondolkodtam: a fenébe is, ezek az „*amica nostra*”, a „mi barátunk” titulussal akarnak minket ellátni. Be akarnak venni a körbe. Bármennyire örülségnek hangzik is, hirtelen az az érzésem támadt, hogy a megválasztott elnök egy szempillantás alatt egy családot akar belőlünk kovácsolni, és hogy Trump csapata a politikát a „mi dolgunkká” teszi. Az egész karrierem során az „én dolgom” volt a hírszer-

zés, a „ti dolgotok” pedig a politikai tálalás. Trump csapata ezt meg akarta változtatni.

Azonnal mondanom kellett volna valamit. Végül is nem voltam éppen félénk, amikor konfrontálódnom kellett más kormányzatok vezetőivel. Nem tudom, hogy elértem-e volna valamit, de tájékoztatnom kellett volna az új csapatot a viselkedési normákról, amelyek fokozatosan, generációk során alakultak ki, és amelyek célja, hogy a politikát távol tartsuk a hírszerzéstől, hogy az elnök a legtöbb tényhez hozzájuthasson – legyen ez ínyére vagy sem –, és hogy megóvjuk a hírszerzési közösséget azoktól a vádaktól, hogy az eredményei politikailag részrehajlók. Ha azt gondolták, hogy a hírszerzési vezetők szívesen részt vesznek egy megbeszélésen arról, hogyan reklámozzák az elnöki kabinetet, az jó esetben naivságról és a szerepünk félreértéséről tanúskodik. Ha azt feltételezték, hogy a leköszönő Obama-kormányzat tagjai részt vesznek ebben, az ostobaságra utal.

Abban a pillanatban azonban meggyőztem magam, hogy butaság lenne felszólalnom. Nem ismertem ezeket az embereket, és ők sem ismertek engem. Az imént adtuk elő „az oroszok megpróbálták megválasztani” műsorszámot. Most oktassam ki őket arról, hogyan viselkedjenek velünk? Amikor hamarosan orosz prostikról fogok négyszemközt beszélni a megválasztott elnökkel? Nem, nem. Nem hiszem. Ezért nem szóltam semmit. Ahogy a többiek sem. Trump csapatából sem vetette fel senki, hogy „ezt a megbeszélést talán későbbre halaszthatnánk”, vagy hogy „talán továbbléphetnénk, elnök úr”.

Azt hiszem, Trump vetett véget a kommunikációs stratégiáról szóló megbeszélésnek: azt mondta, ezt máskor is megvitathatják. Ekkor Reince Priebus megkérdezte, hogy van-e még mondanivalónk.

Most ugrik a majom a vízbe – gondoltam.

Clapper azt felelte:

– Nos, igen, van még egy olyan érzékeny anyag, amelyről Comey igazgató kisebb csoportban szeretne beszámolni. Mi, ha megbocsátanak, távozunk, hogy maguk között beszélhessenek.

– Rendben, mennyire kicsi csoportban? – kérdezte a megválasztott elnök, rám szegezve a tekintetét.

– Ez az ön döntése, uram – feleltem –, de én négyszemközt gondoltam.

Reice Priebus közbevágott:

– Mi lenne, ha én és a megválasztott alelnök maradnánk?

– Rendben van – válaszoltam a megválasztott elnök felé fordulva. – Ez kizárólag az ön döntése. Csak nem akartam nagyobb közönséget.

Nem tudom, hogy Trump tudta-e, miről készülök beszélni, de intett Priebusnak, majd rám mutatott.

– Négyszemközt beszélünk. Köszönöm mindenkinek.

A csapat kezét rázott a látogatókkal, majd mindenki kiment. A fejemben Jeh Johnson szavai visszhangoztak: „Jim, kérlek, légy óvatos. Légy nagyon óvatos!”

Csendben vártunk, amíg a többiek kimentek. Amikor egyedül maradtunk, a megválasztott elnök szólalt meg először. Megdicsért.

– Borzalmas éve lehetett – mondta, és hozzátette, hogy „dicséretesen” kezeltem az e-mail-nyomozást, és hogy „kiváló hírnévnek” örvendek. Ez kedves volt, és a hangjában őszinte aggodalmat és elismerést hallottam. Hálásan bólintottam, szigorú mosollyal. Azt mondta, az FBI alkalmazottai „tényleg kedvelnek”, és reméli, hogy maradok igazgatói posztomon.

Azt feleltem:

– Maradni szándékozom, uram.

Talán az lett volna az udvarias válasz, amellyel a megválasztott elnök kegyeibe férközhetek, hogy köszönetet mondok, mégsem tettem, hiszen már megvolt a tízéves mandátumom, és nem akartam, hogy úgy tűnjön, újra kell jelentkeznem a pozícióra.

Az iroda történetében gyakorlatilag csak egyszer következett be, hogy az igazgatót mandátumának lejártá előtt elbocsátották: Bill Clinton 1993-ban mindenki egyetértésével eltávolította William Sessionst súlyos etikai hibák vádjával. A sors fintora, hogy Clinton Louis Freeht ültette a helyére: Freeh szálla lett a kormányzat szemében, mivel erőszakos nyomozásokat vezetett a kormányzat állítólagos vétségei kapcsán.

Miután Trump befejezte bevezető monológiát, amely körülbelül egy percig tartott, elmondtam, milyen anyagot akarok megvitatni, és hogy miért tartottuk fontosnak a tájékoztatását. Utána elkezdtem összefoglalni a dossziében található állításokat, amelyek szerint 2013-ban prostituáltak volt egy moszkvai hotelben, és az oroszok filmre vették a történeteket. Azt az állítást nem említettem, miszerint a prostituáltak az utasítására azon az ágyon vizeltek egymásra, amelyen Obama elnök és a First Lady is aludtak, hogy bemocskolják az ágyat. Azt gondoltam, ez a részlet nem szükséges ahhoz, hogy tájékoztassam az anyagról. Az ügy már önmagában is elég furcsa volt. Ahogy beszéltem, mintha elhagytam volna a testemet, mintha néztem volna magamat, miközben az új elnöknek orosz prostituáltakról beszélek. Mielőtt befejeztem, Trump elutasító hangon közbevágott. Lelkesen tiltakozott, hogy a vádak nem igazak.

Elmagyaráztam, hogy nem azt mondom, az FBI hisz az állításoknak. Egyszerűen csak azt gondoltuk, fontos tudnia a létezésükről, és arról, hogy széles körben elterjedtek.

Hozzátettem, az FBI egyik feladata, hogy megvédje az elnökséget bárminemű zsarolástól, és attól függetlenül, hogy igazak-e az állítások, tudnia kell, az oroszok terjeszthetnek ilyesmit. Hangsúlyoztam, hogy nem akarunk titkolni előle semmit, főként azért, mert a sajtóban ez meg fog jelenni.

Megint erősen tagadta az állításokat, és feltette a (gondolom, költői) kérdést, hogy olyan férfinak tűnik-e, aki rá van szorulva prostituáltak szolgáltatásaira.

Utána olyan ügyeket emlegetett fel, amelyek során nők vádolták szexuális zaklatással, pedig ezt a témát nem vettem fel. Pár nőt említett név szerint – szemmel láthatóan megjegyezte a vádakát. Ahogy egyre inkább védekező álláspontot vett fel, és a beszélgetés kezdett katasztrófába torkollni, elővettem a fegyveremet:

– Nem nyomozunk ön ellen, uram.

Ez szemmel láthatóan megnyugtatta.

Elvégeztem a feladatomat, a megbeszélés véget ért, így kezet ráztunk, én pedig elhagytam a konferenciatermet. Az egész magánmegbeszélés körülbelül öt percig tartott, én pedig már messze jártam: a hátsó bejárat felé tartottam. A többi igazgató előrement. A folyosón elhaladtam két télikabátos férfi mellett, akik az ellenkező irányba igyekeztek. Az egyik ismerősnek tűnt, de nem álltam meg. Amikor mellém ért, megszólított:

– Comey igazgató úr? – Megálltam és megfordultam.

Jared Kushner bemutatkozott, kezet ráztunk, én pedig folytattam az utamat.

Kiléptem az oldalsó ajtón, beültem a felfegyverzett autóba, majd az FBI manhattani irodájába mentem, hogy végre élvezetes feladatot hajtsak végre. Bejártam a többszintnyi FBI-irodát és munkaállomást, hogy megköszönjem a kiváló kollégák munkáját. Az előbbi kellemetlen beszélgetés után olyan volt ez, mint forró zuhanyt venni.

Január 10-én, négy nappal a Trumppal való értekezlet után, a BuzzFeed nevű online kiadvány közzétette az egész harmincöt oldalas dossziét, amelyről beszámoltam az elnöknek. A cikk így kezdődött:

A megválasztott hivatalnokok, a hírszerzési ügynökök és az újságírók között hetek óta kering egy olyan dosszié, amely robbanásveszélyes (de nem ellenőrzött) állításokat tartalmaz arról, hogy az orosz kormány évekig „pallérozta,

támogatta és segítette” a megválasztott elnököt, Donald Trumpot, és kompromittáló információkat szerzett róla. A dosszié, egy több hónapig íródott feljegyzésgyűjtemény, specifikus, nem ellenőrzött és potenciálisan ellenőrizhetetlen állításokat tartalmaz arról, hogy Trump segítői kapcsolatban álltak orosz szakemberekkel, valamint szemléletesen leírja az oroszok által dokumentált szexuális aktusokat.

A megválasztott elnök a következő tweettel reagált: „HAMIS HÍREK – POLITIKAI BOSZORKÁNYÜLDÖZÉS!”

A következő napon, január 11-én újabb megbeszélésem volt a hivatalba lépő elnökkel. Amíg Obama elnök alatt dolgoztam, sohasem telefonáltunk egymásnak, csak kétszer beszélünk személyesen. Most pedig – még mindig az Obama-kormányzatban – öt nap leforgása alatt a második magánbeszélgetésemet bonyolítottam Donald Trumpgal az FBI székhelyén lévő irodámban. Ahogy a telefont a fülemhez tartottam, láttam, hogy autók haladnak el alattam a sötét Pennsylvania sugárúton. Az út túloldalán az Igazságügyi Minisztérium dolgozói kivilágított irodákban szorgoskodtak. Emlékszem: felnéztem, hogy megcsodáljam a jobb oldalon lévő Washington-emlékművet. Az új Trump Hotel fölött emelkedett, amelyet nemrég nyitottak meg a Pennsylvania sugárúton, rövid sétára a Fehér Háztól.

Trump megválasztott elnök New Yorkból telefonált. Megint azzal kezdte a megbeszélést, hogy megdicsért, ami most már társalgási eszköznek tűnt, mintsem őszinte elismerésnek. Hozzátette:

– Remélem, hogy marad.

Megint biztosítottam, hogy az FBI-nál maradok.

Utána rátért a hívás tárgyára. Azt mondta, nagyon aggasztja a „dosszié” kiszivárgása, és a módja. Nem voltam benne biztos, arra céloz-e, hogy egy szövetségi ügynökség szivárogtatta ki, így

elmagyaráztam, hogy a dosszié nem kormányanyag. Magánfelek állították össze, majd juttatták el több szereplőnek, beleértve a Kongresszust és a sajtót is. Nem, az FBI nem kérte az összeállítását, és nem fizetett érte. Mivel a dokumentum nem volt sem titkosított, sem kormányanyag, nem igazán helyes a „kiszivárogtatás” szó használata.

A megválasztott elnök utána azt mondta, hogy gondolkodott azon, amiről négy szemközt tájékoztattam a Trump-toronyban. Beszélt olyanokkal, akik elkísérték Moszkvába a 2013-as Miss Univerzum szépségversenyre. Most úgy emlékezett vissza, hogy egy éjszakát sem töltött Moszkvában. Azt állította, egyből New Yorkba repült, csak átöltözni ment a hotelbe, majd még aznap hazament. Utána meglepetésemre azt az állítást vetette fel, amelyet nem akartam vele megtárgyalni.

– Még egy bizonyíték, hogy nem igaz: baktériumfóbiás vagyok. Sohasem engedném, hogy emberek a közelemben egymásra pisiljenek. Soha.

Hangosan felnevettem. Úgy döntöttem, nem szólok, hogy a feltételezett tevékenységhez nem kellett az éjszakát ott töltenie, és nem kellett a résztvevőkhöz közel lennie. Úgy képzeltem, a moszkvai Ritz-Carlton elnöki lakosztálya elég tágas ahhoz, hogy egy baktériumfóbiás is biztonságos távolságra lehessen az eseményektől. Ezt gondoltam, de nem mondtam ki.

Helyette az emlékműveket bámultam az ablakon keresztül, és azon tűnődtem, mi történhetett vele és az országunkkal, hogy az FBI igazgatójának ilyesmiről kelljen beszélnie a hivatalba lépő elnökkel. Másodjára is olyasmit hozott fel a védelmére, ami nem érdekelt, majd a megválasztott elnök letette a telefont. Elmentem megkeresni a stábfőnökömet, Jim Rybickit, hogy elmondjam neki, a világ megőrült, én pedig az örület közepén állok.

És ez így is maradt.

13. FEJEZET

HŰSÉGVIZSGÁLATOK

„Barátság, kapcsolatok, családi szálak, bizalom, hűség, engedelmesség: ez volt a ragasztó, amely összetartott minket.”

JOSEPH BONANNO MAFFIAVEZÉR,
A MAN OF HONOUR CÍMŰ ÖNÉLETRAJZÁBAN

DONALD J. TRUMPOT 2017. január 20-án beiktatták az Amerikai Egyesült Államok negyvenötödik elnökének. A beiktatáson jelen lévő tömeg nagysága azonnal elhíresült vita tárgyává vált. Az új elnök ugyanis eltökélten be akarta bizonyítani, hogy a miatta megjelent jókora nézőközönség nagyobb, mint az Obama 2009-es beiktatásán jelen lévő tömeg. Ez nem volt igaz. Az elnököt azonban semmilyen fényképes vagy másfajta bizonyíték nem tántorította el a véleményétől, amellyel csak a sajtócsapata értett egyet, és amely egyszerűen téves volt. Ez az apróság erősen meglepett volt számunkra, akik munkánk során az igazság után kutatunk, legyen szó bűnügyi nyomozásról, vagy hogy Amerika ellenségeinek terveit és szándékait vizsgáljuk. Az élet nagyrészt nem egyértelmű, és értelmezésre szorul, ám vannak olyan dolgok, amelyek igazságtartalma objektívan ellenőrizhető. Egész egyszerűen nem volt igaz, hogy – ahogy Trump állította – a történelemben az ő beiktatásán volt jelen a legnagyobb tömeg, vagy hogy akár Obama

beiktatását megelőzte. Ez az állítás nem a személyes véleménye, meglátása vagy szempontja volt. Hanem hazugság.

Két nappal később, január 22-én részt vettem egy késő délutáni fogadáson a Fehér Házban, amelyre a különböző bűnüldöző ügynökségek azon vezetőit hívták meg, akik garantálták a beiktatás biztonságát, és támogatták az eseményt. Az FBI-nál a kémelhárítói, a hírszerzési és a kommandós kapacitást vetettük be aznap, szorosan együttműködve a titkosszolgálatokkal – mint minden beiktatás alkalmával. Azt mondták, hogy Trump elnök meg akarja köszönni az ügynökségeknek a kemény munkát. Ezt nagyon kedvesnek találtam az elnök részéről. Ennek ellenére jó pár okom volt, hogy ne akarjak személyesen jelen lenni.

Először is, azt gondoltam, nem tenne jót az FBI-nak, ha a nagyközönség videofelvételeken és fényképeken látná, hogy együtt lógnak az új elnökkel. Mivel sokan azt gondolták, hogy segítettem a megválasztásában, nem akartam tovább táplálni azt a hamis képet, hogy én, és következésképpen az iroda, közlebbi kapcsolatban állunk az elnökkel. Másodsorban az NFL Főcsoportdöntők mentek a tévében. A délután öt órakor kezdődő fogadás miatt lekésném a Packers–Falcons meccs végét és a Steelers–Patriots elejét. Az új elnök talán nem focirajongó?

A stábom azonban erősködött, hogy ott kellennem. Én voltam az FBI igazgatója. Távolmaradásommal nem akartam megsérteni a többi vezetőt és az új kormányzatot. Azzal nyugtattam magam, hogy bolhát csinállok az elefántból. Ez csoportos fogadás, nem készül külön kép az elnökről és rólam. A focimeccseket pedig fel tudom venni a DVR készülékemmel, és kerülöm az eredményekről zajló beszélgetéseket, amíg nem tudom meg nézni a felvételt. Így elmentem a Fehér Házba.

Ahogy reméltem, a fogadás elején kellemesen elvegyültünk a helyi, állami és szövetségi ügynökségek bűnüldözési vezetőivel. Körülbelül harmincan voltunk, beleértve az Egyesült Államok Capitoliumi Rendőrségét, a Washingtoni Fővárosi Rendőrséget

és az Egyesült Államok Parkrendőrségét. Ezek az emberek és ügynökségek régóta az FBI partnerei, és a munkából kifolyólag sokan ismerjük egymást. A Fehér Ház lakrészének Kék Termében gyűltünk össze. A terem szélén a Fehér Ház személyzete apró asztalokat állított fel falatkákkal és alkoholmentes italokkal. Körbementem a teremben kezét rázni a kollégákkal és megköszönni a Szövetségi Nyomozó Irodával végzett munkájukat.

Figyeltem arra, hogy pár lépés távolságot tartsak Trumptól. Kiokoskodtam, hol fog az elnök belépni, és a terem másik felébe mentem: a déli pázsitra és a Washington-émlékműre néző ablakokhoz álltam. Ennél távolabbi helyet nem találhattam volna, hacsak ki nem mászom az ablakon. Az idő múlásával azonban ez a lehetőség egyre vonzóbbá vált.

Ezen a távoli ponton biztonságban éreztem magam, és Joe Clancy, a Titkosszolgálat igazgatója mellé álltam. Clancyt, aki korábban az Elnökvédelmi Osztályt vezette, Obama elnök hívta vissza a nyugdíjból, hogy a problémákkal küszködő ügynökség élére álljon. A felesége Philadelphiában maradt, ezért róla és a lányukról kérdezősködtem, aki a Titkosszolgálat százötvenedik évfordulójának ünnepségén énekelt. Gyakran viccelődtem azzal, hogy a Titkosszolgálat az FBI nagytestvére, hiszen az iroda csak százéves múltra tekint vissza, és első különleges ügynökeit a Titkosszolgálat képezte ki.

Clancy rendkívüli, kedves és gyakorlatias ember. Ahogy beszélgettünk, kinyílt a kétszárnyú ajtó, és beléptek a Fehér Ház belső munkatársai. Magas stúdiólámpákat tartottak a kezükben, amelyeket a tőlem legtávolabb eső területre helyeztek el, az ajtó mellett. Jól tippeltem, hol fog belépni az elnök. Az erős fényű lámpák miatt azonban aggódni kezdtem, hogy kamerákra és riporterekre számíthatunk – ez szokatlan egy ilyen visszafogott eseménynél, amelyet a bűnüldöző tisztviselőknek szerveznek köszönetképpen. Néhány pillanattal később belépett az elnök és az alelnök. Egy csapat fényképész és televíziós operatőr is beözönlött, és körülvette a két férfit.

Az elnök beszélni kezdett, közben pedig végigpásztázta a teremben szétszóródott vezetőket. A tekintete, hál' istennek, átsiklott rajtam, és Joe Clancyre szegeződött. Az elnök Joe nevét mondta, majd intett neki, hogy csatlakozzon hozzá és az alelnökhöz. Joe sohasem keresi a rivaldafényt, de kötelességtudóan odasétált a televíziós lámpák szinte vakító ragyogásába. Az elnök esetenlül megölelte, és megkérte, hogy maradjon mellette és az alelnök mellett, mintha kirakati kellék lenne.

Majd Trump folytatta a beszédét, közben balra nézett, tekintetével kerülve engem. El sem hittem, mekkora mázlim van. Nem vett észre! Hogy lehetséges ez? Rájöttem, mi történt. Egy súlyos, kék függöny előtt álltam. Kék öltönyt viseltem, amelynek színe ugyan nem egyezett meg teljesen a függönyével, de eléggé hasonlított hozzá. A függöny nyilvánvalóan elrejt! Hát nem egyszerű? Arra gondoltam, mekkora szerencse, hogy ebben a teremben tartják a fogadást, hiszen a Zöld vagy Vörös Teremhez nem tudtam volna hozzáöltözni. Most, hogy a függöny megmentett, még közelebb húzódtam hozzá, nekidőltem, és kétségbeesetten próbáltam kikerülni az elnök látószögéből. Szó szerint csüngtem a kék függönyön, abban a reményben, hogy elkerülhetem az új elnök indiszkrét és esetenlül ölelését a tévékamerák előtt.

A függönyös trükköm működött.

Egy darabig.

Miközben az elnök folytatta szokásos csapongó beszédadatát és szabad asszociációit, megint végigpásztázta a termet, jobbról balra, majd rajtam és a védelmező függönyömon is áthaladt a tekintete. Ez alkalommal nem volt szerencsém. Az apró szempár a fehér árnyékkal rám szegeződött.

– Jim! – kiáltott fel Trump. Az elnök odahívott magához. – Ő még nálam is híresebb.

Csodálatos.

A feleségem, Patrice tizenkilenc éves korom óta ismer. Miközben úgy éreztem, hogy egy kilométert sétálok a Kék Terem-

ben a kamerák keresztüzében, ő otthon nézett a tévében, és a képernyőre mutatva azt mondta:

– Ez Jim „a fenébe” arckifejezése.

És tényleg az volt. Egy belső hang azt kiáltotta: „Hogy gondolhatja az elnök, hogy ez jó ötlet? Nem ő a televízió királya? Ez teljes katasztrófa. Nincs az az isten, hogy megöleljem.”

Az FBI és az igazgatója nem tartozik senki politikai csapata. Az egész Clinton-nyomozás lényege az volt, hogy megvédjük az FBI és az Igazságügyi Minisztérium becsületét és függetlenségét, és megoltalmazzuk a bizalom és a hitelesség tartályát. Ha Trump nyilvánosan köszönetet mond nekem hivatalának második napján, az fenyegetés a tartályra nézve.

Az egy kilométeres sétám végén Trump elnök felé nyújtottam jobbomat. Csak kezet fogunk rázni, semmi több. Az elnök megragadta a kezemet. Majd közel húzott magához. Most jön az ölelés. A nemzeti televízió közvetítésében fog megölelni. Megfeszítettem testem jobb oldalát, felelevenítve az évekig gyakorolt oldalsó deszka- és tricepszgyakorlatokat. Ha nem sokkal erősebb, mint amilyennek kinéz, nem fogja kicsikarni azt az ölelést. Nem is sikerült neki. Az ölelést ugyan elkerültem, de valami sokkal rosszabb következett. Az elnök előrehajolt, és a jobb fülemhez közelítette a száját.

– Nagyon várom a közös munkát – mondta.

Sajnos a tévékamerák látószöge miatt sokan, köztük a gyerekeim is, azt gondolták, megpuszilt. Az egész világ „látta”, hogy Donald Trump megpuszítja a férfit, akiről egyesek azt gondolták, hogy segített a megválasztásában. Ez már nem lehet rosszabb!

Trump elnök intett, hogy álljak oda hozzá, az alelnökhöz és Joe Clancyhez. Én kihátráltam, és egy mosollyal legyintettem.

– Nem vagyok rá méltó – próbáltam gesztikulálni. A belső hangom azonban azt mondta: „Nem örültem meg.” Legyőzötten és elkeseredetten visszavonultam a terem túlsó felébe.

A sajtót elengedték, a rendőrfőnökök és igazgatók pedig felsorakoztak, hogy közös képet készítsenek az elnökkel. Nagyon

csendben voltak. Én úgy tettem, mintha beállnék a sor végére, majd kisurrantam a hátsó ajtón, a Zöld Termen keresztül a folyosóra, le a lépcsőn. Út közben meghallottam valakitől a Packers–Falcons meccs állását. Tökéletes!

Lehetséges, hogy túl sokat láttam bele a szokásos Trump-komédiába, de nagyon aggódtam a történetek miatt. Nem meglepő, hogy Trump elnök teljesen máshogy viselkedett, mint az elődjei – nem tudtam volna elképzelni, hogy Barack Obama vagy George W. Bush felszólít valakit a színpadra, mintha csak az *Áll az alkuban* lennénk. Az volt zavarba ejtő, amit Trump szimbolikusan kért a bűnüldöző és nemzetbiztonsági ügynökségektől: hogy lépjenek elő, és csókolják meg a Nagy Ember gyűrűjét. Hogy mutassák ki a tiszteletüket és a hűségüket. Rendkívül fontos volt, hogy a vezetők ezt *ne* tegyék meg, és még a látszatát se keltsék, hogy megteszik. Ezt Trump vagy nem tudta, vagy nem érdekelte, habár a következő heteket azzal töltöttem, hogy igen emlékezetes és szerencsétlen módon próbáltam ezt elmagyarázni neki és a kabinetjének.

2017. január 27-én, egy pénteki napon – a Donald Trumpgal való kapcsolatom huszonegyedik napján – visszatértem a Fehér Házba. Szokás szerint éppen az asztalomnál ebédeltem, amikor az asszisztensem, Althea James továbbított egy telefonhívást a Fehér Házból: egy női hang azt mondta, hogy kapcsolja az elnököt. Az elnök azt kérdezte, át akarok-e „ugrani vacsorára” aznap este. Ez nem volt szokványos kérés, de úgy éreztem, nincs választásom.

– Természetesen, uram.

Megkérdezte, hat vagy fél hét lenne-e jobb. Azt feleltem:

– Ami önnek jó, uram.

A fél hetet választotta. Felhívtam Patrice-t, hogy lemondjam a thai vacsorarandinkat.

Aznap este találkoztam a nemzeti hírszerzés nemrég nyugdíjba vonult igazgatójával, Jim Clapperrel: egy FBI-ös esemény

keretében a „Tiszteletbeli különleges ügynök” ritka címével tüntettük ki. Miközben arra vártunk, hogy felmenjünk a pódiumra, beszámoltam neki a vacsorameghívásról, és hogy nagyon keletlenül érint. Azt felelte, biztosan csoportos esemény lesz, mivel hallotta, hogy másokat is meghívtak vacsorázni a Fehér Házba. Ettől kicsit jobban éreztem magam.

Az elnök nem vacsorázhat kettesben az FBI igazgatójával. Valaki biztosan mondta neki a Fehér Házban, hogy ilyet nem lehet csinálni, legalábbis Nixon és Hoover óta nem. Emlékszem, amikor Obama elnök a kinevezésem előtt meghívott a Fehér Házba egy átfogó beszélgetésre, azt mondta: „Miután igazgató lesz, nem beszélhetünk így.” Ez azt jelentette, hogy nem vitathatunk meg átfogó filozófiai kérdéseket. Az FBI igazgatója nem találkozhat és cseveghet négyszemközt az Egyesült Államok elnökével, főként egy olyan választás után, mint a 2016-os. Maga az elv kompromittálná azt az integritást és függetlenséget, amelyért az Iroda keményen megdolgozott. Attól tartottam, hogy Trump pont erre játszik.

A West Executive Drive-on érkeztem a Fehér Házba: ez egy kis út a Fehér Ház alagsori bejárata és a Régi Végrehajtói Iroda épülete között. Az FBI biztonsági csapata ugyanannál a ponyvatevés bejáratnál állt meg az autóval, amelyen át a helyzetelemző központba szoktam menni. Beléptem, és szóltam a szolgálatban lévő titkosszolgálati tisztnek, hogy az elnökhöz jöttem vacsorára. Kissé zavarba jött, majd megkért, hogy üljek le. Nem sokkal később egy fiatal nő végigkísért a nyugati szárnyba tartó hosszú folyosón, elmentünk a rózsakert mellett, és megérkeztünk a Fehér Ház lakóépületének földszintjére. Egy olyan lépcsőn mentünk fel, amelyet még sohasem láttam, és amely az emeleten lyukadt ki a Zöld Terem mellett.

Ahogy az ajtóban várakoztam, két haditengerészeti fel szolgálóval beszélgettem, és diszkrétan szétnéztem, hol van az elnök többi vacsoravendége. A felszolgálók afroamerikaiak voltak, körülbelül korombeliek, és már vagy tíz éve a Fehér

Házban szolgáltak. Mindketten legalább száznyolcvan centi magasra nőttek, aktív szolgálati éveik során mégis tengeralattjárón dolgoztak. Ezért spontán elkezdtünk a tengeralattjárók belmagasságáról beszélni. Az egyikük azt mondta: a hálóhelyek belmagassága százkilencvenhárom centiméter, amely pont megegyezik az ő magasságával. Nevetve megállapítottuk, hogy a tengeralattjárók nem nekem valók. Ahogy a Zöld Terem bejáratánál állva vártunk és beszélgettünk, egy két személy részére terített asztalra lettem figyelmes. Az egyik helyet ültetőkártya díszítette, amelyen kalligráfiával a „Comey igazgató” felirat szerepelt. A másik hely feltételezhetően az elnöké volt. Nagyon kényelmetlenül éreztem magam, és nem csak azért, mert nem szerettem volna harmadjára is orosz prostikról társalogni.

Az elnök pontban fél hétkor jelent meg. Majd hamarosan jöttek a bókók. Amikor meglátta, hogy az ajtóban állok, azt mondta:

– Ez tetszik. Szeretem, ha valaki pontos. Szerintem egy vezetőnek mindig pontosnak kell lennie.

Sötétkék öltönyt, fehér inget és túl hosszú piros nyakkendőt viselt, mint általában. Intett, hogy foglaljak helyet a négyszögletes terem közepén lógó díszes csillár alatt álló asztalnál, ahol százhusz centi távolságra ültünk egymástól.

Ahogy a neve is elárulja, a Zöld Terem falát zöld selyem fedi. Később olvastam, hogy a termet John Adams hálósobának használta, Thomas Jefferson étkezővé alakította, az elnökök azóta pedig fogadósobaként használják. A bútorokat aznap estére kivitték, hogy helyet csináljanak apró ebédlőasztalunknak. Az elnök jobb válla fölött láttam egy szoborpár felét, amely a kandalló két oldalán helyezkedett el: a szobrok a fehérmárvány kandallópárkányt tartották a fejükkel, ami igen fájdalmas pozíciónak tűnt.

A tányéromon egy nagy, krémszínű kártyát találtam, amelyen a négyfogásos menü szerepelt dölt betűkkel. Saláta, garnélarák, parmezános csirke téstával és vaníliafagylalt. Az elnök először is megcsodálta saját menükártyáját, a magasba tartva.

– Ezeket egyesével írák, kézzel – csodálkozott, a Fehér Ház személyzetére utalva.

– Kalligráfusok – feleltem bólintva.

Kérdőn nézett rám.

– Kézzel írák őket – ismételte meg.

A vacsora elején, talán amikor a felszolgálók a garnélát hozták be, Trump kerekén megkérdezte:

– Mit szándékozik tenni?

Furcsa kérdés volt, amelyet először nem is értettem igazán, ám mielőtt még válaszolhattam volna, az elnök egy monológba kezdett, amely világossá tette, mire utal: meg akarom-e tartani az állásomat vagy sem.

Azt mondta, nagyon sokan szeretnék betölteni az FBI igazgatójának posztját, de ő nagyra tart engem. Hozzátette, hogy nagyszerű dolgokat hallott rólam, és tudja, az FBI alkalmazottjai is nagyra értékelnek. Ennek ellenére – jegyezte meg – megért, ha inkább „le akarok lépni”, tekintettel arra, amin keresztülmentem. Ugyanakkor ez rossz fényt vetne rám, mert úgy tünne, mintha valami rosszat csináltam volna. Végül azzal zárta, hogy tudja, „nagy változást vezethet be az FBI-nál”, ha akar, de kíváncsi arra, mit gondolok.

Mostanra már világossá vált, mi folyik itt. A vacsora elrendezése – mind az, hogy magántalálkozó volt, mind annak színlelése, hogy Trump nem kért meg többször is, maradjak – meggyőzött: Trump főnök-beosztott kapcsolatot akar létrehozni. Valaki biztosan mondta neki, vagy véletlenül eszébe jutott, hogy „csak úgy odaadta” nekem az igazgatói posztot, ezért kapnia kell valamit cserébe. Ez még furcsábbá tette a helyzetet. Az Egyesült Államok elnöke meghívott vacsorázni, és úgy döntött, a menü a munkahelyem szerepel.

Azt feleltem, valóban kirúghatja az FBI igazgatóját, amikor csak akarja, de maradni akarok, hogy végezhessem a munkámat, amelyet szeretek, és amelyet szerintem jól csinálok. Azt is elmondtam, hogy korábban nem szándékoztam visszatérni a kor-

mányhoz, de a munkát nagyon kielégítőnek találom, és le akarom tölteni a hivatali időmet. Mivel éreztem, hogy többet akar, hozzátettem: számíthat a „megbízhatóságomra”. Nem politikai értelemben, mint például az egyik táborra leadott „megbízható” szavazat. Azt mondtam, számíthat rá, hogy mindig az igazat mondom neki.

Nem ravaszkodom – mondtam –, és nem szivárogtatok ki információt. Ugyanakkor – tettem hozzá – politikailag nem állok senki oldalán, és hagyományos politikai értelemben nem számíthat rám, hiszen ez az elnök érdeke is. Az FBI és az Igazságügyi Minisztérium az ország legellentmondásosabb nyomozásaiban vesz részt, amelyek gyakran az elnöki kabinet legkiemelkedőbb tagjait érintik, ahogy a Karl Rove és Scooter Libby ügyében folytatott nyomozással is volt. Az FBI azért tudja hitelesen végezni a munkáját, mert nem az elnök eszköze, és nem is tűnik annak. Ha ez nem közismert tény vagy nem igaz az FBI-ra és az Igazságügyi Minisztériumra is, az elnök nem tudja megoldani a saját kormányzatát érintő nyomozásokat, hacsak nem nevez ki különleges ügyészt.

A szavaim nyilvánvalóan nem elégitették ki. Kicsit később komoly arckifejezéssel azt mondta:

– Hűségre van szükségem. Hűséget várok el.

Csend állt be: nem mozdultam, szólaltam meg vagy váltottam arckifejezést. Az Egyesült Államok elnöke az FBI igazgatójának hűségét kéri. Ez szürreális. A Trump védelmére kelőknek azt mondom, gondoljanak bele, hogy nézett volna ki, ha Obama elnök magánvacsorára hívja az FBI igazgatóját, miközben nyomozás zajlik kabinetjének rangidős hivatalnokai ellen, állásának biztonságát firtatja, majd azt mondja, hűséget vár tőle. A Fox News csatornán egy pillanat alatt becsmérelni kezdenék az elnököt. Természetesen nem tudom elképzelni, hogy Obama vagy akár George W. Bush ilyet tett volna. Ez a kérés Sammy „a Bika” beavatási szertartását idézte fel bennem a Cosa Nostrában. Csakhogy ebben az esetben Trump játszotta a főnök szerepét,

ő kérdezte, megvan-e bennem a képesség, hogy „made man”, vagyis beavatott légyek. Nem volt meg, és soha nem is lesz. Eltökéltem, még apró célzást sem teszek arra, hogy beadom a derekam a kérésének, így csendben maradtam. Úgy tűnt, egy örök-kévalóságig nézünk farkasszemet, de talán csak két másodperc lehetett. Megint a fehér karikákra bámultam a kifejezéstelen kék szempár alatt. Emlékszem, az járt a fejemben, az elnök nem érti, hogy az FBI milyen szerepet tölt be az amerikai életben, vagy nem érdekli, hogy az emberek mit építettek fel negyven év alatt. Egyáltalán nem.

A karrierem elején, fiatalabb koromban nem lett volna elég bátorságom, hogy higgadt maradjak, és ne törjem meg a jeges csendet egy bólintással vagy valami beleegyezést sugalló motyogással. Még ötvenhat évesen, jó pár sebhellyel, négyéves FBI-igazgatói tapasztalattal is rendre kellett utasítanom magamat, miközben pár centire ültem az elnöktől, és farkasszemet néztünk. Egy belső hang azt mondta: Ne csinálj semmit! Meg ne merj mozdulni!

Trump törte meg a kínos patthelyzetet: lenézett a tányérjára, és másra terelte a szót. Közönyös válaszom szemmel láthatóan nem bosszantotta túlzottan, ha egyáltalán érdekelte. A vacsora kedélyesen folytatódott.

Ahogy a találkozóink – szándékosan nem a „beszélgetés” szót használom, mivel ha szinte végig az egyik fél beszél, az nem beszélgetés – folytatódott, újra megpróbáltam megértetni Trump elnökkel, milyen értéket jelent az FBI és a Fehér Ház elválasztása az elnök számára. Nehéz volt eljuttatni az üzenetet. A vacsora többi részében csak néha-néha tartott szünetet, hogy bekapjon pár falatot, egyébként pedig beszédáradatot zúdított rám: ömlengett a beiktatási tömege méretéről, hogy milyen sokszor megjelent a választások során a független médiában, hogy milyen ádáz volt a kampány. Elmondta, mit gondol a Clinton-nyomozásról: három szakaszt különböztetett meg, és mindegyiket rólam nevezte el.

A „Comey egyesben” – mondta – a július 5-i bejelentésemmel, miszerint nem tudunk büntetőeljárást indítani, „megmentettem” Hillaryt. Ugyanakkor – tette hozzá – a következtetésem téves volt. Az általa „Comey kettes” névvel illetett szakaszban azt tettem, amit tennem kellett, amikor értesítettem a Kongresszust, hogy újrakezdtük a nyomozást. A „Comey hármásban”, amikor újabb levelet küldtem a Kongresszusnak, másodjára is lezárva az ügyet, Trump szerint megint megmentettem Clintont, aki azonban teljesen „elszámította magát”. Úgy hangzott, mintha a kedvenc sorozata eseményeit mesélné.

Beszélt a Fehér Ház belső kialakításáról, olyasmit mondott, hogy „ez luxus, márpedig én jól ismerem a luxust”. Emlékszem, hogy megint arra a szerencsétlen szoborra pillantottam a vállá fölött, amely a kandallópárkányt tartotta a fején, és azt gondoltam, ebben igaza van. Majd egy másik magyarázatba kezdett – ezekből jó párat hallottam a televízióban. Mentegetőzött, hogy nem is gúnyolt ki egy fogyatékkal élő riportert. Azt is elmondta: nem zaklatott nőket, és részletesen felsorolta az eseteket, mint a korábbi megbeszélésünk során. Nem tapogatta meg azt a nőt, aki mellette ült a repülőn – erősködött. És az az elképzelés is lehetetlen, miszerint elkapott egy pornósztárt, és pénzt kínált neki, hogy jöjjön fel a szobájába. Beszéde olyan volt, akár egy időre teljesített szóbeli kirakóverseny. Villámgyorsan megragadott egy darabot, letette, majd megragadott egy másik, nem kapcsolódó darabot, azt is letette, utána visszatért az előbbihez stb. Ám mindig ő vette fel a darabokat, és tette le őket. A viselkedése egyáltalán nem olyan volt, mint ahogy egy vezető felépít egy kapcsolatot a beosztottjával.

Van valami, amit mindannyian nehezen ismerünk fel. Patrice évekig mondogatta, ahogy ilyen vagy olyan álláspontra helyezkedtem:

–Ez nem rólad szól, szívem.

Gyakran emlékeztetnie kellett, hogy bármit éreznek is az emberek – legyenek boldogok, szomorúak, ijedtek vagy zava-

rodottak –, az valószínűleg nem miattam van. Kaptak egy ajándékot, elvesztettek egy barátot, megjött egy orvosi vizsgálat eredménye, vagy nem értik, hogy a szerelmük miért nem hívja vissza őket. Ez az ő életük, az ő problémáik, az ő reményeik és az ő álmaik. Nem az enyémeik. Az emberi természet megnehezíti, hogy ezt magunktól megértsük – legalábbis az én esetemben. Végére is, csak magamon keresztül tapasztalhatom meg a világot. Emiatt nagy a kísértés, hogy azt higgyem, minden, amit gondolok, hallok vagy látok, rólam szól. Azt hiszem, ez mindannyiunkra jellemző.

Egy vezetőnek azonban folyamatosan edzenie kell magát, hogy másképpen gondolkodjon. Fontos belátnunk, hogy nem minden rólunk szól. Először is, ez segít, hogy kicsit ellazuljunk, mivel rájövünk, hogy nem vagyunk olyan fontosak. Másodszorban, ha tudjuk, hogy az emberek nem mindig ránk figyelnek, elgondolkodhatunk rajta, hogy mire összpontosítanak. Az érzelmi intelligencia lényegének tartom, hogy képesek legyünk megérteni egy másik „én” érzéseit és nézőpontját. Szemmel láthatóan van, aki több érzelmi intelligenciával születik, de némi gyakorlással mindannyian kifejleszthetjük. Legalábbis a legtöbben. Az volt az érzésem, hogy Donald Trumpnak ezt senki sem tanította meg.

Az elnök nagyon kevés olyan kérdést tett fel, amely elindíthatott volna egy párbeszédet. Helyette állításokat hangoztatott, én pedig azon tűnődtem, a hallgatásommal vajon az egyetértésemet fejezem-e ki, hogy az ő beiktatásán volt jelen a történelem során a legnagyobb tömeg, fantasztikus beiktatási beszédet mondott, sohasem bánt rosszul a nőkkel stb. A szóáradattal szinte akaratlagosan megakadályozta a kétoldalú beszélgetést.

Azután ott voltak a zavarba ejtő, szükségtelen hazugságok. Az elnök például azt mondta: a kabinetfőnöke, Reince Priebus nem tud a találkozónkról, ami hihetetlennek tűnt. A kabinetfőnöknek tudnia kell, ha az elnök kettesben vacsorázik az FBI

igazgatójával. Majd később a vacsora folyamán Trump lazán odavetette:

– Reince tud a találkozónkról.

Egy másik hirtelen irányváltásnál spontán felhozta az általa „aranyzuhany” néven emlegetett eseményt: nagyjából megismételte, amit korábban mondott, és hozzátette, hogy zavarja, ha „csak egy százalék esélye is van”, hogy a felesége, Melania elhiggye a dolgot. Ez kissé elterelte a figyelmemet, mivel azon kezdtem tűnődni, miért lenne *bármekkora* esélye, akár csak egy kicsi is, hogy a felesége elhiggye, egymásra vizelő prostituáltakkal volt Moszkvában. Az összes hibám ellenére, szó szerint nulla százalék esélye lenne, hogy Patrice azt gondolja, egymásra pisilő prostikkal töltöttem egy estét Moszkvában. Már csak az elképzelés is megneveltetné. Miféle házasságban, miféle férj mellett vonná le a feleség azt a következtetést, hogy csak 99 százalék esély van rá, a férje nem tett ilyesmit?

Szinte biztos voltam benne, hogy az elnök nem ismeri a „minden istentelen fut, ha senki nem üldözi is”^{*} idézetet, mivel spontán folytatta a magyarázkodást, azt bizonygatva, miért nem lehet igaz az állítás. Végül azt mondta, gondolkodik azon, hogy megkér, indítsak nyomozást az ügyben, hogy bebizonyítsam, hazugság az egész. Azt feleltem, ez tőle függ. Ugyanakkor hangot adtam az aggodalmamnak, hogy ez olyan benyomást kelthet, a személye ellen nyomozunk, ráadásul nagyon nehéz olyasmit bizonyítani, ami nem történt meg. Azt válaszolta, igazam lehet, de többször megkért, hogy gondolkozzam el a dolgon, ahogyan ő is el fog.

Kevés kérdése közül az egyik szintén a semmiből tűnt fel: megkért, hogy hasonlítsam össze Eric Holder tábornokot és Loretta Lynchet. Elmagyaráztam, hogy Holder sokkal közelebb állt Obama elnökhöz, aminek megvolt az előnye és a veszélye is.

^{*} Biblia. Károli Gáspár fordítása.

Kihasználta a lehetőséget, és még egyszer kifejtettem, miért olyan fontos, hogy az FBI és az Igazságügyi Minisztérium független legyen a Fehér Háztól. Azt mondtam, látszólag ellentmondásról van szó: a történelem folyamán egyes elnökök úgy döntöttek, hogy az Igazságügyi Minisztériumból származó „problémák” miatt meg kell próbálniuk közel tartani az intézményt. A határok elmosása ugyanakkor csak rontott a problémákon, mivel aláasta a nagyközönségnek az intézményekbe és a munkájukba vetett bizalmát. Egyáltalán nem érzékeltem, hogy az elnöknek van-e fogalma arról, amit mondok neki, vagy hogy érdekli-e.

A vacsorán észrevettem még valamit Trump elnökkel kapcsolatban, amit nagyon tanulságosnak találok. Egyszer sem láttam nevetni. Az értekezletek előtti csevegéseken sem. A beszélgetések során sem. Még most, a látszólag könnyed vacsorán sem. Ez a gondolat hónapokkal később sem ment ki a fejemből. Elgondolkodtam, vajon mások észrevették-e, vagy hogy a több ezer órányi videofelvételen vajon egyszer is elnevette-e magát. Erősen megkoreografált üzleti karrierje és többéves valóságshow-s szereplése során szó szerint évtizedeket töltött a kamerák előtt. Ezért kíváncsiságból ráugliztam, és átnéztem a YouTube-videókat. Csak egyetlen olyan videót találtam, amelyen valamiféle nevetést láthatunk Donald Trumptól: amikor 2016 januárjában megkérdezte New Hampshire-i közönségét, hogy mi az a kutyaugatáshoz hasonló háttérzaj, valaki azt felelte:

– Hillary az.

Lehetséges, hogy túlgondolom a dolgot, és a magánéletben folyton megnevezteti a feleségét, a gyerekeit vagy a kedvenc beosztottjait, vagy akár nyilvánosan is nevet, csak én lemaradtam róla. Ugyanakkor nem tudok más olyan megválasztott vezetőről, aki nem nevet rendszeresen a nagyközönség előtt. Az gondolom, Trump azért képtelen nevetni, mert mélységesen bizonytalan magában, nem képes sebezhetővé válni, vagy koc-

kázatot vállalni azáltal, hogy értékeli mások humorát. Ha belegondolunk, ez nagyon szomorú egy vezető esetén, egy elnöknel pedig kissé ijesztő.

A vacsoránk vége felé feltett még egy kérdést: gyakorlatilag most tett először erőfeszítést arra, hogy megtudjon valamit a vendégéről. Azt kérdezte, hogyan lettem az FBI igazgatója. Elmondtam neki, milyen kellemesen meglepett, hogy Obama elnök ugyanúgy gondolkodik a munkáról, mint én: szakértelmet és függetlenséget várt el, és nem akarta, hogy az FBI bevonódjon a politikába, ugyanakkor nyugodtan szeretett volna aludni, tudva, hogy az intézmény jó kezekben van. Elmeséltem első találkozásunkat az Ovális Irodában, amely e pillanatban is a vacsoránk éles ellentétének tűnt. Trump elnök azt felelte, örül, ha maradni akarok, hiszen olyan sok jót hallott rólam sok embertől, beleértve az általa kiválasztott védelmi és igazságügyi minisztert is.

Majd visszatért a hűség kérdéseire, és megismételte:

– Hűségre van szükségem.

Megint szünetet tartottam.

– Tőlem mindig őszinteségre számíthat – feleltem.

Ő is szünetet tartott.

– Pontosan ezt akarom: őszinte hűséget – válaszolta.

Úgy tűnt, ez kielégítette: mintha mindkettőnk számára előnyös alkut kötöttünk volna.

Egy pillanatra nem feleltem.

– Ezt megígérhetem – mondtam, hiszen kétségbeesetten véget akartam vetni ennek a patthelyzetnek. Azzal nyugtattam magam, hogy már úgys értésére adtam az álláspontomat.

Ebben a pillanatban azonban valami belém hasított: a „szabad világ vezére”, a magát nagy üzleti mágnásként jellemző ember nem érti a vezetés lényegét. Az etikus vezetők sohasem kérnek hűséget. Azok igénylik a személyük iránti lojalitást, akik félelemkeltéssel vezetnek – mint a Cosa Nostra főnökei.

Az etikus vezetők mélységesen törődnek azokkal, akiket vezetnek: őszinteséget, tisztességet, elkötelezettséget tanúsítanak az irányukba, és erőfeszítést tesznek értük. A magabiztosságukból pedig alázat születik. Az etikus vezetők ismerik saját képességeiket, de tartanak a saját határaiktól: hogy megértik-e a miérteket, hogy a világot saját valójában látják-e, nem pedig, ahogy szeretnék látni. Igazat beszélnek, és tudják, hogy a bölcs döntésekhez elengedhetetlen, hogy nekik is igazat mondjanak. Ehhez pedig olyan környezetet hoznak létre, amelyben magasak a standardok és erős a megbecsülés – a „szeretet” nem elég erős szó –, így tartós kötelékek és rendkívüli eredmények jöhetnek létre. Egy etikus vezetőnek sohasem jutna eszébe hűséget kérni.

A desszert után – mindketten két gombóc fagyaltot kaptunk – hazamentem, és írtam egy feljegyzést a vacsoráról. Ez hamar a szokásos eljárássá vált a Trump elnökkel folytatott négyszemközi beszélgetések után. A többi elnökkel való megbeszéléseim alkalmával sohasem csináltam ilyesmit. FBI-igazgatóként sem írtam feljegyzéseket, ha találkoztam valakivel, ám Trump elnök esetén egy sor tényező figyelmeztetett, hogy legyek óvatos. Először is, olyan témák kerültek szóba, amelyek az FBI felelősségéhez és az elnök személyéhez kapcsolódtak, ráadásul ezekről a dolgokról egy olyan emberrel beszélgettem, akinek az integritását az elnökválasztási kampánya alapján, és azóta is erősen megkérdőjeleztem. Meg kellett védenem az FBI-t és magamat is, hiszen nem bízhattam abban, hogy ez az ember igazat fog mondani a beszélgetéseinkről. Szokás szerint két példányban nyomtattam ki a feljegyzést. Az egyiket odaadtam az FBI rangidős vezető csapatának, majd megkértem a stábfőnökömet, hogy tartsa az iratai között. A másikat otthon zártam el, két ok miatt: egyrészt a feljegyzést a személyes tulajdonomnak tartottam, mintha napló lenne; másrészt azt gondoltam, hogy egy nap jól jöhet, ha pontos gyűjteményt vezetek az elnökkel folytatott megbeszéléseimről. Sajnos igazam lett.

14. FEJEZET

A FELHŐ

„Ha a becsület nyereséget hozna, mindenki becsületes lenne.”

MORUS TAMÁS

REINCE PRIEBUS KABINETFŐNÖK 2017. február 8-án meghívott a Fehér Házba. Az irodájában találkoztunk, amely egy tágas terem volt konferenciaasztallal és kandallóval, és az impozáns Eisenhower Végrehajtói Irodaépületre nézett. Ugyanebben a teremben találkoztam tizenhárom évvel azelőtt Dick Cheney alelnökkel, aki azt mondta: ezek halálát okozzuk, ha az Igazságügyi Minisztérium nem változtatja meg a véleményét az elektronikus megfigyelésről. Ugyanezen a héten – 2004-ben – itt üldögéltem éjfél körül, a John Ashcroft kórházi ágya mellett folytatott harc után.

Most pedig a Trump elnökkel elköltött vacsora után jöttem ide, mivel Priebus meg akarta érteni – én pedig el akartam magyarázni –, hogyan néz ki a helyes kapcsolat az FBI és a Fehér Ház között. Priebus sohasem dolgozott még elnöki kabinetben, és mintha őszintén érdekelt volna, hogy jól végezze a munkáját.

Addigra már két másik fehér házi kabinetfőnökkel is együtt dolgoztam. A legemlékezetesebb és legnagyobb vitám az volt, amikor a Bush-kormányzat alatt Andy Carddal a kórházba

rohantuk. Amikor Obama elnök alatt FBI-igazgatóként szolgáltam, a kabinetfőnökét ismertem meg a legbehatóbban. Denis McDonough rendkívül rendes, figyelmes, mégis kemény ember volt. Minden kabinetfőnök személyisége és vezetői képessége eltérő, hiszen nincs két egyforma ember. Egyvalami azonban közös bennük: hosszú időn át keveset alszanak, mivel a Fehér Ház hatékony működését próbálják biztosítani, és igyekeznek némi rendet tenni a még jobb időkben is kaotikus gépezetben. A történelmünk során azonban senki sem közelítette meg Donald Trumpot, aki képességeivel és kihívásaival újfajta káoszt teremtett.

Nem ismertem jól Priebust. Gyakran zavartnak és idegesnek tűnt – nem volt nehéz elképzelni, miért. Trump Fehér Házának vezetése még egy tapasztalt menedzser számára is nehéz feladat lett volna, Priebus pedig nem volt az. Korábban az Országos Republikánus Bizottság vezetője, előtte pedig wisconsini jogász volt, a szövetségi kormányban sohasem szolgált. Hogy tudná egy ilyen ember – vagy bárki más – Donald Trumpot kezelni? Fogalmam sincs. De úgy tűnt, Priebus próbálkozik.

A megbeszélésünk, amely körülbelül húsz percig tartott, kellemesen telt, és jó pár titkosított témát lefedett. Arról is szó esett, hogy az FBI-nak és az Igazságügyi Minisztériumnak milyen kapcsolatot kell ápolnia a Fehér Házzal. A beszélgetés vége felé Priebus megkérdezte, hogy akarok-e találkozni az elnökkel. A kérdéssel teljesen aláásta a megbeszélésünk lényegét. Éppen az imént magyaráztam el, miért fontos, hogy a Fehér Ház fegyelmeztessen, az Igazságügyi Minisztériumon keresztül kommunikáljon a Szövetségi Nyomozó Irodával, kivéve, ha nemzetbiztonsági vészhelyzet áll fenn, vagy a Nemzetbiztonsági Tanácsban folyik olyan politikai megbeszélés – például a titkosításról –, amelyben az FBI kulcspartner. Az értekezletünk lényege az volt, hogy az FBI-nak pár lépés távolságot kell tartania. Priebus azt mondta, érti, majd azonnal közelebb akart húzni.

A legutóbbi találkozásunk óta nem igazán égtem a vágytól, hogy megint lássam az elnököt. Úgyhogy nemet mondtam – köszönöm, de nem –, és hozzátettem, hogy az elnök biztosan túl elfoglalt. Priebus újra feltette a kérdést. Én megint háritottam.

Majd azt mondta:

– Üljön le! Az elnök biztosan szeretné látni. Megnézem, az Oválisban van-e. – Elment a folyosón a közelben lévő Ovális Irodáig, majd pár pillanattal később visszatért. Mosolyogva jelentette be: – Az elnök szeretné látni.

Mosoly nélkül feleltem:

– Nagyszerű.

Amikor Priebusszal beléptünk az Ovális Irodába, az elnök a Fehér Ház sajtótitkárával, Sean Spicerrel beszélt, aki az érkezésünk után nem sokkal távozott. Így Priebus és én hármasan maradtunk az elnökkel.

Habár nem először láttam az új elnököt, először láttam az új irodájában. Nem úgy tűnt, mintha otthon érezné magát. Zakóban ült az *Elszántság* asztalánál, mindkét alkarjával az asztalra támaszkodva. Ennek eredményeképpen egy hatalmas fadeszka választotta el beszélgetőpartnereitől.

Habár vagy tucatszor találkoztam Bush és Obama elnökkel az Ovális Irodában, nem emlékszem, hogy egyszer is az íróasztalnál ültek volna. A kandalló előtti karosszékekben foglaltak helyet, így nyitottabb és lazább légkört teremtettek a megbeszéléseken. Ez logikusnak tűnt számomra. Alapvetően is nehéz rávenni az embereket, hogy lazítsanak és nyíljanak meg az elnök előtt. Sokkal több esély van rá, ha egymás mellett ülünk, ha úgy teszünk, mintha barátok lennénk, akik egy dohányzóasztal körül gyűltek össze. Így az elnök megpróbálhat elvegyülni a csoportban, és rábírhatja a többieket, hogy mondják el az igazat. Ha azonban egy trónuson ül, amelyet egy nagy fabarikád véd – ez Trump esetében mindig így volt, amikor találkoztam vele –, az Ovális Iroda hivatalos jellege még jobban felerősö-

dik, és erősen lecsökken annak esélye, hogy az elnökhöz eljut az igazság.

Azt is észrevettem, hogy Trump elnök lecserélte a függönyt, amely immár világos arany színben pompázott. Később megtudtam, hogy az előző Bill Clinton függönye volt, és figyelembe véve Trump közismert véleményét a volt elnökről és elnökjelölt feleségéről, a csere furcsa csavarnak tűnt. (A sajtó beszámolt arról, hogy Trump elnök lecserélte Clinton függönyét saját aranyszínű függönyére.)

Miután az elnök üdvözölt, leültem egy kis faszékra, térdemmel az asztalt súrolva. Priebus megpróbálta a beszélgetést az úgynevezett orosz dossziéra terelni, amelyet már számtalanszor megvitattunk. Nem tudom, miért tette, de most az egyszer az elnököt nem érdekelte a téma. Helyette – a valaha Kennedy és Reagan által használt asztalnál ülve – belekezdett gyors-tüzelő, csapongó monológjába. Ez alkalommal egy televíziós interjúra koncentrált, amelyet pár nappal korábban adott Bill O'Reillynek a Fox News csatornán. Az interjút a Super Bowl felvezető műsora alatt sugározták, amit én kihagytam. Utána azonban rengeteg hozzászólást olvastam.

O'Reilly az interjú során azt a kérdést forszírozta, hogy Trump „tiszteli-e” Vlagyimir Putyin orosz elnököt.

– Tisztelem – felelte Trump –, de én nagyon sok embert tisztelek. Ez még nem azt jelenti, hogy jól kijövünk egymással.

– De hát az egy gyilkos – vágott közbe O'Reilly. – Putyin egy gyilkos.

– Nagyon sok gyilkos van. Nálunk is sokan vannak – válaszolta Trump. – Mit gondol? Hogy a mi hazánk olyan ártatlan?

Trump válasza, amelyben az amerikai demokráciát szemmel láthatóan Putyin agresszív rezsimjéhez hasonlította, minden oldalról bírálatok áradatát váltotta ki. Ráadásul megerősítette a feltételezést, miszerint Trump túl közel áll az orosz kormányhoz, pedig ez nem állt az elnök érdekében. Gyakran elgondol-

kodtam azon, hogy Trumpnak számos alkalma lett volna elítélni az orosz kormányt, amiért megszállta a szomszédjait és elnyomás alatt tartja – sőt, meg is gyilkolja – a saját állampolgárait. Miért nem hivatkozott az egyszerű tényekre? Talán különcödni akart, vagy valami bonyolultabb indok magyarázta, hogy miért köntörfalazik és kér mindig elnézést Vlagyimir Putyintól. Mégis furcsának tartottam. Talán volt valami jelentős geopolitikai oka, amiért nem ítélte el nyilvánosan egy idegen kormány helytelen viselkedését saját, belső ügyeiben. Négy héttel korábban, amikor a hírszerzési közösség a Trump-toronyban egyhangúlag beszámolt Oroszország erőfeszítéséről, hogy tönkretegyje a demokráciánkat, és befolyásolja a választásokat, az elnök nem tűnt feldűltnak. Még zárt ajtók mögött sem döbbsent meg Oroszország viselkedésén. Nem tette fel a kérdést, mi lehet az ellenségünk következő lépése. Tudjuk, hogy Vlagyimir Putyin példa nélküli módon beavatkozott az amerikai választásokba, mégpedig azért – legalábbis részben –, hogy Trumpot győzelemre segítse. Az olyan válaszok, mint amilyeneket az elnök O'Reillynek adott, magyarázták, miért akarta Putyin Trump győzelmét.

O'Reilly saját indulatos módján rákérdezett az elnök Putyin iránt tanúsított nyilvánvaló szimpátiájára. Trump pedig megint csak megerősítette, hogy nem hajlandó kritizálni az orosz kormányt.

Három nappal később az elnök, akit szemmel láthatóan bántott vagy legalább aggasztott a bírálat, még mindig füstölgött és önmagát igazolta.

– Mit tehetnék? – tette fel Trump a költői kérdést. – Ne tiszteljem egy jelentős ország vezetőjét, amellyel jó kapcsolatra törekszem?

Először sem én, sem Priebus nem feleltünk semmit. Még ha akartunk volna, sem tudtunk volna megszólalni, mert Trump elnök szokásához híven nem hagyott szóhoz jutni.

– O'Reilly nehéz kérdést tett fel – magyarázta. – Én pedig jól feleltem rá – mondta ránk szegezve a tekintetét, azt sugallva, hogy a dolgokat nem lehet máshogy látni. – Tényleg kiváló válasz volt. Kiváló választ adtam.

Ahogy Trump tovább beszélt, észrevettem, hogy saját magát győzködi az igazáról, és nyilvánvalóan azt hiszi, minket is meggyőz. Természetesen nem tartottam O'Reilly kérdését nehéznek vagy Trump válaszát jónak, de az elnök nem visszajelzést várt.

Gyakorlatilag eddigre már eleget láttam, hogy nagyjából meg tudjam állapítani, mi a taktikája. Elárasztja az embert vitathatatlan állításaival, hogy mit „hisz mindenki” és mi „nyilvánvalóan igaz” – mint ahogy a vacsoránk során is tette –, és egyfolytában beszél. Ennek eredményeképpen berángatja a jelenlevőket az egyetértés néma körébe. Mivel be nem áll a szája, és másoknak lehetőséget sem hagy, hogy hozzászóljanak a témához, a teremben mindenki a cinkosává válik, megerősítve kedvenc állításait vagy önámítását. Ahogy azonban Luther Márton mondta: „Nemcsak azért vagyunk felelősek, amit mondunk, hanem azért is, amit nem mondunk.”

Ahogy ott ültem, végignézttem, hogy az elnök a szavaival megszövi egy alternatív valóság leplét, és mindannyiunkat beborít vele. Bizonyára egyetértettem, hogy a történelem során az ő beiktatásán volt jelen a legnagyobb tömeg, ahogy az előző találkozóink során állította, mivel nem mondtam ellent. Most bizonyára egyetértetek, hogy az O'Reilly-interjúja zseniális volt, mivel nem kérdőjelezem meg. Átkozott legyenek, ha még egyszer hagyom, hogy ez a taktika működjön rajtam! És ez alkalommal lehetőséget is adott. Rám nézett, majd azt kérdezte:

– Maga szerint is kiváló válasz, nem? – Majd folytatni készült a monológját.

Én azonban olyasmit tettem, amit fiatalabb koromban sohasem mertem volna, főleg az Egyesült Államok elnökével szemben. Olyasmit, amit kevés találkozásunk alkalmával a jelenlétemben

senki sem tett meg Trumppal. Mielőtt belefogott a következő állítássorozatba, amellyel mindannyiunknak egyet kellett értenünk, megakasztottam a monológját – nem emlékszem, hogy éppen egy mondat közepén vagy egy aprócska szünetben.

– A válasza első fele rendben volt, elnök úr – mondtam, miközben ő nagy levegőt vett, és kifejezéstelen arccal nézett rám. – A második fele azonban nem. Mi nem vagyunk olyan gyilkosok, mint Putyin.

Ennél a megjegyzésnél Trumpnak elakadt a szava. Mintha a fényes függönyökkel díszített, erősen megvilágított teremben egy árnyék suhant volna át az arcán. Láttam a tekintetében, hogy valami megváltozott. Keménység, sötétség jelent meg benne. A szeme egy pillanat alatt összehúzódott, az állkapcsa pedig megfeszült. Úgy tűnt, nincs hozzászokva, hogy valaki a környezetében megkérdőjelezze vagy kijavítsa. Neki teljhatalmat kellett gyakorolnia. Egy aprócska megjegyzéssel a bírálat és valóság hideg zuhanyát zúdítottam szégyenletes erkölcsi párhuzamára, amelyet Putyin gengszterei és a kormányunk tagjai között vont. Ám amilyen gyorsan jelent meg a harag az arcán, olyan gyorsan el is tűnt. Mintha meg sem szólaltam, meg sem születtem volna. A megbeszélés véget ért.

Az elnök megköszönte, hogy bejöttem. Priebus, aki a megbeszélés során egy szót sem szólt, kikísért a teremből, én pedig némán távoztam.

Visszamentem az FBI székhelyére, és elmondtam a stábomnak, hogy ezzel a húzással valószínűleg véget vetettem személyes kapcsolatomnak az elnökkel. Ellenálltam, amikor két hete hűséget kért tőlem, most pedig áttörtem a leplén, és kritizáltam az íróasztal mögött ülő embert. Nem lesz baráti a viszonyunk, ahogy Bush és Obama elnökkel. Ez nem feltétlenül rossz dolog. Az FBI igazgatójának nem szabad túl közel kerülnie a hivatalban lévő elnökhöz vagy a kabinetjéhez – eredetileg ezért mentem aznap a Fehér Házba.

A találkozón azonban megrázott. Még sohasem láttam ilyesmit az Ovális Irodában. Ahogy bekerültem Trump vonzaskörzetébe, megint eszembe jutott, amikor ügyészként a maffia ellen folytattam vizsgálatot. Az egyetértés csendes köre. A teljhatalmú főnök. A hűségeskük. A „mi őellenük” világnézet. A hazudozás kisebb és nagyobb kérdésekben, egy olyan hűségkódex szolgálatában, amely a szervezetet az erkölcs és igazság fölé helyezi.

Egy szűk héttel később visszatértem a tett helyszínére: a térdem megint az *Elszántság* asztalát súrolta.

Február 14-én az Ovális Irodába mentem Trump elnök egy tervezett terrorizmusellenes tájékoztatójára. Az elnök megint az asztal mögül beszélt, mi pedig – körülbelül hatan – félkörben ültünk a túloldalon. Pence alelnök, a CIA igazgatóhelyettese, a Nemzeti Terrorizmusellenes Központ igazgatója, a belbiztonsági miniszter, valamint az új főnököm, az igazságügyi miniszter, Jeff Sessions tábornok társaságában foglaltam helyet. Az új igazságügyi miniszter ekkor kevesebb mint egy hete töltötte be tisztjét. Az első benyomásom az volt, hogy kísértetiesen hasonlít Alberto Gonzalesre – mindkettőjüket túlterhelte és legyűrte a poszt –, de Sessionsben nem volt meg az a kedvesség, amelyet Gonzales sugárzott.

Az elnök a tájékoztatás során furcsán érdektelennek és szórazottnak tűnt. Nekem aggasztó és fontos mondanivalóm volt az Egyesült Államokra háruló terrorfenyegetésről, ám semmi reakciót ne váltottam ki. A vérszegény értekezlet végén Trump elnök jelezte, hogy a tájékoztatónak vége.

– Köszönöm mindenkinek – mondta hangosan. Majd rám mutatott, és hozzátette: – Csak Jimmel szeretnék még beszélni. Köszönöm mindenkinek.

Már megint itt tartunk.

Nem tudtam, miről akar beszélni, de a kérése olyan szokatlan volt, hogy gyanítottam, hamarosan megszületik még egy fel-

jegyzés. Ezért tudtam, hogy meg kell próbálnom megjegyezni minden egyes szavát, ahogy pontosan elhangzik.

Mivel nem volt választásom, ott maradtam a helyemen, miközben a többi résztvevő kisereglett az Ovális Irodából. Az igazságügyi miniszter azonban húzta az időt: kétségkívül és helyesen azt gondolta, hogy mint a főnökömnek, neki is jelen kell lennie a beszélgetésen.

– Köszí, Jeff – mondta az elnök elutasítóan –, de Jimmel akarok beszélni.

Most Jared Kushner következett. Kushner mögöttem ült más fehér házi segédekkel együtt a dohányzóasztal melletti kanapékön és székeken. Valószínűleg jobban ismerte az apósát, mint bárki más a teremben, és mintha hasonló beavatkozásra készült volna, mint Sessions. Beszélgetést kezdeményezett velem, míg a többiek távoztak: a Clinton-nyomozásról beszélt, és hogy milyen nehéz lehetett. Talán elfelejtette, hogy Trump mindenkit távozásra szólított fel, őt is beleértve. Nincs alku.

– Rendben, Jared, köszönöm – mondta Trump.

Az elnök veje annyira vonakodott, mint Sessions, de aztán ő is távozott.

Amikor az ingaóra melletti ajtó becsukódott, és egyedül maradtunk, az elnök rám szegezte a tekintetét.

– Mike Flynnről akarok beszélni – mondta.

Flynn, Trump nemzetbiztonsági tanácsadója, az előző nap felmondásra kényszerült. Flynn ugyan nem jól ismertem, de 2014-ben együtt tanúskodtunk, amikor a Védelmi Hírszerzési Ügynökség igazgatójaként szolgált. Szimpatikusnak találtam.

Flynn, az amerikai hadsereg visszavonult tábornoka, 2016 decemberében többször beszélt Oroszország amerikai nagykövetével, hogy az oroszok segítségét kérje egy ENSZ-határozat megtámadásában – ezt az Obama-kormányzat nem szándékozott megvétózni –, amely elítélte Izraelt, amiért településeket hozott létre az elfoglalt területeken. Valamint arra buzdította az

oroszokat, hogy ne fokozzák reakciójukat az Obama-kormányzat szankcióira, amelyeket az orosz 2016-os választási beavatkozás miatt vezettek be. A szankciókkal kapcsolatos tárgyalások nagy közérdeklődésre tettek szert, miután a média január elején beszámolt róluk, és a megválasztott alelnök, Mike Pence a televízióban tagadta, hogy Flynn megvitatta volna a szankciókat az oroszokkal. Január 24-én, az orosz befolyásolással kapcsolatos vizsgálat részeként elküldtem két ügynököt a Fehér Házba, hogy kérdezzék ki Flynn az oroszokkal folytatott megbeszéléseiről. Flynn hazudott az ügynököknek: letagadta, hogy beszélt azokról a témákról, amelyeket részletesen megvitattott az orosz nagykövettel.

Az elnök először elmondta, hogy Flynn tábornok nem csinált semmi rosszat, amikor beszélt az oroszokkal, de el kellett engednie, mert félrevezette az alelnököt. Hozzátette, hogy más problémái is vannak Flynn-nel, de a részletekbe nem ment bele.

Az elnök utána hosszasan ecsetelte a titkosított információk kiszivárgásának problémáját – ez a kérdés engem is aggasztott. Mint minden elődje, Trump is aggódott, hogy a titkosított információkhoz hozzáférnek olyanok, akik aztán kifecsegitik őket riportereknek. Elmagyaráztam, hogy ez a probléma régóta fennáll, az elődjeit is bosszantotta, és hogy ezekben az esetekben nehéz vádat emelni, mert adott esetben meg kell vizsgálni a médiában dolgozókkal folytatott kapcsolatot (például híváslisták átnézésével). Azt is elmondtam, hogy ha mégis vádat tudunk emelni – ha falhoz tudjuk szegezni a kiszivárogtatót –, az fontos elrettentő jelzés. Habár nem utaltam rá, hogy a médiában dolgozókra vadásznánk, az elnök mondott valamit arról, hogy egyszer bebörtönöztünk riportereket, ami megoldotta a nyelvüket. A Scooter Libby elleni nyomozásra utalt, amikor a *New York Times* riportere, Judith Miller 2005-ben közel három hónapot töltött börtönben a bíróság megsértéséért, mivel nem volt hajlandó a bírósági végzésnek eleget tenni és beszámolni a Libbyvel való beszélgetéséről. Trump utána arra buzdított,

hogy beszéljem meg Sessions igazságügyi miniszterrel, hogyan lehetne agresszívakban vádat emelni a titkosított információk kiszivárogtatói ellen. Azt feleltem, hogy átadom az üzenetet.

Miután az elnök pár percet beszélt a kiszivárogtatásról, Reince Priebus behajolt az ingaóra melletti ajtón. Láttam, hogy egy csoport ember vár a háta mögött, az alelnökkel egyetemben. Az elnök intett neki, hogy csukja be az ajtót, és azt mondta, mindjárt végez. Az ajtó becsukódott.

Majd Trump visszatért a Mike Flynn-kérdésre:

– Flynn remek pasas, és sok mindenben ment keresztül. – Megismételte, hogy Flynn nem tett semmi rosszat, amikor az oroszokkal beszélt, de az alelnököt félrevezette erről.

Utána azt mondta:

– Remélem, maga is el tudja engedni ezt az ügyet, el tudja engedni Flynn-t. Flynn jó ember. Remélem, el tudja engedni.

Úgy értettem, az elnök arra kér, hogy függesszük fel a nyomozást Flynn ellen, amiért hamis nyilatkozatot tett az orosz nagykövettel való decemberi megbeszéléséről. Értelmezésemben az elnök nem az Oroszország elleni átfogóbb nyomozásról vagy a kampányával való lehetséges kapcsolatokról beszélt. A kérése azonban így is aggasztó volt, mivel az FBI független nyomozó ügynökség. Képzeljük csak el, mi lett volna, ha Hillary Clinton elnök kér személyes találkozót az FBI igazgatójával, majd arra kéri, hogy hagyjon fel a nyomozással a nemzetbiztonsági tanácsadója ellen.

Nem szóltam közbe, és nem mondtam el az elnöknek, hogy a kérése helytelen, pedig valószínűleg ezt kellett volna tennem. Másrészről, ha nem tudta, hogy helytelenül cselekszik, akkor miért küldött ki mindenkit a teremből, beleértve a főnökömet és az alelnököt is, hogy négyszemközt beszéljünk?

Tiltakozás helyett azonban csak kifejeztem egyetértésemet, hogy Flynn „jó ember”, legalábbis az alapján, amit tudok róla. Azt nem mondtam, hogy „elengedem az ügyet”.

Az elnök nem reagált a válaszomra, és röviden visszatért a kiszivárogtatás problémájára. A beszélgetés véget ért, én felálltam, és kísértálmam az ingaóra melletti ajtón. Átvágtam a várakozó tömegben, közöttük Priebus, az alelnök és az új egészségügyi miniszter, Tom Price is ott volt. Senki sem szólt hozzám.

Az autóban e-maillt küldtem a stábornak, hogy a terrorizmusellenes tájékoztató, amelyre olyan alaposan felkészítettek, jól ment, de „most írnom kell egy új feljegyzést”. Ez azt jelentette, hogy megint egy olyan beszélgetést folytattam az elnökkel, amelyet dokumentálnom kell. Elkészítettem egy nem minősített jegyzetet a Flynnről szóló beszélgetésről, és megvitattam az ügyet az FBI rangidős vezetőségével, beleértve McCabe igazgatóhelyettest, a stábfőnökömet, Jim Rybickit és az FBI fő jogtanácsosát, Jim Bakert. Egy szűk hónap alatt több feljegyzés készült a Donald Trumpgal való találkozásaimról. Tudtam, hogy fontos lesz visszaemlékezni ezekre a beszélgetésekre egyrészt a tartalmuk miatt, másrészt, mert egy olyan vezetővel volt dolgom, aki akár hazudhat is a megbeszéléseinkről. Hogy megvédjem az FBI-t és magamat, azonnali feljegyzésre volt szükségem.

A többi FBI-vezető egyetértett, hogy Trump kérésével – amelyet nem szándékoztunk teljesíteni – nem szabad befolyásolni a Flynn ügyét vizsgáló csapatot, tágabb értelemben pedig azt a nyomozást, amely Trump 2016-os elnökválasztási kampányának állítólagos orosz koordinálását vizsgálta. Ezenkívül arra jutottunk, hogy mivel négyszemközt megbeszélés volt, semmi sem támasztja alá a beszámolómat. Ezért úgy döntöttünk, nincs sok értelme jelenteni Sessions igazságügyi miniszternek, aki számításaink szerint valószínűleg kivonná magát az Oroszországgal kapcsolatos nyomozásból. (Ez két héttel később meg is történt.) Az igazságügyi miniszter szerepét ezután egy ideiglenesen megbízott szövetségi ügyész vette át, aki csak egy ideig töltötte be ezt a feladatkört. Úgy döntöttünk, hogy a nyomozás előrehaladtával meglátjuk, mit kezdünk az elnök kérésével és a jelentőségével.

A február 14-i találkozót követően arra kértem Jim Rybickit, hogy szervezzon egy megbeszélést az igazságügyi miniszterrel a szokásos szerda reggeli fenyegetettségi tájékoztató után. Az értekezlet után mindenki elhagyta a termet, kivéve az igazságügyi minisztert, engem és a stábfőnökeinket. Sessions az asztal túloldalán foglalt helyet, velem szemben, az Igazságügyi Minisztérium biztonságos konferenciatermében. Ugyanott ült, valószínűleg ugyanabban a székben, mint Loretta Lynch, amikor megkért, hogy a Clinton e-mail-ügyével kapcsolatos nyomozást „eset” névvel illessem.

Amikor a terem kiürült, azt tettem, amit ígértem az elnöknek: beszámoltam a kiszivárogtatások miatti aggodalmáról, és elmondtam, azt várja, hogy agresszívan lépünk fel. Mivel optimista módon azt feltételeztem, hogy az igazságügyi miniszter hatni tud Trump elnökre, kihasználtam az alkalmat, és megkértem, hogy a jövőben akadályozza meg a négyszemközt kommunikációt köztem és az elnök között.

– Ez nem mehet így tovább – mondtam. – Ön a főnököm. Nem rúghatja ki a teremből, hogy négyszemközt beszéljen velem. Önnek köztem és az elnök között kell állnia.

Sessions nem kérdezte meg, hogy történt-e valami, ami zavar, én pedig a fenti okok miatt nem mondtam semmit. Ehelyett Sessions lesütötte a szemét, majd ide-oda, jobbra-balra cikázott a tekintete – ez a gesztus később ismerőssé vált számomra. Úgy emlékszem, nem szólt semmit. Egy kis szemmozgatás után mindkét kezét az asztalra tette, felállt, és megköszönte, hogy eljöttem. A testtartásából és az arckifejezéséből azt olvastam ki, hogy nem tud segíteni. Rybicki és én távoztunk. Csendes szemmozgatása annyira zavarba hozott, hogy Rybickivel telefonon megkérdeztük Sessions stábfőnökét, értette-e az igazságügyi miniszter az aggályomat és annak fontosságát, hogy közém és az elnök közé álljon. A stábfőnök megnyugtatóan, hogy megértették.

Mégsem értették. Vagy nem tehették.

Trump elnökkel még három hónapig küzdöttem. Március 1-jén éppen egy helikopterre szálltam fel, hogy egy opioiddal kapcsolatos csúcstalálkozóra repüljek Richmondba, amikor az asszisztensem, Althea James felhívott a mobilomon. Azt mondta, az elnök beszélni akar velem. Fogalmam sem volt, mi lehet a téma, de gondoltam, biztosan fontos, ezért az FBI autójában várakoztam a felszállópályán. A Kábítószer-ellenes Hivatal vezetője, öreg barátom, Chuck Rosenberg a helikopteren várt.

Jó pár perccel később megszólalt a mobilom, és a Fehér Ház diszpécserbe bejelentette az elnököt. Trump elmondása szerint csak azért hívott, hogy megkérdezze, „mi újság”. Azt feleltem, hogy jól vagyok, és sok dolgom van. Hogy beszélgetést kezdeményezzek, elmondtam, az igazságügyi miniszter szemmel láthatóan belevetette magát a munkába: jó kis beszédeket tart az erőszakos bűncselekményekről. Trump azt felelte, hogy ez a feladata. A kínos beszélgetés, amely egy percre sem tartott, véleményem szerint újabb erőfeszítés volt, hogy az elnök magához édesgessen, hogy *amica nostra*, a „mi barátunk” legyünk. Mi másért hívná fel az FBI igazgatóját az Egyesült Államok elnöke, akinek feltehetően egymillió dolga van, hogy megkérdezze, „mi újság”? Kiszálltam a kocsiból, csatlakoztam a Kábítószer-ellenes Hivatal vezetőjéhez, és bocsánatot kértem a késésért, amelyet az elnök „mizujs” hívása okozott.

Március 30-án Trump felhívott az FBI-nál, és úgy jellemezte az orosz nyomozást, mint egy „felhő”, amely megköti a kezét, hogy az ország nevében cselekedjen. Azt mondta, semmi köze Oroszországhoz, nem volt együtt orosz prostikkal, és mindig is az volt a benyomása, hogy felveszik, amikor Oroszországban járt. Körülbelül negyedszer mondta el, hogy az „aranyzuhany dolog” nem igaz, és megint megkérdezte:

– El tud képzelni prostikkal?

Nyilvánvalóan meg akart győzni, ezért hozzátette, hogy gyönyörű felesége van, akinek ez az egész nagyon fájdalmas.

Megkérdezte, mit tehetünk, hogy „eloszlassuk a felhőt”. Azt feleltem, hogy olyan gyorsan vizsgáljuk ki az ügyet, amennyire csak lehet, és ha nem találunk semmit, annak nagy előnye van a mi munkánkra nézve is. Egyetértett, de utána megint hangsúlyozta, ez mekkora probléma számára.

Utána az elnök megkérdezte, miért volt az előző héten kongresszusi meghallgatás Oroszországról – ahol az Igazságügyi Minisztérium utasítására megerősítettem, hogy az FBI vizsgálja Oroszország és Trump kampányának esetleges koordinálását. Elmagyaráztam, hogy a Kongresszusban mindkét párt vezetősége több információt kért, és hogy a Szenátus igazságügyi bizottságának elnöke, Iowa szenátora, Charles Grassley még az igazságügyi miniszterhelyettes megerősítését sem fogadja el, amíg nem tájékoztatjuk a részletekről. Azt is elmondtam, értesítettük a Kongresszust, hogy konkrétan ki ellen folyik a nyomozás, és pontosítottuk a kongresszusi vezetők számára, hogy Trump elnök ellen nem folytatunk vizsgálatot. Az elnök többször elismételte, hogy ezt hangsúlyozni kell. Azt nem mondtam el Trumpnak – leginkább azért, mert tudtam, nem akarja hallani –, hogy az FBI és az Igazságügyi Minisztérium jó pár ok miatt vonakodott nyilvánosan kijelenteni, hogy nem nyitotunk vizsgálatot ellene, főleg mivel ha ez a helyzet megváltozik, helyesbítenünk kell a nyilatkozatunkat.

Az elnök azzal folytatta, hogy ha van valamiféle „csatlósa”, aki valami rosszat tett, jó, ha kiderül. Elismételte, hogy ő nem tett semmi rosszat, és reméli, hogy egyértelművé teszem: nem ellene nyomozunk.

Hirtelen váltással az FBI igazgatóhelyettesére, Andrew McCabe-re terelte a szót. Azt mondta, eddig azért nem hozta fel a „McCabe-ügyet”, mert én azt állítottam, McCabe tisztességes ember, habár Virginia demokrata kormányzója, Terry McAuliffe, aki közel áll a Clinton házaspárhoz, kampánypénzt adott neki (azt hiszem, McCabe feleségére célzott). Tudtam,

mire akar kilyukadni. McCabe felesége, Jill, aki orvosként dolgozott Észak-Virginiában, indult a 2015-ös állami választásokon, de vesztett. McCabe ekkor az FBI washingtoni irodáját vezette. Jilt McAuliffe kormányzó indíttatta el a választásokon, és a kampányát nagyrészt azon politikai akcióbizottságok pénzéből finanszírozták, amelyeket a kormányzó irányított. Trump az elnökválasztási kampány során többször megvádolta az FBI-t, hogy kesztyűs kézzel bánik Hillary Clintonnal, mivel Andy felesége kapcsolatban áll Virginia kormányzójával, a Clinton házaspár régi barátjával. Trump elnökjelöltként azt állította helytelenül, hogy maga Hillary Clinton adott pénzt McCabe feleségének.

Bárhogy is, a feltételezés több ok miatt is abszurd volt, beleértve, hogy az FBI nem Clinton kedvelőinek titkos társasága. És habár a különleges ügynököket kiképezik, hogy politikai nézeteket hagyják otthon, általában a politikai spektrum jobb oldalára hajlanak, McCabe pedig régóta republikánus volt. Az FBI évekig nyomozott különböző Clintonnal kapcsolatos ügyekben, még Bill Clinton elnöksége alatt is, amikor Louis Freeh FBI-igazgató, volt különleges ügynök arról lett híres, hogy visszadta fehér házi belépőjét, mivel Clintont bűnügyi nyomozás alanyának tekintette. Trump azonban elnökségének hajnalán kétszer is megkérdezte tőlem, hogy McCabe-nek van-e valami baja vele, hiszen elég kemény volt a feleségével. Azt feleltem, hogy Andy igazi profi, és minden ilyesmit félretesz.

Nem értettem, az elnök miért hozza fel ezt megint a telefonban. Lehetséges, hogy szívességekkel akart kereskedni, vagy figyelmeztetett, hogy az igazgatóhelyettes megtámadására készül. Elismételtem, hogy McCabe tisztességes ember, és nem a politika vezérli.

Trump elnök végül még egyszer hangsúlyozta, hogy „a felhő” miatt nem tud fellépni az ország nevében, és hogy reméli, egyértelművé teszem: nem ellene nyomozunk. Azt feleltem, meglátom,

mit tehetek, és hogy jól és a lehető leggyorsabban végezzük a nyomozást.

A beszélgetés után azonnal felhívtam Dana Boente ideiglenesen megbízott igazságügyi miniszterhelyettest (mivel Sessions kivonta magát az Oroszországgal kapcsolatos ügyekből, és az igazságügyi miniszterhelyettes személye nem volt megerősítve), és jelentettem az elnök kérését, hogy oszlassuk el az Oroszországgal kapcsolatos nyomozás felhőjét. Azt mondtam, várom az utasítását. Nem hallottam felőle egészen addig, míg Trump két héttel később újra fel nem hívott.

Április 11-e reggelén az elnök felhívott, és megkérdezte, hogy áll az „egyértelműsítés”, miszerint nem nyomozunk ellene. A többi beszélgetésünkkel ellentétben most nem záporoztak az elismerések, és nem kérdezte meg vidáman, mi újság. Úgy tűnt, haragszik rám.

Azt feleltem, hogy továbbítottam a kérését az ideiglenesen megbízott igazságügyi miniszterhelyettes felé, de nem kaptam választ. Erre azt mondta, „a felhő” akadályozza a munkája végzésében, és talán megkéri az embereit, hogy beszéljenek az ideiglenesen megbízott igazságügyi miniszterhelyetttel. Én helyesltem, hogy így kezeljék a kérést. A Fehér Ház vezetőségének kapcsolatba kell lépnie az Igazságügyi Minisztériummal – ez a hagyományos eljárás.

Megerősítette, hogy ezt fogja tenni. Utána hozzátette:

– Mert én nagyon hűséges vagyok önhöz, nagyon hűséges. Volt az a dolog közöttünk, tudja.

Nem feleltem, vagy kérdeztem meg, hogy mi az a „dolog”, de szemmel láthatóan kölcsönös hűségesküt akart kicsikarni, amivel nehézségei támadtak, hiszen ellenálltam. Annál a „dolognál”, vagyis a Zöld Teremben elköltött magánvacsoránkon csak „őszinte hűséget” ígértem. A hűség forszírozására tett furcsa kísérletére megerősítettem, hogy a Fehér Ház jogtanácsosának

fel kell hívnia az ideiglenesen megbízott igazságügyi miniszter-helyettest. Azt válaszolta, hogy így lesz, majd letette a telefont.

Ekkor beszéltem utoljára Trump elnökkel. Jelentettük a hívást az ideiglenesen megbízott igazságügyi miniszterhelyettesnek. Nyilvánvalóan nem csinált semmit március 30. óta, mivel azt felelte:

– Te jó ég, reméltem, hogy ez az ügy magától megoldódik. De nem oldódott meg.

Végül minden egy odaillően borzalmas húzással fejeződött be. 2017. május 9-én Los Angelesben voltam a kulturálisan sokszínű ügynököket toborzó FBI-eseményen. Az eseményt korábban Washingtonban és Houstonban is megrendeztük, ahova fiatal, tehetséges, színes bőrű jogászokat, mérnököket és üzleti egyetemeket végzetteket hívtunk meg, hogy elmondjuk nekik, miért elégedjenek meg alacsonyabb fizetéssel és váljanak különleges ügynökké az FBI-nál. Szerettem ezeket az eseményeket, amelyek támogatták az erőfeszítésünket, hogy több kisebbségi ügynökünk legyen, és az addig lezajlott két toborzás rendkívül sikeres volt. Az Iroda színesítése a hosszú távú hatékonyságunk kulcsának bizonyult. Ahogy korábban is megjegyeztem, az egyik fő akadály az volt, hogy rengeteg fiatal, főként a potenciális fekete és latin férfiak és nők úgy tekintettek az FBI-ra, mint „Az Arc”-ra. Azért is szerettem ezeket az eseményeket, mert lehetőségem nyílt, hogy a többi FBI-vezetővel megmutassuk ezeknek a tehetséges fiataloknak, milyen is igazából az FBI „Arca”.

Ezek a fiatalok változást akartak elérni a világban, mi pedig elmagyaráztuk, hogy néz ki a szolgálattal és áldozattal teli élet, és az, ha az ember rendkívüli változást ér el. Szinte senki sem hagyja ott az FBI-t, miután belekóstolt egy különleges ügynök életébe. A küldetésem az volt, hogy rávegyem ezeket a nagyszerű fiatalokat, próbálják ki ezt az életet. A washing-

toni és houstoni események hozama meglepően magas volt. Most pedig azért jöttem Los Angelesbe, hogy több mint ötszáz potenciális új ügynökkel beszéljek. Tudtam, hogy a közönség soraiban rengeteg jövőbeli különleges ügynök foglal helyet. Alig vártam, hogy szólhassak hozzájuk.

Habár a toborzóeseményre este került sor, elég korán oda-mentem, hogy meg tudjam látogatni az FBI Los Angeles-i irodáját. Eltökéltem, hogy minden FBI-irodát bejárok, emeletről emeletre, irodáról irodára, hogy minden alkalmazottat megismerjek, és mindenkivel kezet rázzak. Megérte a fáradságot, mert láttam, hogy sokat jelent az embereinknek, ha az igazgató személyesen mond köszönetet. Egy olyan nagy szervezetben, mint az FBI, amelynek az egész országban és az egész világon vannak irodái, a személyes látogatás emlékezteti az embereket, hogy értékeljük az általuk végzett kemény munkát, és törődünk velünk – nem csak szakmailag – és a családjukkal is. Mindig, amikor utaztam, időt szakítottam arra, hogy meglátogassam a helyi irodákat, és megismerjem azokat a csodálatos embereket, akik ott dolgoznak.

Rengeteg Los Angeles-i alkalmazottal találkoztam, akik az íróasztaluknál állva fogadtak. A Los Angeles-i iroda vezetősége ráadásul olyan figyelmes volt, hogy összeterelte azokat is, akik nem íróasztalnál dolgoztak – a takarítókát és a kommunikációs teremben dolgozókat. Mindannyian egy nagy teremben álló asztaloknál foglaltak helyet az irányítóközpontban. Los Angeles-i idő szerint körülbelül délután kettőkor kezdtem meg a hozzájuk szóló beszédemet (Washingtonban öt óra volt). Elmagyaráztam, hogy 2015-ben újraírtuk az FBI küldetésnyilatkozatát, hogy rövidebbre fogjuk, és jobban kifejezzük, milyen fontos felelősség hárul ránk. Az újonnan megfogalmazott küldetésünk, hogy „megvédjük az amerikai népet, és megoltalmazzuk az Egyesült Államok alkotmányát”. Szándékosan rövid megfogalmazást akartam, hogy mindenki megjegyezhesse, azo-

nosulhasson vele, és megoszthassa a szomszédokkal, különösen a fiatalokkal. Így folytattam:

– Azt várom, hogy mindenki...

A mondat közepén elakadt a szavam.

A hátsó falra szerelt tévéképernyőkön nagy betűkkel azt olvastam: COMEY FELMOND. A képernyők a közönségem mögött voltak, azonban ők is észrevették, hogy valami elvonta a figyelmemet, és mozgolódni kezdtek. Felnevettem, és azt mondtam:

– Ez nagyon vicces. Valaki jó sokat dolgozhatott rajta. – Majd folytattam a gondolatmenetemet: – Az FBI-nál nincsenek tartalékosok. Azt várom...

Az üzenet a képernyőkön megváltozott. A három különböző hírcsatornát közvetítő képernyőkön most ugyanazt olvastam: COMEY-T KIRÚGTÁK. Már nem nevettem. Azt mondtam az embereknek:

– Nézzék, kiderítem, mi folyik itt, de akár igaz, akár nem, az üzenetemen semmit sem változtat, úgyhogy hadd fejezzem be, és rázzak magukkal kezét. Mindegyikük személyesen felel az amerikai nép megoltalmazásáért és az Egyesült Államok alkotmányának védelméért. Különböző szerepeket töltünk be, de a küldetésünk ugyanaz. Köszönöm, hogy ilyen jól végzik a munkájukat. – Majd odamentem az alkalmazottakhoz, kezét ráztam mindenkivel, végül pedig elvonultam egy magánirodába, hogy kiderítsem, mi folyik itt.

Az FBI igazgatója mindig kommunikációs csoporttal utazik, így az Igazságügyi Minisztérium vagy a Fehér Ház éjjel-nappal elérheti pár pillanat alatt. Most azonban senki sem keresett. Sem az igazságügyi miniszter, sem az igazságügyi miniszterhelyettes. Senki. Az igazságügyi miniszterrel tulajdonképpen az előző nap értekeztem. Pár nappal korábban pedig négy szemközt találkoztam az újonnan kinevezett igazságügyi miniszterhelyetttel, aki tanácsot akart kérni, hogyan végezze jól a

munkáját (mivel 2003 és 2005 között én töltöttem be ezt a posztot). Októberben, nem sokkal a választások előtt, az új DAG Baltimore-ban dolgozott szövetségi ügyészként, és meghívott, hogy az egész stábja előtt beszéljek a jó vezetésről, és hogy miért hoztam meg júliusban azt a bizonyos döntést a Clinton-ügyben. Akkor inspiráló vezetőnek nevezett. Most nemcsak, hogy nem hívott fel, hanem írt egy, a kirúgásomat igazoló feljegyzést, amelyben a 2016-os viselkedésemet borzasztónak és elfogadhatatlannak titulálta. A nem régi beszélgetésünk fényében ennek semmi értelme sem volt.

Csak annyit tudtam, amennyiről a médiában beszámoltak. Sok erőfeszítés után kiderítettük, hogy a Fehér Ház egy alkalmazottja éppen úton van a washingtoni Pennsylvania sugárúton, hogy kézbesítsen egy levelet az elnöktől. Felhívott a feleségem, aki azt mondta, látták a híreket a gyerekekkel. Azt feleltem, nem tudom, hogy igaz-e, és próbáljuk kideríteni, mi folyik. Pat Fitzgerald is felhívott: neki is ugyanezt mondtam.

Kaptam egy érzelmes hívást John Kelly tábornoktól, a belbiztonsági minisztertől is. Azt mondta, rosszul van az elbocsátásomtól, és tüntetésképpen felmond. Hozzátette, hogy nem akar tisztességtelen embereknek dolgozni, akik így bánnak el olyasvalakivel, mint én. Arra kértem Kellyt, hogy ne mondjon fel, hiszen az országnak szüksége van olyan emberekre az elnök környezetében, akiknek vannak elvei. Főként, ha erről az elnökről van szó.

Fantasztikus asszisztensem, Althea James a Pennsylvania sugárútra nyíló bejárati ajtóban átvette a levelet a Fehér Ház küldöncétől. Beszkennelte, és elküldte e-mailben. Az elnök, aki többször az egekbe magasztalt, és arra kért, hogy maradjak, az igazságügyi miniszterhelyettes javaslatára – aki nagyszerű vezetőnek nevezett – azonnali hatállyal kirúgott. A javaslatot elfogadta az igazságügyi miniszter is, aki egyrészt kivonta magát az összes Oroszországgal kapcsolatos ügyből, másrészt Trump

elnök szerint remek embernek tart – ahogy az a vacsoránkon elhangzott. Az elbocsátás indoklása hazugságon alapult, de a levél valós volt. Hányingerem lett, és megszédültem.

Kiléptem az irodából, ahol a Los Angeles-i FBI-alkalmazottak nagy tömege gyűlt össze. Sokuk szeme könnyes volt. Röviden szóltam hozzájuk: azt mondtam, hogy az FBI értékei hatalmasabbak és erősebbek, mint bármelyikünk. Megszakad a szívem, hogy el kell hagynom őket – mondtam –, de tudniuk kell, hogy az emberi kvalitásaik, a becsületük, a hozzáértésük és a függetlenségük miatt ilyen fájdalmas ez. Gyűlöltem a gondolatot, hogy ott kell hagynom *őket*. Elmentem az FBI Los Angeles-i irodájának vezetőjéhez, Deidre Fike-hoz. Én választottam ki erre a munkára, és bíztam az ítéletében. Az ösztönei azt súgták – ahogy az enyéme is –, hogy magánemberként így is részt kellene vennem a toborzási eseményen. Hiszen ez a rendezvény a szívügyem volt, és így is bátoríthatom a fiatal tehetségeket, hogy válasszák ezt az életet, még ha én nem is leszek a része. Végül azonban úgy döntöttünk, csak elterelném a figyelmet, hiszen a médiacirkusz tönkretenné az eseményt. Többet árthatok, mint amennyi jót tehetek. Úgy döntöttem, hogy hazamegyek.

Felvetődött azonban a kérdés: hogyan jutok haza? Ezt a döntést arra az emberre hagytam, aki pár perccel korábban az FBI ideiglenesen kinevezett igazgatója lett, vagyis a helyettesem: Andrew McCabe. A hír őt is ugyanúgy meglepte, ahogy engem. Most már ő parancsolt. Neki és a csapatának ki kellett gondolnia, mi a jogszerű és megfelelő megoldás. A pillanat hevében elgondolkodtam azon, hogy bérelek egy sportkocsit, és egyedül levezetem a négyezer-háromszáz kilométert hazáig. Utána azonban rájöttem, hogy nem csak magamért felelek, és nem vagyok ilyen örült. Az ideiglenesen kinevezett igazgató úgy döntött, hogy mivel továbbra is az FBI felelős a biztonságért, a legjobb, ha ugyanazzal a repülőgéppel visznek haza, amellyel jöttem. A biztonsági kíséretnek és a repülő személy-

zetének úgyis vissza kell térnie Washingtonba. Beszálltunk a kocsiba, hogy elinduljunk a reptérre.

Az FBI Los Angeles-i irodájától a repülőtérre vezető utunkat híradós helikopterek szegélyezték. Miközben lassan gurultunk a Los Angeles-i forgalomban, egyszer csak jobbra néztem. A szomszédos autót vezető férfi egy légi hírközlítést nézett rólunk a mobilján. Megfordult, rám mosolygott a letekert ablakán keresztül, és felmutatta a hüvelykujját. Azt nem tudom, a kormánykerekét hogyan tartotta.

A repülőtér kifutópályájára szokás szerint rendőri kísérettel érkezünk, majd megálltunk az FBI repülőjének lépcsőjénél. Általában ilyenkor megköszöntem a tiszteknek a kíséretet, de most annyira kába és szétszórt voltam, hogy ezt majdnem elfelejtettem. Különleges asszisztensem, Josh Campbell, mint általában, most is észrevette, amit én nem. Oldalba bökött, és szólt, hogy mondjak köszönetet a rendőröknek. Megköszöntem a tisztek munkáját, megráztam mindenki kezét, majd felmentem a repülőgép lépcsőjén. Nem mertem a pilótákra vagy a biztonsági kíséretemre nézni, nehogy kitörjenek belőlem az érzelmek. Senki sem szólalt meg. A helikopterek közvetítették repülőgépünk gurulását és felszállását. Ezekkel a képekkel volt tele minden híradó.

Trump elnök, aki szemlátomást elég sok tévét néz a Fehér Házban, látta a felvételeken, hogy megköszönöm a rendőrök munkáját, és elrepülök. Ez feldühítette. Másnap kora reggel felhívta McCabe-et, és azt mondta, ki akarja vizsgáztatni, hogyan engedhették, hogy használjam az FBI gépét, hogy hazajussak Kaliforniából.

McCabe azt válaszolta: kivizsgálhatja, hogyan engedhették, hogy visszarepüljek Washingtonba, de nincs rá szükség. Ugyanis *ő* adott rá engedélyt – mondta az elnöknek. A repülőnek vissza kellett jönnie, ahogy a biztonsági kíséretnek is, és az FBI kötelessége volt, hogy biztonságban hazajuttasson.

Az elnök éktelen haragra gerjedt. Megparancsolta, hogy soha többé ne engedjenek az FBI tulajdonának közelébe. A korábbi stábom bedobozolta a holmimat – mintha meghaltam volna –, és elpostázta a címemre. A parancs miatt nem rendelkezhettem végső intézkedésekről, és nem találkozhattam többé az FBI embereivel, akikkel nagyon közel kerültünk egymáshoz.

Trump a kampánya során sok szitkot szórt McCabe-re és feleségére, aki indult az állami választásokon. Ez azóta is a rögeszméje volt.

Még mindig dühös volt McCabe-re, akitől azt kérdezte:

– A felesége elvesztette a virginiai választást, nem?

– Igen, elvesztette – felelte Andy.

Az Egyesült Államok elnöke ezután azt mondta az FBI ideiglenesen megbízott igazgatójának:

– Kérdezze meg, milyen érzés vesztesnek lenni! – majd letette a telefont.

Miközben egyedül ültem a hazafelé tartó gépen, próbáltam összeszedni a gondolataimat, és olyasmit tettem, ami a szabályok megszegése lett volna, ha még mindig FBI-alkalmazott vagyok. Belenyúltam a bőröndömbe, és elővettem egy üveg pinot noirt, amelyet Kaliforniából hoztam haza. Papírpohárból ittam a vörösbort, és szeretett hazám fényeit bámultam az ablakon keresztül. Amikor közeledtünk Washingtonhoz, megkérdeztem a pilótákat, előreülhetnek-e hozzájuk, hogy úgy tapasztalhassem meg a leszállást a Reagan repülőtéren, ahogy még sohasem, habár több százszor utaztam az FBI repülőgépein. A pilóták mögötti pótülésen helyezkedtem el, fejhallgatóval a füleimen, és végignéztem, ahogy két tehetséges különleges ügynök-pilóta leteszi a gépet, amelynek utoljára vagyok az utasa. Körbevittek az egész országban és az egész világon, most pedig, miközben búcsút mondtunk, könnyes szemmel szorították a kezemet egy hosszú pillanatig.

Amikor azon az éjjelen hazarepültem Kaliforniából, és vörösbort kortyolgattam, egyedül maradtam a gondolataimmal: most mi lesz? Semmit sem terveztem, csak hogy hagyok egy kis időt magamnak, hogy kitaláljam, mit kezdjek az életemmel. A következő napokban a barátaim önszántukból beszámoltak a médiában, milyen hevesen küzdöttem, hogy megfelelő határt húzzak az FBI és Trump Fehér Háza között, és hogy nem voltam hajlandó hűségesküt tenni Trump elnöknek a vacsoránkon. Az elnökkel való kapcsolatom egyéb sötét fejezetei azonban még nem kerültek be a sajtóba.

Furcsának tűnhet, de az öt hónapig tartó közös munkánk során azt szerettem volna, hogy Donald Trump sikeres elnök legyen. Ez nem politikai részrehajlás. Ha Hillary Clintont választják meg, neki is sikert kívántam volna elnökként. Szerintem ezt jelenti a hazaszeretet. Az elnökeinknek sikeresnek kell lenniük. Találkozásaim Trump elnökkel elkeserítettek, nem pedig feldühítettek. Nem ismerem jól sem őt, sem az életét, de szemmel láthatóan nem tanult olyan emberektől, mint Harry Howell, aki megmutatta, milyen a kemény és kedves vezetés. Nem dolgozott olyasvalakinek, aki elég magabiztos volt ahhoz, hogy alázatos legyen, mint Helen Fahey, és nem érezte, ez mennyire számít. Habár biztos vagyok abban, hogy az ő útját is keresztezte emberi szenvedés és személyes veszteség, nem láttam, hogy ez olyan hatást gyakorolt volna rá, mint rám és Patrice-ra Collin fiunk elvesztése. Millió más embert is említethetnék, akik veszteséget szenvedtek, majd fájdalmukat empátiává alakították, és mások megsegítésében vezették le. Levontam a szomorú tanulságot abból, amikor saját magam váltam szekálóvá, és amikor hazudtam saját kosárlabda-karrieremről: rájöttem, az „apró hazugságok” milyen könnyen szokássá válnak. Nem láttam bizonyítékot arra, hogy a hazugságok rosszulesnének Trumpnak, vagy hogy azon lenne, hogy másoknak ne okozzon fájdalmat – ez szomorú és ijesztő. E dolgok nélkül

– a keménységet enyhítő kedvesség, a magabiztosság és alázat párosa, empátia és az igazság tisztelete nélkül – kevés az esély arra, hogy Trump elnöknek sikerül maga köré vonzania és megtartania azokat az embereket, akikre minden elnöknek szüksége van ahhoz, hogy bölcs döntéseket hozzon. Emiatt sajnálom, a hazánk miatt azonban aggódom.

Május 12-én, egy pénteki napon Trump elnök egy figyelmeztető tweetet posztolt nekem és harminckilenc millió követőjének: „James Comey reménykedhet, hogy nincsenek »felvételek« a beszélgetéseinkről, mielőtt szivárogtatni kezd a sajtónak.” Furcsának találtam ezt az üzenetet. Vajon fenyegetni akar? Nem terveztem beszélni a sajtóval vagy titkosított információt kiszivárogtatni. Csak ki szerettem volna verni a fejemből Donald Trumpot, így nem kezdtem el azon gondolkodni, mit jelenthet az üzenet. Helyette otthon maradtam, aludtam, edzettem, és próbáltam elkerülni a riporterek tömkelegét, akik a kocsifelhajtóm végén gyülekeztek.

Május 16-án, egy keddi napon azt terveztük Patrice-szal, hogy kisurranunk az újságírók mellett, és elutazunk néhány napra. Hajnali kettőkor azonban felébresztett egy gondolat: az elnök tweetje új fényt vetett a 2017. február 14-i találkozónkra, amikor kifejezte „reményét”, hogy lezárom a nyomozást volt nemzetbiztonsági tanácsadója, Mike Flynn ellen. Habár a beszélgetésről írtam egy nem minősített feljegyzést, az FBI vezetőségével nem vittük tovább az ügyet, hiszen az én szavam állt volna az elnökével szemben. Nem hagytuk annyiban, csak félretettük a kérdést, és távol tartottuk a nyomozó csapattól, hogy az elnök ne befolyásolja a munkájukat. Majd visszatérünk rá – gondoltuk –, ha az Igazságügyi Minisztérium eldönti, hogyan felügyelje a Trump-kormányzat és Oroszország közötti kapcsolat vizsgálatát, miután az igazságügyi miniszter kivonta magát. Ez a tweet azonban mindent megváltoztatott – tépelődtem a sötétben fekvé. Ha fel vannak véve a Trump elnökkel folytatott beszél-

getéseim, az megerősíti, hogy arra kért, zárjam le a Flynn elleni nyomozást. Akkor nem az én szavam áll az övével szemben. Ha van felvétel, az egész Ovális Iroda hallani fogja, hogy az Egyesült Államok elnöke azt mondja: „Remélem, el tudja engedni.”

Az ágyban feküdtem, és ezen a későn jött bejelentésen gondolkodtam. Akár annyiban is hagyhatom, azt remélve, hogy az FBI vezetősége is ugyanúgy értelmezi Trump tweetjét, mint én, és arra ösztönzi az Igazságügyi Minisztériumot, hogy szerezze meg a felvételeket. Az FBI talán arra is ráveszi az Igazságügyi Minisztériumot, hogy nevezzen ki egy független ügyészt a kérdés megvizsgálására. Talán bízhatok abban, hogy a rendszer működik. De hát az igazságügyi miniszterben is bízam, hogy továbbítja aggályainkat a kínzáspolitikáról a Fehér Ház egy olyan értekezletére, amelyre nem engedtek be, de semmi sem történt. Nem, nem követem el ezt a hibát még egyszer. Ez alkalommal tehetek valamit, és teszek is, hiszen ironikus módon Donald Trump jóvoltából most már civil vagyok.

Az FBI-ban bízam ugyan, de nem hittem, hogy az Igazságügyi Minisztérium a jelenlegi igazságügyi miniszterrel és helyettesével megfelelően fog cselekedni. Szükség volt valamire, ami helyes cselekvésre készíteti őket. Most, hogy civil voltam, tehetek valamit. Úgy döntöttem, kitálolok a médiának, és elárulom, hogy február 14-én az elnök arra utasított, zárjam le a Flynn elleni nyomozást. Ez talán arra készíteti az Igazságügyi Minisztériumot, hogy nevezzen ki egy különleges ügyészt, aki megszeresheti a felvételeket, amelyekről Trump tweetelt. És habár az FBI-ból kitiltottak, otthon is volt egy példányom a kéréséről írt nem minősített feljegyzésből, amelyet biztonságban tároltam.

Kedden kora reggel felkerestem jó barátomat, Dan Richmant, aki korábban ügyész volt, most pedig a Columbia Jogi Egyetemen tanított. Dan jogi tanácsokkal látott el az elbocsátásom óta. Azt mondtam neki, hogy küldök egy nem minősített feljegyzést, és arra kértem, ossza meg a feljegyzés tartalmát –

nem magát az anyagot – egy riporterrel. Azt gondoltam, ha magam teszem meg, az örületet kelt a médiában – leginkább a kocsifelhajtómon –, én pedig arra kényszerülök, hogy ne kommentáljam az ügyet. Természetesen elmondom az igazat, ha megkérdezik, hogy részese voltam-e. A részese voltam. Muszáj volt. Csak hogy világos legyen, ez nem titkosított információ „kiszivárogtatása”, még ha a politikusok, a politológusok vagy az elnök azt állítja is. Egy civil törvényesen megoszthatja a sajtóval az elnökkel folytatott beszélgetésének nem minősített részleteit, vagy egy könyvben is leírhatja. Hiszek a sajtó erejében, és tudom, hogy Thomas Jeffersonnak igaza volt, amikor azt írta: „A szabadságunk a sajtó szabadságától függ, amelyet nem lehet korlátozni úgy, hogy ne vesszen el.”

Nem tudom, hogy az Igazságügyi Minisztérium vezetősége azon médiavihar miatt nevezett-e ki egy különleges jogtanácsost, amelyet a február 14-i „engedje el” beszélgetés nyilvánosságra hozásával kavartam. Lehetséges, hogy az FBI már ösztönözte erre a lépésre, miután látta Trump tweetjét a felvételekről. Csak annyit tudok, hogy az Igazságügyi Minisztérium hamarosan így járt el: Robert Muellert nevezte ki, hogy vizsgálja meg az orosz kormány és Trump kampánya közötti koordinációt, valamint a kapcsolódó ügyeket.

Azt sem tudom, hogy a különleges jogtanácsos talál-e törvénysértést az elnök vagy mások részéről, akik ellen e könyv megírásáig nem emeltek vádat. Feltételezésem szerint Bob Mueller csapata vizsgálja azt a lényeges kérdést is, hogy vajon Trump elnök akadályozta-e az igazságszolgáltatást – ami szövetségi bűncselekménynek minősül –, amikor arra kért, az FBI hátráljon meg a nemzetbiztonsági tanácsadója ellen folytatott vizsgálatban. Ez ugyanis lehetséges. Legalább közvetett bizonyíték van rá, és talán Mueller csapata még többet összegyűjt. Számos ügyben folytattam büntetőeljárást, és számos ügyet felügyeltem – ideértve az igazságszolgáltatás akadályozását is –, ebben az

esetben azonban nem én vagyok az ügyész. Tanú vagyok. Egy szempontból tudom bemutatni az elnök viselkedését, amelyet láttam, és amely zavaró ugyan és megszegi az etikus vezetés alapvető normáit, de nem feltétlenül törvénytelen. Az igazságszolgáltatás akadályozásának bebizonyításában kulcsfontosságú Trump elnök szándékának kiderítése. Van elég bizonyíték, hogy tényleg így akart cselekedni, hogy korrupt szándékkal eltérítsen egy bűnügyi nyomozást? Mivel nem ismerem az összes bizonyítékot, nem tudok biztos választ adni erre a kérdésre. Annyit tudok, hogy miközben e könyvet írom, Mueller különleges jogtanácsos és a csapata keményen dolgoznak, és az amerikai nép bízhat abban, hogy ha nem gátolják meg valamilyen módon a nyomozásukat, kiderítik az igazságot, bármi legyen is az.

2017. június 8-án nyilvánosan tanúskodtam a Szenátus hírszerzéssel foglalkozó választott bizottsága előtt, amely a Trump elnökkel folytatott interakcióimról akart hallani. Az elnök valahogy elérte, hogy az embereket még jobban érdekelje a nézőpontom. Úgy döntöttem, írok egy beszámolót néhány beszélgetésünkről, és előre beadom a bizottságnak, így nem kell hosszú bevezetőt tartanom a tanúvallomásom elején, és időt adok a szenátoroknak, hogy megemésszék a közlendőmet, és kérdéseket tegyenek fel.

Rövid bevezetőmben egy dolgot céloztam: hogy elköszönjek az FBI-tól, hiszen Trump elnök nem volt elég kegyes vagy könyörületes, hogy ezt megengedje. Valamint lehetőségem nyílt, hogy a saját nevemben és a szervezet nevében is megcáfoljam azokat a hazugságokat, amelyeket a kormányzat terjesztett azzal kapcsolatban, hogy az FBI-ban fejtelenség uralkodik. Tudtam, hogy az FBI alkalmazottjai is figyelnek, és közvetlenül szólhatnak hozzájuk.

Patrice és az egyik lányunk előtt gyakoroltam a beszédemet. Megdöbbenek, hogy jegyzet nélkül akarok beszélni, de

megmagyaráztam nekik, hogy amit mondok, annak szívből kell jönnie, és ha szöveget viszek magammal, akkor úgyis csak azt bámulnám. Idegtépő volt jegyzet nélkül beszélni több millió ember előtt, de így tudtam a leginkább megszólítani az FBI alkalmazottjait. Patrice amiatt is aggódott, hogy idegességemben bután mosolygok majd, vagy úgy ráncolom a homlokomat, mintha valaki meghalt volna. Meg kellett találnom a középút a két véglet között.

Amikor egy konferenciateremben álldogálva vártam, hogy beengedjenek a Szenátus tárgyalótermébe, felmerült bennem a kérdés: tényleg jó ötlet volt jegyzet nélkül jönni? Mi van, ha lefagyok? Mi van, ha belezavarodok a mondandómba? Általában nem vagyok ideges, ha tömeg előtt kell beszélnem, ez azonban őrijítő volt. De már túl késő. A bizottság vezetőinek kíséretében végigsétáltam a hosszú magánfolyosón a pódium mögött, balra fordultam, és egy szürreális világba csöppentem. Annak idején sok kamerával és vakuvillanással volt dolgom, de ehhez a jelenethez semmi sem volt fogható.

Ahogy a tanúk padján ültem a vihar közepén, egyre csak Patrice szavai jártak az eszemben: „Gondolj az FBI alkalmazottjaira, attól kitisztul a fejed.” Így is tettem. Kissé meginogtam, és majdnem elöntöttek az érzelmek, amikor a felszólalásom végén az FBI-alkalmazottokról beszéltem, de szívből szóltam:

Amikor 2013-ban kineveztek FBI-igazgatónak, tudtam, hogy az elnök utasítására járnak el. Habár tízéves mandátumot kaptam – amelyet a Kongresszus azért hozott létre, hogy hangsúlyozza az FBI politikától való függetlenségének fontosságát –, tudtam, hogy az elnök bármilyen okból vagy ok nélkül is elbocsáthat.

Ezért május 9-én, amikor kiderült, hogy elbocsátottak, azonnal hazatértem mint civil állampolgár. Utána azonban a folyamatosan változó magyarázatok összeza-

vartak és egyre inkább aggasztottak. Azért zavarodtam össze, mert az elnök többször beszélt velem a munkámról – a hivatalba lépésem előtt és után is –, és mindig azt mondta, jó munkát végzek, és azt reméli, maradok. Én pedig mindig biztosítottam a szándékomról, hogy maradok, és letöltöm a mandátumom fennmaradó hat évét.

Az elnök többször elismételte, hogy sok emberrel beszélt rólam – beleértve a jelenlegi igazságügyi minisztert is –, akik mind azt mondták, jól végzem a munkámat, és az FBI alkalmazottai különösen szeretnek.

Ezért nem tudtam hova tenni, amikor a televízióban az elnök azt nyilatkozta, az orosz nyomozás miatt rúg ki, és szintén a médián keresztül megtudtam, hogy másoknak bizalmasan azt mondta, a távozásommal nagyon nagy nyomás alól szabadult fel az orosz nyomozás.

Az első nyilvános magyarázat szintén összezavart, amely szerint a választási év során hozott döntéseim miatt bocsátanak el. Ez számos okból logikátlannak tűnt: az időzítés miatt, illetve mert sok idő eltelt azóta, hogy meg kellett hozni azokat a nehéz döntéseket. Ez a magyarázat egyáltalán nem tűnt elfogadhatónak.

És habár nem írja elő törvény, hogy az FBI igazgatójának elbocsátását meg kellene indokolni, a kormányzat úgy döntött, hogy lejárát, és ami még fontosabb az FBI-t is: azt állította, hogy az irodában fejtelenség uralkodik, hogy rossz a vezetés, és az alkalmazottak nem bíznak a vezetőjükben.

Ez egész egyszerűen hazugság; sajnálom, hogy az FBI alkalmazottainak és az amerikai népnek végig kellett őket hallgatniuk. Az FBI-nál mindennap azon dolgoztam, hogy egy nagyszerű szervezetet segítsek még jobbra tenni. Azért használtam a „segíteni” szót, mert az FBI-nál semmit sem egyedül vittem véghez. Az irodánál ugyanis nincsenek nél-

külöszhetetlen emberek. A szervezet erőssége, hogy az értékei és képessége mélyreható és kiterjedtek. Az FBI meglesz nélkülem is. Az alkalmazottak szakadatlanul dolgoznak tovább a küldetésén, vagyis az amerikai nép védelmén és az Egyesült Államok alkotmányának oltalmazásán.

E küldetés egy része nagyon fog hiányozni, de a szervezet és feladata jóval túlmutat rajtam és bármely kormányzaton.

Beszédem vége előtt üzennék valamit a volt kollégáimnak az FBI-nál. Először azonban az amerikai néppel akarom tudatni, hogy az FBI becsületes. Az FBI erős. És az FBI mindig is független lesz.

És most a volt kollégáimhoz szólnék, ha szabad. Sajnálom, hogy nem tudtam megfelelően elköszönni. A legnagyobb megtiszteltetés volt, hogy az oldalatokon szolgálhattam, és az FBI családjának tagja lehettem. Ez életem egész hátralevő részében hiányozni fog. Köszönöm, hogy őrködtek. Köszönöm, hogy ennyi jót teszték az országgal. Folytassátok a munkát, amíg csak tudjátok!

Tisztelt szenátorok, várom a kérdéseiket.

EPILÓGUS

AMIKOR ÍROM EZT A KÖNYVET, a hazámban nagy nyugtalan-ság uralkodik. Ezt megértem, ugyanakkor hiszek benne, hogy Amerikával minden rendben lesz. Azért hiszek benne, mert úgy döntöttem, a veszély mellett a lehetőséget is észreveszem.

Donald Trump elnöksége sok mindent fenyeget, ami jó ebben a nemzetben. Mindannyian felelősek vagyunk azért, hogy az állampolgárok a 2016-os választások során rossz döntés elé kerültek. Az ország drága árat fizet érte: az elnök etikátlan, és nem érdekli az igazság és az intézményes értékek. A vezetési stílusa üzletelvű, ego vezérelte, és a személyes hűségén alapul. Szerencsénkre néhány etikus vezető úgy döntött, hogy marad, és a kormány felső szintjein szolgál tovább, de ők sem akadályozhatnak meg minden kárt, amelyet a Trump-elnökség erdő-tüze okoz. A feladatuk, hogy megpróbálják megfékezni.

Sok úgynevezett konzervatív kommentátort látok – beleértve pár vallási vezetőt is –, akik a kedvező politikai kezdeményezésekre vagy bírósági kinevezésekre hivatkozva elfogadják a kárt, és lekicsinylik azt a hatást, amelyet az elnök az alapvető normákra és etikára gyakorol. Ez számomra képmutató és erkölcsileg helytelen. A képmutatás nyilvánvalóvá válik, ha egyszerűen kicseréljük a neveket, és elképzeljük, hogy Hillary

Clinton viselkedik így elnökként. Már írtam, de megismétlem: hunyjuk le a szemünket, és képzeljük csak el, mi lenne ha Hillary Clinton elnök kérte volna az FBI igazgatójától az egyik legfőbb tanácsadója elleni nyomozás kapcsán, hogy „engedje el”. Mi lenne, ha Hillary Clinton mondana nemtörődöm, könnyen megcáfолható hazugságokat szinte mindennap, és kérné, hogy higgyük el őket. A képmutatás olyan mértéket öltött, hogy szinte már komikus. Olyasvalakiként mondom ezt, aki élete nagy részében a bűnüldözésben dolgozott, és több, demokrata és republikánus elnök alatt is szolgált. Ami most történik, az nincs rendben. Ezek nem álhírek. A dolgok nincsenek rendben.

Bármilyen legyen is politikai beállítottságunk, nem helyes elnézni azoknak a normáknak és hagyományoknak a megcsorbítását, amelyek több évtizede, bizonyos esetben a köztársaság megalapítása óta vezetik az elnökség intézményét és a közéletet. Szintén helytelen tétlenül félreállni, vagy ami még rosszabb, csendben maradni; amikor látjuk, hogy egy elnök szemtelenül megpróbálja aláásni a bűnüldöző intézményekbe vetett hitet, amelyek azért jöttek létre, hogy ellenőrizzék a vezetőinket. Minden szervezetnek vannak hibái, de az Igazságügyi Minisztériumnak és az FBI-nak nem véletlenül vannak profi ügyészei és ügynökei: feladatuk, hogy felülemelkedjenek a pártgondolkodáson, és saját politikai nézeteiktől függetlenül azt tegyék, ami az országnak jó. Ha a vezetőinket nem ellenőrizzük, ha ezek az intézmények nem lépnek fel állhatatosan a hatalommal való visszaélés ellen, a hazánk nem tudja fenntartani a működő demokráciát. Tudom, hogy az Egyesült Államok Kongresszusában mindkét pártban vannak olyan lelkiismeretes emberek, akik értik ezt. Ám nem elegenden szólalnak fel. Fel kell tenniük maguknak a kérdést, hogy mi vagy ki iránt táplálnak magasabb rendű hűséget: a pártérdekek vagy a demokrácia pillérjei iránt? A hallgatás egyenlő a cinkossággal, hiszen az is döntés, és a szívük mélyén ezt ők is tudják.

A politikai megfontolások jönnek és mennek. A Legfelsőbb Bíróság bírói jönnek és mennek. A nemzetünk magja azonban, hogy el vagyunk kötelezve egy sor közös érték iránt, amelyeket George Washington honosított meg: mérsékeltség, integritás, egyensúly, átláthatóság és bizalom. Ha ez szertefoszlik, csak egy bolond talál vigaszt az adócsökkentésben vagy a bevándorlási politika módosításában.

Én azonban optimista akarok maradni. Igen, a jelenlegi elnök rövid távon jelentős kárt fog okozni. A tűz fontos normákat és hagyományokat károsít meg. Az erdőtüzek azonban, habár fájdalmasak, növekedéshez vezetnek. Olyan növekedéshez, amely a tűz előtt, amikor az öreg fák elnyomták az új növényeket, lehetetlen lett volna. A tűz közepén már látom is az új életet: a fiatalok olyan elkötelezettek, mint még soha, a média, a bíróságok, az egyetemek, a nonprofit szervezetek és a civil társadalom más részei is virágoznak.

A tűz ezenkívül lehetőséget kínál, hogy új egyensúlyt teremtsünk a hatalom három ága között, és közelebb kerüljünk ahhoz a modellhez, amelyet az alapítók elgondoltak. Emiatt hihetünk abban, hogy a lángok az elnökséget meggyengítik, a Kongresszust és a bíróságokat megerősítik, ahogy a Watergate-botrány erdőtüze is tette. Ez nagyon sok jót ígér.

A józan emberek csak bámulják, hogy mindenütt milyen ártalmas pártgondolkodás alakult ki. A Trump-elnökség ahe-lyett, hogy a hazugságot széles körben elfogadhatóvá tette volna, az igazságra és etikára terelte a figyelmet. A szülők igazmondásra tanítják a gyerekeiket, hogy tiszteljék az embereket, és utasítsák vissza az előítéleteket és a gyűlöletet. Az iskolák és a vallási intézmények érték vezérelte irányításról beszélnek.

A következő elnök – bármely pártból kerüljön is ki – biztosan hangsúlyozza majd az olyan értékeket, mint az igazság, az integritás, a tisztelet és a tolerancia, amire az elmúlt negy-

ven évben az amerikai vezetőknek nem volt akkora szükségük. A tűzből valami jó fog kivirágozni.

Azért írtam ezt a könyvet, mert remélem, hogy hasznos lesz azoknak, akik a lángok között élnek, és azon töprengenek, hova tovább. Azt is remélem, hogy a lángok kioltása után is hasznát veszik, és arra inspirálja az olvasókat, fogadjanak magasabb rendű hűséget, hogy megtalálják az igazságot a hazugságok között, és etikus vezetők legyenek.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Mivel sokan vették a fáradságot, hogy elmondják az igazat, úgy gondolom, a könyvem hasznos lesz.

Szeretett családom jobba tette ezt a könyvet és engem is.

Keith Urbahn és Matt Latimer a Javelintől végigvezettek a folyamaton, és rengeteg mindenre megtanítottak, például hogy hogyan kell könyvet írni.

A Flatiron Books és a szerkesztő, Amy Einhorn több kéziratváltozat során ösztönzőleg hatott rám.

Végül hálás vagyok mindazoknak, akik az elmúlt években tanítottak, mellettem dolgoztak, és velem együtt nevettek. Ti tudjátok, kik vagytok. Köszönöm az örömet és a közös utunkat, amely még nem ért véget.

TÁRGYMUTATÓ

2001. szeptember, *lásd* 9/11
 9/11 48, 68
 Ground Zero 47, 81–82
 kínzás és a 102
 Mueller és a 121–122
 Abedin, Huma 217, 230
 Abu Ghraib 118–119
 Adams, John 263
 Addington, David 98–117, 124–127, 130
 A *keresztapa* 2., 25
 alapértelmezett titkosítás 173–174
 alázat 123, 144, 247
 Catesé 27
 Clapperé, 227
 Giulianié 31–32
 magabiztosság és 27, 144, 227
 Obamáé 144, 173, 178
 Trumpé 248, 298
 al-Kaida 94, 102
 állás egy élelmiszerüzletben 46–49
 almák, az Ovális Irodában 242
 általános iskola 42–43
 anya 59
 Apple 174–175
 aranyzuhan, Trump, D. és az 269, 286
 Arden, Jann 15
 Armitage, Richard 84–85, 88
 Ashcroft, Janet 91, 104, 106–107
 Ashcroft, John 79, 81, 82, 86, 90, 107, 129,
 131, 273
 betegsége 90–91, 104–110
 a Csillagszél és 114
 felmondása 129

Assange, Julian 216
 A *tégla* 140, 143
 ATF 29, 148
 átláthatóság 156, 159
 a Bridgewater Associatesnél 137, 156
 Clinton, H. e-mailjeivel kapcsolatban
 224, 233
 autótolvaj bűnszövetkezetek 31
 Ayres, David 90–91
 Babar (al-Kaida művelet) 94
 Baker, Jim 200, 221, 244, 284
 baktériumfóbia, Trumpé 255
 B csoportú streptococcus 57–61
 Beekman, Mary Ellen 31
 Békehadtest 56
 bennfentes kereskedelem, Stewart 66–77
 Biden, Joe 240
 „Bizalmas” minősítés 185
 bizalom
 az FBI-ban 142
 az Igazságügyi Minisztériumban 201,
 203, 260
 a maffiában 41
 a rendőrségé 162
 tartálya 68–69, 152, 203–204, 222, 260
 Trumpban 271
 bizonyító e-mail, Clintoné 188, 198
 Boente, Dana 289
 Bonanno, Joseph 256
 Bradbury, Stephen 131
 Brennan, John 227, 246
 Bridgewater Associates 137, 156
 Brower, Greg 13–15

Brown Michael 160–161, 211
 Burton, Dawn 110
 Bush, George W. 62, 78, 80–81
 Ashcroft, John és 106–108
 a Csillagszél és 114
 a helyzetelemző központban 169–170
 humorérzéke 144
 humoros oldala 95
 kínzás és 118–135
 korai értekezletkezései 93
 tájékoztatója a terroristafenyegetésről
 83
 Trono és 94–95
 vallási kezdeményezés és 92
 BuzzFeed 253–254
 büntetőjogi felelősségre vonás 167
 Cafaro, Vincent „a Hal” 26
 Campbell, Josh 295
 Card Andrew 91, 102–110,
 Cates, Richard L. 27–29, 153
 Cheney, Dick 83, 87, 94
 a Csillagszél és 114
 kínzás és 118–135
 Chicagói Jogi Egyetem 25
 CIA, *lásd* Központi Hírszerző Ügynökség
 címkézőgép az élelmiszerüzletben 47–48
 Clancy, Joe 258–259
 Clapper, Jim 216, 227–228, 261–262
 az értekezleten a Trump-toronyban
 238–255
 a Steele-dosszié és 241
 Clement, Paul 116
 Clinton, Bill
 adománygyűjtő tevékenysége 201
 Clinton, H. e-mailjei és 196–197, 212,
 214
 és az FBI-igazgató elbocsátása 251
 Freeh és 288
 függőnye az Ovális Irodában 276
 hazugsága 297, 307
 kegyelme Richnek 182–184
 késései 93
 a Whitewater és 78–79, 182–183
 Clinton, Hillary
 e-mailjei 184–212, 213–235, 266–267
 kikérdezése 205–207
 McCabe, J. és 288
 Obama és 143, 237
 orosz beavatkozás a választásokba és
 12, 14, 212, 213, 239–240, 248, 250, 276,
 281–284, 287–288

választási veresége 230–232
 Whitewater és 78, 181–182
 Columbia Jogi Egyetem 137
 Comey, Brien (apa) 42
 Comey, Chris (öcs) 18
 Comey, Collin (fiúgyermek) 57–61, 297
 Comey, James, *lásd* az adott témánál
 Clinton, H. e-mailjei és 196–197, 212,
 214
 Comey, Collin és 56–61, 297
 Comey, Patrice (feleség) 56,
 a Csillagszél és 114
 az FBI-igazgatói kinevezéséről 140
 a Gambino család és 33–35
 a kínzásról 120
 Obama és 143, 237
 a Szenátus hírszerzéssel foglalkozó
 választott bizottsága és 301
 a Trumpgal folytatott fehér házi érte-
 kezletről 257–261
 Comey, Pete (öcs) 18–21
 Comey, Trish (nővér) 18, 21
 Cosa Nost, *lásd* Maffia
 Currington, Billy 24
 Csillagszél 97–117, 189
 DAG, *lásd* igazságügyi miniszterhelyettes
 Dalio, Ray 156
 DCLeaks 202
 DE, *lásd* Kábítószer-ellenes Hivatal
 demokraták
 CIA-művelet felfedése és a 72, 75
 Clinton, H. e-mailjei és a 184–212,
 213–235
 orosz beavatkozás a választásokba és a
 11–12, 213–217
 szövetségi ügyész kinevezése és a 61
 Disraeli, Benjamin 41
 Dunn, Andy 45
 „durva hanyagság,” Clinton H. e-mailjei
 198–199
 Dylan, Bob 84
 Egyesült Államok kontra John Gambino
 33–40
 az Egyesült Államok Pénzügyminisztéri-
 umának adóhatósága, a Tea Party és az
 192, 211
 az Egyesült Államok postai ellenőrző
 szolgálat 29
 Eisenhower, Dwight D. 136
 elektronikus megfigyelés, *lásd* megfigyelés
 elnökvédelmi osztály, Titkosszolgálat 258

e-mail, *lásd* Clinton, Hillary
 Emerson, Ralph Waldo 51
 az ENSZ kinzás elleni egyezménye 120
 érzelmi intelligencia, vezetőké 268
 „eset” Clinton, H. e-mailjei 193–194
 etika
 Trumpé 248, 298
 vezetők 246
 F, *lásd* Szövetségi Nyomozó Iroda
 Fahey, Helen 54–56, 68, 297
 FBI-igazgató
 Clinton, H. e-mailjei és az 184–212,
 213–235
 elbocsátása 292–304
 az értekezleten a Trump-toronyban
 238–255
 a feketéről, 160–180
 Freeh, mint 79, 201, 252, 288
 hallgatás, mint 167–169
 hűsége 256–272, 297
 kiszívárgatások és az 282, 298
 mandátuma 13–14, 302
 McCabe, A., mint 295
 Mueller, mint 83, 94–95, 105, 127,
 136–142
 munkájának összetettsége 144
 Obama által kinevezett 136–140
 Obama és az 235–237, 274
 Sessions, W., mint 252
 terrorizmusellenes értekezleten 280–
 284
 az FBI kulturálisan sokszínű ügynököket
 toborzó eseménye 290–291
 fegyverek
 az FBI és a 146–147
 kereskedelme, az ATF és a 148
 fegyveres, kamaszkori élmény 17–24,
 feketék 160–173
 bebörtönzése 172
 meggyilkolása 162
 rendőri lövöldözések feketékre 160–162
 feketé területek, CIA 119
 félévzáró vizsga, *lásd* Clinton, Hillary
 e-mailjei
 felfelé beszélni 178
 feljegyzések
 az Ovális Irodában zajló értekezletekről
 284–285
 a Trumpgal való vacsoráról 273
 felmentés 295
 felmondások

Ashcrofté 129
 a Csillagszél és 114
 mint DAG 118
 mint FBI-igazgató 129
 Ferguson, Missouri 160–162, 192, 211
 Fitzgerald, Patrick 17, 33–40, 86, 88, 293
 Flynn, Mike
 az értekezleten a Trump-toronyban
 238–255
 oroszb beavatkozás a választásokba és
 12, 14, 212, 213, 239–240, 248, 250, 276,
 281–284, 287–288
 fokozott vállalatok 124–125, 127, 135
 Foster öngyilkossága 78, 182
 Foster, Vince 78, 182
 Franken, Al 231
 Freeh, Louis 79, 201, 252, 288
 függöny az Ovális Irodában 259, 276
 Galatalo (maffiaáldozat) 39
 a Gambino család 16, 33–40
 Gambino, John 33, 40
 Garner, Eric 161
 Gate, Robert M. 238
 Giuliani, Rudy 25, 30, 34, 54, 68, 74, 182
 magabiztossága 144, 173, 177–178
 mint szövetségi ügyész 30–33, 812
 Sharpton és 31
 Giuliano, Mark 189
 Goldsmith, Jack
 a Csillagszél és 114
 kinzás és 118–135
 Google 173
 Gotti, John 15, 39
 Grassley, Charles 287
 Gravano, Salvatore „Sammy a Bika”
 15–17, 36–40, 266–267
 Gray, Freddie 160, 162
 Green, Pincus 182, 183
 Ground Zero 97–98
 Guccifer 2.0 185
 gyerekek 36, 56–61, 293
 a Nők Menetén 232
 Obama és a 144
 személyes pénzügyek és 130
 gyilkosságok
 feketéké 160–168
 a maffia és a 25–27, 30–40
 rendőrtisztéké 162
 halál
 Comey, Colliné 57–61, 297
 vallás és 23–24

hallgatás 167–168, 180
 Obama és a 144
 hamis hírek 253, 306
 hatalom
 egyensúlya 307
 az FBI-ban 142
 a szakálóké 50
Hatodik érzék 227, 235
 házasság, 34
 hazugság
 Clinton, B. és a 89
 elfogadása 307
 az FBI-ról 303
 a kosárlabdáról 65
 Libby és a 85–89
 a maffiában 41
 Petraeus és a 186, 188
 a ramsey-i erőszaktevőnek 23
 Stewart és a 64–65
 Trump, D. és a 299
Ha... (Kipling) 90
 helyzetelemző központ 93
 Bush a központban 169–170
 Irán és a 79
 az NSC és a 175
 Obama a központban 169
 titkosítás és a 173
 ülésrend a központban 177
 vérzés a központban 80
 Hesse Hermann 53
 a hírszerzési közösség értékelése (ICA), az
 orosz választási beavatkozásról 239
 hírszerzés, vezetők 248
 a hitelesség tartálya 68, 152, 203–204, 260
 Holder, Eric 137, 147, 182, 269
 Hoover, J. Edgar 141, 158, 179, 243, 244
 Martin Luther Kingről 157
 Howell, Harry 46–50, 156, 297
 humor, Bushé és Obamáé 144
 Huszein, Szaddám 84
 hűség
 a Kongresszusé 305
 a maffiában 41
 Trump, D. iránt 256–272, 297
ICA, lásd a hírszerzési közösség értékelése
 igazság 32, 44, 140, 162, 178
 Gates az igazságról 238
 Jefferson az igazságról 64
 az orosz választási beavatkozással kap-
 csolatban 12
 az igazságszolgáltatás akadályozása

Stewart által 76
 Trump által 301
 igazságügyi miniszter
 Holder, mint 182
 kinevezés, mint
 igazságügyi miniszterhelyettes (DAG) 77,
 81–89, 104, 131
 Boente, mint 289
 Holder, mint 182
 Yates, mint 148
 Igazságügyi Minisztérium 269
 CIA-művelet felfedése és az 84–89
 Clinton, H. e-mailjei és az 184–212,
 213–235
 a Csillagszél és az 97–117
 DAG-ja 77, 81–89
 az elnök terrorista fenyegetéssel kapcso-
 latos tájékoztatóján 83
 hitelessége 202–203
 ImClone 67–69, 73
 Irán 79–80, 182
 iskolai újság 45
 ítélőképeség
 Trumpé 248, 298
 vezetők 246
 Jackson, Robert H. 213
 James, Althea 261, 286, 293
 James, LeBron 157
 Jefferson, Thomas 64, 263, 300
 Jób könyve 61
 jogi egyetem 25–26
 Jogtanácsosi Hivatal 97, 103–104,
 116–117
 a Csillagszél és 114
 kinzás és 118–135
 Johnson, Jeh 216, 242, 251
 Joyce, Sean 146
 kábítószerbanda 29
 Kábítószer-ellenes Hivatal (DEA) 29, 286
 kábítószer-kereskedelem, a maffia szerve-
 zésében 33
 kamaszkori élmény fegyveressel 17–24
 kapcsolatépítő vállalat 122
 Kelley, David 67, 76
 Kelly, John 293
 kémelhárító osztály FBI 190
 Kennedy, Robert F. 158
 Kerry, John 94
 King, Martin Luther, Jr. 157–159
 kinzás 118–135, 187
 definíciója 120

mentális szenvedés és 128
mint fokozott vallatás 124–125, 127, 135
Kipling, Rudyard 90
kiszívárogatások
Clinton, H. e-mailjeivel kapcsolatban 224, 233
az FBI igazgatója és 235–236, 271
az Igazságügyi Minisztériumnál 139
a Steele-dossziéval kapcsolatos 241
konceptióigazolás 176
Kongresszus 12, 305
Clinton, H. e-mailjei és a 184–212, 213–235
a kínzásról 120
orosz beavatkozás a választásokba és a 11–12, 213–217
kosárlabda 66–67
James, L. és a 157
Obama és a 144
középiskola 43–45
Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) 84–89, 186–187, 238–255
a Csillagszél és a 97–117
fekete területei 119, 128
kínzás és a 132–135
Kushner, Jared 253, 280–281
Küldötték Bizottsága, Nemzetbiztonsági Tanács 132
különleges ügyész 300–301
Clinton, H., ügyében 203, 223
az orosz választási beavatkozás ügyében 300–301
különleges ügynökök, FBI 145–147,
legfelsőbb ügyész 108–109
Lerner, Lois 211
„Levél a birminghami börtönből” (King) 157–158
Levin, Dan, kínzás és 127–129
Libby, Lewis „Scooter” 85–89, 183, 187, 189, 266
Liu, Wenjian 162
a Lockheed Martin jogtanácsosa 137
Long, Linda 100
Luciano, Charles „Mázlista” 33, 40
Luther, Márton 114, 278
Lynch, Loretta 147–148
Clinton, H. e-mailjei és 196–197, 212, 214
Holder és 269
Madison, Wisconsin, ügyvédkedés 28–29

Madrid, terrorizmus 111
mafia 32–40
Bonanno és a 256
értekezlet a Trump-toronyban és 249–250
a Gambino család és a 16, 33–40
Gravano és a 15–17, 36, 40
hűség és a 17, 27, 265–266,
Mannoia és a 37–39
Mutolo és a 39–40
Salerno és a 26, 32
szekálók és a 41
szórakozóhelyei 249
a mafia bizottsága 32–33
magabiztosság 66
Catesé 27
Clapperé 227
Faheyé 55–56
Giulianié 31–32
Obamáé 144, 173, 178
Trumpé 248, 298
magánélet 175–176
malária 56
Mannoia, Francesco Marino 37–39
McCabe, Andrew 217, 287–288, 294–296
McCabe, Jill 288
McCabe, Kenneth 35–36
McConnell, Mitch 231
McDonough, Denis 242, 274
McFarland, K. T., az értekezleten a Trump-toronyban 247
megerősítési torzítás 122
megfigyelés, lásd még Csillagszél az FBI által 147
az Igazságügyi Minisztérium és a 147
Michael Corleone (fiktív személy) 25
móka 94, 96
humor, Bushé és Obamáé 144
Morus, Tamás 273
Mueller, Bob 83, 127, 136, 142–143
az al-Kaida és 94–95
Ashcroft, John és 106–108
a Csillagszél és 114
mint különleges ügyész, aki az orosz választási beavatkozást vizsgálja 299
Murray, Steve 21–22
Mutolo, Gaspare 38–40
nagyapa 42
nemzetbiztonsági osztály, FBI 229
nemzetbiztonsági osztály, Igazságügyi Minisztérium 194

Nemzetbiztonsági Tanács (NSC) helyzetelemző központ és 177
kínzás és a 132–135
Küldötték Bizottsága 132
Vezetők Bizottsága 133, 134
Nemzetbiztonsági Ügynökség (NSA) Csillagszél művelete 97–119, 189
az értekezleten a Trump-toronyban 238–255
Snowden és a 173
a Nemzeti Hírszerzés Igazgatójának Hivatala (ODNI), 239
Nemzeti Levéltár 11
Nemzeti Terrorizmusellenes Központ 280
nevelőszülők 138
nevetés 91–92
Obama és a 144
Trump és a 270
Newseum 11
New York Times 183, 189
Niebuhr, Reinhold 11, 24
Nixon, Richard 262
Novak, Robert 84–85
Nők Menete 232
NSA, lásd Nemzetbiztonsági Ügynökség
NSC, lásd Nemzetbiztonsági Tanács
a Nyolcak 240, 248
Obama, Barack 136, 169, 178, 240, 261
alázatossága 123, 144, 247
általi FBI-igazgatói kinevezés 136–140, 271
Biden és 240
a büntetőjogi felelősségre vonásról 164
Clinton, H. e-mailjei és 196–197, 212, 214
Clinton, H. és 213–214
az FBI igazgatója és 235–236, 271
feketék bebörtönzéséről 172
feketék meggyilkolásáról 170–172
a hallgatás és 169–170, 240
humorérzéke 144
magabiztossága 144, 173, 177–178
az orosz beavatkozás a választásokba és 213–217, 239–240
az Ovalis Irodában 235–237, 240–242, 275, 280
a Steele-dosszié és 241
a titkosításról 173–174, 176
a tömeg nagysága a beiktatási ünnepségen 256–257
Obermaier, Otto 183

Olson, Ted 108–109, 116
operatív technológiai osztály, FBI 228
orosz beavatkozás a választásokba 12, 213–217, 239–240,
demokraták és az 202
az értekezlet a Trump-toronyban és az 239–240, 244–245
az FBI és az 11–12
Flynn és az 281–284
a hírszerzési közösség értékelése 239
a Kongresszus és az 11–12, 287–288
különleges ügyész 300–301
a Steele-dosszié és az 241–242
orvosi előkészítő 23
Ovális Iroda
almák az irodában 242
értekezlet a terroristafenyegetésről az irodában 81–82, 92–93, 111
függöny az irodában 259, 274–275
Obama az irodában 138, 140, 235–237, 240–242
Trump, D. az irodában 274–285
O'Reilly, Bill 276–277
Pacino, Al 25
Pál (Szent) 59
Papadopoulos, George 214
Pasternak, Mariana 72
Pence, Mike 245–246, 280–282
Petraeus, David 186–188
Philbin, Patrick
a Csillagszél és 114
kínzás és 118–135
Pompeo, Mike 246
Powell, Colin 79–80
e-mailje 185
Price, Tom 284
Pribeus, Reince 245–251, 268, 274–279
prostituáltak, Trump, D., és 243, 269–270,
Putyin, Vlagyimir
Clinton, H. és 213–214
orosz beavatkozás a választásokba 12, 213–217, 239–240,
Trump, D., és 214, 276–279
a ramsey-i erőszaktevő 17–24, 223.
„rendkívül gondatlan”, Clinton, H. e-mailjei 198, 212
rendőrtisztek
feketék lelövése és 160–162
feketék meggyilkolása és 164–165
meggyilkolása 162
republikánusok

CI-művelet felfedése és a 85-88
Clinton, H. e-mailjei és a 184-212,
213-235
Holder és a 147
orosz beavatkozás a választásokba és a
11-12, 213-217
szövetségi ügyész kinevezése és a 61
Rice, Condoleezza 79, 83
a Csillagszél és 114
az elnök terroristafenygetéssel kapcsol-
atos tájékoztatóján 83
kínzás és 118-135
Rice, Tamir 161
Rich, Marc 182-183
Ridge, Tom 83
Rogers, Mike 246
a rómaiakhoz írt levél 59
Rosenberg, Chuck 104-105, 110, 286
a Rosenberg házaspár (kivégett kémek)
188
Rove, Karl 84-86, 265
Ruemmler, Kathy 138, 141
Rumsfeld, Donald 79
Russert, Tim 85, 88
Rybicki, Jim 220, 255, 284-285
Salerno, Anthony „Kövér Tony” 26-27, 32
Sam nyara 18
Schumer, Chuck 181, 232
Scott, Walter 160, 162
Seacrest, Ryan 210
Sessions, Jeff 280-281, 283-285
Sessions, William 252
Seymour, Karen 67, 73, 76
Sharpton, Al 30
Snowden, Edward 173
Souza, Pete 235
Spicer, Sean 245, 275
Steele-dosszié 241-242, 252-253
Stewart, Martha 64-77, 187, 189
szakszervezetek 33, 40, 167
szekálás 41-45, 50
 Addington által 104
 a maffiában 41
 Trump, D. és a 299
 a William & Mary Főiskolán 51-52
személyes pénzügyek 206
gyerekek és 121, 130, 137
a Szenátus hírszerzéssel foglalkozó válasz-
tott bizottsága 301-304
Szent Ferenc imája a békéért 160
szexuális zaklatás, Trump, D. és 253, 267

„Szigorúan titkos” minősítés 183
szövetségi bírósági tanácsadó 26-27
Szövetségi Nyomozó Iroda (FBI) 31-32,
136-159
 által végzett megfigyelés 147
 és a belé vetett bizalom 152, 220-221,
307
Clinton, H. e-mailjei és a 184-212,
213-235
 az elnök terroristafenygetéssel kapcsol-
atos tájékoztatóján 83
 az értekezleten a Trump-toronyban
238-255
faji sokszínűség és a 148-149, 290-291
az FBI kulturálisan sokszínű ügynökö-
ket toborzó eseménye 290-291
fegyverek és a 146-147
függelensége 12-13, 137-138, 140-
141, 196, 199, 260, 271, 302
hazugságok a Szövetségi Nyomozó
Irodáról 301
hitelessége 202-203
kémelhárító osztálya 190
a Kongresszus és a 13
különleges ügynökei 145-146, 148
a maffia és a 25-27, 30-40
nemzetbiztonsági részlege 229
operatív technológiai osztálya 228
orosz beavatkozás a választásokba és a
11-12, 213-217
öltözködés és a 150, 180
reggeli jelentések a Szövetségi Ny-
mozó Irodáról 149
terrorizmus és a 147
Tiszteletbeli Különleges Ügynök és a
261-262
titkosítás és a 173
vallatás és a 122-123
vezetői 150-159
szövetségi ügyész 10, 15, 25, 53, 62-63
Fahey, mint 54-56
Giuliani, mint 30-34, 182
Stewart és a 64-65
szövetségi ügyészhelyettes 15, 32-35,
53-56
 a maffia és a 25-27, 30-40
tanúvédelmi program 36
társaktól jövő nyomás 51-52
tartály 68, 152, 203-204, 222, 260
Tea Party 165, 192, 211
tejbaleset, az élelmiszerüzletben 48-49

terrorizmus, 147
 a Csillagszél és a 97-117
 kínzás és 118-135
 Madridban 111
 tájékoztató a terroristafenygetésről
83-84, 113
 terrorizmusellenes tájékoztató 280-284
Thatcher, Margaret 181
Thompson, Larry 77
Tiszteletbeli Különleges Ügynök az FBI-
nál 261-262
Tiszteletreméltó ember (Bonanno) 255
tiszteltre méltó ember, a maffiában 17
titkosítás 177-178
titkosított információ
 Clinton, H. e-mailjeiben 184-212
 kiszivárogtatása 282-284
„titkos” minősítés 185
Titkosszolgálat
 Clinton, H. e-mailjei és 196-197, 212,
214
 elnökvédelmi osztálya 256
 szövetségi ügyészhelyettes és 30
Toscas, George 194
Townsend, Fran 112
Trono, Bob 75, 92-96
Truman, Harry 159
Trump, D. értekezleteinek felvétele 298-
300
Trump, Donald J.
 alázatossága 123, 144, 247
 által okozott kár 305-307
 alternatív valósága 278
 baktériumfóbiája 255
 bírálat 276-279
 bizonytalansága 247, 270
 Clinton, H. e-mailjei és 196-197, 212,
214
 az első személyes találkozó Trumppal
245-253
 az értekezleten a Trump-toronyban
238-255
 érzelmi intelligenciája 268
 etikája 151, 272, 301, 308
 az FBI igazgatójának elbocsátása 292-
296
 hamis hírek és 252
 hazugsága 297, 307
 hűség Trump irányába 256-272, 297
 az igazságszolgáltatása akadályozása
Trump által 300

az Igazságügyi Minisztérium és 129
integritása 272
a kiszivárogtatásokról 282, 284
magabiztossága 144, 173, 177-178
második személyes találkozás Trumppal
275-277
McCabe, A. és 287-288, 294-296
mint vezető 270, 297
monológjai 264-266, 276-278
a nevetés és 270
orosz beavatkozás a választásokba és
12, 14, 212, 213, 239-240, 248, 250, 276,
281-284, 287-288
az Ovalis Irodában 235-237, 240-242,
275, 280
ölelési kísérlete 260
prostituáltak és 241, 243, 252, 269
Putyin és 214, 276-279
Steele-dosszié Trumpról 241-244,
253-254
szexuális zaklatás és 253-254,
telefonbeszélgetés Trumppal 254-255,
286-289
terrorizmusellenes értekezlete 280-284
a tömeg nagysága a beiktatási ünnepsé-
gén 256-257
a Trumpba vetett bizalom 272
a Trumppal való találkozások hangfel-
vételei 298-299
vacsoza Trumppal 261-272
választási győzelme 239
választási közvélemény-kutatások és
215
Trump, Melania 269-270,
Trump-torony 238-255
Twain, Mark 118
ügyész 15-17
vallás
 Ashcroft és a 83
 fiúgyermek halála és a 61
 halál és a 24
 vallási kezdeményezések 92
vallatások
 az FBI és a 146-147
 kínzás és 118-135
 kombinált hatásai 127
„Valós domain nevek” törvény 246
vérzés, a helyzetelemző központban 80
vezetők
 alázatossága 123, 144, 247
 érzelmi intelligenciája 268

etikája 151, 272, 301, 308
 az FBI-nál 150–151, 156–157
 az igazság és a 32
 magabiztossága 144, 173, 177–178
 Trump, D., mint 274, 299
 Vezetők Bizottsága, NSC 133, 134
 vízbe fojtás 120, 127
 Waksal, Sam 67, 69–73
 Walker, John M., Jr. 26
 Washington, George 307
 Weiner, Anthony 217, 229, 230, 234
What happened? (Clinton, H.) 207
 White, Mary Jo 183
 Whitewater 78, 181–182
 WikiLeaks 216
 Wilkinson, Beth 200
 William & Mary Főiskola 24–25, 50–52
 Willis, Bruce 227
 Yates, Sally 148, 197, 201, 208
 Young, Leonidas B. 74–75, 187
 Zöld Terem, vacsora Trumpgal 262–272,
 289
 Zubajda, Abu 121

X 276051

TARTALOM

A szerző megjegyzése	7
Bevezetés	11
1. Az élet	15
2. A mi dolgunk	25
3. A szekáló	41
4. Mi értelme?	53
5. A könnyű hazugság	64
6. Sínen vagyunk	90
7. Megerősítési torzítás	118
8. Hoover árnyékában	136
9. Így hallgat meg Washington	160
10. Elgázolt tetem	181
11. Beszélj vagy álcázz!	213
12. A Trump-torony	238
13. Hűségvizsgálatok	256
14. A felhő	273
Epilógus	305
Köszönetnyilvánítás	309
Tárgymutató	310

JAMES COMEY volt FBI-igazgató e könyvben először számol be arról, mit tapasztalt a legkritikusabb helyzetekben az amerikai kormánynál töltött két évtizedes karrierje során. Megvizsgálja, milyen a jó, etikus vezetés, és hogyan lehet észszerű döntéseket hozni. Beszámolója példa nélküli betekintést nyújt a hatalom kulisszatitkaiba, és értékes leckét ad arról, mitől lesz valaki hatékony vezető.

Comey 2013-tól 2017-ig volt az FBI igazgatója – a posztra Barack Obama elnök nevezte ki. Előtte New York déli körzetének szövetségi ügyésze volt, valamint George W. Bush elnöksége alatt igazságügyi miniszterhelyettesként szolgált. Comey többek között üldözte a maffiát, részt vett a Martha Stewart elleni fellépésben, segített megváltoztatni a Bush-kormányzat kínzási és elektronikus megfigyelési politikáját, felügyelte a Hillary Clinton ellen e-mail-ügyben zajló nyomozást, illetve a Trump-kampány és Oroszország közötti szálakat: a volt FBI-igazgató szereplője volt a közelmúlt legjelentősebb eseményeinek és politikai döntéseinek.

KI VAGYOK ÉN, hogy megmondjam másoknak, mi az etikus vezetés? Bárki, aki azt állítja, hogy az etikus vezetésről ír könyvet, vakmerőnek, sőt álszentnek tűnhet. Ez különösen igaz, ha a szerző olyasvalaki, akit a legutóbbi munkahelyéről emlékezetes módon, nyilvánosan rúgtak ki.

Egyetértek azokkal, akik szerint hiú dolog saját élettapasztalatunkat könyvbe foglalni, ezért sokáig nem szándékoztam saját könyvet írni. Egy fontos indok azonban arra késztetett, hogy meggondoljam magam. Az Amerikai Egyesült Államokban veszélyes időket élünk: olyan politikai környezet jött létre, amelyben vitatják az alapvető tényeket, megkérdőjelezzik az alapigazságokat, a hazugság válik normává, az etikátlan viselkedést pedig figyelmen kívül hagyják, elnézik vagy megjutalmazzák. Ez nem csak a fővárosunkra és nem csak az Egyesült Államokra igaz. Ez az aggasztó tendencia Amerikában és világszinten is több intézményt érint: nagyvállalatok vezetőtestületeit, szerkesztőségeket, egyetemi kampuszokat, a szórakoztatóipart, a profi és olimpiai sportágakat. Egyes szélhámosokat, hazugokat és csalókat elszámoltatnak. Mások viselkedésére azonban kifogásokat, magyarázatokat találnak,

a körülöttük lévők pedig elfordítják a fejüket, vagy akár megkönnyítik a helytelen viselkedést.

Ezért legfőbb ideje, hogy megvizsgáljuk az etikus vezetés kérdését. Habár nem vagyok szakértő, a főiskola óta tanulmányozom ezt a témát, olvasok és gondolkodom róla, és évtizedek óta küzdök, hogy a gyakorlatban is megvalósítsam. Nincs olyan tökéletes vezető, aki mindenre megtaníthatna, így ránk, a téma iránt érdeklődőkre marad, hogy beszéljünk a kérdésről, és kihívást állítsunk saját magunk és a vezetőink elé, hogy jobban teljesítsenek.

Az etikus vezetők nem szaladnak el a bíráló, főként az önbírálat elől, és nem bújnak el kényelmetlen kérdések hallatán. Üdvözlük őket. Minden embernek vannak hibái, bennem is számos kivetnivaló van. Ahogy a könyvben is látni fogják, makacs vagyok, büszke és elbizakodott, és gyakran az egóm vezérel. Ezekkel a hibákkal egész életemben küzdöttem. Számos olyan pillanat van, amelyre ha visszatekintek, azt kívánom, bárcsak máshogy cselekedtem volna, egyes pillanatokat pedig egyenesen szégyellek. A lényeg, hogy tanuljunk a hibáinkból, így remélhetőleg legközelebb okosabban cselekszünk.